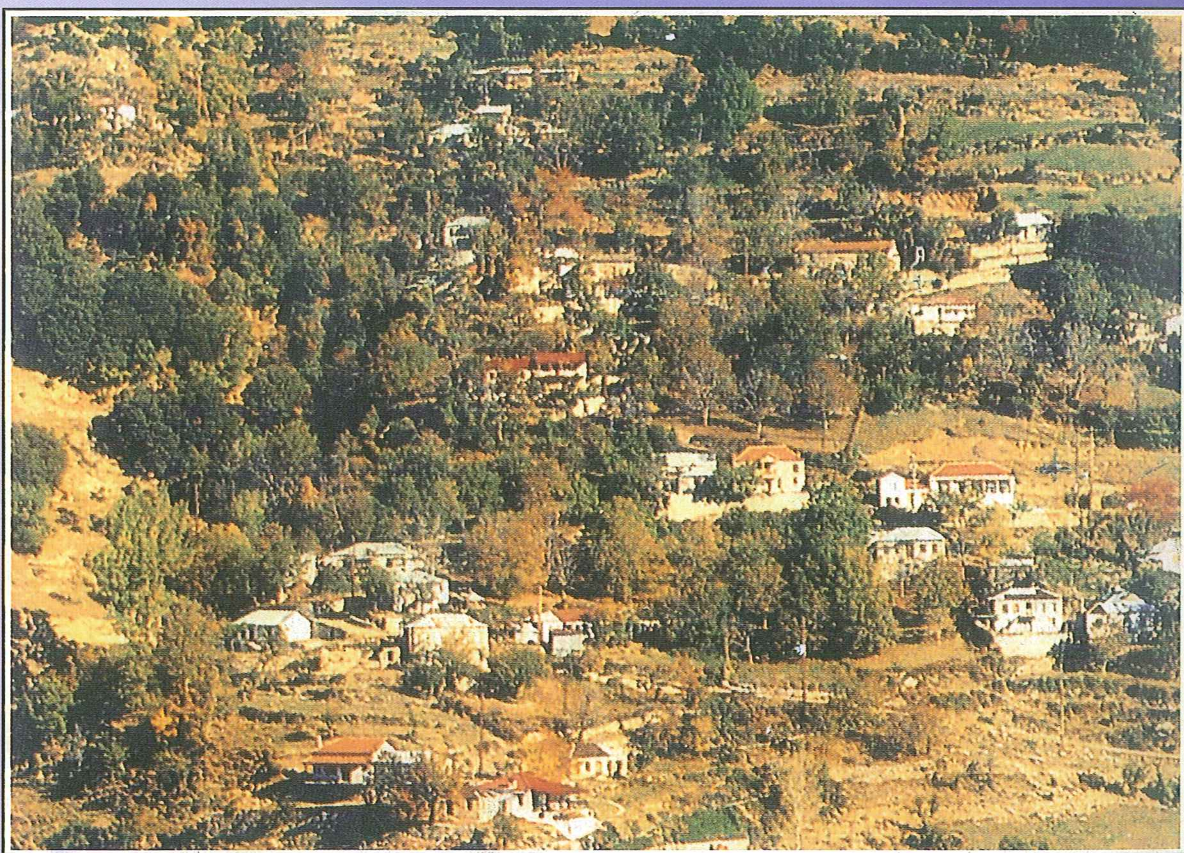
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΜΠΑΛΑΣΚΑ

ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΜΕΖΗΛΟΥ

ΜΙΑ ΕΠΙΓΕΙΑ ΚΟΛΑΣΗ

Σταχυολογήματα μιας οδυνηρής περιόδου

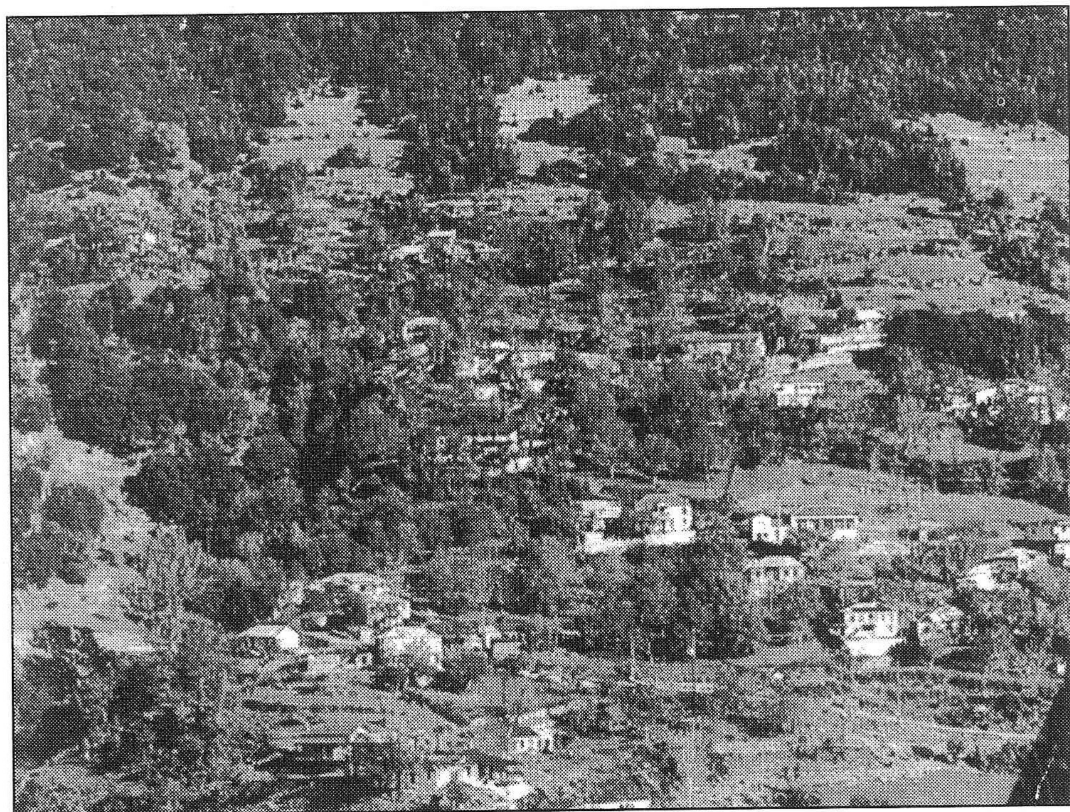
ΑΘΗΝΑ 2004

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΜΠΑΛΑΣΚΑ

ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΜΕΖΗΛΟΥ

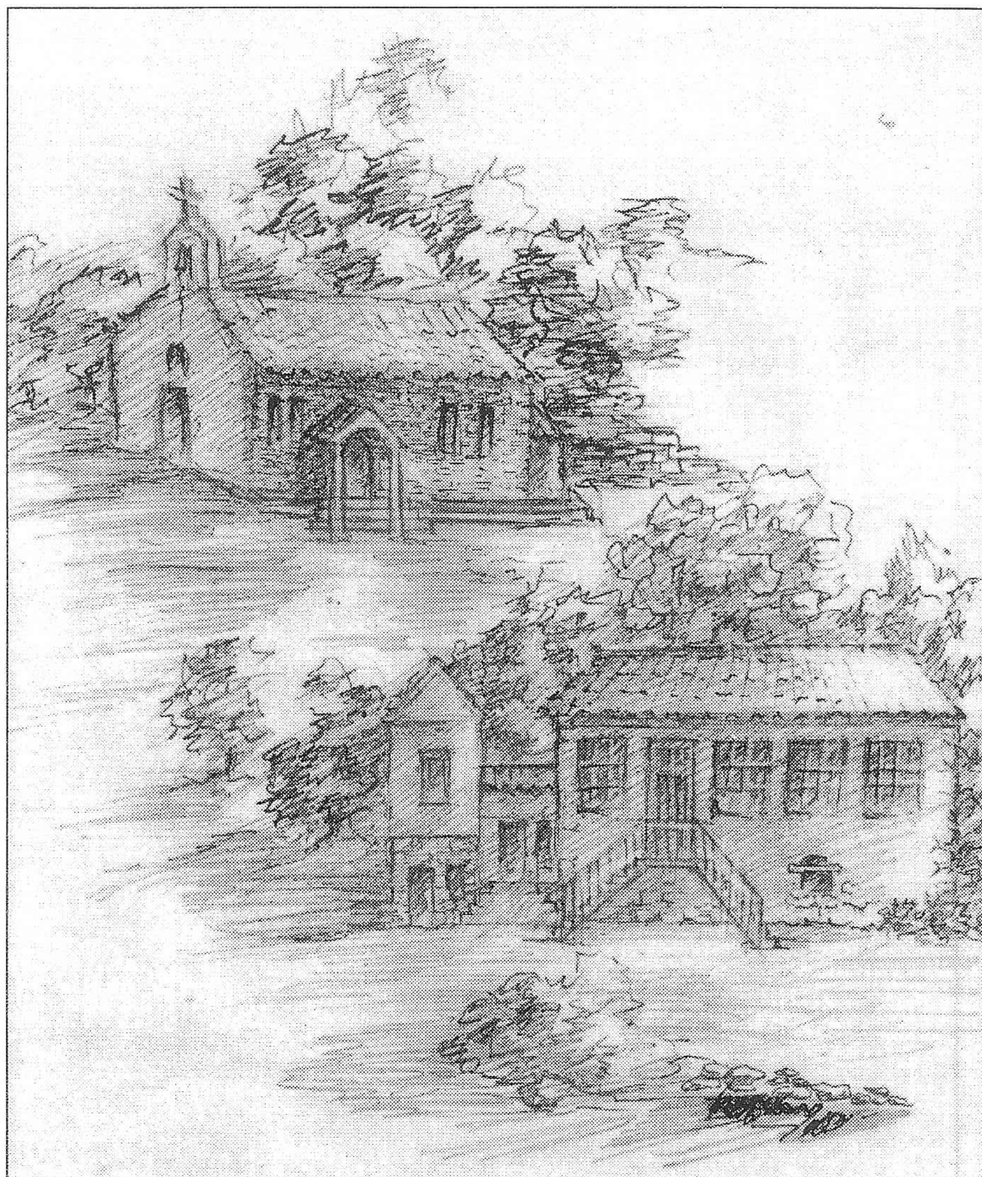
ΜΙΑ ΕΠΙΓΕΙΑ ΚΟΛΑΣΗ

Σταχυολογήματα μιας οδυνηρής περιόδου

ΜΕΖΗΛΟ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

ΑΘΗΝΑ 2005

Γκραβούρα του Σχολείου και της Εκκλησίας του Μεζήλου

*Αφιέρωμα στη μνήμη εκείνων
που θυσιάστηκαν για Του Χριστού
την πίστη την αγία και της
Πατρίδας την Τιμή.*

«Κι' άν είναι να πεθάνουμε
για την Ελλάδα,
Θεία είναι η δάφνη,
μια φορά κανείς πεθαίνει».

Λ. ΜΑΒΙΛΗΣ

ΕΝΑ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΚΟΛΑΣΗΣ

Εκεί που δεν φθάνει ανθρώπινος νους

Ξεφυλλίζοντας το υπό εκτύπωση χειρόγραφο βιβλίο του Γρ. Μπαλάσκα **«Στρατόπεδο Μεζήλου»**, ξανάφερα στη μνήμη μου μερικές φευγαλέες παλιές παραστάσεις από τις οδυνηρές περιπέτειες, που περάσαμε κρατούμενοι από τους αντάρτες του ΕΛΑΣ, εκείνο το βαρύ χειμώνα του 1943, σε μια ατελείωτη πορεία από τα χωριά της Αρτας, στις απότομες πλαγιές των Αγράφων, για να καταλήξουμε στο μικρό χωριό Μεζήλο.

Το μόνο αμάρτημά μας, η ένταξή μας στα τμήματα του ΕΔΕΣ και ο αιματηρός αγώνας κατά των Γερμανικών στρατευμάτων κατοχής για τη Λευτεριά της Πατρίδας.

Η γλαφυρότητα της περιγραφής των πραγματικών γεγονότων, με γύρισαν μισό αιώνα πίσω, σε μια πολύ δύσκολη εποχή και για μια φορά ακόμη βούρκωσαν τα μάτια μου, από συγκίνηση, για το απερίγραπτο ανθρώπινο δράμα.

Η πατροπαράδοτη Ελληνική λεβεντιά, η καλωσύνη, η αγάπη και η ανθρωπιά, δυστυχώς, έδωσε τη θέση της στα πιό άγρια ανθρώπινα ένστικτα, που εκδηλώθηκαν με ξυλοδαρμούς, τρομοκρατία, πείνα, υβρεολόγιο, προπηλακισμούς, φόνους εν ψυχρώ και μάλιστα με φονικά όπλα, κατά προτίμηση το μαχαίρι, φαινόμενο ανεξήγητο για τα ελληνικά δεδομένα. Οσοι από τους νεώτερους, που δεν έζησαν εκείνη την επάρατη εποχή, θα διαβάσουν το βιβλίο σου, ίσως αμφιβάλλουν πολλές φορές, αν πράγματι έλαβαν χώραν τέτοια γεγονότα σε ελληνικό έδαφος από Ελληνες εναντίον Ελλήνων. Και όμως παριστάμεθα εκατοντάδες μάρτυρες, που ζήσαμε το περιβόητο στρατόπεδο του Μεζήλου.

Σας συγχαίρω για τη συγγραφή του βιβλίου και μάλιστα τώρα, μετά από αρκετές δεκαετίες, οπότε δεν έμεινε ίχνος υποκειμενικού επηρεασμού, αλλά, με πλήρη αντικειμενικότητα, αναφέρεσθε σε αυτή τη μαύρη σελίδα μιας περιόδου της Ελληνικής Ιστορίας και εύχομαι, με όλη τη δύναμη της ψυχής μου, να μην ξαναβρεθούμε ποτέ σε τέτοιες ανώμαλες καταστάσεις, που αμαυρώνουν την Ιστορία μας.

Με θερμούς χαιρετισμούς και συγχαρητήρια

Κωνσταντίνος Παπαδημητρίου

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΜΠΑΛΑΣΚΑΣ

Διάβασα το βιβλίο του συμπολεμιστή Γρηγορίου Μπαλάσκα, με τίτλο «ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΜΕΖΙΛΟΥ - ΜΙΑ ΕΠΙΓΕΙΑ ΚΟΛΑΣΗ».

Με τον συγγραφέα συνυπήρξα αντάρτης στις ΕΟΕΑ - ΕΔΕΣ, του Στρατηγού Ν. ΖΕΡΒΑ και συμπολέμησα σε πολλές μάχες κατά των Γερμανών, Ιταλών και των αδικαιολόγητα επιτιθεμένων για τη διάλυσή μας ΕΛΑΣιτών.

Το βιβλίο, ύστερα από μισό και πλέον αιώνα, φέρνει στην επιφάνεια την ηρωική προσπάθεια όλων μας κατά την περίοδο εκείνη και ξεδιπλώνει το δράμα των Ελλήνων της Κατοχής σ' όλο το τραγικό μεγαλείο μιας θανατερής εποχής τα χαρακτηριτικά της οποίας δεν μπορεί να συλλάβει κανείς αν δεν τα έζησε ο ίδιος.

Ο συγγραφέας και ήρωας των γεγονότων, με ανάγλυφη παράθεση των συμβάντων και συγκλονιστική περιγραφή του ψυχοσωματικού πόνου του ιδίου και των συμμαρτύρων του, βρήκε τη δύναμη, με τη βοήθεια και του συγγραφικού του ταλέντου, να καταγράψει το φοβερό οδοιπορικό των αγωνιστών του ΕΔΕΣ σε καιρούς δύσκολους. Τότε που την αξία της ζωής εκμηδένιζαν η βαρβαρότητα του κατακτητή και τα κτηνώδη ένστικτα του εγκαθέτου κομμουνιστή, που επεδίωκε την επικράτηση της απολυταρχικής ιδεολογίας του με δολοφονικές πράξεις και ψυχικά μαρτήρια κατά των διαφωνούντων Ελλήνων.

Ο μακρός χρόνος από τα γεγονότα εκείνα έφερε στη ζωή καινούργιες γενιές. Η αναδιαμόρφωση της μεταπολεμικής κοινωνίας και η αλλαγή της διαστρωμάτωσης που προκάλεσαν οι νέοι καιροί με την οικονομική βελτίωση, έθεσαν κατά μέρος το παρελθόν. Περιφρονήθηκε έτσι από τους νεοέλληνες η ανάγκη σπουδής των φαινομένων της κατοχής και μετακατοχής και στέρησε από αυτούς την εξαγωγή ουσιωδών συμπερασμάτων πολυτίμων για τη δική των ζωή. Και επειδή σε τούτο αδιαφόρησε και η Πολιτεία, διευκόλυνε την μεταβίβαση ιοβόλων βιωμάτων ψυχοφθορικού μίσους το οποίο συντηρεί τον παλαιό διχασμό, με την επιθετική μανία μιας συρρικνωμένης αριστεράς που δεν συγχωρεί την εξουθενωτική ήττα της. Υπηρετεί μόνο, με εξευτελιστικό τρόπο, την προσπάθεια αυξήσεως της εκλογικής πελατείας ενός νεοφανούς σοσιαλισμού εκμεταλλευτού των αγώνων της, ευτελίζοντας έτσι την κομμουνιστική ιδεολογία της, εν ονόματι της οποίας εξόντωσε εκατοντάδες χιλιάδες

φρονηματικών Ελλήνων.

Τα τελευταία χρόνια, με αφειδή χρηματοδότηση και περισσή σοσιαλιστική ιδιοτέλεια, τέθηκε σε κυκλοφορία πληθώρα βιβλίων εγκάθετης συγγραφής αριστερής αποχρώσεως με καταφανή προσπάθεια ανατροπής της ιστορικής πραγματικότητας.

Σ' αυτή τη στρέβλωση της φοβερής αλήθειας απαντά αποστομωτικά το βιβλίο του συμπολεμιστή ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΜΠΑΛΑΣΚΑ. Είναι μια ανατριχιαστική παράθεση γεγονότων, με συναφείς αναφορές σε αδιασκεύαστες τραγικότητες αναμφισβητήτων δολοφονικών πράξεων, η γνώση των οποίων φρονηματίζουν τον αναγνώστη, όπου αν αυτός ανήκει ιδεολογικά.

Δικαιούται ευχαριστιών ο συγγραφέας από τους αφανείς αγωνιστές που συνέβαλαν στη διαμόρφωση της νεότερης Ελλάδος με τις θυσίες τους. Της Ελλάδος που απολαμβάνουν και οι πολέμιοί της.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΚΑΡΟΥΣΟΣ
Αντιστράτηγος ε. α.

ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Είχα την καλή ευκαιρία να μου δοθεί για μια πρώτη ενημέρωση, πριν την κυκλοφορία του βιβλίου με τον τίτλο **ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΜΕΖΗΛΟΥ**, η με ιδιαίτερη φροντίδα περιγραφή των προσωπικών εμπειριών του συγγραφέα κ. Γρηγορίου Μπαλάσκα από την δύσκολη περίοδο της δεκαετίας του 1940.

Διανθισμένο το πόνημα αυτό και από μαρτυρίες άλλων επιζώντων αποτελεί ανεκτίμητη συμβολή στην καταγραφή γεγονότων που σημάδεψαν τη συγκεκριμένη περίοδο. Ηταν πράγματι οφειλόμενη αναγνώριση τιμής προς εκείνους που έζησαν τις τόσο σκληρές ημέρες και αγωνίσθηκαν για να ιδούν την πατρίδα και πάλι ελεύθερη μετά την καταιγίδα της Ιταλο-Γερμανικής κατοχής.

Η παρρησία με την οποία περιγράφονται τα γεγονότα δεν σφήνει περιθώρια για παρερμηνείες η διατύπωση απόψεων ότι εξυπηρετούνται άλλες σκοπιμότητες πλην της καταγραφής γεγονότων που ασφαλώς θα αποτελέσουν σοβαρά στοιχεία για τους ιστορικούς του μέλλοντος.

Πολύτιμη, λοιπόν, η συμβολή του βιβλίου αυτού για ενημέρωση των νέων και άντληση διδαγμάτων προσφοράς προς την πατρίδα και αποφυγής ακροτήτων που καταδικάζονται από κάθε ελεύθερο άνθρωπο.

Αξίζει να επισημάνουμε ότι η περιγραφή των γεγονότων γίνεται μετά μισό και πλέον αιώνα με πλήρη αποφόρτηση από πικρίες ή άλλους επηρεασμούς.

Πέρα από τα θερμά συγχαρητήρια προς τον συγγραφέα εκφράζω και την ευχή να μιμηθούν την προσφορά του και άλλοι επιζώντες της περιόδου και να καταγράψουν έτσι ανεπηρέαστα τις εμπειρίες των.

Γεώργιος Ηλ. Κωστάκης

Υποστράτηγος ε.α.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ηταν μήνας Νοέμβρης του 1943. Μια πολύ δύσκολη χρονική περίοδος, που σημάδεψε τη ζωή των κατοίκων της υπαίθρου χώρας και ιδιαίτερα της ηρωικής Ηπείρου, που άφησε στο πέρασμά της έντονα τα χνάρια μιας απερίγραπτης τραγωδίας, σε όλους όσους έταξε η βάσκανη μοίρα να τη ζήσουν από κοντά.

Ξεφυλλίζοντας φευγαλέα μερικές σελίδες μνήμης από τα γεγονότα εκείνης της εποχής, ένιωσα στα μύχια της ψυχής μου, μια δυσάρεστη ανάμνηση από τις πιο οδυνηρές εκείνου του τιτάνιου και ματωμένου αγώνα. Πέρασαν από τότε πολλά χρόνια, τα γεγονότα που συμπίεσαν ασφυκτικά αυτόν τον δύσμοιρο τόπο την περίοδο εκείνη, θα μείνουν εσαεί ως μαύρη κηλίδα, μέσα στον ωκεανό των ηρωισμών και τις εκατόμβες του υπέροχου λαού μας. Οι μεγάλες συμφορές, που ενέσκυψαν με την έναρξη του αδυσώπητου διχασμού, αμαύρωσαν τον ιερό αγώνα της φυλής και άφησαν ανεξίτηλα σημάδια στις καρδιές εκείνων που βρέθηκαν στη δίνη του πολέμου.

Ο καταλύτης χρόνος που χύνει βάλσαμο στις ψυχές των πονεμένων, ίσως να μην είναι ακόμη τόσος, όσος θα χρειαζόταν για να κλείσουν οι χαίνουσες πληγές και όλες οι δοκιμασίες να περάσουν στο χωνευτήρι της λησμονιάς.

Τώρα σ' αυτές τις όμορφες και ήρεμες μέρες του ξάστερου ουρανού, που ο περήφανος λαός μας αμέριμνα συλλογιέται τα περασμένα και πλάθει όνειρα για τα μελλούμενα, θεώρησα καλό ν' αφηγηθώ, έστω και με λίγες αδρές γραμμές, μερικά από κείνα τα γεγονότα, που έζησαν όσοι έτρεξαν πρώτοι στη φωνή της Πατρίδας, για να μη σκορπιστούν στην άμμο της απέραντης ερήμου.

Ακόμη να δηλώσω απερίφραστα και με κάθε ειλικρίνεια, ότι πρόθεσή μου δεν είναι η αναμόχλευση παθών που πέρασαν προ πολλού ανεπιστρεπτί, αλλά αυτές οι λίγες απλές γραμμές, που γράφτηκαν με πόνο και ιστορική αλήθεια, να μείνουν φωτεινό παράδειγμα στους νέους της Πατρίδας, σ' αυτά τα νεαρά βλαστάρια της Φυλής, που θα κληθούν σε δύσκολους καιρούς να φυλάξουν Θερμοπύλες, για να μη βρεθούν ποτέ σε τέτοιες συμφορές, αλλά και ιερό μνημόσυνο σε εκείνους που δεν βρέθηκαν στο προσκλητήριο της ΝΙΚΗΣ!

Σε ΕΚΕΙΝΟΥΣ, που έπεσαν στα πεδία των μαχών πιστοί στον όρκο της Πατρίδας!

Γρηγόριος Μπαλάσκας

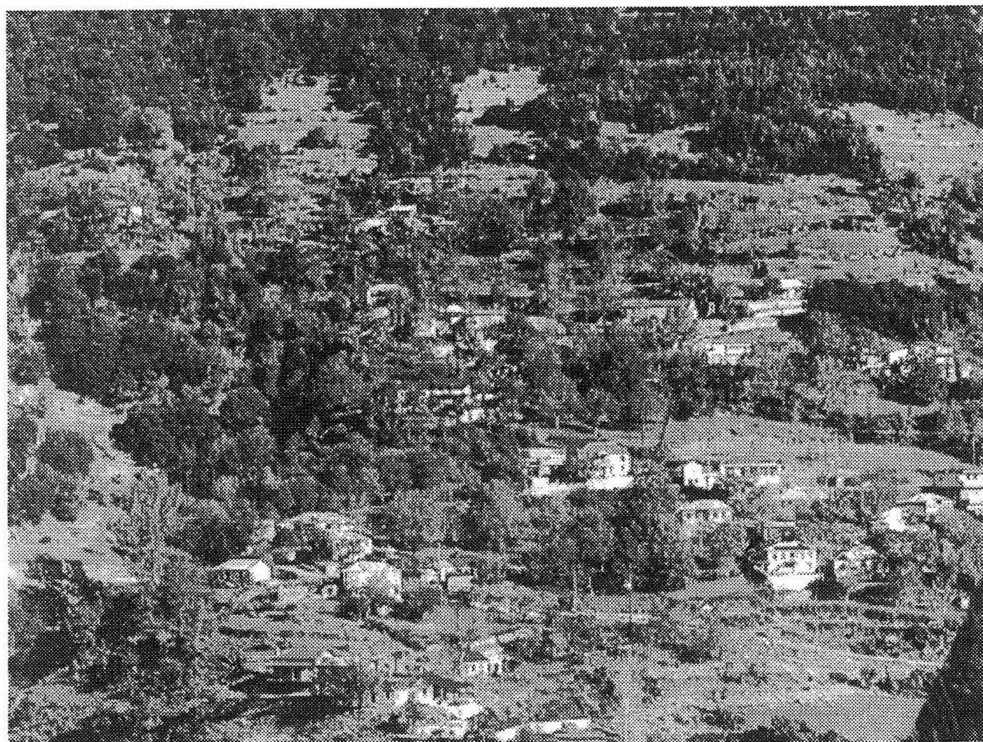
ΜΕΖΗΛΟ - ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

Ένα μικρό χωριό με τα λίγα λιθόκτιστα σπιτάκια κολλημένα σε μια Αγραφιώτικη πλαγιά, μέσα σε ένα παραδεισένιο τοπίο, που κατηφορίζει μέχρι το ποτάμι με τις ανεπανάληπτες πέτρινες καμάρες. Η κεντρική εκκλησία της Παναγίας, καταφύγιο του ανθρώπινου πόνου και πιο πέρα ο ασπρομάλλης ιεράρχης Αγιος Αθανάσιος, είναι τα ωραιότερα στολίδια που δίνουν ξεχωριστή ομορφιά και χάρη στο φιλόξενο χωριό.

Οι κάτοικοι λίγοι και φιλόξενοι, γνώρισμα πανάρχαιο της Φυλής μας, είναι υπερήφανοι για την καταγωγή τους και για τη συμμετοχή στους σκληρούς αγώνες του Εθνους.

Εδώ στα Αγραφα, που δεν πάτησε τούρκικο ποδάρι, εδώ δημιουργήθηκαν τα πρώτα κλέφτικα λημέρια και τα αρματολίκια των Κατσαντωναίων, των Μπουκουβαλαίων, του Καραϊσκάκη και τόσων άλλων ανυπότακτων, που η λαϊκή μούσα τραγούδησε τη μεγάλη προσφορά τους στον ιερό αγώνα του εικοσιένα.

Απέναντι και λίγο δεξιότερα, στο αγνάντεμα, δίπλα στο θεόρατο βράχο και

Το Μέζηλο μέσα στο καταπράσινο τοπίο

πάνω από το μεγάλο φαράγγι στέκει αιώνια τώρα, ακοίμητος φρουρός και προστάτης των αδυνάτων και κατατρεγμένων, το Μοναστήρι της Μεγαλόχαρης Παναγίας της Σπηλιώτισσας. Κάθε χρόνο το 15αύγουστο, εδώ στο θαυματουργό Μοναστήρι, συρρέουν από όλες τις γωνιές της Πατρίδας μας χιλιάδες πιστοί να προσκυνήσουν στη χάρη της και να εναποθέσουν το τάμα, ελάχιστο φόρο τιμής, πίστης και αφοσίωσης.

Αυτή η περιοχή των Αγράφων κρίθηκε κατάλληλη από το ΕΑΜ - ΕΛΑΣ και ιδιαίτερα το ιστορικό χωριό Μεζήλο, με τους λίγους ήσυχους και φιλόξενους κατοίκους, για το βασανισμό εκατοντάδων αγωνιστών του ΕΔΕΣ, γιατί έτρεξαν πρώτοι στο κάλεσμα της Πατρίδας και πρόταξαν τα στήθη τους στη βία των Ναζιστικών δυνάμεων κατοχής.

Εκείνη τη χρονική περίοδο, που η επίλεκτη Γερμανική μεραρχία Εντελβάις ενεργούσε εκκαθαριστικές επιχειρήσεις στην ευρύτερη περιοχή των Τζουμέρκων.

Η ΑΥΤΟΘΥΣΙΑ ΕΝΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ

Ο ηρωικός στρατός μας το 1940-41 στο μέτωπο της Αλβανίας, κατατροπώνει τον μέχρι τότε ανίκητο στρατό του Μουσσολίνι και ελευθερώνει τη μια μετά την άλλη, τις ελληνικές πόλεις και τα χωριά της Βορείου Ηπείρου.

Αυτή η χωρίς προηγούμενο απρόσμενη από τους λαούς της γης, προέλαση του στρατού της μικρής Ελλάδας, ανάγκασε τον πανίσχυρο σύμμαχο της Ιταλίας Χίτλερ να επέμβει, προτού εξαπολύσει τη μεγάλη θερινή επίθεση κατά της Σοβιετικής Ρωσίας.

Τέσσερις θωρακισμένες Ναζιστικές μεραρχίες και ένα σώμα αλεξιπτωτιστών στις 6 του Απρίλη του 1941 επιτέθηκαν κατά των οχυρών του Ρούπελ στα Γιουγκοσλαβικά σύνορα.

Ο αγώνας της μικρής Ελλάδας, από εδώ και πέρα, παίρνει επικίνδυνη τροπή και είναι πολύ δύσκολος. Τα λίγα τμήματα, οι ακρίτες μας, που τάχτηκαν να φυλάγουν Θερμοπύλες προέβαλαν πεισματώδη αντίσταση, για την αναχαίτιση της χιτλερικής λαίλαπας. Οι σιδηρόφραχτες Γερμανικές μεραρχίες παρά την

ισχυρή δύναμη πυρός, τελικά αναγκάστηκαν, μπροστά στη σθεναρή αντίσταση των τριακοσίων του Λεωνίδα, να παρακάμψουν τον προμαχώνα και στις 9 του Απρίλη μπήκαν στην πόλη του στρατηλάτη Αγίου Δημητρίου.

Η Ελληνική Κυβέρνηση, στις 20 Απρίλη με πρωθυπουργό τον Εμμανουήλ Τσουδερό, βρήκε καταφύγιο στη μεγαλόνησο Κρήτη και από εκεί, μετά το ολοκαύτωμα και του τελευταίου ελληνικού οχυρού, κατέφυγε στο Κάιρο της Αγύπτου.

Ο Ελληνικός στρατός ύστερα από μια ταπεινωτική συνθηκολόγηση του στρατηγού Τσολάκογλου 21. 4. 1941, άρχισε την υποχώρηση και η τριπλή κατοχή νέκρωσε τη γη των προγόνων μας από τον Εβρο μέχρι τα Λευκά όρη και από την Κέρκυρα ως τα δαντελωτά ακρογιάλια του Αιγαίου.

Αυτός ο Λαός με το αδάμαστο πατριωτικό φρόνημα, γονάτισε για λίγο μπροστά στην ανυπέρβλητη βία του Ναζισμού, αλλά ποτέ δεν υποτάχτηκε. Κατάφερε μέσα από άθλιες συνθήκες διαβίωσης να διατηρήσει το εθνικό μεγαλείο και τον αγωνιστικό του παλμό.

Στις 27 του Απρίλη ένα ολιγάριθμο Γερμανικό τμήμα ανέβαινε στο βράχο της Ακρόπολης να κατεβάσει την Ελληνική σημαία και τη θέση της εκεί, που από αιώνες κυμάτιζε υπερήφανα, ο αραχνοϋφαντος ιστός της Αθηνάς να πάρει το σύμβολο των Ναζί η σβάστικα.

Το Γερμανικό άγημα παρατάχθηκε μπροστά στο χώρο της γαλανόλευκης, που ακόμα το δροσερό Αττικό αεράκι θώπευε τις πτυχές της και ο Γερμανός αξιωματικός διέταξε τον Ελληνα στρατιώτη, φρουρό της σημαίας μας, να την κατεβάσει για να γίνει η τελετή έπαρσης της Γερμανικής με τον αγκυλωτό σταυρό.

Ο φρουρός στρατιώτης **Κωνσταντίνος Γ. Κουκίδης, από τη Ναύπακτο, χωρίς καθυστέρηση χαιρέτησε σε στάση προσοχής τη Σημαία και με δάκρυα που κυλούσαν στα μάγουλά του, την κατέβασε αργά-αργά μπροστά στα έκθαμβα μάτια του Γερμανού αξιωματικού. Στη συνέχεια τη δίπλωσε, τη φίλησε, την έβαλε στη μασχάλη του και πήδησε στο κενό από το βράχο της Ακρόπολης.**

Από τότε μέχρι των ημερών μας η υπέρτατη αυτή θυσία του Ελληνα στρατιώτη έμεινε στην αφάνεια και τέτοιες πράξεις αυτοθυσίας, γνώρισμα της φυλής μας πρέπει να παραδειγματίζουν τις επερχόμενες γενεές.

* * *

Η ΚΑΤΟΧΗ

Η εποποιία των Ελλήνων στα βουνά της Βορείου Ηπείρου το 1940-41, αυτό το μεγαλούργημα της Ελληνικής Φυλής, που όλοι οι λαοί της γης ονόμασαν **«Ελληνικό θαύμα»** δυστυχώς η κατάληξή της ήταν ολέθρια για τη μικρή μας Πατρίδα.

Η αντίσταση της θρυλικής Ελλάδας, μπροστά στις δύο πανίσχυρες αυτοκρατορίες γονάτισε και οι σιδηρόφραχτες Γερμανικές μεραρχίες το Πάσχα του 1941, ερήμωσαν τον τόπο από τη μια άκρη ως στην άλλη.

Το αδυσώπητο μίσος και η μανία για εκδίκηση των Ιταλο-Τσάμηδων στην Ηπειρο και των Γερμανο-Βουλγάρων στην υπόλοιπη Ελλάδα και ιδιαίτερα στη Μακεδονία, έφεραν σε απόγνωση τον Ελληνικό λαό.

Η μαύρη κατοχή απλώθηκε από τον Εβρο μέχρι τις κορυφές των Λευκών ορέων και από το νησί των Φαιάκων ως τα δαντελωτά ακρογιάλια του Αιγαίου. Η φτώχεια, η μιζέρια, η αθλιότητα, η αχαλίνωτη πείνα και οι αρρώστιες μάστιζαν ανελέητα το λαό μας, αυτόν τον ηρωικό λαό, που πριν από λιγο έγραφε με το αίμα του ανεξίτηλες σελίδες δόξας στα βουνά της Βορείου Ηπείρου και στα οχυρά του Ρούπελ, στην προαιώνια γη των προγόνων μας.

Η πείνα μέρα με τη μέρα θέριευε και σκότωνε χωρίς διάκριση μικρούς και μεγάλους, νέους και γέρους. Η καμπάνα του χωριού σχεδόν σε καθημερινή βάση χτυπούσε πένθιμα, κάποιος από τους πολλούς ανήμπορους γέροντους χάθηκε, κάποιο αναιμικό παιδάκι ή κάποια μάνα άφησε πίσω της ορφανά και απροστάτευτα μικρά παιδιά. Σε όλες τις πόλεις και προπαντός στην Αθήνα τα κάρα των Δήμων δεν πρόφταιναν να τσουβαλιάζουν τους νεκρούς από τα πεζοδρόμια και στη συνέχεια να τους ρίχνουν σε ομαδικούς λάκκους, σαν ψοφίμια χωρίς παπά και ψάλτη.

Η μαύρη κατοχή με τις τρομερές συνέπειες ξεδιπλώθηκε, σαν την άδικη κατάρα, σε όλο της το μεγαλείο.

Οι κάτοικοι των χωριών της ορεινής περιοχής άνδρες, γυναίκες και παιδιά, κατέβαιναν μπουλούκια - μπουλούκια, άλλοι για τον κάμπο της Αρτας και άλλοι για την πεδιάδα της Θεσσαλίας, να βρουν δουλειά για ένα κομμάτι ψωμί, λίγο αλεύρι ή μια χούφτα καλαμπόκι να παρατείνουν έστω και για λίγο, το πολυτιμότερο αγαθό τη ζωή τους.

Τα χωριά του κάμπου της Αρτας και της Θεσσαλίας γέμισαν από ανθρώπινα

φαντάσματα των ορεινών περιοχών, αλλά και των μεγάλων πόλεων, που έφθαναν μέχρις εκεί για να ανταλλάξουν τα πολύτιμα οικογενειακά τους κειμήλια, με μια οκά καλαμπόκι ή λίγο αλεύρι. Η μαύρη αγορά σάρωνε τη φτωχολογιά και οι μαυραγορίτες οργίαζαν σε βάρος του δύσμοιρου λαού.

Οσοι κάτοικοι έμειναν στα χωριά τους για να αποστομώσουν το φάσμα της κατοχικής πείνας, στράφηκαν στο ευλογημένο δάσος, τη μόνη ελπίδα που τους απόμεινε. Αρπαξαν τα τσεκούρια και έκοψαν τις κουμαριές, τα ρείκια και άλλα χαμόκλαδα δημιουργώντας τα λεγόμενα ρόγγια και τον Αύγουστο έβαλαν φωτιά και τα έκαψαν.

Το Φθινόπωρο με τις πρώτες βροχές, έσπειραν την καμμένη γη με σίκαλη, που τους απέδωσε πολλή σοδειά για τη δίσεκτη εκείνη εποχή. Ετσι, το πικρό και άχαρο ψωμί από τα διάφορα ξυλοκέρατα αντικαταστάθηκε με το λίγο νόστιμο ψωμάκι της σίκαλης, που στάθηκε σωτήριο για εκατοντάδες ζωές.

Τα στρατευμένα παιδιά της Ελλάδας μετά από έναν τιτάνιο και άνισο αγώνα στα Βορειο-Ηπειρωτικά βουνά, εκείνο το βαρύ χειμώνα του 1940-41 γύρισαν υπερήφανα στα χωριά κοντά στους δικούς τους. Τα όπλα, τα τιμημένα όπλα, που τους εμπιστεύθηκε η Πατρίδα δεν τ' αποχωρίστηκαν ούτε για μια στιγμή.

Ο αγώνας δεν τελείωσε... Πιστά στον όρκο ***«Ου καταισχυνώ όπλα τα ιερά»*** θα συνεχιστεί τώρα στα αδούλωτα ελληνικά βουνά, εκεί στα στοιχειωμένα κλέφτικα λημέρια, εκεί που βρόντηξε το καριοφίλι των αγωνιστών του εικοσιένα.

Αρκετά παλικάρια δεν βρέθηκαν στο πανηγύρι του γυρισμού και οι χαροκαμένες μάνες αυτές οι μάνες, σαν άλλες Σουλιώτισσες, όρθιες στο κατώφλι του έρημου σπιτιού περίμεναν καρτερικά μήπως εκεί κοντά στο αγνάντεμα του δρόμου, από εκεί που ξεκίνησαν για το μεγάλο αγώνα, φανούν και τα δικά τους παλικάρια.

Την καρτερία σε λίγο διαδέχτηκε η απογοήτευση, την υπομονή η απόγνωση, τα μάτια βούρκωσαν, το βλέμμα θόλωσε και η φιλόξενη πόρτα του έρημου σπιτιού έκλεισε ερμητικά. Τα παλικάρια δεν γύρισαν! Εμειναν για πάντα θεματοφύλακες, εκεί στις πλαγές των βουνών της Βορείου Ηπείρου, πιστά στον όρκο της Πατρίδας για να θυμίζουν Θερμοπύλες, με το επίγραμμα του Σιμωνίδη στην απέρριτη πλάκα του τάφου «Τοις κείνων ρήμασι πειθόμενοι»!

Μια Βορειο-Ηπειρώτισσα μαυροφορεμένη και εκείνη μάνα παλικαριού, ένα Σάββατο βράδυ κοντά στο σούρουπο, που σμίγει η μέρα με τη νύχτα, την ώρα που σήμαινε δειλά-δειλά το σήμαντρο στο εξωκλήσι της Παναγίας, που πέφτει λίγο ξέμακρα απ' το μικρό χωριό, γλίστρησε σαν φάντασμα, μέσα στο πυκνό σκοτάδι και με κομμένη την ανάσα φθάνει στο χορταριασμένο μνήμα του παλικαριού, κι' αφήνει ένα αγριολούλουδο απ' την προγονική μας γη, ποτισμένο με αίμα παλικαριών, που έπεσαν για τη λευτεριά της σκλαβωμένης Γης.

Η χαροκαμμένη μάνα θυμάται... Για τη Βόρειο Ηπειρο σκοτώθηκε και υγραίνονται τα βλέφαρα απ' τον καημό που τρώει τα σωθηκά της.

Η ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

Η Ελλάδα, μετά από τον τιτάνιο αγώνα στα βουνά της Ηπείρου κατά των φασιστικών δυνάμεων του Μουσσολίνι, όσο και της σιδερόφρακτης Γερμανικής στρατιάς στον προμαχώνα του Ρούπελ, βυθίστηκε σε μια άνευ προηγουμένου κοινωνική και οικονομική καταστροφική αθλιότητα.

Οι Γερμανοί και οι Ιταλοί κατακτητές, οι απάνθρωποι Βούλγαροι κομιτατζήδες και οι δολοφόνοι Τσάμηδες της Αλβανίας, ξεχύθηκαν πίσω από τους κατακτητές, χωρίς καμιά αντίσταση ως πειναομένοι λύκοι του βορρά και διέλυσαν τον ιστό της Ελληνικής κοινωνίας.

Η φτώχεια, η πείνα, η εξαθλίωση και οι λοιμώξεις θέριζαν, χωρίς διάκριση γέρους, νέους και παιδιά. Η πρωτόγνωρη για τη χώρα μας τραγωδία από τη μια μέρα ως την άλλη γινόταν και πιο εφιαλτική και ο λαός οδηγούνταν με ακρίβεια στον αφανισμό.

Η μεγάλη συμφορά δε φαινόταν να έχει τέλος στον κοντινό ορίζοντα και αυτός ο λαός, που με τόση προθυμία έδωσε το παρόν σε όλα τα πεδία των μαχών και πάλι δεν απογοητεύτηκε. Με το πλήρωμα του χρόνου περίμενε τη μεγάλη εκείνη στιγμή, που θα ξεπηδούσε από τη στάχτη της καταστροφής η σπίθα του ξεσηκωμού.

Εκεί στα σκοτεινά σοκάκια της Αθήνας, που το σκοτάδι ήταν χειροπιαστό και βάρυνε ακόμη πιο πολύ από το γδούπο της μπότας του δυνάστη, μερικές

σκιές σαν φαντάσματα της νύχτας, γλυστρούσαν στο βαθύ σκοτάδι σ' ένα λιθόστρωτο υπόγειο. Σε αυτό το υπόγειο οι τρεις φίλοι πήραν τη μεγάλη απόφαση, την απόφαση που άναψε τη φλόγα του ξεσηκωμού. Στο σκοτεινό αυτό υπόγειο συντάχθηκε στις 9 Σεπτέμβρη του 1941 το Πρωτόκολλο του **Εθνικού Δημοκρατικού Ελληνικού Συνδέσμου** (Ε-ΔΕΣ). Μια απόφαση, που έμεινε ιστορική τόσο για την υπόδουλη Ελλάδα, όσο και για τον υπερήφανο Ελληνικό Λαό. Αυτό το Πρωτόκολλο με τις υπογραφές των βετεράνων στρατηγών του **Ναπολέοντα Ζέρβα, του Λεωνίδα Σπαή** και του Δικηγόρου **Ηλία Σταματόπουλου** αναγνώριζε αρχηγό τους τον Μαύρο Καβαλάρη.

Στρατηγός ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΖΕΡΒΑΣ
Αρχηγός Ε.Ο.Ε.Α. - Ε.Δ.Ε.Σ.

Ετσι δημιουργήθηκε ο πυρήνας, που θα έπαιρνε το βάρος της ευθύνης του μεγάλου αγώνα. Η επιτροπή σε ελάχιστο χρονικό διάστημα και μετά από πολλές προσπάθειες κατάφερε να στρατολογήσει αρκετές δεκάδες εμπειροπόλεμα μέλη στη στρατοκρατούμενη Αθήνα. Ακόμη, προγραμμάτιζε με άκρα μυστικότητα, τις ενέργειες κατά του κατακτητή και συγκέντρωνε πληροφορίες από το εχθρικό στρατόπεδο, τις αξιοποιούσε όσο το δυνατόν καλύτερα για την έκβαση του αγώνα, που ήδη είχε αρχίσει από την Αθήνα και περνούσε σιγά-σιγά στις επαρχιακές πόλεις και στα χωριά της υπαίθρου.

Ο Βετεράνος Στρατηγός
ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΣΠΑΗΣ

Η χώρα για τον καλύτερο συντο-

νισμό του αγώνα, καταμερίστηκε σε μικρότερους τομείς δράσης, που ανέλαβαν την αξιοποίηση βετεράνοι αξιωματικοί του Ελληνικού στρατού.

Ο στρατηγός Ν. Ζέρβας θα περνούσε στη ματωμένη Ηπειρο, ο στρατηγός Λ. Σπαής στη χώρα των θεών του Ολύμπου, ο συνταγματάρχης Δημήτριος Ψαρρός στην ακαταμάχητη Ρούμελη και ο συν/ρχης Αθανάσιος Παπαχριστόπουλος στη μαρτυρική Μακεδονία.

Οι συνθήκες διεξαγωγής του μεγάλου αγώνα ενός αγώνα μακροχρόνιου, δεν ήταν ευνοϊκές, γιατί από τη μια μεριά τα χρονικά περιθώρια στένευαν και από την άλλη ο δυνάστης παρακολουθούσε με άγρυπνο μάτι κάθε ύποπτη κίνηση και οι πράκτορες των διαφόρων εθνοτήτων οργίαζαν σε βάρος των απελευθερωτικών οργανώσεων.

Ακόμη το στρατηγείο της Μέσης Ανατολής πίεζε ασφικτικά το στρατηγό Ζέρβα να οργανώσει αντάρτικο όσο το δυνατόν σε σύντομο χρονικό διάστημα, έστω και με ολιγάριθμα τμήματα στο πρώτο ξεκίνημα.

Ο καθηγητής γαλλικών Κομνηνός Πυρομάγλου, που τον Οκτώβριο του 1941 ήρθε από τη Γαλλία στην Αθήνα, επικρότησε και αυτός την απόφαση του στρατηγού Ζέρβα για το ξεκίνημα αντάρτικου από την Ηπειρο και τη Θεσσαλία.

Ιούλιος 1942. Το όνειρο του χειμαζόμενου λαού, τώρα γίνεται πραγματικότητα.

Ο Ναπολέων Ζέρβας με τους φίλους του αξιωματικούς Μιχαήλ Μυριδάκη, Γιάννη Παπαδάκη και Παντελή Κωτσάκη φεύγουν από την Αθήνα για την Ηπειρο.

Μετά από μια ταλαιπωρία δύο ημερών, έφθασαν στο χωριό Ανοιξιάτικο της Αιτωλ/νίας, όπου διανυκτέρευσαν. Την επόμενη 23 του Ιούλη άφησαν το φιλόξενο χωριό και τράβηξαν για τον ορεινό Βάλτο, με πρώτο σταθμό τη Δούνιστα γενέτειρα του Δημήτρη Ισκου.

Στο Βάλτο ο στρατηγός Ζέρβας συναντήθηκε με τους αξιωματικούς, που είχαν προηγηθεί για τον ίδιο σκοπό και τη σχετική προεργασία. Στο χρονικό διάστημα της παραμονής του στρατηγού στον ορεινό Βάλτο τον επισκέφτηκαν ο ταγ/ρχης Αρβανίτης, ο οπλαρχηγός Γρηγόρης Κοσσυβάκης, ο γιατρός Στυλιανός Χούτας, ο Κ. Στούμπος, ο Σπύρος Καραμπίνας και αρκετοί άλλοι από τα γειτονικά χωριά. Ολοι δήλωσαν την ένθερμη συμπαράσταση στην εθνική προσπάθεια του στρατηγού και υποσχέθηκαν, ότι θα βοηθήσουν στον

ιερό αγώνα με ένοπλες ομάδες, που θα οργανώσουν μόλις επιστρέψουν στα χωριά τους.

Μετά την παρουσία των προκρίτων της περιοχής του Βάλτου και του Ραδοβυζίου και λίγο αργότερα, όταν άρχισαν οι πρώτες συγκρούσεις των ανταρτικών ομάδων με τα τμήματα του Ιταλικού στρατού, που επιχείρησαν να εισβάλουν στην ανταρτοκρατούμενη ορεινή περιοχή, άλλαξε το επιφυλακτικό κλίμα των κατοίκων, που επικρατούσε μέχρι τότε στην περιοχή.

Ανεμος αισιοδοξίας φύσιξε από τον ορεινό Βάλτο, πέρασε στα χωριά του Ραδοβυζιού και πέρα ακόμη, ως τα ευλογημένα από τον Πάτρο-Κοσμά τον Αιτωλό Τζουμέρκα.

Ο αγώνας έγινε πολεμικό τραγούδι και ο απόηχος του τραγουδιού πατριωτικό σάλπισμα ξεσηκωμού του υπέροχου Λαού της ορεινής Ελλάδας.

Το Σεπτέμβρη ο στρατηγός Ζέρβας, για την καλύτερη οργάνωση και διεξαγωγή του αγώνα, πέρασε από το Βάλτο στη Μεγαλόχαρη και αργότερα στα Τζουμέρκα.

Μέσα στα τόσα παλικάρια που πήραν τα όπλα και εγκατέλειψαν σπίτια και παιδιά για να στήσουν Θερμοπύλες στο πέρασμα των Μήδων, που πάτησαν χωρίς πρόσκληση τα ιερά χώματα των προγόνων μας, δεν έλειψε το **ράσο, το ματωμένο ράσο,** που πρωτοστάτησε σε όλους τους απελευθερωτικούς αγώνες του Εθνους.

Ο πρώτος παπάς που ευλογησε τα όπλα του ιερού αγώνα, ήταν ο **παπα-Σπύρος Ζαφείρης** από το χωριό Μεγαλόχαρη. Ενας φλογερός παπάς ισάξιος του ιερού κλήρου των αγωνιστών του εικοσιένα. Αγωνίστηκε με όλες του τις δυνάμεις στο πλευρό των ανταρτικών δυνάμεων του ΕΔΕΣ και έπεσε στο πεδίο της τιμής.

ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Οκτώβρης 1942. Τρία Ιταλικά τάγματα, έχοντας ορμητήριο την πόλη της Αρτας, ξεχύθηκαν στην ορεινή περιφέρεια του νομού, για την εκκαθάριση της περιοχής από τις νεοσύστατες ανταρτικές ομάδες του στρατηγού Ζέρβα.

Ο στρατηγός μόλις έμαθε την προέλαση των Ιταλικών δυνάμεων στα ορεινά χωριά του Ραδοβυζιού, χωρίς καμιά καθυστέρηση, ειδοποίησε με συνδέσμους όλα τα τμήματα της περιοχής του να καταλάβουν, όσο το δυνατόν πιο γρήγορα, όλες τις διαβάσεις προσπέλασης του εχθρού και την ίδια ώρα απηύθυνε την πρώτη προκήρυξη, που καλούσε σε συσπείρωση τους κατοίκους του Ραδοβυζίου και ευρύτερα της περιοχής των Τζουμέρκων:

«Αδέρφια, ήλθε η ώρα για να καταλάβει όλος ο κόσμος, πως η Ελληνική λεβεντιά είναι άφθαστη σε ηρωισμό. Εμπρός, συσπειρωθείτε κάτω από τη γαλανόλευκη, που κυματίζει στις ελεύθερες κορυφές της αιματοβαμένης χώρας μας...».

Αυτή η προκήρυξη, από τη μια μεριά η στεντορεία φωνή της σκλαβωμένης χώρας και από την άλλη η κλαγγή των όπλων στις όμορφες πλαγιές και στα λημέρια του εικοσιένα, αναζωπύρωσε το πατριωτικό αίσθημα των κατοίκων κατά του δυνάστη, που τόλμησε να πατήσει τα ιερά χώματα της ελεύθερης ορεινής Ελλάδας.

Ο μπαρμπα-**Σπύρος ο Καραμπίνας** από το Κλειδί, ο υπολοχαγός **Ευστράτιος Αθανασάκης**, ο Ανθυπολοχαγός **Λεωνίδας Πε τροπουλάκης**, ο **Κων/νος Μήτσιος**, ο **Τρίμπος**, ο **Παπαγιάννης**, ο **Κουτσόγιαννος**, οι γιατροί **Θ. Κοσμάς** και **Κων/νος Παπαδημητρίου** και αρκετοί άλλοι με τις ομάδες τους από τα γύρω χωριά, έδωσαν το παρόν στην έναρξη του μεγάλου αγώνα.

Ενα από τα Ιταλικά τάγματα, που είχε στρατοπεδεύσει στην Ανω Καλεντίνη, πρωί-πρωί στις 25 του Οκτώβρη κινήθηκε με κατεύθυνση το χωριό Τετράκωμο. Το δεύερο εξόρμησε στα γύρω χωριά Κλειδί, Σκουληκαριά, Βελεντζικό και το τρίτο με το βαρύ οπλισμό, προχώρησε για την κατάληψη των υψωμάτων Πρατίνας - Γαβρόγου, που δεσπόζουν της περιοχής Ραδοβυζιού.

Ο στρατηγός Ζέρβας, σ' αυτή την κρίσιμη δοκιμασία του Αγώνα, ανέλαβε τη διοίκηση όλων των ανταρτικών τμημάτων και των ενόπλων κατοίκων της

περιοχής, που έτρεξαν να ενώσουν τις δυνάμεις τους στον ιερό απελευθερωτικό αγώνα

Οι πρώτες νικηφόρες μάχες στο Κλειδί, στη Σκουληκαριά και στα υψώματα του Γαβρόγου ανέκοψαν την προέλαση των τμημάτων του εχθρού και ανάγκασαν τον Ιταλό διοικητή, να ζητήσει ενισχύσεις για την ανάσχεση της επικίνδυνης τροπής των επιχειρήσεων. Οι ενισχύσεις του εχθρού σε πεζοπόρες δυνάμεις άρχισαν να καταφθάνουν στη γραμμή άμυνας και ταυτόχρονα δύο αεροπλάνα μπήκαν στη μάχη για να εξοντώσουν τους τριακοσίους του Λεωνίδα, που πρόταξαν τα στήθη τους στο διάβα του τυράννου.

Το πέρασμα του εχθρού προξένησε αρκετές καταστροφές στα ορεινά χωριά εκεί, όπου διεξήχθησαν σκληρές μάχες μεταξύ ανταρτών και ισχυρών εχθρικών δυνάμεων. Ο Ιταλός διοικητής Geloso, παρά τις ισχυρές ενισχύσεις, βρέθηκε σε πολύ δύσκολη θέση και θεώρησε σκόπιμο να καλέσει με προκήρυξη τους επαναστατημένους κατοίκους της ορεινής περιοχής να παραδώσουν τα όπλα και θα τύχουν ευεργετικής μεταχείρησης, διαφορετικά η τιμωρία θα είναι οδυνηρή, ακόμη και για τον άμαχο πληθυσμό.

Ο στρατηγός Ζέρβας μόλις έλαβε γνώση του περιεχομένου της προκήρυξης, διεμήνυσε στον Ιταλό στρατηγό να μην αποτολμήσει βιοπραγίες κατά του φιλήσυχου άμαχου πληθυσμού, γιατί αυτός ο πόλεμος κάποτε θα τελειώσει και η ευθύνη των πράξεών του θα είναι τεράστια.

Μετά από μια απαραίτητη ανασύνταξη αλλά και ενίσχυση των ανταρτικών δυνάμεων, οι μάχες επανελήφθησαν σε όλα τα μέτωπα πιο σκληρές και με αρκετό αίμα.

Οι υπερασπιστές της πατρώας γης μπήκαν στη μάχη σαν να παν' σε πανηγύρι, αψηφώντας τις ομοβροντίες των τηλεβόλων και το στροβίλισμα των εχθρικών αεροπλάνων πάνω από τα κεφάλια τους, που άλλοτε ορμούσαν κάθετα και άλλοτε χανόταν στον καταγάλανο Ελληνικό ουρανό.

Οι επιχειρήσεις των Ιταλικών στρατευμάτων στην ορεινή περιοχή του Ραδοβυζιού καίτοι προγραμματίστηκαν με επιμέλεια, είχαν παταγώδη αποτυχία. Αφού και η τελευταία προσπάθεια της προτεινόμενης ανακοχής δεν βρήκε ανταπόκριση, απόμεινε ως μόνη λύση, η άμεση εγκατάλειψη της περιοχής αφήνοντας στο πέρασμά τους καπνούς και αποκαΐδια.

Οι νικηφόρες μάχες των ανταρτικών τμημάτων του στρατηγού Ζέρβα, παρά τη συσσώρευση πολλών καταστροφών, ανακούφισαν τους ταλαίπωρους κατοίκους της ορεινής περιοχής και ο αντίλαλος των πολυβόλων πέρασε το

μήνυμα του ξεσηκωμού σε όλες τις βουνοπλαγιές και τα φαράγγια της Ηπείρου. Ετσι, τα πρώτα τμήματα των ανταρτών χάρις στην ακαταμάχητη πίστη και τον πατριωτισμό, αντιμετώπισαν με απαράμιλο θάρρος τις εχθρικές δυνάμεις, που προσπάθησαν με όλα τα μέσα του πολέμου, να σβήσουν τη θρυαλλίδα του ξεσηκωμού, προτού ακόμη πάρει εκρηκτικές διαστάσεις.(*)

ΛΟΧΟΣ ΤΕΤΡΑΚΩΜΟΥ

Ο άνεμος αισιοδοξίας του ξεσηκωμού από τον ορεινό Βάλτο αναζωογόνησε με την ευωδιά του αγέρα της Λευτεριάς σ' όλα σχεδόν τα χωριά του Ραδοβυζίου, πέρασε στα ευλογημένα από τον εθνεγέρτη **Πατρο-Κοσμά τον Αιτωλό** Τζουμέρκα και απλώθηκε ως πέρα στα απάτητα φαράγγια της Ηπείρου.

Ο ξεσηκωμός έγινε τραγούδι, εγινε πατριωτικό σάλπισμα, που αφύπνισε το χειμαζόμενο λαό της ορεινής υπαίθρου χώρας.

Σε αυτόν τον ξεσηκωμό, όπως ήταν επόμενο δεν ολιγώρησε και το χωριό Τετράκωμο. Μαχητές του Αλβανικού μετώπου, βετεράνοι του Α' Παγκοσμίου Πολέμου έτρεξαν στη φωνή της ελεύθερης ορεινής Ελλάδας και συσπειρώθηκαν κάτω από την ηγεσία του γενναίου ανθ/γού **Λεωνίδα Πετροπουλάκη,** ένας λόχος ανδρών (*) γεμάτος με το σφρίγος της νιότης, έτοιμος για να ριχθεί στη μάχη.

Ο λόχος με έδρα το Τετράκωμο, στεγάστηκε στο τέμενος της παιδείας, ένα μεγαλόπρεπο της εποχής εκείνης κτίριο, δίπλα στην κεντρική εκκλησία. Σήμερα, σ' αυτή τη μαγευτική τοποθεσία, που απλόχερα σμίλεψε η φύση, το διδακτήριο δεν υπάρχει, πυρπολύθηκε μετά την πολύνεκρη μάχη στις 24 του

(*) Σημ.: Στο βιβλίο «Εθνική Αντίσταση» του Ταξ/ρχου Χαρ. Φλόκα, σελ. 113, γράφει:

«.... με το άγγελμα της εξόδου των Ιταλών από την Αρτα, επικράτησε γενική συγκίνηση και σημειώθηκε πραγματική εξέγερση... Οπου δεν υπήρχαν επικεφαλής αξιωματικοί μπήκαν ιερείς και πρόεδροι. Στη μάχη στο ύψωμα Κορώνα φονεύθηκε ο Γεώργιος Αντωνίου, ήταν ο πρώτος νεκρός των ΕΟΕΑ του στρατηγού Ζέρβα ...»

Οκτώβρη του 1943, από τα βέβηλα χέρια των ανδρών της Γερμανικής μεραρχίας Εντελβάις.

Με ορμητήριο το Τετράκωμο ο Λεωνίδας Πετροπουλάκης όργωνε την ορεινή περιοχή των Τζουμέρκων μέχρι και τα απάτητα φαράγγια των Αγράφων, άλλοτε με ενέδρες κατά του εχθρού, άλλοτε με σαμποτάζ και άλλοτε με σκληρές μετωπικές συγκρούσεις.

Στις 3 του Ιούλη χτύπησε Γερμανική φάλαγγα στο δρόμο Βούλιστας Παναγιάς, στις 30 του Σεπτέμβρη χτύπησε Γερμανική φάλαγγα στο δρόμο Αρτας - Αμφιλοχίας, τον Αύγουστο του 1943 βρισκόταν συνεχώς σε συγκρούσεις στο δρόμο Αρτας - Πουρναρίου - Ζυγού - Πλατανορέματος με Γερμανικά τμήματα, που ενεργούσαν αιφνιδιαστικές ληστρικές εξόδους από την πόλη της Αρτας στα γειτνιάζοντα χωριά με αποκορύφωση τη μάχη του Πέτα.

Η πολυσχεδής δράση του λόχου Τετρακώμου (*) με διοικητή τον ήρωα **Λεωνίδα Πετροπουλάκη,** θα χρειαστεί πολλές σελίδες να ιστορηθεί η λεβεντιά και οι αγώνες, πράγμα που θα καταχωρηθούν σε άλλο εγχειρίδιο.

(*) Ο λόχος αργότερα έγινε τάγμα και με διαταγή του στρατηγείου ονομάστηκε Τάγμα Πετροπουλάκη.

ΜΙΑ ΑΞΕΧΑΣΤΗ ΠΕΡΙΟΔΕΙΑ

(Αφήγηση από τον Αποστόλη Τσιβίκη και Γιάννη Αναγνώστη)

Ο λόχος Τετρακώμου ύστερα από διαταγή του στρατηγείου, άρχισε τις πρώτες εξόδους στα ορεινά χωριά της Αρτας, των Αγράφων και της Πίνδου, για την οργάνωση και αναπτέρωση του ηθικού των δεινοπαθούντων κατοίκων. Ηταν περιοδείες επαφών και ανταλλαγής απόψεων με προκρίτους και στελέχη των κατοίκων σχετικά με τον αρξάμενο αγώνα κατά του κατακτητή.

Σε λίγες μέρες περάσαμε διαδοχικά τα χωριά Καστανιά - Ελάτη - Μηλιανά - Πηγές και από την είσοδο της γέφυρας Κοράκου μπήκαμε στην περιοχή των Αγράφων.

Ο πρώτος σταθμός στα Αγραφα ήταν τα Πέντε Αδέρφια και στη συνέχεια το χωριό Λιάσκοβο όπου και διανυκτερεύσαμε. Από το Λιάσκοβο, την άλλη μέρα, πολύ πρωί άρχισε ένας δύσκολος αγώνας δρόμου για τη Μπουκοβίτσα (Ανθηρό) και από εκεί, μετά ολιγόωρη ξεκούραση προχωρήσαμε για το Κνίσσοβο.

Στο Κνίσσοβο μείναμε μια ημέρα και την επομένη πήραμε το δρόμο του γυρισμού. Από το Ανθηρό κατεβήκαμε στο Λιάσκοβο και συνέχεια στην Καληκώμη, στα Ελληνικά, στο Βαλκάνο, στο Κοθώνι για να καταλήξουε στο Μυρόφυλλο.

Στο Μυρόφυλλο μας φιλοξένησε ένα βράδυ ο γιατρός Αθανάσιος Παπαγεωργίου, που ήταν και επικεφαλής ομάδας ανταρτών του ΕΔΕΣ και την επομένη επιστρέψαμε στην έδρα του λόχου.

Σε όλα τα χωριά των Αγράφων οι κάτοικοι μας υποδέχτηκαν με αγάπη, καλοσύνη και ενθουσιασμό. Γνωρίσαμε πολλούς καλούς αγωνιστές με πίστη και αφοσίωση, έτοιμοι να πλαισιώσουν τα τμήματα του ΕΔΕΣ.

Ηταν μια από τις καλύτερες ευκαιρίες για την αναθέρμανση του πατριωτισμού των κατοίκων της ορεινής υπαίθρου.

Ο Δ/τής του λόχου στα χωριά που περάσαμε, ίδρυσε επιτροπές εθνικού αγώνα από αξιωματικούς του στρατού και άλλα ευυπόληπτα πρόσωπα. Σε πολλά χωριά είχαν οργανωθεί ένοπλες ομάδες του ΕΔΕΣ από νέους και εμπειροπόλεμους αγωνιστές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Οι φιλόξενοι και καλοσυνάτοι κάτοικοι του Κνισσόβου και μαζί με αυτούς ένας ανθ/γός του ΕΛΑΣ με το ψευδώνυμο Κολοκοτρώνης, μας υποδέχτηκαν στην πλατεία του χωριού με πολλή χαρά και προθυμία για εξυπηρέτηση. Ζητήσαμε από τον πρόεδρο του χωριού, να αγοράσουμε δύο σφάγια για το βραδινό μας συσίτιο. Ο αυτόκλητος ανθ/γός του ΕΛΑΣ Κολοκοτρώνης, με μεγάλη προθυμία μας προσέφερε δυο προβατίνες από το κοπάδι, που είχε συγκεντρώσει, για την οργάνωση του ΕΑΜ από τους ταλαίπωρους κατοίκους της γύρω περιοχής. Φάγαμε το βράδυ μέσα σε μια χαρούμενη ατμόσφαιρα με ανθρώπους του χωριού, τον πρόεδρο και τον φίλο και σύντροφο Κολοκοτρώνη.

Κάποια ώρα, αργά το βράδυ, παρακαλέσαμε τον πρόεδρο να μας διαθέσει το κτίριο του σχολείου για κατάλυμα. Ο Κολοκοτρώνης και τούτη τη φορά έδειξε υπέρμετρο ενδιαφέρον, πρότεινε στο διοικητή μας να γίνει κατανομή των ανδρών στα σπίτια του χωριού και αυτόν θα τον φιλοξενούσε στο σπίτι

που έμεινε ο ίδιος.

Το θερμό ενδιαφέρον του Κολοκοτρώνη ενέβαλε όλους μας και ιδιαίτερα το δ/τή σε κάποια ανησυχία και με διακριτική ευγένεια, τον ευχαρίστησε αλλά δεν δέχτηκε την πρόταση για κατανομή των ανδρών σε βάρος των κατοίκων του χωριού. Ετσι, τραβήξαμε για κατάλυμα στο σχολείο, που μας παραχώρησε πρόθυμα ο πρόεδρος.

Αφού τοποθετήθηκε διπλή σκοπιά, ξαπλώσαμε στα καταστραμμένα θρανία να ξεκουραστούμε γιατί την άλλη ημέρα είχαμε μια αρκετά δύσκολη μακρινή πορεία. Δεν πέρασε πολύ ώρα και χωρίς ακόμα να μας πάρει ο ύπνος, ακούστηκε ο σκοπός να φωνάζει δυνατά, άλτ!, ποιός είσαι; Στη συνέχεια φώναξε το διοικητή του λόχου να βγεί για αναγνώριση με κάποιο σύνδεσμο, που κατάφθασε περασμένα μεσάνυχτα και ζητούσε επίμονα να συναντήσει το διοικητή του λόχου.

Ο σύνδεσμος έφθασε μετά από μια ολονύχτια ταλαιπωρία στο Κνίσσοβο, τον είχε στείλει ο λοχαγός Θέος διοικητής λόχου του ΕΔΕΣ με τη θετική πληροφορία, ότι ΕΛΑΣίτες κινούνται αυτή τη νύχτα για τον αφοπλισμό του λόχου. Ο διοικητής του λόχου ξύπνησε αμέσως τους διμοιρίτες και μετά από λίγη ώρα πάρθηκε η απόφαση της αναχώρησης γιατί πρόθεση και τακτική της οργάνωσης του ΕΔΕΣ ήταν με κάθε τρόπο, η αποφυγή δυσάρεστων γεγονότων μεταξύ των δύο οργανώσεων. Περασμένα μεσάνυχτα σήμανε εγερτήριο, ετοιμαστήκαμε γρήγορα και εγκαταλείψαμε το φιλόξενο χωριό των Αγράφων.

* * *

Σημ.: Για μια φορά ακόμη, ο ΕΛΑΣ παραβίασε τη συμφωνία του Πετρωτού.

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΠΕΤΑ

Στα υψώματα βόρεια του ιστορικού χωριού Πέτα, ο λόχος του ΕΔΕΣ Τετρακώμου έμεινε λίγες ώρες για ξεκούραση, μετά από μια ολονύχτια ταλαιπωρία.

Ηταν πρώτη του Οκτώβρη του 1943 μια όμορφη ηλιόλουστη Φθινοπωρινή ημέρα, την ώρα που ο ήλιος χρύσωνε τις καταπράσινες βουνοπλαγιές της ευάνδρου Ηπειρωτικής γης, μια ομάδα ανδρών και γυναικών με μικρά παιδιά στην αγκαλιά, κατέφθασαν ασθμαίνοντας εδώ στο ύψωμα, που βρισκόταν ο λόχος.

Ο Δ/τής του λόχου Λεωνίδας Πετροπουλάκης παίρνει την πληροφορία από τους έντρομους φυγάδες του χωριού, ότι πρωί-πρωί, πάνοπλοι Γερμανοί στρατιώτες μπήκαν στα πρώτα σπίτια, έβαλαν φωτιά και πυροβολούσαν αδιάκριτα τα γυναικόπαιδα, που έτρεχαν εδώ και εκεί για να γλιτώσουν.

Ο Πετροπουλάκης χωρίς καθυστέρηση δίνει εντολή στούς διμοιρίτες να προχωρήσουν σε διάταξη μάχης, για την κατάληψη των υψωμάτων του Ηρώου των Φιλελλήνων και της Κορακοφωλιάς, που δεσπόζουν του χωριού.

Η διμοιρία του Απ. Τσιβίκη κινήθηκε αμέσως για την κατάληψη του Ηρώου, η δεύτερη του Γιάννη Φωτάκη το ύψωμα Κορακοφωλιά και η διμοιρία διοίκησης με το διοικητή του λόχου, κατευθύνεται για μετωπική επίθεση στο κέντρο του χωριού.

Η αιφνιδιαστική εξόρμηση και ο συντονισμός της επιχείρησης απώθησαν το Γερμανικό τμήμα, που από τις πρώτες ώρες μπήκε στο χωριό και επιδόθηκε στο πλιάτσικο.

Μπροστά στην απρόσμενη και

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΑΚΗΣ
Ο Σταυραετός των Τζουμέρκων

χωρίς προηγούμενο επιθετική ενέργεια των ανδρών του λόχου, το Γερμανικό τμήμα υποχωρεί πανικόβλητο μέσα στα στενά σοκάκια, στους μαντρότοιχους και στις αυλές των σπιτιών, από όπου πρόβαλε σθεναρή αντίσταση. Από εδώ και πέρα τα πυρά του εχθρού ανακόπτουν την προέλαση του λόχου και η κατάσταση γίνεται αρκετά δύσκολη. Η καθυστέρηση, έστω και λίγα λεπτά της ώρας, σοβούσε κίνδυνο για την έκβαση του αγώνα.

Ενας αγώνας άνισος, τόσο σε έμμψυχο όσο και άψυχο υλικό. Ο δ/τής του λόχου που είχε και την ευθύνη της παράτολμης επιχείρησης, έδωσε αμέσως εντολή στους δυο διμοιρίτες να κινηθούν γρήγορα και να πιέσουν πλευρικά τον εχθρό για να επιτευχθεί η εξουδετέρωση της αντίστασης.

Η άμεση πλευρική πίεση των διμοιριών, σε συνδυασμό με τη μετωπική επίθεση της διμοιρίας διοίκησης ανέτρεψε και την ύστατη αντίσταση και το Γερμανικό τμήμα αναγκάστηκε σε άτακτη φυγή, στην κατηφοριά του ελαιώνα, αφού κατάφερε έγκαιρα να προωθήσει τους νεκρούς και τους τραυματίες για την πόλη της Αρτας.

Οι άνδρες του λόχου με ακμαιότατο το ηθικό καταδίωξαν τους Γερμανούς μέσα στον ελαιώνα, μέχρι το δρόμο Αρτας - Πουρναρίου.

Σε αυτές τις δύσκολες ώρες για το Γερμανικό τμήμα, ήρθε αρωγός το πυροβολικό από τον αμυντικό στρατώνα με καταιγισμό βλημάτων.

Μετά από τη νικηφόρα έκβαση της μάχης ο διοικητής του λόχου έδωσε διαταγή να επιστρέψουν οι άνδρες στις παρυφές νότια του χωριού, όπου και πήραν θέσεις. Ο εύελπις Λεωνίδας Πετροπουλάκης όρθιος κοντά στους μαχητές με τις διόπτρες κατόπτευε τυχόν κινήσεις του εχθρού, αψηφώντας τον κίνδυνο από τις αλεπάλληλες εκρήξεις του εχθρικού πυροβολικού, που σφυροκοπούσε ανελέητα τις θέσεις των ανδρών του λόχου για ολόκληρες ώρες.

Μέσα στην κόλαση των εκρήξεων, σε κάποια στιγμή, ένα βλήμα που στάλθηκε από ναζιστικά χέρια του αμυντικού στρατώνα, εξεράγη πολύ κοντά και ένα θραύσμα βρήκε κατάστηθα το παλικάρι. Ο Ηρωας ο ατρόμητος σταυραετός των Τζουμέρκων ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΑΚΗΣ έγειρε στο χώμα.

Το Μανιατόπουλο, που αψηφούσε στον κίνδυνο τη ζωή του για τη ζωή των παλικαριών του, άφησε την τελευταία του πνοή εκεί κοντά στο Ηρώο των Φιλελλήνων του Πέτα. Ηταν μια αποφράδα ημέρα, μια Παρασκευή απόγευμα 1η του Οκτώβρη του 1943.

Ο ήλιος με το βλέμμα θολό κατέβαινε αργά-αργά πίσω από τις αντικρινές

κορυφές του Ζαλόγγου, εκεί που οι Σουλιώτισσες στα 1803 τραγουδώντας το κύκνειο άσμα, έγραψαν με το αίμα τους χρυσές σελίδες άφατου ηρωικού μεγαλείου. Και ο απόηχος του τραγουδιού «έχε γειά καημένε κόσμε...» έφθανε τούτη την ώρα ως εδώ στην πλατεία του Πέτα συνοδεύοντας το θρήνο των ανδρών του λόχου για το χαμό του παλικαριού.

Αργά το βράδυ μια νεκρική πομπή ανηφόριζε αργά-αργά, μέσα στο σκοτάδι της νύχτας, για να φθάσει την επομένη στην έδρα του στρατηγείου στο Βουργαρέλι, μεταφέροντας το νεκρό ΗΡΩΑ.

Εδώ στο κοιμητήρι του Βουργαρελιού κηδεύτηκε το παλικάρι, ο διοικητής του λόχου Τετρακώμου με τιμές ΗΡΩΑ όπως άξιζε. Και ο απόηχος του θρήνου των ανδρών του λόχου πέρασε στα φαράγγια των Τζουμέρκων μέχρι και τις απάτητες βουνοκορφές του Δαβάκη της Πίνδου, εκεί όπου ο Σταυραετός των Τζουμέρκων αγωνίστηκε για τη Λευτεριά της Πατρίδας.

Ενας ακόμη Ηρωας, ο **ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΑΚΗΣ** κόσμησε με χρυσά γράμματα το ΠΑΝΘΕΟ ΤΩΝ ΗΡΩΩΝ!

ΣΧΟΛΗ ΕΦΕΔΡΩΝ

Η Σχολή Εφέδρων Αξιωματικών του ΕΔΕΣ με έδρα το Σακαρέτσι, ένα μικρό χωριό του ορεινού Βάλτου άρχισε τη λειτουργία μετά από ιδρυτική απόφαση του στρατηγείου το μήνα Φλεβάρη του 1943.

Τριακόσια νέα παλικάρια από όλες τις γωνιές της σκλαβωμένης χώρας, απόφοιτα γυμνασίου και άλλων ανωτάτων σχολών έτρεξαν στη φωνή της Πατρίδας να ενώσουν τις δυνάμεις τους στο μεγάλο αγώνα.

Ενα επιτελείο από παλαίμαχους αξιωματικούς του Ελληνικού στρατού με διοικητή το συν/ρχη Κων/νο Κωσταντόπουλο και υπ/τή τον αείμνηστο ταγ/ρχη Αριστοτέλη Χατζηιωάννου, είχε αναλάβει την εκπαίδευση των ιερολοχιτών, που στη συνέχεια έδωσαν το παρόν σε όλα τα πεδία των μαχών κατά του δυνάστη.

Αργότερα αυτοί οι νέοι μαζί με τα τόσα άλλα παιδιά της Ελλάδας έστησαν λαμπρά τρόπαια στη Μουργκάνα, στο Βίτσι και στο 2520 του Γράμμου. Τη

διοίκηση του πρώτου λόχου είχε αναλάβει ο εμπειροπόλεμος λοχαγός Κων/νος Βασιλάκης από το Τετράκωμο, του δευτέρου λόχου, ο λοχαγός Ιωάννης Λαλαγιάννης, του τρίτου λόχου ο παλαίμαχος λοχαγός των δυο πολέμων Κων/νος Στεφανίδης από τα Τρίκαλα και του λόχου διοίκησης ο λοχαγός Ευστράτιος Αθανασάκης από το Αστροχώρι.

Καταρτίστηκε ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης με πρωινή Σουηδική γυμναστική, οπλασκία, ασκήσεις πυκνής τάξης, ασκήσεις μάχης - χρησιμοποίηση εδάφους, βολές όπλου, πολυβόλου, όλμου, χειροβομβίδας και περιστρόφου. Τις απογευματινές ώρες και όταν δεν είχαμε παρενοχλήσεις από τα Ιταλικά αποσπάσματα, γινόταν μαθήματα στρατιωτικού κανονισμού, ποινικής νομοθεσίας και τοπογραφίας.

Η Σχολή Εφέδρων εμπέδωσε την τάξη και την ασφάλεια των κατοίκων στην ορεινή περιοχή του Βάλτου από τις ληστρικές επιδρομές του δυνάστη, που είχε ορμητήριο την πόλη της Αμφιλοχίας και προπαντός το Αγρίνιο.

Ο χρόνος σιγά-σιγά πέρασε και βρεθήκαμε στο μήνα Αύγουστο, όπου η δύναμη της Σχολής άφησε το φιλόξενο χωριό του Βάλτου και μετά από πορεία δυο ημερών έφθασε στη Μεσούντα του νομού Αρτας, όπου και στρατοπέδευσε.

Στο δρόμο για τη Μεγαλόχαρη και στη θέση Πρατίνα - Γαυβρόγου ο στρατηγός Ζέρβας επιθεώρησε τους άνδρες της Σχολής και συνεχάρη, τόσο τους εκπαιδευτές όσο και τους ιερολοχίτες νέους για την άψογη εμφάνιση, την άρτια εκπαίδευση αλλά και την εθελοντική προσφορά στη φωνή της αιμάσσουσας Πατρίδας.

Η υγειονομική υπηρεσία της Σχολής προσέφερε τις ανεκτίμητες υπηρεσίες της όχι μόνο στους άνδρες των ενόπλων τμημάτων αλλά και στους φτωχούς κατοίκους της περιοχής και τούτο, χάρις στον εξαίρετο επιστήμονα **Κώστα Βάκκα** από το Βελεντζικό της Αρτας. Οι κάτοικοι των χωριών της ορεινής περιοχής, δεν ξεχνούν ακόμη μέχρι σήμερα τη μεγάλη προσφορά του γιατρού Κώστα Βάκκα χωρίς ιδεολογικές διακρίσεις.

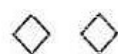
Το πρώτο δεκαήμερο του Οκτώβρη η Σχολή Εφέδρων, μετά από διαταγή του στρατηγείου, πέρασε τη γέφυρα Κονδύλη για το Μυρόφυλλο χωριό της Θεσσαλίας, με αντικειμενικό σκοπό την προσέγγιση της Πύλης Τρικάλων.

Η ιταλική μεραρχία Πινερόλο μετά από την ταπεινωτική κατάρρευση της δυναστείας του Μουσσολίνι, με όλο το βαρύ οπλισμό της είχε στρατοπεδεύσει

στην Πύλη και ζητούσε επίμονα να έλθει σε επικοινωνία με διοικητές τμημάτων του ΕΔΕΣ για να παραδώσει τον οπλισμό της.

Εκεί στο Μυρόφυλλο στην πλατεία του Θεσσαλικού χωριού, μας υποδέχτηκε ο πρόεδρος του Εθνικού Αγώνα γιατρός Αθανάσιος Παπαγεωργίου επικεφαλής ένοπλης ομάδας με το λεβέντη παπά Ηλία Γεωργούλα. Υστερα από ολιγόωρη ενημερωτική συζήτηση με τους αξ/κούς της διοίκησης, συνεχίσαμε την πορεία μέσα από γιδόστρατες στις απέραντες πλαγιές των Αγράφων για να φθάσουμε το βράδυ, όπου και διανυκτερεύσαμε στο χωριό Κοθώνι με τα λίγα σπιτάκια κολλημένα σε μια απότομη πλαγιά της Πίνδου. Πρωί-πρωί την άλλη μέρα συνεχίσαμε την πορεία ανάμεσα από κακοτράχαλες βουνοπλαγιές και απάτητα φαράγγια για τα ενδότερα της χώρας των Λάπιθων.

Στο Βαλκάνο ένα κεφαλοχώρι του ορεινού όγκου της Θεσσαλικής Πίνδου, οι λόχοι για λόγους ασφάλειας αναπτύχθηκαν στα δεσπόζοντα γύρω υψώματα της περιοχής, γιατί οι πληροφορίες έφεραν τον Αρη Βελουχιώτη να κατεβαίνει με ισχυρές δυνάμεις για την Ηπειρο και η διοίκηση υποχρεώθηκε σε αναμονή νεότερης διαταγής του στρατηγείου.

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ

Στο ύψωμα Στουρνάρι της Πίνδου μερικά χιλιόμετρα Βόρειοανατολικά της Μεσοχώρας μια διμοιρία του 2ου λόχου, που κάλυπτε πλευρικά τη δύναμη της Σχολής, στις 20 του Οκτώβρη μια ώρα περίπου προτού να φέξει, δέχτηκε επίθεση από ισχυρή δύναμη του ΕΛΑΣ. Ο πρώτος λόχος με διοικητή τον αείμνηστο λοχαγό Κώστα Βασιλάκη, που το βράδυ εκείνο είχε στρατοπεδεύσει απέναντι από το χωριό Κουρνέσι, πήρε εντολή να κινηθεί για ενίσχυση και απεγκλωβισμό της διμοιρίας, που κινδύνευε από ώρα σε ώρα να πέσει στα χέρια του εχθρού.

Με οδηγό τον αγροφύλακα του χωριού, ένα γεροδεμένο παλικάρι με την αραβίδα στον ώμο και την κάπα ριγμένη πισώπλατα, πήραμε το ανηφορικό μονοπάτι στην κακοτράχαλη πλαγιά και στα χαράματα φθάσαμε στο αντέρισμα της κορυφογραμμής δίπλα στη μαχόμενη διμοιρία, που κρατούσε ακόμη παρά την ισχυρή πίεση.

Μπήκαμε αμέσως στη φωτιά της μάχης, οι θέσεις ήταν σχεδόν έτοιμες από την ίδια τη φύση και δεν χρειάστηκαν καμιά βελτίωση. Η πεισματώδη μάχη κράτησε μια ολόκληρη ημέρα, από το λυκαυγές ως το ηλιοβασίλεμα. Τα πολυβόλα κροτάλιζαν ασταμάτητα, τα εχθρικά βλήματα των όλμων ισοπέδωναν τα βράχια γύρω μας, οι επιθέσεις διαδέχονταν η μια κατόπιν της άλλης και όσο οι ώρες περνούσαν, τόσο γινόταν πιο επικίνδυνες. Ενας αιματηρός πόλεμος, μια κόλαση φωτιάς, που οι πλαγές και τα φαράγγια της Πίνδου αχολογούσαν από τον πάταγο του πολέμου. Μεθυσμένοι από τους καπνούς της μάχης όχι μόνο κρατήσαμε γερά το μετερίζι ως αργά το βράδυ, αλλά και ανατρέψαμε όλες τις εχθρικές λυσσαλέες επιθέσεις.

Σ' αυτή τη μάχη, που χύθηκε αρκετό αίμα, ο ΕΛΑΣ για πρώτη φορά δοκίμασε την ισχύ των ιταλικών όπλων από τον αφοπλισμό της μεραρχίας Πινερόλο, τα αυτόματα, τα πολυβόλα και τους όλμους. Το μόνο που έμεινε εκτός μάχης, ήταν το πυροβολικό γιατί είχε άλλη αποστολή, κατέβαινε ολοταχώς για την Ηπειρο του στρατηγού Ζέρβα. Μέχρι και την ώρα που ο ήλιος από τα αντικρινά βουνά άφηνε τις αποχαιρετιστήριες αχτίδες του και το σούρουπο σιγά-σιγά άπλωνε το γκρίζο πέπλο στις βαθύσκιωτες ρεματιές της Πίνδου και ο πόλεμος κρατούσε.

Ηταν αργά το απόγευμα, τα πυρομαχικά λιγόστεψαν, ενίσχυση αν και ζητήθηκε δεν φαινόταν, απ' την άλλη μεριά ο εχθρός ενισχύθηκε με νέες δυνάμεις, που ρίχτηκαν στη μάχη. Σ' αυτή την κρίσιμη καμπή η καλύτερη λύση

ήταν η υποχώρηση. Ο λοχαγός Κ. Βασιλάκης μπροστά στην κρισιμότητα της κατάστασης έδωσε την εντολή και με το πολυβόλο, που το χειριζόταν ο ίδιος, σκοτώθηκε ο πυροβολητής, αποτραβήχθηκε στο διπλανό ύψωμα και με πυρά φραγμού υποστήριξε την υποχώρηση των ανδρών του λόχου.

Η εγκατάλειψη του πεδίου της μάχης καίτοι άρχισε σταδιακά και ήρεμα, τελικά κατέληξε σε άτακτη φυγή, γιατί ο εχθρός με τις νέες δυνάμεις που έριξε στη μάχη, ενεργούσε επικίνδυνη κυκλωτική κίνηση.

Εκεί στην κακοτράχαλη οροσειρά της Πίνδου στο πεδίο της μάχης εγκαταλείψαμε βορά των σαρκοφάγων τρία παλικάρια, τον πολυβολητή Γιάννη Σεϊτάνη, που στάθηκε όρθιος με το πολυβόλο στα στιβαρά του χέρια μέχρι το ηλιοβασίλεμα, που το αδελφοκτόνο βόλι τον σώριασε νεκρό στο χώμα. Ενα άλλο παλικάρι ο Ισίδωρος Παππάς έπεσε αιμόφυρτος κατά την ώρα της υποχώρησης και παρά τη βροχή των σφαιρών, πλησίασα έρποντας, τον μετέφερα αρκετά μέτρα μακριά και αφού διαπίστωσα, ότι το παλικάρι ήταν νεκρό, έξαλλος πήρα μόνος τη μεγάλη κατηφοριά μέσα στη νύχτα, που είχε πέσει για τα καλά.

Ενα τρίτο παλικάρι, λίγο πιο πέρα από τον πολυβολητή Σεϊτάνη, είχε πέσει νεκρό, δε με βοηθάει η μνήμη για το όνομά του. Δύο ή τρεις τραυματίες μετά από τις πρώτες βοήθειες του γιατρού της Σχολής Κώστα Βάκκα, προωθήθηκαν για το νοσοκομείο στο Βουργαρέλι. (*)

Στη μάχη αυτή, που οδηγηθήκαμε χωρίς δική μας πρόκληση, πιάστηκε αιχμάλωτος ο Απόστολος Ματσούκης γιος του ταγματάρχη Γεωργίου Μαντζούκη από την Ελάτη και οδηγήθηκε δέσμιος στο αρχηγείο του Αρη στη Μεσοχώρα.

Μια επείγουσα διαταγή του αρχηγείου την επομένη μας έφερε στο Μυρόφυλλο, περάσαμε τον Αχελώο και ξημερώματα στις 24 του Οκτώβρη βρεθήκαμε στα υψώματα νότια του Τετρακώμου, για να αναχαιτίσουμε τη λαίλαπα της Γερμανικής μεραρχίας Εντελβάις.

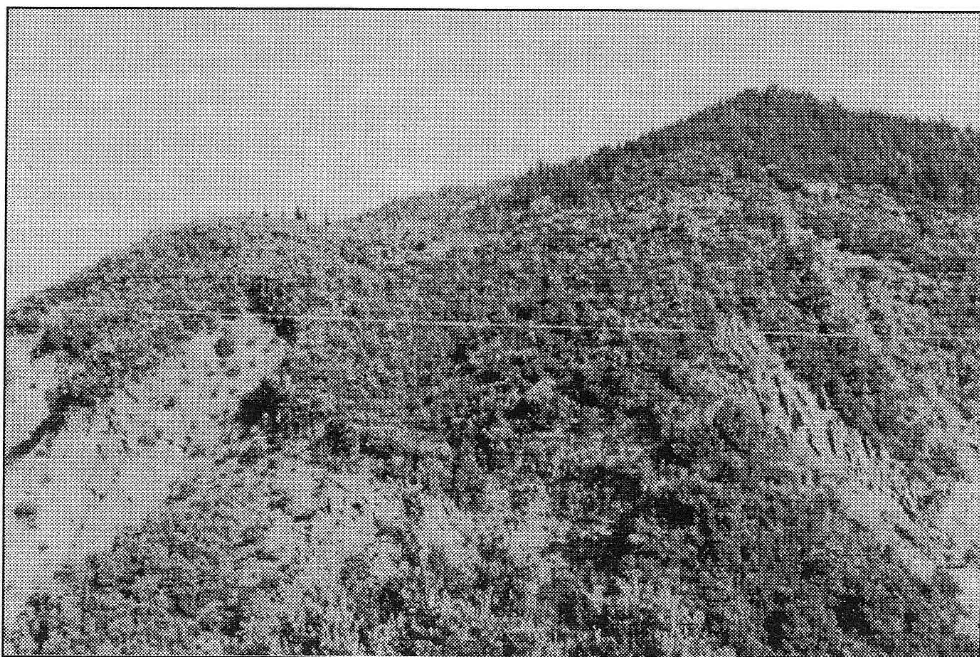
(*) Σημ.: Οταν αργότερα, που εμπεδώθηκε η ασφάλεια, περάσαμε στη Μεσοχώρα ο σεβάσμιος γέρος Χαράλαμπος Χονδρός μας είπε, ότι στη μάχη της Στουρναρίου, όπως άκουσε από συζητήσεις μαυροσκούφηδων του Αρη, είχαν πολλές απώλειες.

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΤΕΤΡΑΚΩΜΟΥ 1943

Μετά από μια ταλαιπωρία δύο ημερών με τη δύναμη της Σχολής εφέδρων του ΕΔΕΣ, φθάσαμε τα ξημερώματα 24 του Οκτώβρη, από τα ανυπότακτα βουνά των Αγράφων στην κορυφογραμμή Ταμπούρια του Τετρακώμου.

Στο δρόμο για την πλατεία του χωριού, ένα Γερμανικό αεροπλάνο, που κατόπτευε την περιοχή πέρασε σε κοντινή απόσταση χωρίς να μας πάρει είδηση. Κατεβήκαμε στην πλατεία ο πρώτος και ο τρίτος λόχος, οι άλλοι δύο παρέμειναν εφεδρεία στο ύψωμα Κρανιά κοντά στη διοίκηση. Εκεί στην πλατεία εφοδιαστήκαμε με πυρομαχικά, που είχαμε απόλυτη ανάγκη, από την αποθήκη των εμπέδων και συνεχίσαμε την πορεία προς το νότο.

Φθάσαμε νωρίς στα υψώματα νότια του χωριού, όπου πήραμε θέσεις. Μια διμοιρία του πρώτου λόχου με ανθ/γό τον Αγγελο Γαλιάτσο και το λοχαγό Κώστα Βασιλάκη στο ύψωμα Σχιζογιανναίικα, η δεύτερη στο ύψωμα Λύκος και η τρίτη στον παρακείμενο λοφο. Από τον τρίτο λόχο δύο διμοιρίες αναπτύχθηκαν στο ύψωμα Γιαννούλα και η τρίτη στα Βασιλακαίικα. Το δεξιό

ΥΨΩΜΑΤΑ ΓΙΑΝΝΟΥΛΑ - ΤΕΤΡΑΚΩΜΟΥ: Βάφτηκαν με αίμα παλικαριών, που τάχτηκαν να φυλάξουν Θερμοπύλες.

μέτωπο κάλυπτε το τάγμα Τετρακώμου.

Οι κάτοικοι του χωριού δεν είχαν ακόμη ξυπνήσει και στη γύρω περιοχή βασίλευε άκρα ησυχία. Μόνο κάπου-κάπου ακουγόταν ουρλιαχτά σκυλιών και στην απέναντι πλαγιά ο μονότονος θρήνος της κουκουβάγιας, λες και ήταν το προμήνυμα του μεγάλου χαλασμού.

Ολα ήταν έτοιμα για το πανηγύρι της ημέρας. Οι πυροβολισμοί του πρώτου λόχου ήταν το σύνθημα, οι Γερμανοί έρχονται!

Η είδηση πέρασε σαν αστραπή και οι αγουροξυπνημένοι κάτοικοι παίρνουν τα ανηφορικά δρομάκια με τα πρόχειρα νοικοκυριά και τα λιγοστά τους ζώα. Φωνές, κακό, κλάματα μικρών παιδιών, γαυγίσματα σκυλιών και με τη σειρά τους τα κουδουνάκια συνόδευαν ρυθμικά τα ανηφορικά μονοπάτια.

Σε λίγο ολόκληρη η περιοχή ερήμωσε, μόνο στα υψώματα οι άνδρες του πρώτου και του τρίτου λόχου έκαναν ακόμη μερικές νευρικές κινήσεις. Για πολλή ώρα είχαμε ξεχαστεί μπροστά στον πειρασμό του μαγευτικού τοπίου, που η φύση το νανούριζε με το ελαφρό αεράκι και μας μεθούσε το βάλσαμο των λουλουδιών του Φθινοπώρου.

ΚΩΝ/ΝΟΣ ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ
Λοχαγός Δ/τής 1ου λόχου
Σχολής Εφέδρων ΕΔΕΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΗΛ. ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ
Λοχαγός Δ/τής τάγματος
Τετρακώμου - Πετροπουλάκη

Αυτή την ώρα που όλα γύρω φάνταζαν παραδεισένια και κολυμπούσαμε σε πέλαγος γαλήνης, συνετάραξε την ξεγνοιασιά η φωνή του ανθ/γού Γαλιάτσου από το παρατηρητήριο.

- Κε λοχαγέ, Γερμανική φάλαγγα κατεβαίνει από το Διάσελο για τη Νευρόπολη!

Η είδηση μεταδόθηκε αστραπιαία σε όλες τις διμοιρίες.

Ο λοχαγός Κ. Βασιλάκης του πρώτου λόχου, ο λοχαγός Κ. Στεφανίδης του τρίτου λόχου και ο Λοχαγός Γ. Βασιλάκης του τάγματος Τετρακώμου, έδωσαν τις τελευταίες οδηγίες στους διμοιρίτες, έριξαν μια τελευταία ματιά στα γύρω υψώματα, φιλήθηκαν και με βουρκωμένα μάτια τράβηξαν για τις θέσεις τους, εκεί που τους έταξε η ελεύθερη ορεινή Ελλάδα.

Εκείνο το φίλημα την ώρα του χωρισμού ήταν το στερνό φιλί, ήταν ο τελευταίος ασπασμός του λοχαγού Στεφανίδη γιατί έμεινε για πάντα στα υψώματα Τετρακώμου «τοις κείνων ρήμασι πειθόμενος».

Η φάλαγγα των 1500 κρανιοφόρων Γερμανών κατέβαινε την ώρα εκείνη από το Διάσελο για τη Νευρόπολη.

Ηταν 9η πρωινή! Η εμπροσθοφυλακή των Γερμανών έφθασε στη Νευρόπολη και έβαλε φωτιά στο κτίριο του σχολείου, που στεγαζόταν μια από τις μεγαλύτερες αποθήκες τροφίμων του ΕΔΕΣ. Μια μαύρη στήλη καπνού στροβίλιζε αργά-αργά σαν μανιτάρι μουντώνοντας το γαλάζιο Φθινοπωρινό ουρανό. Δεν ήταν θυσία εξευμενισμού των αρχαίων Ελλήνων, ήταν απαρχή μιας ολοκληρωτικής καταστροφής του χωριού. Στη διμοιρία μας την ίδια ώρα έφτασε κατάκοπος ο Βασίλης Σαμαράς, έφυγε από τη φρούρηση της αποθήκης έχοντας στο σακκίδιό του ένα κεφαλοτύρι. Αυτό πρόλαβε να πάρει μαζί του και το μοιράστηκε με τους άνδρες της διμοιρίας του πρώτου λόχου, για να το πληρώσει αργότερα στο Θεσσαλό καπετάνιο του ΕΛΑΣ Κόζιακα, με μια και μόνη γίδα που έτρεφε για το γάλα των παιδιών του.

Η φρουρά της αποθήκης συμπτύχθηκε στο τάγμα Τετρακώμου, στη δύναμη που ανήκε με διοικητή το λοχαγό Αθαν. Μπιτσώλα. Στο λόχο μας προσκολήθηκε και ο Παντελής Σχιζογιάννης αντάρτης του ΕΔΕΣ για να πολεμήσει μαζί μας στα υψώματα του χωριού πιο πάνω από το σπίτι του.

Η ώρα περνούσε και η εμπροσθοφυλακή της Γερμανικής φάλαγγας κατέβαινε από το παλιό σχολείο Τρούβα για τον Κούβελο. Οι συνοικισμοί Τσιβικαίικα - Φασουλαίικα και Καραγιωργαίικα τυλίχτηκαν στις φλόγες και

ένα σύννεφο καπνού απλώθηκε στο λεκανοπέδιο της Νευρόπολης.

Μέσα σ' αυτή την κόλαση της φωτιάς περιμέναμε ανυπόμονα, με το δάκτυλο στη σκανδάλη για να σκορπίσουμε εκδίκηση στο βάρβαρο επιδρομέα. Και δεν άργησε!

Τα πολυβόλα του τρίτου λόχου άρχισαν ομαδικά το κροτάλισμα. Το σύνθημα δόθηκε και η σκληρή μάχη γενικεύτηκε σε όλη τη γραμμή άμυνας. Τα παλικάρια του πρώτου, του τρίτου λόχου και του τάγματος Τετρακώμου μάχονται ηρωικά, στα στενά των Θερμοπυλών κατά της φασιστικής φάλαγγας, που τόλμησε να περάσει τα όρια της Ελεύθερης Ορεινής Ελλάδας.

Οι πρώτοι Γερμανοί νεκροί και τραυματίες μεταφέρονται στο σταθμό διοίκησης στο Διάσελο. Ο απόηχος των πολυβόλων μεταφέρει στα φαράγγια των Τζουμέρκων και στις λαγκαδιές της Πίνδου το πολεμικό τραγούδι των λίγων που μάχονται για ελεύθερη Πατρίδα και θρησκεία.

Είναι απόγευμα, η μάχη συνεχίζεται με την ίδια ένταση. Το τάγμα Τετρακώμου αναγκάζεται, μετά από ισχυρή πίεση, να υποχωρήσει προς την κορυφογραμμή της Πυραμίδας. Οι φωτοβολίδες συνεχίζουν να κατευθύνουν με μεγάλη ακρίβεια τη βολή του πυροβολικού στις θέσεις μας. Τα υψώματα Λύκος, Κυριτσαίικα, Γιαννούλα μέχρι και την Αγία Μαρίνα φλέγονται από τα πυρά του εχθρού.

ΟΙ μπαρουτοκαπνισμένοι άνδρες της σχολής αψηφώντας την πύρινη λάβα της σιδηρόφρακτης μεραρχίας Εντελβάις, μάχονται όρθιοι με προταγμένα τα στήθη τους στο διάβα των Μήδων.

Ο αείμνηστος λοχαγός **Κων. Στεφανίδης** όρθιος δίπλα στους άνδρες του λόχου κατευθύνει τα πυρά κατά του εχθρού, που επιτίθεται με λύσσα. Ξαφνικά το πολυβόλο του αείμνηστου **Παναγιώτη Θεοδωρόπουλου**, που δεν σταμάτησε ούτε στιγμή, παθαίνει εμπλοκή και ο λοχαγός όρθιος προσπαθεί να βοηθήσει. Δυστυχώς η βάσκανη μοίρα των θνητών τους σημάδεψε κατάστηθα με μια ριπή εχθρικού πολυβόλου. Το νέο παλικάρι ο Παναγιώτης με τον παλαίμαχο ήρωα λοχαγό Κώστα Στεφανίδη έπεσαν στο πεδίο της τιμής, εκεί στο ύψωμα Γιαννούλα του χωριού.

Οι Γερμανοί μέσα στο πανδαιμόνιο της σύγχυσης που επεκράτησε μετά το χαμό του λοχαγού, εξαπολύουν νέα επίθεση και η μάχη από εδώ και πέρα παίρνει επικίνδυνη τροπή.

Οι άνδρες του τρίτου λόχου εγκαταλείπουν τις θέσεις τους και συμτύσσο-

νται προς το σταθμό διοίκησης. Τα παλικάρια του πρώτου λόχου, ταμπουρωμένα στις πρόχειρες πέτρινες θέσεις κρατούν ακόμη γερά.

Ο λοχαγός Γ. Λαλαγιάννης κατεβαίνει από το σταθμό διοίκησης, για την ανασύνταξη του λόχου στο ύψωμα Γιαννούλα. Στο μεταξύ, Γερμανικό τμήμα ανεβαίνει στο ύψωμα Πατρινού και ο Λαλαγιάννης θα έπεφτε στα χέρια των Γερμανών, αν από το απέναντι ύψωμα δεν του φώναζε ο ανθ/γός Αγγελος Γαλιάτσος που εκείνη τη στιγμή σηκώθηκε όρθιος. Ο λοχαγός Λαλαγιάννης σώθηκε, αλλά ο ανθ/γός Γαλιάτσος δέχτηκε ριπή εχθρικού πολυβόλου που τον σώριασε στο χώμα. Με τον Παντελή Σχιζογιάννη τον τραβήξαμε δίπλα στο φράχτη κοντά στο μεγάλο έλατο, όπου βρίσκεται ο τάφος του. Οι άνδρες του πρώτου λόχου αναχαιτίζουν θαρραλέα τη δημιουργηθείσα κατάσταση και αναγκάζουν με ομαδικά πυρά το Γερμανικό τμήμα να εγκαταλείψει το ύψωμα Πατρινού και να βελτιώσει τη θέση του στο πιο πάνω ύψωμα του Μούρου. Από εδώ και πέρα ο αγώνας είναι πλέον ανεξέλεγκτος.

Ο ανεφοδιασμός σε άψυχο αλλά και έμψυχο υλικό ήταν πλέον αδύνατος. Η γενική εκτίμηση της κατάστασης στένεβε τα χρονικά περιθώρια και ως μόνη λύση σωτηρίας απόμεινε η εγκατάλειψη των θέσεων.

ΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΧΤΙΖΟΥΝ ΤΟ ΗΡΩΟ ΤΩΝ ΠΕΣΟΝΤΩΝ
Στη μαρμάρινη πλάκα χαραγμένα τα ονόματα «τοις κείνων ρήμασι πειθόμενοι»

Ο ήλιος μας άφηνε το τελευταίο αποχαιρετιστήριο πικρό χαμόγελό του και κατέβαινε σιγά-σιγά πίσω στα Ξηροβούνια. Η νύχτα άπλωνε κι' αυτή με τη σειρά της, το πένθιμο αραχνένιο πέπλο για να σκεπάσει τα άψυχα κορμιά των παλικαρών, που κείτονταν παράμερα στο χώμα.

Η διαταγή της υποχώρησης δόθηκε από το δ/τή του λόχου με πρώτο σταθμό σύμπτυξης το ύψωμα του Προφήτη Ηλία και στη συνέχεια για το σταθμό διοίκησης. Μετά από αρκετή ώρα αγώνα φθάσαμε στα χαλάσματα του Προφήτη.

Εκεί στα ερείπια της εκκλησιάς καθηλωθήκαμε από τα ομαδικά πυρά του εχθρού. Κρατήσαμε με όλες μας τις δυνάμεις τις νέες θέσεις μέχρι να πέσει το σούρουπο, που μας ευνόησε να ξεφύγουμε μέσα στο σκοτάδι.

Στη διοίκηση πάνω στο ύψωμα Κρανιά, όταν φθάσαμε έγινε το προσκλητήριο:

ΚΩΝ/ΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ λοχαγός - διοικητής του 3ου λόχου

ΑΓΓΕΛΟΣ ΓΑΛΙΑΤΣΟΣ ανθ/γός - διμοιρίτης του 1ου λόχου

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ δόκιμος

ΑΠΟΝΤΕΣ

Επεσαν στο πεδίο της μάχης κατά των Γερμανών
στα υψώματα Τετρακώμου 24 του Οκτώβρη 1943.

Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΕΥΓΝΩΜΟΝΕΙ !

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΚΟΝΤΡΕΣΙΕΡΑΣ

Η Γερμανική Μεραρχία Εντελβάις στις 27 του Οκτώβρη 1943 μετά από πείσμονα αντίσταση σε όλα σχεδόν τα μέτωπα της γραμμής άμυνας των Τζουμέρκων, γύρισε στην Αρτα για ξεκούραση και ανεφοδιασμό.

Η Σχολή Εφέδρων Αξιωματικών του ΕΔΕΣ μετά από τη φονική μάχη του Τετρακώμου, ανασυντάχτηκε στην περιοχή των Καψάλων και στη συνέχεια αναπτύχτηκε στα υψώματα της Κοντρεσιέρας Αθαμανίου, που δεσπόζουν του χωριού.

Τον Ανατολικό τομέα από Αη-Γιάννη μέχρι και την Αγία Τριάδα κάλυπτε το τάγμα Τετρακώμου με διοικητή το Γεώργιο Βασιλάκη, το Δυτικό τομέα από Προφήτη Ηλία Βουργαρελίου και Δρακότρυπας τα τμήματα 3/40 με διοικητή τον ίλαρχο Γεώργιο Αγόρο, το τάγμα Τσέτη, Μάνου και μερικών άλλων ανεξάρτητων τμημάτων του αρχηγείου.

Μία περίπολος 25 ανδρών που είχε αποστολή την παρακολούθηση των κινήσεων της Γερμανικής φάλαγγας με επικεφαλής τον ίλαρχο **Πέτρο Ζησόπουλο,** κατά κακή τύχη έπεσε σε ενέδρα στην Κάτω Καλεντίνη και αποδεκατίστηκε. Δυο-τρεις που είχαν ξεφύγει, χάθηκαν στο δάσος.

Μετά την εξουδετέρωση της περιπόλου η φάλαγγα των Γερμανών κινήθηκε γρήγορα για να προσβάλει το μέτωπο Βουργαρελίου - Αθαμανίου.

Ηταν ένα ηλιόλουστο πρωινό στις 30 του Οκτώβρη 1943, όταν ο μονότονος ήχος της καμπάνας του Αγίου Νικολάου Βουργαρελίου πέρασε από τις πλαγές των Τζουμέρκων, έφθασε μέχρις εδώ στο μετερίζι της Κοντρεσιέρας και αφύπνησε όλόκληρη την περιοχή από το Φθινοπωρινό λήθαργο. Με λίγη καθυστέρηση και με τον ίδιο χαρμόσυνο ρυθμό ακολούθησε και η καμπάνα της κεντρικής εκκλησίας του Αθαμανίου.

Ο αγγελιαφόρος που κατάφθασε από το Βουργαρέλι, έφερε το μαντάτο *«οι Γερμανοί έφυγαν από την περιοχή μας για την Αρτα».* Η είδηση πέρασε σε όλα τα τμήματα και οι αξιωματικοί μετά από την ευχάριστη είδηση άφησαν μερικούς φρουρούς στα πολυβολεία των υψωμάτων και στους άλλους έδωσαν άδεια καθόδου στο χωριό. Οι κάτοικοι εκείνη την ώρα άρχισαν δειλά-δειλά να ξετρυπώνουν από τα καταφύγια και να γυρίζουν στα σπίτια τους, που για πολλές ημέρες έμειναν κλειστά.

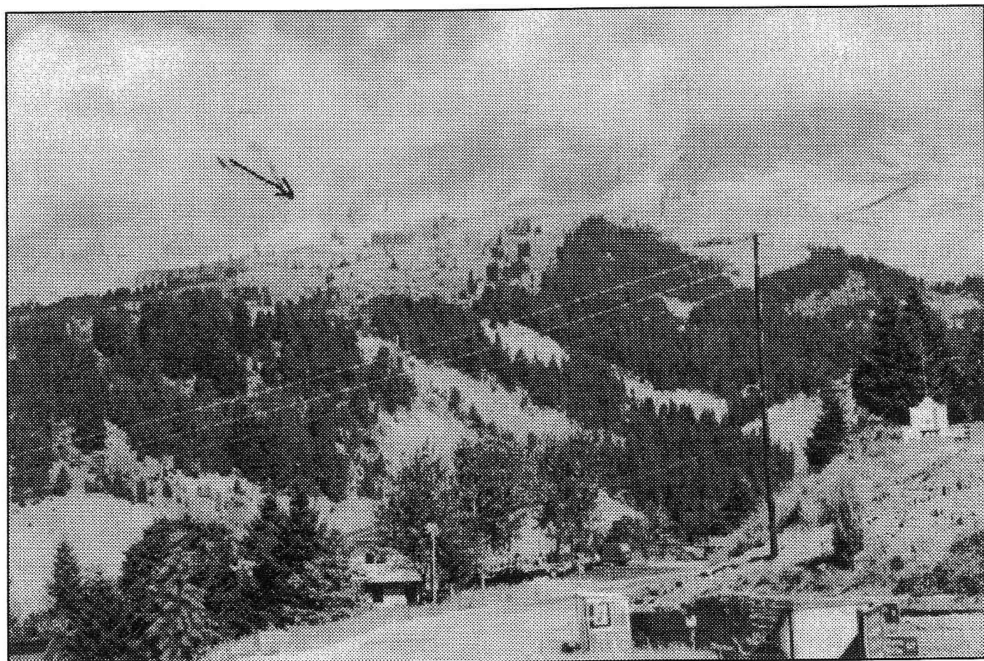
Ηταν περίπου ενδεκάτη πρωινή ώρα! Εκεί στην κενρική πλατεία του χωριού

ο ταγ/ρχης **Αριστοτέλης Χατζηιωάννου**, οι λοχαγοί **Κων. Βασιλάκης**, **Γεώργιος Λαλαγιάννης** και **I. Στάμος** μεθυσμένοι από το Φθινοπωρινό βάλσαμο, έκαναν έναν πρόχειρο απολογισμό των καταστροφών που άφησε το πέρασμα των βαρβάρων. Ο **Κώστας Καραγγέλης** και δυο-τρεις άλλοι παρακολουθούσαμε από κοντά χωρίς να συμμετέχουμε στη συζήτηση.

Την ώρα που όλα γύρω μας φάνταζαν παραδεισένια και το μυροβόλο αγέρι του βουνού θώπευε τα αγριολούλουδα με μιας άναψε ο πόλεμος!

Το Βουργαρέλι συγκλονιζόταν από τις ομοβροντίες των πυροβόλων όπλων, που ξερνούσαν φωτιά και σίδερο στους φιλήσυχους κατοίκους του χωριού. Δεν προλάβαμε καλά-καλά να συνειδητοποιήσουμε το κακό του Βουργαρελιού και από το απέναντι ύψωμα του νεκροταφείου ανατολικά του χωριού, δεχτήκαμε ένα πανδαιμόνιο καταιγιστικών πυρών. Οι δολοφονικές ριπές των Γερμανών γάζωναν την πλατεία, τους τοίχους, τις αυλές των σπιτιών και τα στενά δρομάκια που έφθαναν πέρα και έξω από το χωριό.

Η θέση μας ήταν πολύ δύσκολη, ο αιφνιδιασμός σκόρπισε τον πανικό, οι λίγοι κάτοικοι έτρεχαν εδώ και εκεί σαν τρελοί για να γλιτώσουν. Εμείς βάλαμε τα δυνατά μας πηδώντας μανδρότοιχους, φράχτες, αυλές σπιτιών,

ΥΨΩΜΑΤΑ ΚΟΝΤΡΕΣΙΕΡΑΣ ΑΘΑΜΑΝΙΟΥ
Στην πολύνεκρη μάχη, που έπεσε ο αείμνηστος ταγματάρχης Αριστοτέλης Χατζηιωάννου: «τοις κείνων ρήμασι πειθόμενος»

στενά δρομάκια και λαγκαδιές που κατηφόριζαν στις πλαγιές του βουνού για να φθάσουμε όσο πιο γρήγορα στις θέσεις μας.

Οι φρουροί που είχαν μείνει από το πρωί απαντούσαν με την ίδια ένταση στα πυρά του εχθρού, που σε μια νύχτα ανέβηκε από την Κάτω Καλεντίνη και αιφνιδίασε, από τη μια άκρη ως την άλλη τη γραμμή του μετώπου πράγμα πρωτόφαντο στα χρονικά του ανταρτοπόλεμου.

Χωρίς καθυστέρηση μπήκαμε στη φωτιά της μάχης. Χτυπούσαμε με όλα τα μέσα που είχαμε τους κρανιφόρους του Χίτλερ, που στο μεταξύ είχαν πλησιάσει τις θέσεις μας σε απόσταση βολής.

Θεέ μου τί φρίκη ήταν εκείνη!

Ολα τα υψώματα από τη Δρακότρυπα μέχρι την Κοντρεσιέρα φλεγόταν από τις εκρήξεις των βλημάτων των πυροβόλων όπλων σκορπίζοντας χωρίς διάκριση, το θάνατο στον άμαχο πληθυσμό που έτρεχε απεγνωσμένα να βρει καταφύγιο και προστασία στις πλαγιές και τις χαράδρες των Τζουμέρκων.

Εκεί στα στενά Σταυρού και Κοντρεσιέρας, εκεί που ο Γώγος Μπακόλας, Μπαλωμένος, Κουτελιδαίοι, Κατσικογιάννης, Σπαής και Ράγκος τον Αύγουστο στα 1821 κατατρόπωσαν τα τούρκικα φουσάτα του Ισμαήλ, για άλλη μια φορά οι τριακόσιοι του Λεωνίδα πρόταξαν τα στήθη στους Μήδους «τοις κείνων ρήμασι πειθόμενοι».

Ο στρατηγός Ζέρβας με το επιτελείο του μέσα από την πύρινη λάβα μιας φρικτής μάχης αναχωρεί από το Βουργαρέλι για τα Θεοδώριανα.

Από τις εκρήξεις των βλημάτων στις πλαγές του βουνού κατρακυλούσαν θεόρατα βράχια λές και είχαν συμφωνήσει για τη συμπλήρωση της καταστροφής.

Το τάγμα Πετροπουλάκη μετακινήθηκε το ίδιο βράδυ για τα υψώματα των Αγίων Αποστόλων, τα άλλα τμήματα ρίχτηκαν στον αγώνα, σε έναν άνισο αγώνα που κράτησε αργά μέχρι τις απογευματινές ώρες.

Στη δύσκολη αυτή καμπή του αγώνα, εάν η δύναμη της Σχολής Εφέδρων δεν κρατούσε με αυταπάρνηση ανοιχτή τη διάβαση του Σταυρού, η καταστροφή θα ήταν ολοκληρωτική και οι συνέπειες οδυνηρές. Τις απογευματινές ώρες η εικόνα του μετώπου στα υψώματα της Κοντρεσιέρας ήταν απελπιστική και η κατάρρευση, από τη μιά στιγμή στην άλλη αναπόφευκτη.

Οι βάρβαροι έβαλαν σε ενέργεια όλη την πολεμική μηχανή και χτυπούσαν

με λύσσα τους λίγους που τάχτηκαν να κρατήσουν με κάθε θυσία, ελεύθερη τη γη των προγόνων τους.

Οσο οι ώρες περνούσαν το φάσμα του κινδύνου όρθωνε απειλητικά το ανάστημά του και κάθε καθυστέρηση από εδώ και πέρα θα οδηγούσε στον αναπόφευκτο όλεθρο. Η μόνη ελπίδα που απόμεινε ήταν η εγκατάληψη του αγώνα με όσο το δυνατόν λιγότερο φόρο αίματος. Μια προσπάθεια του λοχαγού Κώστα Βασιλάκη δ/τή του πρώτου λόχου, που κατάφερε να πλησιάσει στην κορυφή της πλαγιάς για να υποστηρίξει την υποχώρηση των ανδρών απέτυχε. Τα πυρά του εχθρού που στο μεταξύ είχε καταλάβει το ένα μετά το άλλο τα κοντινά υψώματα, τον ανάγκασαν στην εγκατάλειψη της προσπάθειας.

Στη συνέχεια την επιχείρηση ανέλαβε ο αείμνηστος ταγ/ρχης Αριστοτέλης Χατζηιωάννου που έμεινε τελευταίος να διευθύνει τον αγώνα. Πέρασε με μερικούς άνδρες μέσα από τον ανεμοστρόβιλο της φωτιάς και με το πολυβόλο στους ώμους ταμπουρώθηκε σε ένα βράχο στην απέναντι πλαγιά και από εκεί έβαζε καταιγιστικά κατά του εχθρού. Ηταν ο τελευταίος ήρωας αξιωματικός που βοήθησε τη δραματική μας υποχώρηση για να φθάσουμε κοντά τους.

Εκεί στην κορυφή στο φαράγγι ένας γέρος τυλιγμένος με μια βελέντζα βάδιζε με αργά βήματα προσπαθώντας να περάσει το μονοπάτι που δεν ξεπερνούσε τα 30 μέτρα. Μόλις προχώρησε λίγα μέτρα, ένα μυδράλιο από το αντικρινό ύψωμα άρχισε τα κροτάλισμα. Η βελέντζα που κρεμόταν στους ώμους του ξεφτιζόταν από τη βροχή των σφαιρών και ο γέρος τρικλίζοντας να πέσει μια εδώ και μια εκεί, έγειρε τελικά στο απυρόβλητο μέρος της πλαγιάς.

Την ίδια ώρα ένα εχθρικό βλήμα όλμου τίναξε στον αέρα ένα παλικάρι που προσπάθησε να καλυφθεί πίσω από ένα βράχο.

Ολόκληρη η πλαγιά βαλόταν από όλες τις μεριές, η μάχη κρατούσε γερά στη μεγάλη πλαγιά από πέτρα σε πέτρα και από βραχο σε βράχο, υποστηρίζοντας τα γυναικόπαιδα που έτρεχαν μπερδεμένα μαζί με μας για να γλιτώσουν από τη φοβερή λαίλαπα που ξεχύθηκε με ακόρεστο μίσος στο άμοιρο χωριό.

Ο αγώνας σκληρός και ματωμένος. Η προσπάθεια από εδώ και πέρα δεν ήταν να εμποδίσουμε την προέλαση του εχθρού, αλλά με κάθε τρόπο να ξεφύγουμε από τη δίνη της μάχης.

Ο ήλιος κουρασμένος κι' αυτός από το μόχθο της ημέρας, κατέβαινε σιγά-

σιγά πίσω στα αντικρινά βουνά με το βλέμμα θολό από τους καπνούς του πολέμου, στέλνοντας το βραδινό αντίο στα παλικάρια που έγραφαν με το αίμα τους, στις πλαγιές των Τζουμέρκων λαμπρές σελίδες ηρωισμού και αυτοθυσίας.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΧΑΤΖΗΙΩΑΝΝΟΥ
Ταγματάρχης υπ/τής Σχολής ΕΔΕΣ

Υστερα από μια υπεράνθρωπη προσπάθεια δύο ωρών περίπου στη βραχώδη πλαγιά φθάσαμε τελευταίοι εκεί κοντά στο αυχένα του Σταυρού. Εκεί στα ριζά του βουνού στο διαχωριστικό τοίχο των Κοινοτήτων σταματήσαμε για λίγη ανάσα.

Ο Αριστοτέλης Χατζηιωάννου, ο ήρωας ταγματάρχης, που υποστήριξε με αυτοθυσία την υποχώρηση των ανδρών του πρώτου λόχου, όρθιος με το Γιάννη Στάμο και αρκετά άλλα παλικάρια στα βράχια, ήταν η ύστατη άμυνα για την ολοκλήρωση της υποχώρησης και των τελευταίων μαχητών.

Μια ομάδα Γερμανών που πέρασε αθέατη το μεγάλο φαράγγι πλησίασε από το αριστερό κάτω μέρος της πλαγιάς και πήρε θέση στο ανάχωμα του δρόμου.

Εμείς αρχικά τους νομίσαμε για δικούς μας από τους τελευταίους της υποχώρησης, γιατί από εκείνο το μέρος ήταν αδύνατη η διάβαση και μάλιστα εχθρικού τμήματος χωρίς τη βοήθεια οδηγού που να γνώριζε καλά την περιοχή.

Εκείνη τη σημαδιακή ώρα που αγολοχούσαν ακόμη τα φαράγγια από την κλαγγή των όπλων και η νύχτα άπλωνε τον πένθιμο πέπλο να σκεπάσει τα νεκρά παλικάρια που κείτονταν στη ματωμένη πλαγιά των Τζουμέρκων, ο ταγματάρχης Χατζηιωάννου ακόμη όρθιος με τους μαχητές του, συνέχισε την επιτήρηση της γραμμής του μετώπου που οι Γερμανοί από εδώ και πέρα κύριοι της κατάστασης μας ακολουθούσαν κατά πόδας. Δεν δυσκολεύτηκαν να μας εντοπίσουν από το ανάχωμα του δρόμου και σε λίγα δευτερόλεπτα

έστησαν το φονικό μυδράλιο. Ηταν τόσο γρήγορες οι κινήσεις της Γερμανικής ομάδας, που δεν προλάβαμε να αντιδράσουμε, τα πρώτα βόλια που ξέρασε το Ναζιστικό μυδράλιο βρήκαν τον αείμνηστο ταγματάρχη κατάστηθα και τον ξάπλωσαν στο χώμα.

Η ολιγόλεπτη μάχη που επακολούθησε ανάγκασε τη Γερμανική ομάδα να καλυφθεί στο πρανές του δρόμου, πράγμα που μας έδωσε την ευκαιρία να ξεφύγουμε μέσα στο έρεβος της νύχτας.

Ενας ήρωας, ένας φλογερός αγωνιστής ο ταγ/ρχης υποδ/τής της Σχολής Εφέδρων του ΕΔΕΣ **Αριστοτέλης Χατζηιωάννου,** έμεινε για πάντα στον αυχένα του Σταυρού εκεί κοντά στους αγωνιστές του Γώγου Μπακόλα που κατατρόπωσαν στα 1821 το ασκέρι του Ισμαήλ πασά, πιστός στον όρκο της Πατρίδας.

Εδώ στο Σταυρό στα ριζά των ευλογημένων από τον Πάτρο-Κοσμά τον Αιτωλό Τζουμέρκων, ένας απέρριτος τάφος ενός βετεράνου αξιωματικού των δύο πολέμων με μια μαρμάρινη πλάκα χαραγμένα αυτά τα λόγια:

«Διαβάτη, σύρε να πείς στους αγωνιστές και φίλους μου, βρίσκομαι εδώ σε τούτη την αιματοβαμένη πλαγιά, τοις κείνων ρήμασι πειθόμενος».

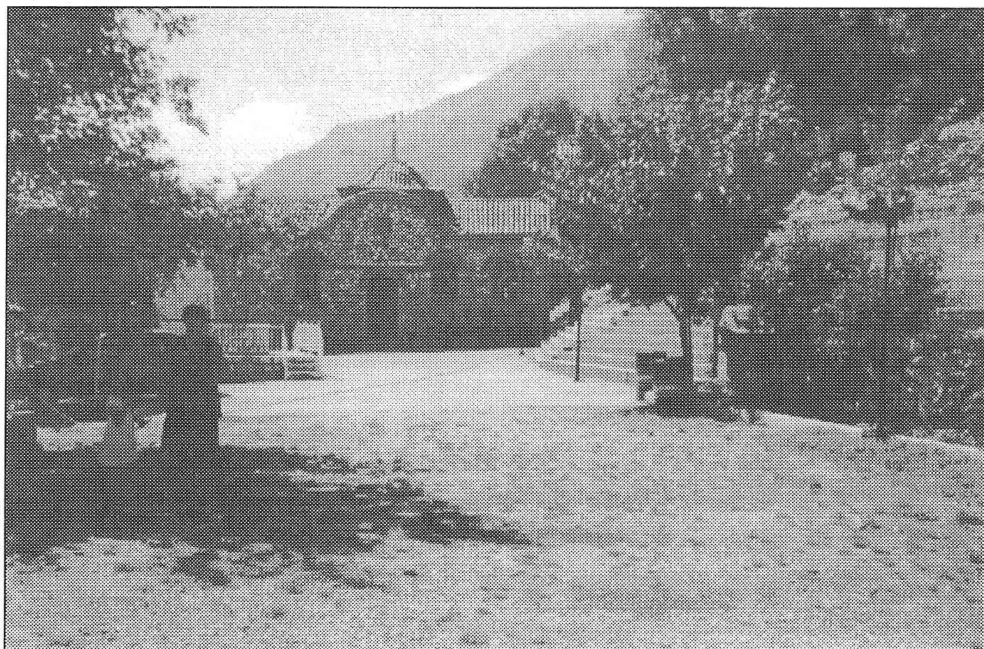
* * *

ΤΟ ΑΡΚΑΔΙ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ

Ο Γιάννης Στάμος, μετά το απροσδόκητο χτύπημα του αείμνηστου ταγματάρχη, με ένα πήδημα πάνω από τον τοίχο βρέθηκε πίσω στη μεγάλη κατηφοριά και χάθηκε μέσα στο πυκνό σκοτάδι.

Ενας άλλος αντάρτης ο Δημήτριος Πλακιάς από τα Θεοδώριανα, που εκείνη την ώρα είχε φθάσει στο άνοιγμα του τοίχου, απίθωσε παράμερα μια συσκευή που βαστούσε στους ώμους και έγειρε για λίγο να ξαποστάσει. Από εκεί χωρίς η Γερμανική ομάδα να πάρει είδηση, έβαλε εναντίον της μια ριπή με αυτόματο όπλο και χάθηκε κι' αυτός μέσα στο κατηφορικό δρομάκι.

Εμείς έχοντας για μετερίζι το μεγάλο βράχο, ρίξαμε δυο-τρεις μπαταριές και καλυφτήκαμε μέσα στα θεόρατα βράχια της βουνοπλαγιάς. Η νύχτα σαν θείο δώρο έριξε τον πένθιμο πέπλο της και την ώρα που σίγησαν τα όπλα, ανεβήκαμε στο μεγάλο φαράγγι ανάμεσα από τις γραμμές του εχθρού για να βρεθούμε ξημερώματα στις 31 του Οκτώβρη σε μια από τις ψηλότερες κορυφές των Τζουμέρκων.

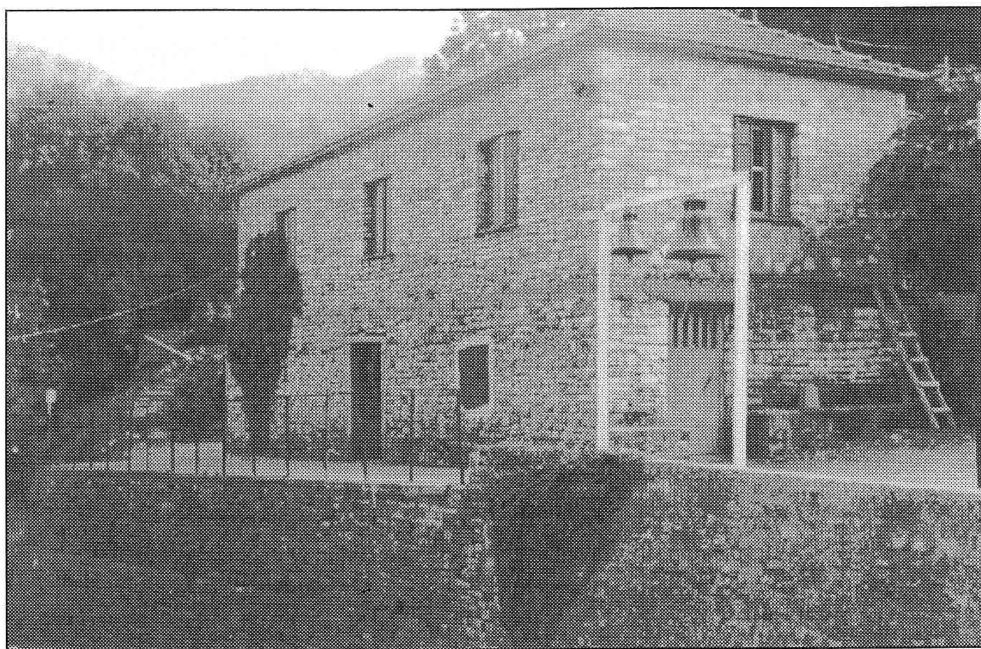
ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ
Το νέο Αρκάδι της Πίνδου, πυρπολύθηκε από τους Γερμανούς 31.10. 1943

Η Γερμανική φάλαγγα μπήκε τελικά στο ανυπεράσπιστο χωριό και με φωτιστικά βλήματα όλη τη νύχτα συμπλήρωνε το καταστροφικό της έργο. Ολα τα σπίτια του φιλόξενου χωριού παραδόθηκαν στην πύρινη λάβα. Ο μόνος μάρτυρας της βιβλικής καταστροφής, που στάθηκε όρθιος στη Ναζιστική λαίλαπα ήταν η κεντρική λιθόκτιστη εκκλησιά.

Η επίλεκτη μεραρχία Εντελβάις, που είχε πάρει μέρος στη μάχη του Μακρυνόρους για τον απεγκλωβισμό της ιταλικής μεραρχίας, μετά τη μάχη της Κοντρεσιέρας συγκέντρωσε τους νεκρούς της από το πεδίο της μάχης και αφού τους αποτέφρωσε στο σπίτι του Β. Στασινού, χωρίστηκε σε δυο τμήματα αφήνοντας στο πέρασμά της τα αποκαΐδια απόένα όμρφο φιλήσυχο χωριό φωλιασμένο στην καταπράσινη πλαγιά των Τζουμέρκων.

Η μια φάλαγγα το πρωί στις 31 του Οκτώβρη ακολουθώντας κατά πόδας τα υποχωρούντα τμήματα του ΕΔΕΣ μπήκε στο όμορφο ορεινό χωριό Θεοδώριανα.

Οι άμοιροι κάτοικοι του χωριού, που βρήκαν καταφύγιο στις απόκρημνες πλαγιές και τα φαράγγια των Τζουμέρκων, έβλεπαν από μακριά να

ΤΑ ΚΕΛΙΑ ΤΟΥ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ - ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΕΔΕΣ έγιναν παρανάλωμα του πυρός από τους Ναζί μαζί με τους τραυματίες πολέμου.

καταστρέφεται το βιος τους, ανήμποροι να αντιδράσουν στη ληστρική λαίλαπα του Ναζισμού.

Ηταν μια από τις τελευταίες ημέρες του Οκτώβρη, μια ηλιόλουστη ημέρα, που ακόμη δεν πρόλαβε να σιγήσει η κλαγγή των όπλων από τη μεγάλη μάχη της Κοντεσιέρας και τα συντρίμμια των υποχωρούντων τμημάτων του στρατηγού Ζέρβα, δίνουν την τελευταία φονική μάχη με τη Γερμανική μεραρχία Εντελβάις στα υψώματα του Προφήτη Ηλία της Νεράιδας.

Υψώματα της προγονικής μας γης, λίγο χαμηλότερα από εκείνα που τα άξια παλικάρια του Δαβάκη πρόταξαν τα στήθη τους στο διάβα των μελανοχιτώνων του Μουσσολίνι.

Η δεύτερη φάλαγγα με 120 περίπου υποζύγια, το πρωί της ίδιας ημέρας αναχώρησε από το Αθαμάνιο για τη σκάλα του Κορλίγκα.

Ο συνοικισμός Παλιοχώρι Αθαμανίου και τα Κάψαλα με τα λίγα σπιτάκια, που καθρεφτίζονται στα γάργαρα νερά του Αχελώου είχαν την τύχη να βρεθούν στη δίνη της καταστροφής.

Ολα τα νοικοκυριά που βρέθηκαν στο πέρασμα του δυνάστη λεηλατήθηκαν και στη συνέχεια παραδόθηκαν στην πύρινη κόλαση, μόνο το ξωκλήσι του Αη-Γιώργη έμεινε μάρτυρας της παραφροσύνης των βαρβάρων.

Αφού η φάλαγγα της σιδηρόφραχτης Γερμανικής μεραρχίας τελείωσε το ολέθριο έργο της, προχώρησε αργά-αργά μέσα από το φαράγγι της σκάλας του Κορλίγκα για το Μοναστήρι της Αγίας Κυριακής του νομού Τρικάλων.

Το Μοναστήρι χτισμένο σε μια απόμερη γωνιά στα κράκουρα της Πίνδου εκεί, που το μεγαλείο της φύσης συνομιλεί με τ' άστρα και σμίγει με την πανσοφία του Δημιουργού. Εκεί που οι απόκληροι της μοίρας βρέθηκαν στην ανάγκη να αγγίξουν την ευσπλαχνία του Πλάστη, αυτό το ησυχαστήρι των ψυχικά πονεμένων, επέλεξε το στρατηγείο του ΕΔΕΣ για τη νοσηλεία δεκάδων τραυματιών του αιματηρού αγώνα.

Μόλις το Γερμανικό τμήμα έβαλε πόδι στον ιερό χώρο και αφού απέκλεισε κάθε δίοδο διαφυγής, έβαλε φωτιά και έκαψε χωρίς οίκτο και χωρίς το στοιχειώδη σεβασμό στην ανθρώπινη ύπαρξη, το νοσηλευτικό προσωπικό με όλους τους τραυματίες του πολέμου, που νοσηλεύονταν στα κελιά του Μοναστηριού. Το ολοκαύτωμα στο Αρκάδι ωχριά μπροστά στην αλλοφροσύνη του τεμένους της Ορθοδοξίας ακόμα και αυτό το ανθρώπινο χέρι αισθάνεται αδύναμο να σκιαγραφήσει μια τέτοια τραγωδία.

Από το νοσηλευτικό προσωπικό που υπηρετούσε στο νοσοκομείο του Μοναστηριού, μόνο μια νεαρή νοσηλεύτρια κατάφερε να γλιτώσει από το Αρκάδι της Πίνδου.

Η νεαρή κοπέλα πήδησε μέσα από τη φωτιά, πέρασε τον κλοιό των φονιάδων και όρμησε στη μεγάλη κατηφοριά για το ποτάμι. Η βροχή των σφαιρών που έπεφταν πίσω της καμιά δεν ήταν δική της, πέρασε το ποτάμι και ανέβηκε στην απέναντι καταπράσινη πλαγιά της Πίνδου, από τότε χάθηκαν τα ίχνη της.

Η πύρινη λάβα άφησε στον τόπο του εγκλήματος στάχτη και αποκαΐδια για να θυμίζουν εσαεί το πέρασμα των βαρβάρων.

Σημ.: Ο Θεοφάνης Ζαρμακούπης, ένας αγωνιστής από τη Βαλαώρα Ευρυτανίας θυμάται:

«Περάσαμε με κομμένη την ανάσα με μερικά άλλα παιδιά το Σταυρό την ώρα που η μάχη στα υψώματα της Κοντρεσιέρας κρατούσε γερά και η πλαγιά φλεγόταν από τις ομοβροντίες των εχθρικών πυροβόλων. Πήραμε τη μεγάλη κατηφοριά για το Σκαρπάρι, ένας οικισμός με λίγα σπιτάκια κοντά στον Αχελώο. Εκεί που κατεβαίναμε το βραδάκι ψάχνοντας για να βρούμε κάπου να μείνουμε με ασφάλεια εκείνη τη δύσκολη νύχτα, ένα βλήμα Γερμανικού πυροβόλου ξέφυγε από τον αυχένα του Σταυρού και έσκασε δίπλα μας, από τα θραύσματα τραυματίσθηκαν θανάσιμα ο ανθ/στής Βασιλακόπουλος και ο Κουμπαράκης, ένα νέο παλικάρι 16 χρόνων από το Καρπενήσι. Η μητέρα του, μια Σπαρτιάτισσα μάνα, εκτελούσε υπηρεσία συνδέσμου του αρχηγείου με την πολιτική οργάνωση του ΕΔΕΣ στην Αθήνα».

Η ΛΕΥΤΕΡΙΑ ΑΠΟΧΤΙΕΤΑΙ ΜΕ ΑΙΜΑ

Οι άνδρες της Σχολής Εφέδρων του ΕΔΕΣ αγωνίστηκαν κατά των Γερμανικών στρατευμάτων κατοχής με πίστη και αυταπάρνηση σε όλα τα πεδία των μαχών και έδειξαν, με της καρδιάς το πύρωμα, τη μεγαλοσύνη της ΦΥΛΗΣ.

Επεσαν στα πεδία των μαχών πιστοί στον όρκο της Πατρίδας:

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΧΑΤΖΗΙΩΑΝΝΟΥ ταγ/ρχης υποδ/τής Σχολής Εφέδρων,

ΚΩΝ/ΝΟΣ ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ λοχαγός δ/τής του 1ου λόχου,

ΚΩΝ/ΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ λοχαγός δ/τής του 3ου λόχου.

Ανθ/γοί: ΑΓΓΕΛΟΣ ΓΑΛΙΑΤΣΟΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΤΑΜΟΣ, ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΒΑΣΣΟΣ.

Δόκιμοι: ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΩΣΤΑΒΑΣΙΛΗΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΟΡΟΓΚΟΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΕΣΥΠΡΗΣ, ΙΣΙΔΩΡΟΣ ΠΑΠΠΑΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΡΓΩΝΗΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΕΪΤΑΝΗΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΙΑΚΟΥΒΑΚΗΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΛΑΛΑΓΙΑΝΝΗΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΠΑΣ, ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ κ.ά. επώνυμοι και ανώνυμοι ήρωες, που περιμένουν από την Πολιτεία ΜΝΗΜΕΙΟ αντάξιο της μεγάλης ΘΥΣΙΑΣ.

Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΕΥΓΝΩΜΟΝΕΙ!

Η Ιστορία θα καταχωρήσει στις δέλτους και τούτη τη θυσία

ΧΡΥΣΟΙΣ ΓΡΑΜΜΑΣΙ.

ΤΡΑΓΙΚΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Ο Κων/νος Στασινός στο βιβλίο του «ΤΟ ΑΘΑΜΑΝΙΟ ΤΩΝ ΤΖΟΥΜΕΡΚΩΝ», στη σελίδα 202 - 203, γράφει:

Κανένας δεν υπολόγιζε πως οι Γερμανοί μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν τις απόκρημνες και δύσβατες περιοχές Κείθε Γούβες, Ζαρούλα και Ιτιές για να ανέβουν στο σταυρό. Ετσι κάμποσες οικογένειες, που κρύβονταν στα απρόσιτα αυτά μέρη έπεσαν στα χέρια τους. Πήραν μαζί τους μόνο όσους μπορούσαν να κρατήσουν όπλο, από 19 μέχρι 50 ετών περίπου. Από το Αθαμάνιο αιχμαλώτισαν εννιά άτομα: Γιώργο Σωκρ. Τσατσούλη, Βασίλειο Ι. Μάλλιο, Δημήτριο Γ. Μάστορα, Σοφοκλή Ηλ. Καραγιάννη, Σωτήριο Λ. Τσίπρα, Ιωάννη Κ. Χατζηγιάννη (Γρηγόρη), Βασίλειο Ι. Αλυμάρα και Ιωάννη Ν. Στασινό. Ακόμα συελήφθη και ο Αναστάσιος Μάης από τα Ρόκα της Αρτας. Συνοδεία με τέσσερις 'αλλους (Γ. Ν. Κατέρο, Γ. Α. Κοντοδήμα, Ι.Ν. Κοντοδήμα, Ε. Α. Πάνο) από την περιοχή Παλαιοκάτουνου, τους έφεραν νύχτα στο χωριό. Κατέληξαν έγκλειστοι στο σπίτι του Νάσιου Γιακουβάκη.... Την ίδια νύχτα μετέφεραν και τους σκοτωμένους Γερμανούς στο σπίτι του Βασ. Χρ. Στασινού... που στη συνέχεια πυρπόλησαν. Οι Γερμανοί προφανώς χολωμένοι για τους σκοτωμένους συναδέλφους τους στις μάχες με τα αντάρτικα τμήματα αποφάσισαν να εκτελέσουν τους κρατουμένους.... Δύο μόνο γλύτωσαν από το βέβαιο θάνατο, ο Β. Ι. Αλυμάρας κι' ο Ι. Ν. Στασινός. Αντιληφθέντες, κατά ομολογία τους, τις εκτελέσεις που γίνονταν λίγα μέτρα πέρα από το σπίτι, έσπρωξαν δυναμικά την πόρτα κι' επωφελούμενοι απ' το βαθύ σκοτάδι, ετράπησαν σε φυγή προς το δασωμένο ρέμα. Παρά τα πυκνά πυρά των Γερμανών, κατόρθωσαν να σωθούν. Για δυο μέρες οι εκτελεσθέντες παρέμειναν άταφοι... Το πέρασμα των Γερμανών απ' το χωριό σκόρπισε τη φρίκη και την απελπισία... Δεκαπέντε συγχωριανοί μας έχασαν τη ζωή τους. Γύρω στα εκατό σπίτια πυρπολήθηκαν... Καθ' ομολογία συγχωριανού μας... έβλεπαν ένα φρικιαστικό θέαμα να καίγονται συγχρόνως σπίτια στο Βουργαρέλι, στο Αθαμάνιο, στο Παλιοχώρι Αθαμανίου, στα Κάψαλα, στα Θεοδώριανα. Ηταν μια καταστροφή - μπορεί να πει κανένας - που ξεπέρασε το 80%. Εκτός από την κεντρική Εκκλησία και ελάχιστα σπίτια... Στον τόπο της θυσίας ενταφιάστηκε ο Αρ. Χατζηιωάννου. Αργότερα η κοινότητα Αθαμανίου, τιμώντας το νεκρό ήρωα, ονόμασε την κεντρική πλατεία του χωριού σε πλατεία «Ταγματάρχου Αριστοτέλους Χατζηωάννου»...

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΝΕΡΑΪΔΑΣ 31. 10. 1943

Οι δυνάμεις του ΕΔΕΣ μετά από τις πολύνεκρες μάχες με την επίλεκτη Γερμανική μεραρχία Εντελβάις ξημερώματα στις 31 του Οκτώβρη, αφού πέρασαν τα Θεοδώριανα πήραν τη μεγάλη ανηφοριά για τη Νεράιδα, ένα ορεινό χωριό στην πλαγιά της οροσειράς της Πίνδου του Νομού Τρικάλων.

Το τμήμα με διοικητή τον Αντ/ρχη **Πέτρο Νικολόπουλο** ταμπουρώθηκε στα υψώματα του Προφήτη Ηλία για να υποστηρίξει την ανάβαση των γυναικοπαίδων που ακολουθούσαν το στρατηγείο.

Ενα άλλο τμήμα με διοικητή τον ανθ/γό **Νίκο Χονδρό** κατέλαβε τα ανατολικά απέναντι υψώματα του χωριού, για να κρατήσει ανοιχτή τη διέξοδο προς την περιοχή της Θεσσαλίας.

Ξημέρωνε η 31η του Οκτώβρη του 1943 μια Κυριακάτικη Φθινοπωρινή ηλιόλουστη ημέρα, από τα βραχώδη υψώματα του Προφήτη Ηλία φαινόνταν οι στήλες του μαύρου καπνού που στροβίλιζαν πάνω από τη θολή ατμόσφαιρα του Αθαμανίου και μετά από λίγο χρονικό διάστημα των Θεοδωριάνων.

Ο απόηχος από το θρήνο του Αχελώου για το χαμένο αδελφό, που κατηφόριζε μέσα στα φαράγγια της οροσειράς των Αγράφων, ανάκατα με το λιβανωτό και τη θεϊκή μελωδία του Μοναστηριού, φάνταζαν έναν αλλιώτικο κόσμο άλλων καλών καιρών αγγελικά πλασμένο, που στα φυλλοκάρδια του πλημμύριζε το βάλσαμο της αγάπης. Και εκεί, που όλα γύρω ήταν τόσο όμορφα και τόσο μαγευτικά άναψε ο πόλεμος!

Ο σύνδεσμος που κατάφθασε ασθμαίνοντας στην πλατεία του χωριού, ανάφερε στο στρατηγό: **«Οι ΕΛΑΣίτες ρίχτηκαν με λύσσα στους δικούς μας».**

Δεν πέρασαν από τότε λίγα λεπτά και πρωτού ακόμη συνειδητοποιηθεί η απροσδόκητη ΕΛΑΣίτικη επίθεση, τα υψώματα του Προφήτη Ηλία συγκλονιζόταν από τις απανωτές εκρήξεις των Γερμανικών βλημάτων, λες και έγινε συμφωνία έναρξης του διμέτωπου αγώνα.

Η ολομέτωπη επιθετική ενέργεια του Γερμανικού τμήματος άλλαξε από εδώ και πέρα το θέατρο του πολέμου, η κατάσταση πήρε επικίνδυνη τροπή. Η κεντρική εκκλησία του χωριού δέχτηκε τους πρώτους τραυματίες και οι

γιατροί με τα λίγα πενιχρά μέσα που είχαν ακόμη στη διάθεσή τους, έδιναν τη μάχη να τους κρατήσουν στη ζωή.

Οσο οι ώρες περνούσαν τόσο οι ελπίδες για την ανάσχεση της επιθετικότητας του εχθρού λιγόστευαν και τα χρονικά περιθώρια στένευαν.

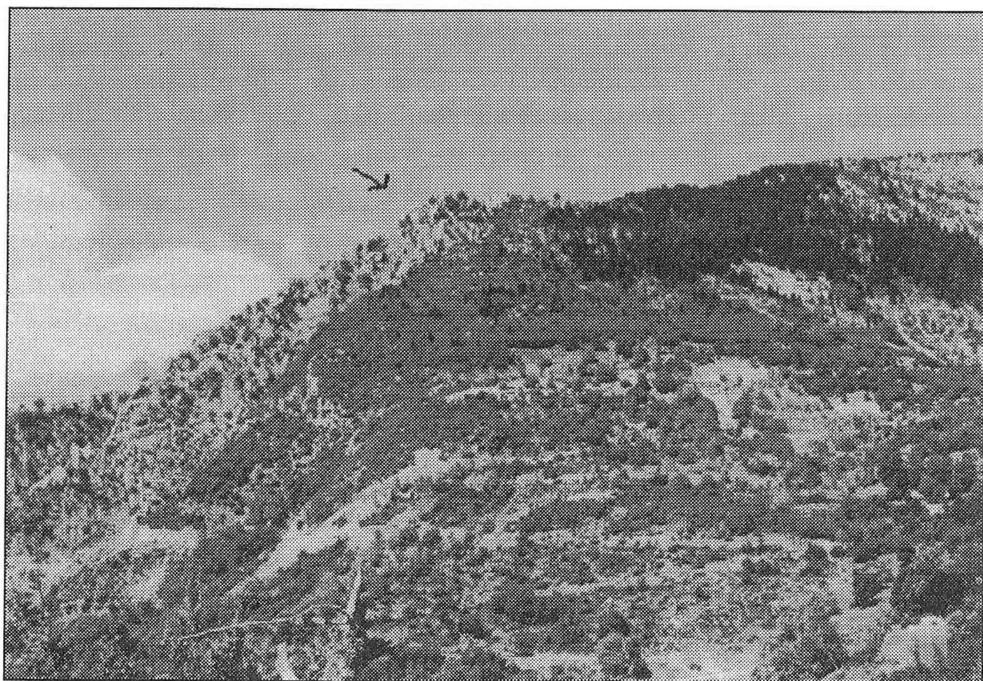
Οι ολίγοι μαχητές του ΕΔΕΣ μόλις και μετα βίας κρατούσαν τις θέσεις τους.

Εφεδρικές δυνάμεις για ενίσχυση του μετώπου δεν υπήρχαν και ο στρατηγός από το κέντρο του χωριού προσπαθούσε με κάθε τρόπο να εμψυχώσει τους μαχητές, για την παράταση της μάχης όσο το δυνατόν περισσότερο χρόνο.

Κόντευε μεσημέρι, ο ήλιος σχεδόν είχε μεσουρανήσει, ο σύνδεσμος που ερχόταν σε επικοινωνία με το μέτωπο του Προφήτη, τούτη τη φορά ανάφερε στο στρατηγό τη δραματική κατάσταση στη φλεγόμενη κορυφογραμμή.

Το τμήμα της Γερμανικής μεραρχίας Εντελβάις που ενεργούσε με όλα τα μέσα την επίθεση, κατάφερε να φθάσει σε απόσταση αναπνοής από τις θέσεις των αγωνιστών.

Σε αυτές τις δύσκολες για τον αγωνα ώρες, μόνη και προσιτή επιλογή του

ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ ΤΗΣ ΝΕΡΑΪΔΑΣ
Η τελευταία μάχη με τους Γερμανούς το 1943

στρατηγού ήταν η άμεση και χωρίς καθυστέρηση εγκατάλειψη της αμυντικής γραμμής. Αυτές τις ώρες ο στρατηγός Ζέρβας βρέθηκε σε πολύ δύσκολη θέση και προκειμένου να φθάσει σε μια κατάσταση μη ελέγξιμη, έδωσε διαταγή να απομακρυνθούν από την επικίνδυνη ζώνη πρώτα τα γυναικόπαιδα και στη συνέχεια οι τραυματίες, γιατί ο κίνδυνος εισόδου του εχθρού στο χωριό ήταν πλέον ορατός.

Σε λίγο χρονικό διάστημα μια φάλαγγα γυναικοπαίδων, τραυματιών και Ιταλών, που ακολουθούσαν ως αιχμάλωτοι πολέμου τις δυνάμεις του ΕΔΕΣ, πήρε αργά-αργά την ανηφόρα ανάμεσα από τα διασταυρούμενα πυρά του εχθρού και μετά από μια δύσκολη ανάβαση βρέθηκε στην κορυφή στον αυχένα της Πίνδου.

Το πέρασμα του αυχένα ήταν ανοιχτό και τούτο χάρη στην επέμβαση του ανθ/γού Νικολακάκη, που βοήθησε η διάβαση να γίνει χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα.

Το χωριό σε λίγη ώρα ερήμωσε, οι κάτοικοι έτρεχαν εδώ και εκεί στις απόκρημνες πλαγιές για ναβρούν καταφύγιο.

Ο στρατηγός αφού βεβαιώθηκε, ότι η κατάσταση μέχρι εκείνη την ώρα εξελίχτηκε σχεδόν ομαλά, έριξε μια τελευταία ματιά στο φλεγόμενο μέτωπο, έδωσε τις απαραίτητες οδηγίες και σκυθρωπός τράβηξε στην ανηφοριά για τον αυχένα της Πίνδου.

Ενα τμήμα γενναίων μαχητών, που έμεινε στις θέσεις του και κράτησε όλο το βάρος των επιθέσεων για να δωθεί ο απαιτούμενος χρόνος της ομαλής υποχώρησης, εγκατέλειψε τελευταία τα υψώματα του Προφήτη Ηλία.

Οι Γερμανοί τελικά μπήκαν αργά το βράδυ στο έρημο χωριό νικητές και τροπαιούχοι μετά από ένα λυσσώδη αγώνα. Το ιερό τέμενος της ορθοδοξίας, που για τόσα χρόνια ένωνε σε χαρές και λύπες τους φιλήσυχους κατοίκους και εύρισκαν σε αυτόν τον ιερό χώρο το βάλσαμο της ψυχικής γαλήνης, μαζί και τα λίγα σπιτάκια παραδόθηκε στη φωτιά την ίδια ώρα, που το βέβηλο χέρι τύλιξε στην πύρινη λάβα το Μοναστήρι της Αγίας Κυριακής.

Ενα νέο Αρκάδι στήθηκε στις αδούλωτες βουνοπλαγιές της Πίνδου.

Σημ. Ο Μυριδάκης στο βιβλίο του «ΑΓΩΝΕΣ ΤΗΣ ΦΥΛΗΣ» Α' τόμος, σελ. 452, γράφει:

«Η μόνη επιτυχής ενέργεια του Αρη κατά την ταυτόχρονη επίθεση

αυτού και των Γερμανών εναντίον των τμημάτων του Ζέρβα στη Νεράιδα καθώς και την επομένη ημέρα ήταν η σύλληψη 21 ανταρτών του, οι οποίοι κατά το ξεγλίστριμα του Ζέρβα προς Μελισσουργούς δεν ακολούθησαν στην πορεία που όρισε αυτός, αλλά ακολούθησαν άλλο δρόμο προς Θεσσαλία με αποτέλεσμα να συλληφθούν από τα τμήματα του Αρη και να εκτελεστούν στη θέση Κόκκινος στο νερόμυλο που βρίσκεται στην όχθη του Αχελώου της περιοχής κοινότητος Αετού (Δοβρόης)...».

ΜΕΤΑ ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ

Ο αγώνας των δυνάμεων του ΕΔΕΣ στην περιοχή των Τζουμέρκων και του Ραδοβυζιού, ιδιαίτερα ο διμέτωπος στις 31 του Οκτώβρη, από τη μια μεριά η επίλεκτη μεραρχία Εντελβάις και από την άλλη οι δυνάμεις του ΕΛΑΣ χρεώθηκε με πολύ αίμα Ελλήνων αγωνιστών.

Ο στρατηγός Ζέρβας με τα συντρίμια των δυνάμεών του κατάφερε την ημέρα εκείνη να αποφύγει την ανεπιθύμητη έκβαση της μάχης με όσο το δυνατόν λιγότερες απώλειες και ύστερα από μια πορεία πολλών ωρών πέρασε τον αυχένα της Πίνδου και κατηφόρησε για τους Μελισσουργούς, όπου διανυκτέρευσε το βράδυ εκείνης της ματωμένης Κυριακής 31 του Οκτώβρη του 1943.

Μετά το πέρασμα της Γερμανικής μεραρχίας οι ανταρτικές δυνάμεις του ΕΔΕΣ αντιμετώπιζαν εκτός των άλλων προβλημάτων και το πρόβλημα της τροφοδοσίας γιατί οι αποθήκες τροφίμων της περιοχής άλλες παραδόθηκαν στην πυρά και άλλες λεηλατήθηκαν.

Και πάλι αυτή τη φορά ο Θεός της Ελλάδας βοήθησε το μεγάλο αγώνα, που κόστισε τη ζωή δεκάδων αγωνιστών. Μια επίμονη προσπάθεια του Συμμαχικού κλιμακίου της Ηπείρου κατάφερε την επανασύνδεση με το Στρατηγείο της Μέσης Ανατολής και το ενημέρωσε σχετικά με την επικρατούσα κατάσταση. Το Συμμαχικό Στρατηγείο ειδοποίησε, ότι στο πεδίο ρίψεων των Δυτικών Τζουμέρκων θα γίνει τις αμέσως επόμενες ημέρες ρίψη πολεμικού υλικού για τον εφοδιασμό των ανταρτικών δυνάμεων. Αυτή η

βοήθεια έφθασε στις πιο κρίσιμες ώρες και στάθηκε σωτήρια, βοήθησε στην ανασύνταξη και τον εφοδιασμό των δυνάμεων του στρατηγού Ζέρβα, που βρισκόταν εκείνη την περίοδο σε δύσκολη κατάσταση, αποτέλεσμα των αλλεπάλληλων κατά μέτωπο συγκρούσεων με τον εχθρό.

Από τους Μελισσουργούς ο **Ζέρβας** την επομένη κατευθύνθηκε για τα Αγναντα με απώτερο πάντα σκοπό το Βουργαρέλι, έδρα του στρατηγείου του.

Το χρονικό διάστημα που μεσολάβησε από τη μάχη της Νεράιδας μέχρι την ανασύνταξη των ανταρτικών δυνάμεων του ΕΔΕΣ, οι ΕΛΑΣίτες πέρασαν νύχτα τον Αχελώο και κατέλαβαν τα στρατηγικής σημασίας υψώματα Τετρακώμου.

Ενα άλλο ΕΛΑΣίτικο τμήμα πέρασε ανατολικά τη γέφυρα του Κοράκου και ανέβαινε για το χωριό Πηγές και ένα τρίτο με τον Αρη Βελουχιώτη κατέβαινε ολοταχώς από τη Μεσοχώρα για τα Θεοδώριανα. Ηταν η μόνη ευκαιρία για τον ΕΛΑΣ να δώσει τη χαριστική βολή στις δυνάμεις του ΕΔΕΣ πράγμα, που επεδίωκε από την αρχή του αγώνα και για το σκοπό αυτό κρατούσε ανέπαφες τις δυνάμεις του στο πέρασμα της Γερμανικής λαίλαπας.

Ο στρατηγός Ζέρβας από τη μεριά του προσπάθησε με κάθε τρόπο και χωρίς καθυστέρηση να επανακτήσει το έδαφος που άφησε με το πέρασμα των Γερμανών. Ακόμη εκεί στα υψώματα Τετρακώμου, της Κοντρεσιέρας, του Σταυρού και του Προφήτη Ηλία της Νεράιδας, περίμεναν άταφα τα παλικάρια που έπεσαν ηρωικά στο πεδίο της τιμής.

Ο ταξίαρχος **Καμάρας** πήρε διαταγή να προωθήσει όλες τις μάχιμες δυνάμεις για τα ανατολικά Τζουμέρκα, που σύμφωνα με πληροφορίες είχαν διεισδύσει ισχυρές δυνάμεις του ΕΛΑΣ. Στις αρχές του Νοέμβρη το τμήμα του ίλαρχου Αγόρου ενήργησε πρώτο την επίθεση εναντίον του τάγματος θανάτου του ΕΛΑΣ στα υψώματα του Αθαμανίου.

Στο μέτωπο που οι δυνάμεις του ΕΛΑΣ κρατούσαν γερά, έτρεξαν για ενίσχυση τα τμήματα του **Παπαδόπουλου**, του **Χονδρού**, του **Μάνου**, του **Ζορμπαλά** και άλλες πλησιέστερες μονάδες. Ετσι, η σύρραξη γενικεύτηκε σε όλο το μήκος της γραμμής και μετά από έναν αρκετά πολυήμερο σκληρό αγώνα οι δυνάμεις του ΕΛΑΣ αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν πανικόβλητες, άλλα τμήματα για το Σταυρό και άλλα για τα υψώματα Τετρακώμου.

Εδώ στα υψώματα Τετρακώμου έλαβαν χώρα οι πιο πεισματώδεις μάχες. Ο ΕΛΑΣ κρατούσε γερά τις θέσεις του και κάθε μέρα που περνούσε ενίσχυε τη

γραμμή άμυνας με νέες δυνάμεις.

Η κατάσταση για τις δυνάμεις του ΕΔΕΣ ήταν αρκετά δύσκολη, από τη μια μεριά η παρατεταμένη ταλαιπωρία από έναν αιματηρό αγώνα κατά της Γερμανικής μεραρχίας Ενταλβάις και από την άλλη η αίσθητή έλλειψη πολεμικού υλικού πίεζαν ασφυκτικά το στρατηγό Ζέρβα, που τελικά ως μόνη διέξοδο απόμεινε η υποχώρηση.

Μέσα σ' αυτή την ανεμοζάλη του πολέμου βρήκε ευκαιρία να κάμει την εμφάνισή του και ο χειμώνας με τα πρώτα χιόνια στις κορυφές των Τζουμέρκων και της Πίνδου. Ετσι ο αγώνας, ένας αγώνας με πολλές δυσκολίες, αγώνας με αίμα, αγώνας αδελφοκτόνος χωρίς τέλος και προπαντός ανώφελος, ο ιστορικός του μέλλοντος θα καταχωρήσει στις δέλτους της Ιστορίας του Ελληνικού Εθνους με τα μελανότερα χρώματα.

Ο στρατηγός Ζέρβας μπροστά σε μια τόσο δύσκολη κατάσταση και πέραν τούτου, οι πληροφορίες έφεραν τις Γερμανικές δυνάμεις να ετοιμάζονται για νέες εκκαθαριστικές επιχειρήσεις, αναγκάστηκε να αναθεωρήσει την μέχρι τότε στρατηγική του και να δώσει τέλος στις αιματηρές συγκρούσεις. Ετσι, διέταξε πρώτος το παύσατε πυρ και ταυτόχρονα τη σταδιακή σύμπτυξη των δυνάμεών του εκείθεν του ποταμού Αράχθου.

Η καινούργια αυτή διάταξη των δυνάμεων του ΕΔΕΣ που δεν άργησαν να καλύψουν ολόκληρο το μήκος της κοίτης του ποταμού Αράχθου, αποτέλεσε τη νέα γραμμή άμυνας για τυχόν μελλοντικές επιθέσεις του εχθρού.

Ο στρατηγός Ζέρβας αφού βεβαιώθηκε, ότι και τα τελευταία τμήματα συμορφώθηκαν με τις διαταγές του, πέρασε τελευταίος την ιστορική γέφυρα της Πλάκας και προχώρησε για την εγκατάσταση του στρατηγείου στο χωριό Πλαίσια του νομού Ιωαννίνων.

Αυτή η ανάπτυξη των ανταρτικών δυνάμεων του ΕΔΕΣ βοήθησε, από τη μια μεριά για τον καλύτερο συντονισμό των επιχειρήσεων κατά των Γερμανικών δυνάμεων και από τηνάλλη στην απομάκρυνση από το πεδίο της εμφύλιας σύρραξης.

Ο ΕΛΑΣ στο μεταξύ, εκμεταλλεύτηκε τη δημιουργηθείσα κατάσταση και προχώρησε στην κατάληψη ολοκλήρου της περιοχής των Τζουμέρκων χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα.

Μετά από αυτή την κίνηση των δυνάμεων του ΕΔΕΣ ο εμφύλιος πόλεμος απομακρύνθηκε για αρκετό χρονικό διάστημα, για να επαναληφθεί αργότερα

δριμύτερος, πράγμα που αμαύρωσε τον ιερό αγώνα και αποδυνάμωσε τη θέση της Ελλάδας στο τραπέζι της Νίκης.

Ο αγώνας του ηρωικού Ελληνικού λαού κατά των Ιταλικών και Γερμανικών δυνάμεων κατοχής, αγώνας σκληρός, πολύμορφος και αιματηρός, αναγνωρίστηκε από όλους τους λαούς της υφηλίου, τότε που οι περισσότεροι σήκωσαν λευκό πανί, μπροστά στη Ναζιστική λαίλαπα και παραδόθηκαν άνευ όρων, η Ελλάδα πιστή στην προγονική της επιταγή συνέχισε μαχόμενη απ' αρχής μέχρι της τελικής ΝΙΚΗΣ!

Οι διάσπαρτοι σταυροί στα ιερά και ματωμένα χώματα μάρτυρες μιας υπέρτατης θυσίας, που στολίζουν τις κοντές ραχούλες και τις όμορφες βουνοπλαγιές της Ηπείρου και γενικότερα ολοκλήρου του Ελλαδικού χώρου, είναι οι αιώνιοι φάροι που θα φωτίζουν τις επερχόμενες γενεές στο δρόμο της τιμής και του καθήκοντος.

Σημ. Ο Ουίλσον, αρχηγός των δυνάμεων της Μέσης Ανατολής, τον Οκτώβρη του 1943 έστειλε το παρακάτω υπ' αριθ. 34/27/ 28. 10. 1943 τηλεγράφημα στο στρατηγό Ζέρβα:

«Είμεθα ευγνώμονες δι' αποφασιστικήν στάσιν ην εξακολουθείτε να τηρείτε έναντι των Γερμανών παρά τας επιθέσεις του ΕΛΑΣ εναντίον σας. Καθηλώσατε μεγάλας δυνάμεις. Αναγνωρίζομεν τας δυσκολίας σας και αναμένομεν να μας γνωρίσετε τας ανάγκας σας διά να σας εφοδιάσομεν ευχαρίστως stop.

(β' τόμος «ΑΓΩΝΕΣ ΤΗΣ ΦΥΛΗΣ» του Μιχάλη Μυριδάκη).

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΔΩΔΩΝΗΣ

Στις 14 του Σεπτέμβρη του 1944 ένα τάγμα Γερμανικό άρτια εξοπλισμένο, που ήλθε για ενίσχυση της φρουράς των Ιωαννίνων από τους Αγίους Σαράντα, αιφνιδίασε τις δυνάμεις του ΕΔΕΣ στην περιοχή της Δωδώνης.

Ο αντατρικές δυνάμεις του ΕΔΕΣ είχαν καταλάβει τα υψώματα της Δωδώνης με απώτερο σκοπό την κατάληψη της πόλης των Ιωαννίνων, πράγμα που η φρουρά της πόλης φαίνεται, ότι είχε πληροφορίες για τις επικείμενες ενέργειες των ανταρτών και ζήτησε επίμονα βοήθεια από τους Αγίους Σαράντα.

Η μάχη κράτησε ολόκληρη ημέρα και τελικά κάτω από την ισχυρή πίεση του εχθρού, οι δυνάμεις του στρατηγού Ζέρβα αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις θέσεις τους.

Επεσαν στο πεδίο της τιμής πιστοί στον όρκο της Πατρίδας οι ανθ/γοί: **Γεώργιος Γιακουβάκης** από το Αθαμάνιο και ο **Αθανάσιος Σβινέλης** από την Κώτω Καλεντίνη.

Αντάρτες: **Γεώργιος Ν. Σπαής** από το Τετράκωμο, **Θεόδωρος Χάιδος** από τα Θεοδώριανα και **Δημήτριος Παπαδημητρίου** από το Παλαιοκάτουνο.

Σε αυτή τη μάχη πιάστηκε αιχμάλωτος ο αντάρτης **Θεόδωρος Γιαννούλας** από το Τετράκωμο και αφέθηκε την μεθεπομένη ελεύθερος για το νεαρό της ηλικίας.

ΣΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥΣ

Μετά από την μάχη της Κοντρεσιέρας το τάγμα Τετρακώμου μετακινήθηκε για τα υψώματα του ομώνυμου χωριού. Υστερα από ταλαιπωρία αρκετών ωρών έφθασε νύχτα στο εκκλησάκι των Αγίων Αποστόλων, όπου και στρατοπέδευσε.

Το ίδιο βράδυ στο τάγμα προσκολλήθηκε και μια ομάδα τριών ανδρών της σχολής, που είχαν ξεφύγει από τη φωτιά της μάχης. Μερικοί άνδρες του τάγματος ξάπλωσαν στο πέτρινο πεζούλι της εκκλησιάς να ξεκουραστούν, άλλοι ετοίμαζαν μερικά τσουβάλια για να μεταφέρουν σιτάρι από την αποθήκη του σχολείου Τελησίου και δυο-τρεις ασχολούνταν με την παρασκευή του πρωινού ροφήματος. Εκείνη την ώρα, που όλα τα πλάσματα ετοιμαζόταν για τον πρωινό ύμνο του πάνσοφου Δημιουργού και η φύση γύρω φόρεσε το φθινοπωρινό της εσθήτα για να υποδεχθεί τον άρχοντα της ημέρας, αυτή τη γιορτινή ατμόσφαιρα αναστάτωσε το ξαφνικό κροτάλισμα αυτομάτων όπλων.

Κατά το διάστημα που οι μάχες του ΕΔΕΣ με τη Γερμανική μαραρχία Ενταλβάις βρισκόταν στο αποκορύφωμα της παραφροσύνης, οι Ελασίτες

ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΑΠΟΣΤΟΛΟΙ ΟΠΩΣ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΕΡΑ

βρήκαν την ευκαιρία, πέρασαν νύχτα το ποτάμι και ανέβηκαν, χωρίς να γίνουν αντιληπτοί στα υψώματα Τετρακώμου.

Ετσι από το διπλανό ύψωμα αιφνιδιάστηκε το τάγμα την ώρα που έπλεε σε πέλαγος γαλήνης. Στη σύντομη ανταλλαγή πυρών τραυματίστηκε ο Γεώργιος Αθ. Συγγούνας και πιάστηκε αιχμάλωτος ο Μήτσιο Μπαλάσκας.

Οι άνδρες του τάγματος νομίζοντας ότι ταπυρά προερχόταν από Γερμανικό τμήμα κατέφυγαν πανικόβλητοι στον οικισμό της Νευρόπολης και από εκεί στα υψώματα του Προφήτη Ηλία. Από εδώ το τάγμα προσπαθούσε με κάθε μέσο να έλθει σε επικοινωνία με το αρχηγείο ή και με άλλα γειτνιάζοντα τμήματα. Εκεί στα υψώματα του Προφήτη συναντήσαμε με τον Κώστα Καραγγέλη το διοικητή του τάγματος.

Εκείνη τη νύχτα της μάχης στα υψώματα της Κοντρεσιέρας περάσαμε το φαράγγι και την επομένη στις 31 του Οκτώβρη, που δόθηκε η τελευταία μάχη με την επίλεκτη Γερμανική μεραρχία Αλπινιστών Εντελβάις στον Προφήτη Ηλία της Νεράιδας, βρεθήκαμε στην ψηλότερη κορυφή των Τζουμέρκων.

Στο μεταξύ οι Ελασίτες μπήκαν στα ανυπεράσπιστο χωριό Τετράκωμο και η καμπάνα της κεντρικής εκκλησίας καλούσε τους κατοίκους να μεταβούν στον οικισμό Τελήσι. Εκεί θα τους μιλούσε ο καπετάνιος του ΕΛΑΣ Κόζιακας, που κατάφθασε ασθμαίνων και κάθιδρος από την περιοχή της Θεσσαλίας.

Οι πρώτοι κάτοικοι που πήγαν για να ακούσουν τα πατριωτικά κηρύγματα του συναγωνιστή Κόζιακα, συνελήφθησαν γιατί υπηρετούσαν στο αντάρτικο του στρατηγού Ζέρβα παιδιά ή συγγενικά τους πρόσωπα.

Από αυτούς ξεχώριζες το Σπύρο Γώγο, το Δήμο Μπαλάσκα, τοΒαγγέλη Γιαννούλα, τον Ηλία Γκορογιάννη, το Γιώργο Μαρέτη και μερικούς άλλους φιλήσυχους ανθρώπους.

Το τάγμα Τετρακώμου - Πετροπουλάκη ειδοποιήθηκε επανειλημμένα με συνδέσμους να παραδώσει τον οπλισμό του διαφορετικά θα εκτελεστούν όλοι οι κρατούμενοι χωρίς διατυπώσεις.

Οι προθεσμίες περνούσαν άπρακτες, η παράδοση δεν φαινόταν και οι μελλοθάνατοι στήθηκαν ένα πρωινό του Σεπτέμβρη στον τοίχο δίπλα στο σπίτι της Στυλιανής Μαγγιώρη - Κουτσούκαλη και το απόσπασμα είχε πάρει θέση. Εκείνη την ώρα μια δραματική σκηνή εντελώς απροσδόκητη, θα θυμίζει για πολλά χρόνια αρχαία τραγωδία.

Ο Θεόδωρος Γώγος αδελφός του Σπύρου έπεσε στα πόδια του καπετάνιου

του ΕΛΑΣ που έκανε βόλτες επιδεικτικά στον περίβολο και τον παρακαλούσε με όλη τη δύναμη της ψυχής του, να πάρει τη θέση του αδελφού του γιατί ο Σπύρος είχε να θρέψει πέντε ανήλικα παιδιά.

Η χωρίς προηγούμενο τρομοκρατία από τη μεριά των Ελασιτών και από την άλλη οι τόσες καταστροφές που άφησε το πέρασμα της Ναζιστικής λαίλαπας, έφεραν σε απόγνωση τους φιλόξενους κατοίκους του χωριού, που τις δύσκολες εκείνες ώρες ξετρύπωναν δειλά-δειλά από τις κρυψώνες για να περιμαζέψουν ό,τι απόμεινε από τη βιβλική καταστροφή.

Στελέχη του ΕΑΜ πίεζαν με θεμιτά και αθέμιτα μέσα συγγενείς των ανταρτών και αντάρτες να εγκαταλείψουν το τάγμα και να γυρίσουν στις οικογένειές τους χωρίς καμιά άλλη ενόχληση.

Η κομμουνιστική προπαγάνδα, αυτή τη χρονική περίοδο ξεδιπλώθηκε σε όλο της το μεγαλείο. Η τρομοκρατία, η ανασφάλεια και η σύγχυση που επικράτησε δεν άφηναν χρονικά περιθώρια για ήρεμες σκέψεις και σωστές αποφάσεις.

Οι διμοιρίτες του τάγματος **Γιάννης Φωτάκης** και **Απόστολος Τσιβίκης** ζήτησαν συνάντηση με τον καπετάνιο του ΕΛΑΣ Κόζιακα για ενδεχόμενη απελευθέρωση των κρατουμένων. Η συνάντηση πραγματοποιήθηκε κάτω από αυστηρή επιτήρηση στο γραφείο του Κόζιακα, όπου η συζήτηση διεξήχθη σε καλακευτικό εγκάρδιο κλίμα και τελικά οι διμοιρίτες αποχώρησαν κομίζοντες το Χρησμό της Πυθίας.

Την ίδια ημέρα ο δ/τής του τάγματος Γεώργιος Βασιλάκης, ο Χρήστος Σπαής, ο Παντελής Σχιζογιάννης και ο Γρηγόρης Μπαλάσκας πήγαν στον Ξηρόκαμπο για συνάντηση με τον καπετάνιο του ΕΛΑΣ Ηλία Λουτσιάρη. Και αυτή η συνάντηση απέτυχε γιατί ο Λουτσιάρης κρυβόταν κι' αυτός για το φόβο των Ιουδαίων. Ετσι, επέστρεψαν το βράδυ άπρακτοι.

Στο μεταξύ ο ΕΛΑΣ κινητοποίησε μερικές ομάδες ενόπλων με τους ντόπιους εφεδρικούς, που ξετρύπωσαν με τον ερχομό του Κόζιακα για την επιτήρηση των σημείων διαφυγής των ανδρών του τάγματος.

Το βράδυ με την επιστροφή μας στον Προφήτη Ηλία ή κατάσταση ήταν απογοητευτική. Το τάγμα βρισκόταν σε διάλυση, αρκετοί από τους άνδρες έφυγαν με το πρόσχημα να περιμαζέψουν μέσα από τα αποκαΐδια ό,τι απόμεινε στο διάβα των βαρβάρων, άλλοι να φροντίσουν για τις οικογένειές τους, που μέρες τώρα κρυβόταν εδώ κι' εκεί στο δάσος και τις λαγκαδιές για

να γλιτώσουν από τη Ναζιστική λαίλαπα και άλλοι απουσίαζαν με δική τους πρωτοβουλία.

Ο πρώτος αντάρτης που έπεσε αιχμάλωτος στα χέρια των Ελασιτών ήταν ο Γεώργιος Ν. Σπαής, ο Κόζιακας για λόγους σκοπιμότητας τον άφησε ελεύθερο να μεταφέρει τους χαιρετισμούς του και στους άλλους άνδρες του τάγματος. Αργότερα όταν η κατάσταση έγινε αφόρητη, πέρασε στην απέναντι περιοχή του ΕΔΕΣ και υπηρέτησε στο 3/40 σύνταγμα Ευζώνων του Ιλαρχου Αγόρου. Δυστυχώς η βάσκανη μοίρα του ανθρώπου τον σαγήνεψε και στη μάχη της Δωδώνης στις 14 του Σεπτέμβρη του 1944 έπεσε μαχόμενος κατά των Γερμανών πιστός στον όρκο της Πατρίδας.

Ενα τάγμα, πλαισιωμένο με αξιωματικούς, υπαξιωματικούς και εμπειροπόλεμους άνδρες, που προσέφερε ανεκτίμητες υπηρεσίες στην Πατρίδα, διαλύθηκε άδοξα.

Ενα ανθρώπινο μπουλούκι με έκδηλη την απόγνωση βρέθηκε αιχμάλωτο στο Τελήσι. Εκεί σ' ένα χωράφι, δίπλα στο σπίτι της Στυλιανής Μαγγιώρη - Κουτσούκαλη σε μια γραμμή δίκην δούλων άλλων εποχών, ο καπετάν Κόζιακας μίλησε για Ελλάδα, για Πατρίδα, για Λευτεριά, για λαϊκούς αγώνες αλλά και για συνεργασία του στρατηγού Ζέρβα με τα Γερμανικά στρατεύματα κατοχής, ούτε λίγο ούτε πολύ μίλησε για προδοσία, έλεγε-έλεγε κατάρες και αφορισμούς χωρίς τελειωμό.

Το αίμα των αγωνιστών του ΕΔΕΣ που χύθηκε πριν λίγες ημέρες στα πεδία των μαχών κατά της επίλεκτης Γερμανικής Μεραρχίας Εντελβάις, που άχνιζε ακόμη στα γύρω υψώματα από τα άταφα κορμιά των παλικαριών και ο αντίλαλος των πολυβόλων και των εκρήξεων στις λαγκαδιές και στα φαράγγια των Τζουμέρκων, που εκείνη τηνώρα έφθανε μέχρις εδώ, ήταν η αδιάψευστη και αποστομωτική απάντηση στον άκαπνο Θεσσαλό επιδρομέα που πάτησε τα αιματοβαμμένα χώματα της Ηπείρου.

Αυτή τη θεατρική παράσταση παρακολουθούσαν με κατάνυξη και πολλά μέλη του ΕΑΜ που βρέθηκαν εκεί για το καλωσόρισμα του Κόζιακα και όταν τελείωσε η ομιλία ξέσπασαν σε παρατεταμένα χειροκροτήματα.

Ο καπετάνιος του ΕΛΑΣ Κόζιακας από εδώ και πέρα κύριος της κατάστασης και χωρίς κανένα πρόβλημα, έδωσε τελικά «άφεση αμαρτιών» για τα σπίτια τους.

Από τους άνδρες του τάγματος ο δ/τής Γεώργιος Βασιλάκης και ο Γρηγόρης

Μπαλάσκας φαίνεται ότι είχαν τις καλύτερες συστάσεις των υπευθύνων και κρατήθηκαν με το ευτελές πρόσχημα να βοηθήσουν τον αγώνα του λαού.

Μέσα σε λίγα λεπτά οι άνδρες του τάγματος και αρκετοί κάτοικοι εξαφανίστηκαν με έκδηλο το φορτίο της βαριάς ευθύνης. Τόσο οι έντιμες διαβεβαιώσεις του Κόζιακα, όσο και οι αδελφικές υποσχέσεις των υπευθύνων της οργάνωσης του χωριού την επομένη αθετήθηκαν και οι άμοιροι κάτοικοι πλήρωσαν ακριβά την παρασπονδία των κρατούντων.

Ο ΚΟΖΙΑΚΑΣ ΣΤΟ ΤΕΤΡΑΚΩΜΟ

Ο καπετάνιος του ΕΛΑΣ Κόζιακας (Θωμάς Πάλλας, από το Τσιότι Τρικάλων), ένας άνθρωπος με μέτριο ανάστημα, λίγο γυρτές τις πλάτες, μαύρη γενειάδα με διαπεραστικό βλέμμα όσο και περίεργο. Φορούσε πέτσινο μπουφάν, κιλότα με μάλλινες γυρτές κάλτσες, μαύρο πέτσινο καλογερίστικο σκούφο και τσαρούχια κόκκινα με φούντες. Ανθρωπος ήρεμος, γλυκομίλητος και γεμάτος καλοσύνη.

Και εκεί που όλα δείχνουν ήσυχα κι' ωραία, με μιας αγριεύει σαν άλλος Ποσειδώνας, χτυπούσε την αγκλίτσα στο χώμα και τις περισσότερες φορές στις αδύναμες πλάτες κάποιου κακόμοιρου χωριάτη.

Καπετάνιος τμήματος του ΕΛΑΣ μπήκε χωρίς αντίσταση από τη Θεσσαλία στο Τετράκωμο ένα βράδυ του πρώτου πενθήμερου του Νοέμβρη, τότε που όλα τα τμήματα του ΕΔΕΣ βρισκόταν σχεδόν σε διάλυση μετά από τις πολύνεκρες μάχες με την επίλεκτη Γερμανική μεραρχία Εντελβάις.

Το τάγμα Τετρακώμου στα υψώματα του Προφήτη Ηλία είχε αποκοπεί από το αρχηγείο και παρά τις προσπάθειες στάθηκε αδύνατο να έλθει σε επαφή, όσο και με άλλα γειτνιάζοντα τμήματα.

Ενα τάγμα με εμπειροπόλεμους άνδρες, που μετέφερε τον τιτάνιο αγώνα από τα Βορειο-Ηπειρωτικά βουνά στα ευλογημένα από τον Πατρο-Κοσμά τον Αιτωλό Τζουμέρκα, τώρα βρέθηκε σε κατάσταση διάλυσης.

Ετσι έμεινε ελεύθερος ένας Θεσσαλός αριβίστας να αλωνίζει κατά βούληση και χωρίς οίκτο τους κατοίκους ενός φιλόξενου χωριού, που τόσα προσέφερε

στους αγώνες του Εθνους.

Και ο Γολγοθάς του μαρτυρίου μπήκε σε ενέργεια!

Με εντολή του Κόζιακα συντάχθηκαν ονομαστικές καταστάσεις όλων, των προσκείμενων στον ΕΔΕΣ ανδρών και γυναικών για να προσφέρουν υπηρεσία στηνοργάνωση. Από τότε μπουλούκια - μπουλούκια από νεους, γέρους και γυναίκες δίκην δούλων, γυμνοί, νηστικοί και ξυπόλητοι έπαιρναν το δρόμο για το Μπαλάνο της Θεσσαλίας.

Εκεί περίμεναν έτοιμα δέματα κανονικού φορτίου υποζυγίων τα οποία μετέφεραν στους ώμους πεζοπορία δύο ημερών στην έδρα της διοίκησης. Η ταλαιπωρία αυτών των ανθρώπων, που αντικατέστησαν τα υποζύγια μέσα στα κρύα κα τα χιόνια του χειμώνα του 1943 κράτησε ολόκληρη διετία.

Η ταλαιπωρία καίτοι σκληρή και απάνθρωπη για τους αδύναμους ανθρώπους του χωριού, δεν ικανοποίησε τόσο τον καπετάνιο του ΕΛΑΣ, όσο και τους υπευθύνους της οργάνωσης και έβαλαν σε ενέργεια το ξυλοφόρτωμα με το συρμάτινο μαστίγιο και το φρικτό εργαλείο το φάλαγγα.

Τσάκισαν στο ξύλο το φιλήσυχο νοικοκύρη **Αλέξη Καραγιώργο** και **Χαρίλαο Σχιζονίκο** γιατί κατηγορήθηκαν, ότι έκλεψαν μερικές οκάδες από το καλαμπόκι της οργάνωσης που πήγαν στο μύλο του Θεμελή.

Ο Σχιζονίκος δεν άντεξε το ξύλο και τελικά πίστεψε, ότι πήραν το καλαμπόκι και παρακαλούσε τον Καραγιώργο στο διάστημα που τους άφηναν για λίγη ανάσα, να πει και αυτός το ίδιο μήπως σταματήσει το ξύλο.

Ο Καραγιώργος ειλικρινής άνθρωπος συνέχισε την άρνηση μέχρις ότου τον άφησαν αναίσθητο και για δυό μήνες στο στρώμα. Μετά από δύο μέρες ο μυλωνάς παραδέχτηκε κάποια βλάβη του μύλου, που ήταν η αιτία να χαθούν 3-4 οκάδες καλαμπόκι και ανέλαβε την ευθύνη της απώλειας.

Ούτε το θάρρος της γνώμης δεν είχαν οι θρασύδειλοι βασανιστές να ζητήσουν έστω και λίγη συγγνώμη.

Στη συνέχεια πήραν από το σπίτι του το φιλήσυχο άνθρωπο **Μήτσο Βασιλάκη** και για δυο εικοσιτετράωρα τον βασάνιζαν στο φάλαγγα με την ποταπή αιτία της απόκρυψης όπλων. Του έριχναν κρύο νερό και μόλις ανακτούσε τις αισθήσεις του συνέχιζαν το εγκληματικό τους έργο. Τελικά τον παράτησαν ημιθανή σε μια γωνιά του χωμάτινου υπόγειου με σάπιο κορμί και σπασμένη την ωμοπλάτη.

Ενας καλός Σαμαρείτης ο **Κώστας Διονύσης** μάγειρας της οργάνωσης, τον περιμάζεψε σε ένα κομμάτι κουρελού, τον απίθωσε δίπλα στη φωτιά που έβραζαν τα καζάνια και σιγά-σιγά τον ζωντάνεψε με λίγο ζωμάκι από τις βραστές γίδες. Μετά από λίγες μέρες τα παιδιά του τον μετέφεραν στο σπίτι με αυτοσχέδιο φορίο, όπου παρέμενε για ένα εξάμηνο στο κρεβάτι με μόνη βοήθεια τα γιατροσόφια, που την εποχή εκείνη, ήταν στην πρώτη γραμμή και σε πολλές περιπτώσεις έσωσαν ανθρώπινες υπάρξεις.

Μετά από τον μπάρμπα-Μήτσο ήρθε η σειρά της Δημητρούλας Χας Δ. Λάγιου. Την βασάνιζαν δυο ημερόνυχτα για να παραδώσει το χρυσό κουταλάκι του δάσκαλου Αποστόλη Γούλα και όσο το κουταλάκι δεν έκανε την εμφάνισή του τόσο τα πράγματα δυσκόλευαν. Ο φάλαγγας συνέχιζε με τον ίδιο πάντα ρυθμό και ο απόηχος των ουρλιαχτών μιας ανήμπορης γυναίκας έφθανε ως τις απέναντι πλαγιές της Πίνδου. Οταν οι δήμιοι κουράστηκαν, οι συγγενείς την μετέφεραν στο σπίτι σε άθλια κατάσταση, όπου παρέμεινεγια πολύ χρονικό διάστημα στο κρεβάτι του πόνου.

Ο **Βασίλης Μαρέτης** ένας άκακος και αγαπητός άνθρωπος ανάμεσα στους κατοίκους του χωριού, σύρθηκε όπως το πρόβατο στη σφαγή στο σκοτεινό υπόγειο και χωρίς καμιά αφορμή τον τσάκισαν στο ξύλο. Τον πήγαιναν λίγο πιο κάτω στη ρίζα ενός δένδρου και έσκαβε το λάκκο του, τον ξάπλωναν στο χώμα σημάδευαν το μήκος και το πλάτος του σώματός του και συνέχιζε το σκάψιμο με ματωμένα χέρια, τρικλίζοντας να σωριαστεί στο λάκκο. Για καλή του τύχη πήρε είδηση ένας καλοκάγαθος άνθρωπος, έτρεξε στον υπεύθυνο της οργάνωσης και αξίωσε την άμεση απόλυσή του.

Εβαλαν στο φάλαγγα ένα νέο φιλήσυχο οικογενειάρχη το **Γιάννη Παντούλα** και σε κάποια στιγμή απελπισίας που δεν άντεχε άλλο το ξύλο, ξέφυγε της προσοχής των βασανιστών, πήρε τη μεγάλη κατηφοριά με όση δύναμη του είχε απομείνει και ρίχτηκε στα παγωμένα νερά του Αχελώου. Τον πρόλαβε ο Απόστολος Αθανασόπουλος, βούτηξε στα ορμητικά νερά του ποταμού, τον έσυρε με κίνδυνο της ζωής του έξω από το γυαλό και του προσέφερε τις πρώτες βοήθειες.

Πήραν από το σπίτι το **Γιώργο Γάτα** τον έφεραν στο ανακριτικό γραφείο του Κόζιακα και στη συνέχεια μπήκε στο θάλαμο των δακρύων, όπου έφαγε το ξύλο της χρονιάς του.

Οταν οι δήμιοι κουράστηκαν να δέρνουν αλύπητα το κουφάρι ενός παλικαριού αναίσθητου στο χωμάτινο δάπεδο, έδωσαν την άδεια να

μεταφερθεί στο σπίτι του. Εκεί στο κρεβάτι του πόνου έμεινε αρκετό χρονικό διάστημα για να γιάνουν οι πληγές του και μόλις ανέκτησε λίγες δυνάμεις πέρασε στην απέναντι όχθη του Αράχθου για να συνεχίσει τον αγώνα με τις δυνάμεις του ΕΔΕΣ.

Επιασαν τον **Κων/νο Δ. Μπουζάνη** παλαίμαχο της Μικρασιατικής εκστρατείας και συνεχιστή του αγώνα με τις ανταρτικές δυνάμεις του ΕΔΕΣ, τον παρέδωσαν στον καπετάν Κόζιακα για να τον ξυλοφορτώσει με την αχώριστο σύντροφό του την αγκλίτσα ειδικής κατασκευής για τις πλάτες αθώων ανθρώπων.

Ο **Ηλίας Τσαντής** ένας από τους πολλούς φιλήσυχους ανθρώπους του χωριού, γυρίζοντας από μια ημερήσια διαδρομή αγγαρείας, εκεί στο ύψωμα πυραμίδα δίπλα σε έναν τάφο φέρεται να είπε: «*Αν είναι Εδεσίτης θεός* ***σχωρέστον και αν είναι Εαμίτης.... στο λάκκο του***». Μόλις η φάλαγγα της αγγαρείας έφθασε στο Τελήσι κλείστηκε στο σκοτεινό υπόγειο και άρχισε ο πηδηχτός χορός του μαστιγίου. Σε κάποια στιγμή απόγνωσης φώναξε δυνατά: ***«Μή με σκοτώνετε αδέρφια, έχω προηγούμενα με τον.....»*** και κατονόμασε έναν φίλο συγχωριανό του. Ο συρμάτινος βούρδουλας σταμάτησε με μιας να σβουρίζει στον αέρα, ο δήμιος άνοιξε την πόρτα και τον άφησε ελεύθερο.

Ενας άλλος αγωνιστής ο **Παντελής Σχιζογιάννης** στην προσπάθειά του να περάσει στην αντίπερα όχθη του Αράχθου, έπεσε σε ενέδρα Ελασιτών και τραυματίσθηκε σοβαρά. Γυρίζοντας στο σπίτι του κρύφτηκε από συγγενείς του μέχρις ότου επουλώθηκαν οι πληγές και τον φυγάδεψαν για την ελεγχόμενη από τις δυνάμεις του ΕΔΕΣ πέραν του Αράχθου περιοχή.

Ηταν μια εποχή που πέρασε ανεπιστρεπτί και αυτό το ανθρώπινο χέρι, που επιδέξια χειρίζεται τη γραφίδα, εδώ αδυνατεί να καταγράψει τα γεγονότα στη δομή της ορθής σκέψης.

ΤΟ ΤΕΤΡΑΚΩΜΟ ΣΤΗ ΔΙΝΗ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ

Το Τετράκωμο ένα χωριό με φιλήσυχους και φιλόξενους κατοίκους, βρέθηκε εκείνον τον βαρύ χειμώνα του 1943 - '44 στη δίνη ενός πρωτόγνωρου πολέμου.

Από τη μια μεριά ο ΕΔΕΣ που ανδρώθηκε στα βουνά της Ηπείρου και από την άλλη ο ΕΛΑΣ που βρήκε την ευκαιρία να χτυπήσει πισώπλατα το αντάρτικο του στρατηγού Ζέρβα, όταν ο ΕΔΕΣ εκείνη τη χρονική περίοδο είχε εμπλακεί σε έναν αδυσώπητο αγώνα με την επίλεκτη Γερμανική μεραρχία Εντελβάις. Μια επίπονη ταλαιπωρία που κράτησε ολόκληρη διετία και οι άμοιροι κάτοικοι του χωριού χρησιμοποιήθηκαν ως υποζύγια μεταφοράς τροφίμων και πυρομαχικών, μέσα στα κρύα και τα χιόνια, γυμνοί και ξυπόλητοι στη βαρυχειμωνιά του 1943.

Πολλοί αθώοι κάτοικοι ξυλοκοπήθηκαν με τον πιο απάνθρωπο τρόπο, άλλοι πλήρωσαν με τη ζωή την ιδεολογική τους αντίθεση και άλλοι πήραν το δρόμο της προσφυγιάς.

Πολλές οικογένειες εγκατέλειψαν τα φτωχικά τους ζητώντας καταφύγιο στην απέναντι της όχθης του Αράχθου περιοχή για να καταλήξουν τελικά, σαν άλλοι Σουλιώτες στα νησιά του Ιονίου. Από τα νοικοκυριά τους δεν έμεινε τίποτα, τρόφιμα, ρουχισμός και οικιακά σκεύη φορτώθηκαν όλα για τις αποθήκες της οργάνωσης.

Οταν ο στρατηγός Ζέρβας το Γενάρη του 1944 έκαμε γενική επίθεση για την ανακατάληψη των χαμένων εδαφών, ο ΕΛΑΣ εγκατέλειψε πανικόβλητος το ένα μετά το άλλο τα μετερίζια και έφθασε ως τις όχθες του Αχελώου, εκεί που τα πολυβόλα του Αρη στήθηκαν στην απέναντι όχθη προειδοποιώντας μην τολμήσει κανένας να περάσει το ποτάμι.

Η τοπική οργάνωση του χωριού με επείγουσα διαταγή του Αρη, έπρεπε μέσα στο εικοσιτετράωρο να παραδώσει χίλιες οκάδες κρέας στα μαγειρεία των αγωνιστών στο Τελήσι που υποχωρούσαν άτακτα για το Μυρόφυλλο Θεσσαλίας. Το φιρμάνι εκτελέστηκε πάραυτα, τριάκοντα και τρία βοοειδή, τόσα υπήρχαν όλα κι' όλα στο χωριό για τις δουλειές του ζευγά, πέρασαν όλα σε μια νύχτα στα καζάνια, αφήνοντας πίσω ρημαγμένους στάβλους.

Ο καπετάνιος του ΕΛΑΣ Κόζιακας, που μπήκε πρώτος τόσο αυτός όσο και οι άλλοι που πέρασαν αργότερα, με την απάνθρωπη συμπεριφορά και

κακομεταχείρηση των κατοίκων του φιλήσυχου χωριού, το μόνο που πέτυχε ήταν η ενίσχυση του αντάρτικου του στρατηγού Ζέρβα με νέα παλικάρια, που κατάφεραν να περάσουν στη Ζερβοκρατούμενη περιοχή πέραν του Αράχθου.

Σημ. Ο βετεράνος αγωνιστής Περικλής Γώγος λέγει:

«Το ΕΑΜ - ΕΛΑΣ που ενδιαφερόταν τόσο για το λαό, από τα δυο χοντρικά βόδι και αγελάδα, δεν περίσεψε ούτε μια οκά κρέας να δώσουν στην οικογένεια του Σπύρου Γώγου. Πήραν το καζάνι να μαγειρεύουν, το στατέρι να ζυγίζουν, την τριχιά να δένουν τα βόδια και ούτε ένα κομμάτι δέρμα περίσεψε για να δώσουν στη γυναίκα του Σπύρου να φκιάσει γελαδοτσάρουχα».

(Ιδιόγραφο σημείωμα του Περικλή Γώγου).

Η ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ ΓΙΑΝΝΟΥ - ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΦΛΟΥΔΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΔΙΚΗ ΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ ΣΠΑΗ

Ο Χρήστος Γιάννος από το Τετράκωμο κατατάχτηκε με τους πρώτους αντάρτες στο Τάγμα Πετροπουλάκη - Τετρακώμου. Σε μια αιφνιδιαστική επίθεση του ΕΛΑΣ η διμοιρία του αναγκάστηκε να εγκαταλείψει το ύψωμα Προφήτης Ηλίας Βουργαρελίου και ο Χρήστος Γιάννος που μετέφερε εκείνη τη νύχτα πυρομαχικά για τον εφοδιασμό του τμήματος, έπεσε σε ενέδρα ΕΛΑΣιτών και πιάστηκε αιχμάλωτος.

Μια ολόκληρη μέρα βασανίστηκε απάνθρωπα και την επομένη οδηγήθηκε στο αρχηγείο του Αρη στα Θεοδώριανα. Εκεί, όπως αφηγείται ο εξαίρετος άνθρωπος και δικηγόρος Κων/νος Σταμάτης, που κι' αυτός είχε την τύχη να περάσει εκείνη τη χρονική περίοδο από την ιερή εξέταση του Αρη, υπέφερε τα πάνδεινα από αγροίκους ανθρώπους διαλεγμένους ανάμεσα από θηρία της ζούγκλας.

Ηταν και το πρώτο θύμα, ήταν ο πρώτος αντάρτης του ΕΔΕΣ, που έπεσε στα χέρια τους κατά την επίθεση εναντίον των δυνάμεων του στρατηγού Ζέρβα στην Ηπειρο το μήνα Νοέμβριο.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΝΝΟΣ
Αγωνιστής του ΕΔΕΣ
Εκτελέστηκε στα Θεοδώριανα

Ο Γεώργιος Ιωάν. Καπές από το Τετράκωμο, που βρέθηκε στα Θεοδώριανα επιταγμένος με το μουλάρι του για υπηρεσία, θυμάται:

«*Χτυπούσε η καμπάνα της εκκλησιάς πολλή ώρα και οι κάτοικοι κατέβαιναν από τα δρομάκια για την κεντρική πλατεία. Εκεί, από τη μεριά της εκκλησιάς δυο μπρατσωμένοι μαυροσκούφηδες με σταυρωτά τα φυσεκλίκια κουβάλησαν σε ένα κουρέλι βλάχικης κάπας ένα ανθρώπινο κουφάρι και το απίθωσαν στη μέση της πλατείας κοντά στη ρίζα του γεροπλάτανου. Ενας από τους γενειοφόρους με χακί μπουφάν, μαύρο σκούφο και ψηλές δερμάτινες μπότες*

ανέβηκε στο πεζούλι και μίλησε στους συγκεντρωμένους κατοίκους με στεντόρεια φωνή για το πέρασμα των Γερμανών, το κάψιμο των χωριών, για προδοσίες, για λαϊκούς αγώνες και ένα σωρό άλλα, που εγώ μα την αλήθεια από αυτά που έλεγε δεν καταλάβαινα τίποτα.

Εκείνο που άκουσα κάποια στιγμή ήταν το όνομα Χρήστος Γιάννος από το Τετράκωμο έφερε τους Γερμανούς και σας έκαψαν τα σπίτια.

Εκείνη την ώρα, συνεχίζει ο Καπές με ένα δάκρυ να κυλά στο μάγουλό του, θυμήθηκα, ότι οι Γερμανοί είχαν περάσει μπροστά από 15 περίπου μέρες, ο Χρήστος Γιάννος ήταν αντάρτης του ΕΔΕΣ και πήρε μέρος σε όλες τις μάχες εναντίον των Γερμανών, κατά συνέπεια όλα αυτά που αράδιαζε ο μαυροσκούφης ήταν ψέματα.

Οση ώρα μιλούσε ο μαυροσκούφης ο άνθρωπος που κείτονταν σωστό κουβάρι πάνω στο κουρέλι δεν κουνήθηκε από τη θέση του.

Οταν σε κάποια ώρα τελείωσε την ομιλία, άρπαξε το θύμα από το σβέρκο το σήκωσε ψηλά, τα χέρια και τα πόδια του κρεμόταν σαν σφαγμένο πρόβατο, στρίμωξε το κεφάλι στα γόνατά του και τράβηξε το μαχαίρι. Εμείς παγώσαμε μπροστά στο φριχτό θέαμα και σκορπίσαμε ως την άλλη άκρη της πλατείας.

Σε κάποια στιγμή που γυρίσαμε με μια γρήγορη ματιά είδαμε ένα ανθρώπινο κουφάρι να κυλιέται στο χώμα. Εκεί έμεινε σχεδόν ολη την ημέρα χωρίς να πλησιάσει κανένας και το απόγευμα πέταξαν το πτώμα λίγαμέτρα πιο πέρα κάτω από τον τοίχο της πλατείας».

Την ίδια τύχη είχε και ο **Κων/νος Φλούδας** αντάρτης κι' αυτός του τάγματος Τετρακώμου, καίτοι όλοι τον συμβούλευαν να φύγει γιατί δεν θα γλυτώσει την αγχόνη, αυτός πίστεψε τις ψεύτικες υποσχέσεις των υπευθύνων του χωριού και έπεσε στα χέρια των ΕΛΑΣιτών.

Το θανάσιμο μίσος που έτρεφαν αυτοί οι άνθρωποι εναντίον ενός φτωχού βιοπαλεστή και ιδιαίτερα αυτό του Τζουμερκιώτη δ/τή τμήματος του ΕΛΑΣ, ήταν πρωτόφαντο και ανεξήγητο.

Κλείστηκε στο σκοτεινό υπόγειο και δούλεψε ο φάλαγγας και αφού τον τσάκισαν στο ξύλο ανήμπορος πλέον να σταθεί στα πόδια του, τον τσουβάλιασαν στο μουλάρι και τον μετέφεραν στα κρατητήρια του Αρη στα Πράμαντα. Εκεί τον αποτελείωσαν με την εσχάτη των ποινών.

Και το κακό συνεχίστηκε. Επιασαν το **Χρήστο Σπαή** στέλεχος του εθνικού αγώνα και τον οδήγησαν δέσμιο στο αρχηγείο του Αρη, όπου πλήρωσε και αυτός τον αγώνα κατά του κατακτητή με τον ξυλοδαρμό, πρώτη ποινή

γνωριμίας των αντιφρονούντων και στη συνέχεια την καταδίκη σε ισόβιο κάθειρξη.

Από τα Πράμαντα σύρθηκε με αρκετούς άλλους στο στρατόπεδο του Μεζήλου.

Οταν ο ΕΛΑΣ επικράτησε στην περιοχή των Τζουμέρκων επιστράτευσε τα νέα παιδιά που δεν κατάφεραν να περάσουν στην ορεινή Ελλάδα του ΕΔΕΣ και δημιούργησαν το τάγμα των Καραϊσκάκηδων, ένα τάγμα νέων παιδιών που τα έριξαν στη μάχη για την κατάληψη της Αρτας.

Ενα παλικάρι 17 ετών ο **Φώτης Κουφός** που είχε επιστρατευθεί στο τάγμα, μια ημέρα έφυγε από το τμήμα του για το χωριό να ιδεί την άρρωστη μητέρα του. Οταν έφθασε στο σπίτι κοντά στους δικούς του, θεώρησε καλό να μην επιστρέψει ξανά στη μονάδα του, έτσι άρχισε το κρυφτούλι.

Οι γείτονες και μερικοί άλλοι γνώστες της κατάστασης, συμβούλεψαν τον άμοιρο πατέρα του παιδιού να γυρίσει ο γιος του αμέσως στη μονάδα του και δεν είχε φόβο να υποστεί καμιά τιμωρία.

Ο άμοιρος πατέρας πίστεψε στα λεγόμενά τους και ο Φώτης ένα πρωινό τράβηξε για τη μονάδα του στο Πέτα.

Μετά από πεζοπορία μιας ημέρας το βράδυ έφθασε στο Πέτα και παρουσιάστηκε στη μονάδα του. Από εκείνο το βράδυ χάθηκαν τα ίχνη του!

Οι χαροκαμένοι γονείς που έμαθαν την εξαφάνιση του παιδιού τους από κάποιο συνάδελφό του, έτρεξαν στη μονάδα, ζήτησαν πληροφορίες από τους αρμόδιους, παρακάλεσαν θεούς και δαίμονες, έψαξαν στη γύρω περιοχή, ήλθαν σε επικοινωνία με τους αγρότες που δούλευαν στα χωράφια τους, στάθηκε αδύνατο να μάθουν για την τύχη του παιδιού τους. Ακρα του τάφου σιωπή!

Οι δυστυχισμένοι γονείς, μετά από λίγες μέρες, επέστρεψαν στο φτωχικό τους και ετοίμασαν το μνημόσυνο του παλικαριού.

Σημ. Ο Κων/νος Παπαδημητρίου στο βιβλίο του «Ιστορικές Μνήμες» και στη σελίδα 113 γράφει:

«Φώτιος Ηλ. Κουφός. Εξετελέσθη εις Καραμούτσι Πέτα το 1944).

ΠΡΩΤΟΤΥΠΙΕΣ

Ο υπεύθυνος της Οργάνωσης της περιοχής Τετρακώμου - Καψάλων - Θεοδωριάνων - Αθαμανίου και Βουργαρελίου στο βιβλιό του με τίτλο **«Γεγονότα πενήντα χρόνων»** και προς επίρρωση των όσων συνέβησαν και γράφτηκαν με τον ερχομό του Κόζιακα στο Τετράκωμο γράφει στη σελίδα 246:

«Πρωτοτυπίες.... Σε πολλές περιπτώσεις οι αγωνιστές του Κ. Κ. ιδίως εφάρμοζαν στον αντίπαλο πρωτότυπες τιμωρίες: Τον γύμνωναν και τον έδερναν, όπως έκαμε το Μήτσο Βασιλάκη ο καπετάν Αχιλλέας ο μαυροσκούφης του Αρη, χωρίς κανένα σοβαρό λόγο. ''Η όπως ο Χείμαρος δάσκαλος μάλιστα, το Βασίλη Μαρέτη, που τον έβαλε να φκιάσει τον τάφο του. Τον γλιτώσαμε όμως ευτυχώς. Σαδισμός σε όλη τη δόξα του. Το παράδειγμα το έδινε ο αρχηγός Αρης που για ασήμαντη αφορμή, για μια κότα, σκότωνε αντάρτη, ή για ένα παγούρι κρασί άλλον αντάρτη. Μια τέτοια συμπεριφορά φοβήθηκε ο κόσμος και αντέδρασε, χαρακτηριστική ήτανε η απάντηση ενός Ζερβικού αντάρτη όταν σε συζήτηση του είπε κάποιος του ΕΑΜ οπαδός: «Τί φοβάσαι εσύ, τί έχεις να σου πάρουν;» Εκείνος απάντησε: «Το κεφάλι θα μου πάρουν...».

Στη σελίδα 33 ο ίδιος γράφει:

«Ο καπετάν Αχιλλέας. Μαυροσκούφης. Φρουρά Αρη δηλ. αγροφύλακας ήταν στα Φάρσαλα. Κάποιος δικός μας χωριανός κατέδωσε το Μήτσο Ηλία Βασιλάκη, Γραμματέα Κοινότητος αργότερα, 45 ετών περίπου, γιατί ποτέ δεν το μάθαμε. Τίποτε δεν έκαμε και υπηρετούσε όπως όλοι οι χωριανοί, θέλοντας και μη, τον ΕΛΑΣ που περνούσε ή και έμεινε στο «προγεφύρωμα Τετρακώμου».

» Τον επιασαν και ο καπετάν Αχιλλέας ***τον γύμνωσε*** *και τον έδειρε ως που μαύρισε το κορμί του. Για άλλο λόγο πήγα και εγώ και τον είδα σκεπασμένο με μια κουβέρτα να βογγάει. Τούβαλαν προβιά ζεστή για να ξεπριστεί στο σπίτι του. Είχαν ασυδοσία οι σωματοφύλακες. Ηταν διαλεγμένα αγρίμια ....»*

. Και συνεχίζει ο υπεύθυνς του ΕΑΜ για τον αρχηγό τους Αρη........

Ο ΨΑΡΟΥΔΑΚΗΣ ΣΤΗ ΝΕΥΡΟΠΟΛΗ

Στις επτά του Νοέμβρη του 1943 το τμήμα του αντ/ρχη Ψαρουδάκη, υπερφαλαγγίστηκε κοντά στη γέφυραΚοράκου στο χωριό Πηγές, από υπέρτερες δυνάμεις του ΕΛΑΣ και αναγκάστηκε να κινηθεί για τα Δυτικά Τζουμέρκα.

Οταν το τμήμα του έφθασε στο χωριό Καστανιά και κατέβαινε για τη Νευρόπολη Τετρακώμου, στο ύψωμα Αγραπιδιές αιφνιδίασε μια ομαδα του ΕΛΑΣ, που είχε σταλεί για επιτήρηση της περιοχής. Ο Ψαρουδάκης μίλησε φιλικά στους ΕΛΑΣίτες τους συνέστησε να μη δεχτούν ποτέ να χυθεί αίμα αδελφικό για ξένα συμφέροντα και τους άφησε να επιστρέψουν στα σπίτια τους. Ενα δεκαεπτάχρονο παλικάρι ο Αριστοτέλης Λάκκας δε γύρισε στο σπίτι, ακολούθησε το τμήμα Ψαρουδάκη και αγωνίστηκε με τις δυνάμεις του ΕΔΕΣ μέχρι το τέλος του απελευθερωτικού αγώνα.

Αργότερα με ελεύθερη την Πατρίδα, κατατάχτηκε στη Χωρ/κή, φοίτησε στη Σχολή Ενωμοταρχών και προσέφερε τις υπηρεσίες του στην ελεύθερη Πατρίδα.

Ομως η μοίρα των θνητών που καθορίζει με υπέρμετρο ζήλο την ανθρώπινη πορεία, δεν του έδωσε χρόνο να χαρεί τη νιότη, σκοτώθηκε από νάρκη στον καιρό του αδελφοκτόνου διχασμού.

Ο Κόζιακας που βρισκόταν στο ρημαγμένο χωριό, πανικοβλήθηκε στο άκουσμα της απροσδόκητης εμφάνισης του Ψαρουδάκη στη Νευρόπολη, αμέσως ενίσχυσε τα μέτρα ασφάλειας και συνέστησε στους υπεύθυνους επαγρύπνηση και παρακολούθηση τυχόν κινήσεις ατόμων του χωριού.

Ο στρατηγός Ζέρβας που μέχρι τότε φερόταν αγνοούμενος, κατάφερε να απαγκιστρωθεί από τη φωτιά του διμέτωπου πολέμου στη Νεράιδα, κατηφόρησε με τα απομεινάρια των δυνάμεών του από τους Μελισουργούς για τα ανατολικά Τζουμέρκα.

Την ίδια ημέρα με αφορμή το πέρασμα του Ψαρουδάκη, ο Κόζιακας ειδοποίησε τους διμοιρίτες του ΕΔΕΣ Απόστολο Τσιβίκη, Απόστολο Μαρέτη και Γιάννη Φωτάκη να παρουσιαστούν αμέσως στη διοίκηση στο Τελήσι για υπηρεσιακούς λόγους. Οι δύο πρώτοι Τσιβίκης και Μαρέτης πήραν την απόφαση να παρουσιαστούν, εξάλλου με τον Κόζιακα τους έμεινε η εντύπωση πως δεν είχαν καμιά δοσοληψία, έτσι ξεκίνησαν για το Τελήσι.

Την ώρα που βρισκόταν στο ανηφορικό δρομάκι για καλή τους τύχη

μεσολάβησε το πέρασμα του Ψαρουδάκη. Ο Βασίλης Τσιβίκης αδερφός του Αποστόλη εκείνο το πρωινό πήγαινε στο σπίτι του Γιάννη Σπαή ενός καλού οικογενειάρχη με αρκετή δράση στην οργάνωση του ΕΑΜ.

Οταν πλησίασε στο σπίτι του Σπαή είδε δυο άτομα να πηδούν το ένα μετά το άλλο από το παράθυρο του σπιτιού και να χάνονται στη ρεματιά. Από το απέναντι μονοπάτι ακούστηκαν μερικοί πυροβολισμοί και μια φάλαγα περίπου εκατό ανταρτών ροβολούσε για τη ρεματιά.

Εκεί στο πέρασμα της ρεματιάς ο Βασίλης Τσιβίκης μαθαίνει από τον αντ/ρχη Ψαρουδάκη, ότι ο στρατηγός Ζέρβας βρίσκεται στη ζωή, ανασύνταξε τις δυνάμεις του και βαδίζει από τα Δυτικά Τζουμέρκα για την έδρα του στρατηγείου του το Βουργαρέλι.

Χωρίς να χάσει καιρό ανεβαίνει γρήγορα στο ύψωμα πιο πάνω από τη ρεματιά και φωνάζει στο αδελφό του Αποστόλη πουείχαν πάρει την ανηφοριά να γυρίσουν αμέσως πίσω.

Στο σταυροδρόμι στα Αμπέλια κοντά στο εικονοστάσι, συμπτωματικά συναντήθηκαν με δυό εαμίτες, αυτοί οι δυο ήταν που χάθηκαν στη ρεματιά πηδώντας από το παράθυρο του σπιτιού του Γιάννη Σπαή. Ο ένας ήταν άοπλος, ο άλλος μόλις τους αντίκρισε πρότεινε το όπλο και με στεντόρεια φωνή τους πρόσταξε να προχωρήσουν με ψηλά τα χέρια, πράγμα που έγινε χωρίς καμιά διαμαρτυρία. Λίγα μέτρα πιο πάνω, σταμάτησαν οι δυο τους, για μια στιγμή κάτι ψιθύρισαν και στη συνέχεια φώναξαν τον Τσιβίκη να τρέξει στο σπίτι του Σπαή να μάθει τί έγινε με το πέρασμα των ανταρτών και να επιστρέψει αμέσως για ενημέρωση, ο Μαρέτης κρατήθηκε όμηρος.

Οσο ο Τσιβίκης αργούσε να εμφανιστεί τόσο η ανησυχία τους μεγάλωνε! Σε κάποια στιγμή ο Μαρέτης αρνήθηκε να τους ακολουθήσει και ξάπλωσε στο χώμα.

Η άρνηση τους ενέβαλε σε μεγαλύτερη ανησυχία και οι δυο ΕΛΑΣίτες αποτρβήχτηκαν πίσω από μια συστάδα μικρών δένδρων. Πέρασε από τότε αρκετή ώρα, όταν γύρισε ο Τσιβίκης βρήκε μόνο το Μαρέτη, οι συνοδοί έκοψαν δρόμο για το Τελήσι να ενημερώσουν τα αφεντικά τους.

Ελεύθεροι τώρα οι δυο ΕΔΕΣίτες πήραν το κατηφορικό μονοπάτι για τα σπίτια τους. Από εδώ και πέρα άρχισε ένας κλεφτοπόλεμος, μια ταλαιπωρία χωρίς προηγούμενο για πάρα πολλές οικογένειες μέχρις ότου τους δόθηκε η

ευκαιρία να περάσουν στην απέναντι του Αράχθου ελεγχόμενη περιοχή από τις δυνάμεις του στρατηγού Ζέρβα (*).

ΣΤΟ ΤΕΛΗΣΙ

Ο Κόζιακας βρήκε δουλειά για μας και μάλιστα κάτω από την αέναη παρακολούθηση της διοίκησης.

Εμείς όπως πάντα αφελείς πιστέψαμε σε έναν θεατρινισμό, που μπορούσε να έχει λίγη ανθρώπινη ειλικρίνεια. Ο Γιώργο Βασιλάκης ανέλαβε να συντάσσει ονομαστικές καταστάσεις αγγαρείας με την εντολή να απογραφούν όλοι οι κάτοικοι του χωριού, από τα δεκαπέντε χρόνα και πάνω που είχαν κάποια ιδεολογική συνάφεια με την οργάνωση του ΕΔΕΣ.

Οι καταστάσεις παραδίδονταν το βράδυ έτοιμες για έλεγχο στον αρμόδιο και στη συνέχεια στο γραφείο κίνησης για τις παραπέρα ενέργειες. Με τον τρόπο αυτό ο καπετάνιος του ΕΛΑΣ είχε στη διάθεσή του σχεδόν όλους τους κατοίκους του χωριού άνδρες, γυναίκες και παιδιά.

Το φαγητό τους σε καθημερινή βάση ήταν γίδα ή προβατίνα βραστή με τραχανά και όταν ο τραχανάς τελείωνε, τη θέση την έπαιρνε το καλαμποκάλευρο, που και αυτό λιγόστευε σιγά-σιγά και το φάσμα της πείνας όρθωνε απειλητικα το ανάστημά του.

Η προμήθεια των κρεάτων ήταν αρκετά εύκολη, γινόταν κατά προτίμηση από τα μαντριά των ΕΔΕΣιτών, που την εποχή εκείνη ήταν γεμάτα γιδοπρόβατα.

Ο Γιώργος Βασιλάκης δούλευε με υπέρμετρο ζήλο και προπαντός στη συγκρότηση της ξυπόλητης στρατιάς για να είναι, χωρίς καθυστέρηση, στη διάθεση της διοίκησης αλλά και των υπευθύνων της οργάνωσης.

Οι αξιολύπητοι κάτοικοι χρησιμοποιήθηκαν στη διάρκεια της εμφύλιας σύραξης ως υποζύγια για τη μεταφορά διαφόρων υλικών του αγώνα, μέσα στα

Σημ.: Αφήγηση του Ανθ/γού Αποστόλη Τσιβίκη.

κρύα και τα χιόνια του βαρύ χειμώνα του 1943.

Φάλαγγες ανδρών και γυναικών, ατέλειωτες ουρές ξεκινούσαν συνοδεία από το Τετράκωμο της Αρτας για το Μπαλάνο και σε άλλα χωριά της Θεσσαλίας, από όπου μετέφερναν στους ώμους φορτία τροφίμων, όπλων και πυρομαχικών για τα χωριά των Δυτικών Τζουμέρκων μέχρι και τις όχθες του Αράχθου. Στο Γιώργο όρισαν για βραδινό κατάλυμα το σπίτι του Δημητράκη Λάγιου πιο κάτω από τη διοίκηση. Σε αυτό το φτωχόσπιτο πήγαμε μερικά βράδια για ύπνο και το πρωί γυρίζαμε για το παρόν στη διοίκηση.

Ενα πρωινό, που το βράδυ εκείνο δεν έκλεισα μάτι, άκουσα στο γλυκοχάραμα θόρυβο στην αυλή του σπιτιού, πράγμα που με έκανε να πλησιάσω σιγά-σιγά στην πόρτα και από τη γύφτικη κλειδαρότρυπα είδα την ώρα εκείνη να απομακρύνεται ένας ένοπλος αντάρτης. Οταν κινήσαμε το ανηφορικό μονοπάτι για τη διοίκηση, είπα στο Γιώrγο ότι κάτι δεν πάει καλά, μας έχουν για επικίνδυνους και το βράδυ βάζουν φρουρά στην πόρτα. Ισως να είναι ακόμη καιρός να φύγουμε από αυτή την κόλαση. Ο Γιώργος όπως πάντα δεν πήρε στα σοβαρά το θέμα και συνεχίσαμε την άνοδο για τη διοίκηση.

Πλησίαζε μεσημέρι όταν κατάφθασαν έντρομοι από τη Νευρόπολη οι δραπέτες από το σπίτι του Σπαή, πέρασαν κατ' ευθεία στο γραφείο του Κόζιακα, όπου έγινε ολιγόλεπτη σύσκεψη στην οποία πήραν μέρος και δυο-τρεις τοπικοί παράγοντες.

Εμείς θεωρούσαμε από μακριά τις κινήσεις και μάλιστα χωρίς καμιά υποψία, καίτοι την ώρα που πέρασαν για το γραφείο του Κόζιακα θα έπρεπε να μας βάλουν σε κάποια ανησυχία τα βλοσυρά βλέμματα και η κατάσταση της εξαλλοσύνης τους. Σε λίγη ώρα πάρθηκε η μεγάλη απόφαση!

Ο Κόζιακας κάλεσε αμέσως το Γιώργο στο γραφείο του, του έδωσε ένα άδειο τσουβάλι με μερικά κομμάτια παλιόχαρτα και χαριτολογώντας του είπε: «Σας ευχαριστώ συναγωνιστή Γιώργο για όσα προσφέρατε αυτές τις ημέρες στον αγώνα, τώρα θα πάτε παρέα με τον αντάρτη στα Κάψαλα για να προσφέρετε εκεί τις υπηρεσίες σας, που τις έχουμε μεγάλη ανάγκη». Ο Γιώργος πήρε το τσουβάλι και τα χαρτιά, χαιρέτησε με υπόκλιση και βγήκαμε έξω.

Ο καπετάν Κόζιακας
(Η φωτογραφία από το βιβλίο του Αλ. Κουτσούκαλη)

Σημ.: *Το πραγματικό όνομα του Κόζιακα ήταν* ***Θωμάς Πάλλας*** *από το Τσιότι Τρικάλων. Λέγεται*

ΠΟΡΕΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΚΑΨΑΛΑ

Χωρίς πολλές διατυπώσεις πήραμε το κατηφορικό δρομάκι για τον Αχελώο. Ο αντάρτης που μας συνόδευε, ένα αδύναμο ανθρωπάκι ακολουθούσε πίσω και σε λίγη κοντινή απόσταση με το όπλο στα χέρια.

Μετά από αρκετή ώρα φθάσαμε στο χείμαρρο των Καψάλων, βγάλαμε τα παπούτσια για να περάσουμε απέναντι γιατί είχε αρκετό νερό.

Εκεί στο ποτάμι ήταν η μόνη και η τελευταία ευκαιρία να αφοπλίσουμε το συνοδό αντάρτη και χωρίς κανένα άμεσο κίνδυνο να μπούμε στη δασωμένη πλαγιά για το Αθαμάνιο. Αλλά ποιός θα πίστευε, ότι θα μας οδηγούσαν χωρίς αιτία στο Γολγοθά του μαρτυρίου και μάλιστα μετά από τόσα καλά λόγια, τόσες φιλοφρονήσεις και χαριεντισμούς!

Εμείς από τη μεριά μας δείξαμε με περισσή αφέλεια και ανθρωπιά τον πραγματικό μας εαυτό, τους φερθήκαμε πολύ αδελφικά και δώσαμε πίστη στα λεγόμενά τους.

Πήραμε το ανηφορικό μονοπάτι δίπλα στον Αχελώο και σε λίγο φθάσαμε στο συνοικισμό Τερπνά, τα σπίτια έρημα, τα παράθυρα σφιχτά μανταλωμένα, ούτε φωνή, ούτε ακρόαση, παντού ερημιά, φύλλο δε σάλευε, μόνο στις αυλές μερικών σπιτιών τα ουρλιαχτά των σκυλιών, συμπλήρωναν την εικόνα της ερήμωσης του τοπίου.

Συνεχίσαμε χωρίς διακοπή το ανηφορικό δρομάκι μήπως κάπου στον παραπάνω συνοικισμό συναντήσουμε ανθρώπους να εργάζονται. Ετσι ανεβαίνοντας σιγά-σιγά, χωρίς να καταλάβουμε αυτό το ανθρωπάκι μας οδήγησε στο σπίτι του Κώστα Γιαννούλη. Ενα λιθόκτιστο κτίριο με σίδερα ασφάλειας στα παράθυρα, χωρίς εξώφυλλα και εσωτερικές πόρτες, τα είχαν κάψει οι ΕΛΑΣίτες.

ότι ήταν δάσκαλος - παιδαγωγός και γι' αυτό ήλθε και στο χωριό μας. Στο Τετράκωμο φέρθηκε βάναυσα σε φτωχούς ανθρώπους, έστειλε αγωνιστές στα στρατόπεδα, ταλαιπώρησε εκατοντάδες αμάχους με αγγαρείες μεσαιωνικού τύπου, εφάρμοσε τη μέθοδο του φάλαγγα για το σακάτεμα δεκάδων ανθρώπων, που δεν έφταιξαν σε τίποτα και ακόμη χειρότερο πέρασε, ανυπεράσπιστους ανθρώπους στο εκτελεστικό απόσπασμα.

Μετά τη Βάρκιζα 12. 2. 1945 πήρε το δρόμο της φυγής. Στα σύνορα της Μακεδονίας πιάστηκε από την Εθνοφυλακή, πέρασε στρατοδικείο και οι πράξεις του απένειμαν το... μετάλλιο της εσχάτης των ποινών.

Σε ένα δωμάτιο ήταν στοιβαγμένα μια εικοσαριά άτομα και στο άλλο ξαπλωμένοι μια δεκαριά μαχαραγιάδες του Αρη κοντά στο τζάκι με αναμένα κούτσουρα.

Σε αυτή την εργασία καταλήξαμε και εμείς οι δυο, που δυστυχώς εμπιστευθήκαμε με τόση αφέλεια ανθρώπους χωρίς ανθρώπινη τσίπα, ανθρώπους πωρωμένους, ανθρώπους με στέρηση κοινωνικής υπόστασης.

Από εδώ και πέρα άρχισε η αβυσσαλέα μαρτυρική περιπέτεια, που το τέλος δεν φαινόταν στον γκρίζο ορίζοντα.

Κάποια ώρα εκεί κοντά στο ηλιοβασίλεμα, ο κρατούμενος Σόλων Σιτέλας βρήκε την ευκαιρία και με ρώτησε χαμηλόφωνα αν από την κορυφογραμμή της απέναντι πλαγιάς πέφτει μακριά το χωριό Αθαμάνιο. Χωρίς αμφιβολία ο Σιτέλας το βράδυ εκείνο θα επιχειρούσε να δραπετεύσει από αυτή την κόλαση, που ήδη είχε ανοίξει διάπλατα τις πόρτες.

Το βραδάκι μας έβγαλαν δυο-δυο για σωματική ανάγκη στη γωνιά δίπλα στην αχυροκαλύβα των Γιαννουλαίων. Εκεί ανάμεσα από δυό μεγάλες πέτρες ήταν ζαρωμένος με ένα κομμάτι τραγότσιολο στην πλάτη ο Γιώργος Ι. Καπές από το Τετράκωμο, επιταγμένος με το μουλάρι του για να προσφέρει κι' αυτός υπηρεσία στον αγώνα. Οταν με είδε προσπάθησε με κάθε τρόπο να μου δώσει ένα κομμάτι κηρήθρας με μέλι, αν και πεινούσα αφάνταστα δεν τόλμησα να το πάρω για να μη γίνω αντιληπτός και θα είχαμε κακά ξεμπερδέματα.

Εκείνη την ημέρα ένας αντάρτης χάλασε 12 μελίσια των Γιαννουλαίων και αποθήκευσε τις κηρήθρες με το μέλι σε μια παλιά κυψέλη πάνω στο πατάρι της καλύβας. Ο Καπές ψάχνοντας βρήκε τον κρυμμένο θησαυρό και έγινε συνέταιρος του συναγωνιστή.

Η πρώτη νύχτα της αιχμαλωσίας πέρασε σχεδόν χωρίς να κλείσουμε μάτι.

Ξημέρωσε η 8η του Νοέμβρη μια Δευτέρα φαρμακερή. Ποιός είδε το χάρο με τα μάτια και δε φοβήθηκε!

Ο Σιτέλας αυτή τη νύχτα δραπέτευσε, η απουσία του έγινε αντιληπτή στο πρωινό προσκλητήριο και τότε... έ τότε ο μαυροσκούφης καπετάν Αχιλλέας με τη μαύρη γενειάδα, τα κόκκινα μάτια, το δίστομο μαχαίρι στο ζωνάρι και την Ιταλική μπερέττα διπλόστηθα, έγινε ανήμερο θηρίο! Ορμησε ως μενόμενος ταύρος στο δωμάτιο των φουκαράδων και χτυπούσε αλύπητα με το συρμάτινο βουρδούλι, όπου κι' όποιον έφθανε. Το πετσόκομμα εκείνο το πρωινό θύμιζε

Ισπανική αρένα! Από όλους εκείνες τις δύσκολες ώρες φάνηκε πιο θαρραλέος ο παλαίμαχος λοχαγός του στρατού Τιμολέων Χατζηιωάννου.

Ο Χατζηιωάννου πετάχτηκε όρθιος και φώναξε: *«Συναγωνιστή μας σκοτώνετε άδικα, εμείς δεν έχουμε καμιά σχέση με το δραπέτη μας είναι άγνωστος και δεν είναι από την περιοχή μας»*.

Το μαστίγωμα σε λίγα λεπτά σταμάτησε, ίσως ο δήμιος να κουράστηκε ή τα λεγόμενα του λοχαγού να έπιασαν τόπο και χωρίς να χάσει καιρό ρίχτηκε στα χρυσαφικά. Με μια βροντώδη προσταγή όλα τα χρυσαφικά ρολόγια, δακτυλίδια και αλυσίδες παραδώθηκαν χωρίς αντίλογο από όλους γιατί η κατάσταση εκείνη την ώρα είχε ξεφύγει από τα όρια της λογικής και δεν υπήρχε άλλη επιλογή. Μόνη εξαίρεση και πάλι ο Χατζηγιάννης! «Συναγωνιστή είπε, δεν βγαίνει το έρημο το δακτυλίδι, σας παρακαλώ αφήστε το το έχω τόσα χρόνια ενθύμιο του δεσμού μου με τη γριά». Σε απάντηση το δίκοπο μαχαίρι του καπετάν Αχιλλέα άστραψε, έτοιμο να αφαιρέσει τη χρυσή βέρα μαζί με το δάκτυλο του χεριού.

Ο Χτζηγιάννης τράβηξε με μια απότομη κίνηση το δάκτυλό του από το στόμιο του μαχαιριού και με τα δόντια έβγαλε το δακτυλίδι στάζοντας αίμα και το παρέδωσε στο δήμιο.

Η λεία ήταν τόση που ηρέμησε το θεριό για μερικές ώρες. Τα χρυσαφικά αν και πάρθηκαν με τον πιο ευγενικό ΕΛ ΑΣίτικο τρόπο, ποτέ δεν επιστράφηκαν ούτε με το ανάλατο κουρκούτι, αντί της βασιλόπιτας εκείνη την πρωτοχρονιά του 1944 στα σκοτεινά μπουντρούμια του Αη-Γιώργη στο Μυρόφυλλο.

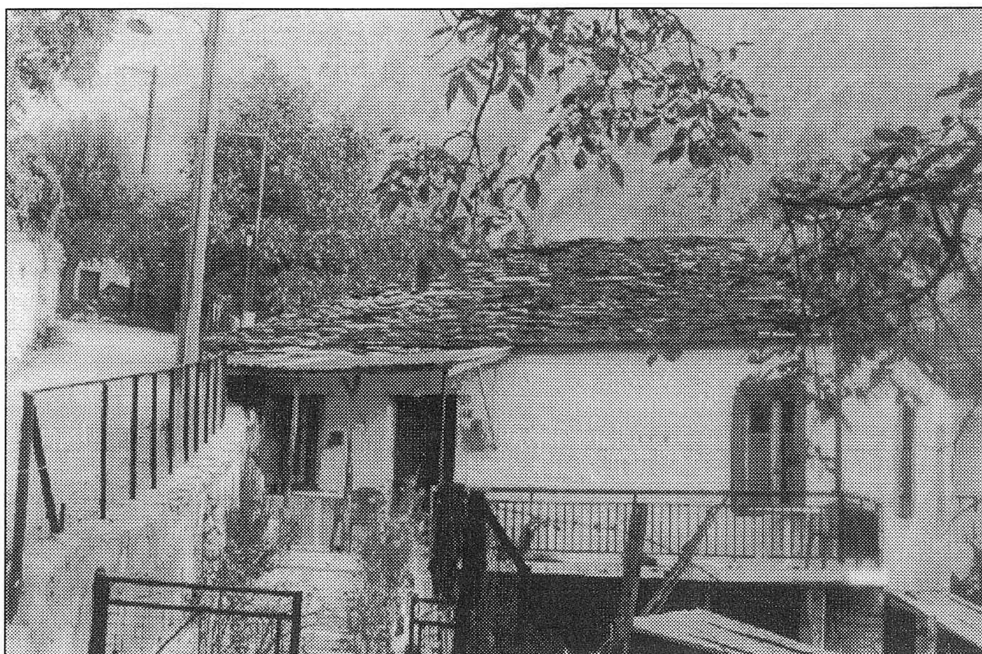
ΠΟΡΕΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΘΕΟΔΩΡΙΑΝΑ

Στα Κάψαλα μείναμε στο σπίτι του Κώστα Γιαννούλη τρεις μέρες χωρίς καμια επαφή με τον έξω κόσμο.

Η απάνθρωπη συμπεριφορά, το αδυσώπητο μίσος, το ξυλοκόπημα, η αρπαγή των ρολογιών και των χρυσαφικών ήταν τα παράσημα των αγωνιστών που πρόταξαν τα στήθη τους στο πέρασμα των βαρβάρων.

Νοέμβρης μήνας, ένα πρωινό προτού ο ήλιος χρυσώσει τις υψηκάρινες κορφές της Πίνδου, όρμησαν στο δωμάτιο μια δεκαριά μαυροσκούφηδες μας έδεσαν δυο-δυο με χονδρά σχοινιά, μας οδήγησαν στην αυλή και η φάλαγγα ήταν έτοιμη για ξεκίνημα.

Αφού όλα ήταν έτοιμα, το καραβάνι πήρε το ανηφορικό κακοτράχαλο μονοπάτι μετά της κουστωδίας πεζών και καβαλαρέων για τα Θεοδώριανα. Υστερα από μια και μισή ίσως και περισσότερη ώρα πορείας στην απότομη πλαγιά των Τζουμέρκων ανεβήκαμε στο Σταυρό, εκεί που ο Γώγο Μπακόλας με τους ντόπιους οπλαρχηγούς και πολεμιστές κατατρόπωσε οχτώ χιλιάδες Τούρκους του Ισμαήλ πασά στις 5 Αυγούστου στα 1821.

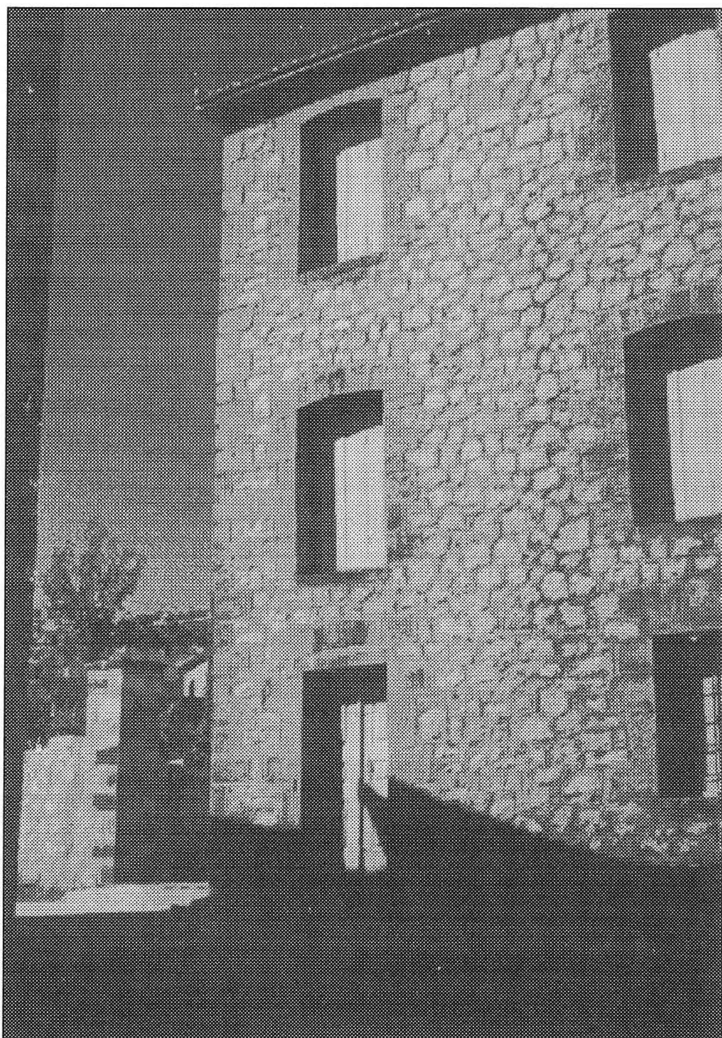

Στο ΥΠΟΓΕΙΟ της οικίας Σ. Μαντέλου (όπως είναι σήμερα), μείναμε ένα βράδυ

Λίγο πιο πάνω δίπλα στο μεγάλο βράχο φάνταζε το ανάχωμα από το νωπό μνήμα του ταγματάρχη Αριστοτέλη Χατζηιωάννου, που έπεσε μαχόμενος στο πλευρό των Ιερολοχιτών της Σχολής Εφέδρων του ΕΔΕΣ, εναντίον της Γερμανικής μεραρχίας Εντελβάις.

Εκεί στον αυχένα του Σταυρού στην οροθετική γραμμή των Κοινοτήτων, μια ομάδα ΕΛΑΣιτών που είχαν φυλάκιο επιτήρησης, έπεσαν σαν τα κοράκια στο ψοφίμι και μας ξεγύμνωσαν ολότελα. Αρπαξαν πανωφόρια, σακάκια, παντελόνια, πουκάμισα, παπούτσια και άλλα όσα ρούχα ήταν σε καλή κατάσταση.

Του Γιώργου Βασιλάκη του αντικατέστησαν τη στρατιωτική περισκελίδα με μια βλάχικη μπουραζάνα, που δεν είχε στον ήλιο μοίρα. Σε μένα έπεσαν

ΕΔΩ »—» ΕΙΧΕ ΤΟ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟ ΤΟΥ Ο ΑΡΗΣ ΒΕΛΟΥΧΙΩΤΗΣ (Οικία Φ.Κοντογιάννη)

επάνω δυο-τρεις και μου άρπαξαν το επανωφόρι από στρατιωτική χλαίνη, που την είχε ενθύμιο ο αδελφός μου Φάνης της μάχης του Ρούπελ.

Ολοι χωρίς εξαίρεση, περάσαμε από ένα ψιλό κοσκίνισμα, κανένας δεν έμεινε στο παράπονο. Από δω και πέρα καταλάβαμε τί μας περιμένει, μέχρι τώρα δεν είχαμε το κουράγιο ή δεν θέλαμε να πιστέψουμε την ωμή πραγματικότητα.

Ηταν απόγευμα όταν κατεβαίναμε τη μεγάλη κατηφοριά για τα Θεοδώριανα. Ο απόηχος της καμπάνας του χωριού έφθανε ως την απέναντι πλαγιά και οι κάτοικοι του χωριού ήταν μαζεμένοι στην κεντρική πλατεία.

Οταν πλησιάζαμε στην πλατεία οι κάτοικοι που ήταν συγκεντρωμένοι με το κάλεσμα της καμπάνας, παρακολουθούσαν περίεργα το πέρασμα της πρωτόφαντης ρακένδυτης φάλαγγας. Περάσαμε γρήγορα την πλατεία και στοιβαχτήκαμε σε ένα σκοτεινό υπόγειο, που μόνο ζώα θα μπορούσαν να μείνουν εκεί μέσα και για λίγο χρονικό διάστημα.

Εκείνο το βράδυ το υπόγειο του Σωτήρη Μαντέλλου γέμισε από σακατεμένους αγωνιστές. Το σκοτάδι έπεφτε σιγά-σιγά και όλα τα πλάσματα του Δημιουργού κουρασμένα από το μόχθο της ημέρας αποτραβήχτηκαν, οι άνθρωποι από νωρίς κλείστηκαν στα νοικοκυριά τους και εμείς θύματα μιας ελεεινής σκοπιμότητας μέσα σε εκείνο το υπόγειο φαντάζαμε σαν τους βρικόλακες του Δάντη.

Περασμένα μεσάνυχτα, η πόρτα άνοιξε με θόρυβο και μπήκε ένας γεροδεμένος μαυροσκούφης κρατώντας στο ένα χέρι το κλέφτικο φανάρι και στο άλλο το συρμάτινο βουρδούλι.

Εριξε μερικές κλοτσιές σε όσους βρέθηκαν κοντά στην πόρτα και με δυνατή φωνή είπε: «Σήμερα σκοτώσαμε τον προδότη Γιάννα από το Τετράκωμο, έφερε τους Γερμανούς και σας έκαψαν τα χωριά και σεις τομάρια του προδότη Ζέρβα θα έχετε την ίδια τύχη. Ηταν ο αιμοδιψής καπετάν Τζαβέλας ο υπασπιστής του Αρη Βελουχιώτη.

Ο **Χρήστος Γιάννος** από το Τετράκωμο φτωχός και βιοπαλαιστής άνθρωπος, είχε καταταγεί από την αρχή του αγώνα στο λόχο ΕΔΕΣ με δ/τή τον αείμνηστο Λεωνίδα Πετροπουλάκη και υπηρετούσε συνέχεια στη διμοιρία του Φωτάκη. Σε μια υποχώρηση από το ύψωμα του Προφήτη Ηλία Βουργαρελίου ο Γιάννος από κακή εκτίμηση έπεσε σε ενέδρα των ΕΛΑΣιτών και οδηγήθηκε στο αρχηγείο του Αρη στα Θεοδώριανα, όπου βασανίστηκε απάνθρωπα και πέρασε στο απόσπασμα. Σε άλλες σελίδες του πονήματος

ιστορείται διεξοδικά η εκτέλεση, σύμφωνα με την ομολογία του Γεωργίου Καπέ που ήταν επιταγμένος με το μουλάρι του στην υπηρεσία του ΕΛΑΣ.

Εκείνο το βράδυ κουβάλησαν στο υπόγειο αρκερτά άτομα από διάφορα ορεινά χωριά, μεταξύ αυτών ξεχώριζες το γιατρό **Γιάννη Τσιρογιάννη** και τους αδελφούς **Γιάννη** και **Χρήστο Ζώη** από τα Θεοδώριανα.

Την επομένη που μας επισκέφτηκε το λίγο φως της ημέρας, ο γιατρός Τσιρογιάννης που συνήλθε κάπως από τη μεγάλη περιπέτεια, έδειξε τις χαραγμένες με το μαχαίρι πληγές στους ώμους και όπως είπε, στις πληγές που αιμοραγούσαν ακόμη,έβαζαν αλάτι.

Ηταν μια ανώμαλη χρονική περίοδος από τις πιο δύσκολες που άφησε μελανά σημάδια στους άμοιρους κατοίκους της περιοχής Ηπείρου.

* * *

Σημ. (1) *Ο Γιάννης Ζώης θυμάται: Ο γιατρός Τσιρογιάννης του είπε εκείνο το βράδυ, αν δεν γυρίσω από αυτόν τον Γολγοθά τη βιβλιοθήκη μου την αφήνω, αν ποτέ γίνει κράτος, στην κοινότητα για να βοηθούνται τα παιδιά του χωριού που θα ακολουθήσουν την ιατρική.*

(2) *Στα Θεοδώριανα ο καπετάν Τζαβέλας πέραν των άλλων «ηρωικών» έργων έπιασε τους Θεοδωριανίτες* **Νίκο Τζούνη** *και* **Σταύρο Διαμαντή** *και τους έκοψε από ένα αυτί, γιατί είπαν ότι ο Ζέρβας θα γυρίσει πάλι.*

Στο θεριό που είχε το ψευδώνυμο Τζαβέλας, δικαιολογήθηκαν πως άκουσαν μια τέτοια διάδοση από κατοίκους του χωριού και για να μην ακούσουν ξανά τους έκοψε τα αυτιά.

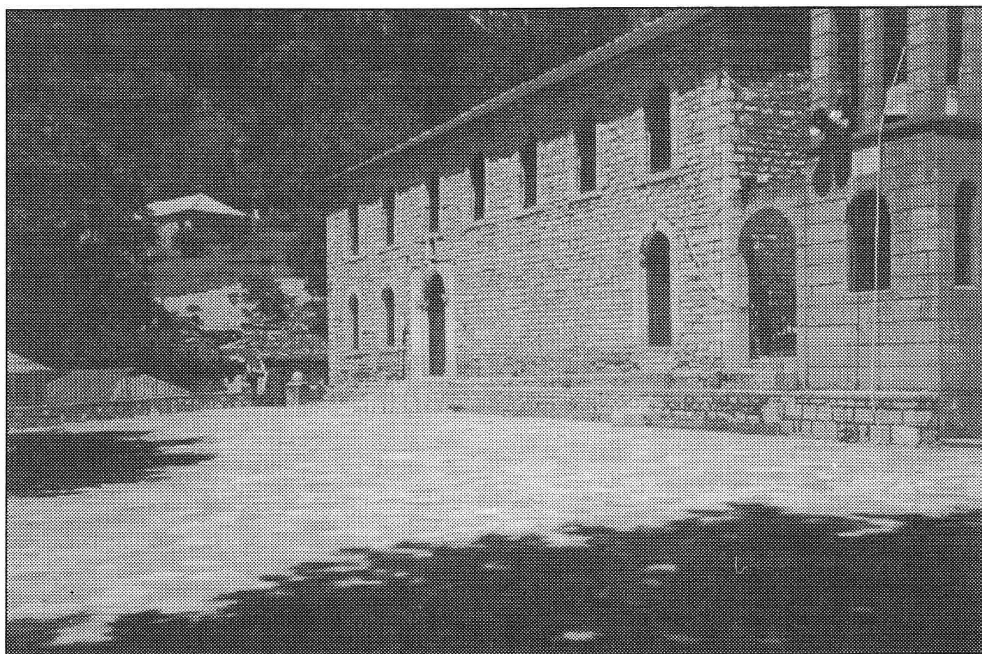
ΠΟΡΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΝΕΡΑΪΔΑ

Την επομένη 13 Νοέμβρη η πόρτα άνοιξε και όρμησαν στο υπόγειο, σαν τα αγρίμια του λόγγου, οι σωματοφύλακες του Αρη, μας έβαλαν στη γραμμή με κλοτσιές και ακατονόμαστες φράσεις, μας έδεσαν δυο-δυό με σχοινιά και σε κάθε οχτάδα, καινούργια μέθοδος, περνούσαν ανάμεσα μάλλινη χονδρή τριχιά τύπου ζυγού για συγουριά στις μετακινήσεις.

Μετά από λίγη ώρα η ρακένδυτη φάλαγγα δίκην ζητιάνων άλλων εποχών, ανηφόριζε για τη Νεράιδα Τρικάλων.

Το φιδωτό μονοπάτι από τα Θεοδώριανα ως την κορυφή του Προφήτη Ηλία της Νεράιδας ήταν απότομο και η ανάβαση πολύ δύσκολη. Ανεβαίναμε όλο ανεβαίναμε ώρες ολόκληρες, στην ανηφορική πλαγιά της Πίνδου για να βρεθούμε το γιόμα στην πιο ψηλή κορφή στον αυχένα του Προφήτη Ηλία.

Από το αγνάντεμα του Προφήτη ρίξαμε μια τελευταία αποχαιρετηστήρια ματιά στις απέναντι αιματοβαμμένες πλαγιές των Τζουμέρκων, εκεί που δώσαμε τις πιο σκληρές μάχες ενός άνισου αγώνα κατά της επίλεκτης Γερμανικής μεραρχίας Εντελβάις.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΝΕΡΑΪΔΑΣ. (Το παλιό Σχολείο καταδαφίστηκε).

Ο καπνός που διέγραφε κύκλους στον αιθέρα, από τα αποκαΐδια στο διάβα των βαρβάρων, βούρκωνε τον ουράνιο θόλο της ελεύθερης ορεινής Ελλάδας και ο βαρύς αχός της μάχης δεν είχε κοπάσει ακόμη μέχρι και τούτη την ώρα.

Υστερα από ολιγόλεπτη ανάσα όχι τόσο για μας, συνεχίσαμε την εξαντλητική πορεία ανάμεσα από στουρναρόπετρες στην κατηφορική πλαγιά για να φθάσουμε τις απογευματινές ώρες στο χωριό Νεράιδα.

Εκεί μας υποδέχτηκε με τιμές που αρμόζουν σε κακούργους μια ομάδα άκαπνων ανταρτών και χωρίς διατυπώσεις κλειστήκαμε σε μια αίθουσα παλαιού κτιρίου.

Ενας κάτοικος του χωριού ο Γιάννης Βλαχογιάννης που έκανε τον υπεύθυνο της οργάνωσης, παλαιός μαθητής του δάσκαλου Βασιλάκη μόλις έμαθε την ταλαιπωρία του, το βράδυ μπήκε στην αίθουσα κρατώντας μια κουλούρα ψωμί μπομπότα και λίγο τυρί και τα έδωσε στο δάσκαλό του.

Το απροσδόκητο δώρο του Βλαχογιάννη εκείνες τις δύσκολες ώρες μας βοήθησε για να συνέλθουμε από τη μεγάλη ταλαιπωρία.

Αργά το βράδυ μας χορήγησαν για δείπνο, πέρα από την προσφορά του καλού ανθρώπου Βλαχογιάννη, μια κουταλιά κουρκούτι. Μια γυναικούλα έφερε μια βαρέλα γεμάτη νερό, την απίθωσε στο μέσα μέρος της πόρτας και χάθηκε μέσα στο πυκνό σκοτάδι της νύχτας.

Σιγά-σιγά ο θόρυβος σταμάτησε, η νύχτα άπλωσε για τα καλά από τις βαθύσκιωτες ρεματιές ως τις ψηλότερες κορφές της Πίνδου.

Ολα γύρω κουρασμένα από το μόχθο της ημέρας αποτραβήχθηκαν και εμείς στοιβαγμένοι στην αραχνιασμένη αίθουσα, προσπαθούσαμε για λίγο να ξεχάσουμε τη σκληρή πραγματικότητα.

Ηταν περασμένα μεσάνυχτα όταν άνοιξε η πόρτα και έριξαν μέσα το **Γιώργο Παπαδημητρίου** υποδ/τή του τάγματος ΕΔΕΣ Καστανιάς.

Το ίδιο βράδυ μια είδηση που έφθασε ως εδώ, μας έδωσε λίγο κουράγιο, αλλά δεν άργησε να σβήσει σαν όνειρο θερινής νύχτας.

Κάποιος νέος που προστέθηκε και αυτός στην ανθρώπινη τραγωδία, διέδωσε ότι ο ταγμ/ρχης Γεώργιος Μαντζούκης πρόκειται αυτές τις μέρες να αναλάβει τη διοίκηση του ΕΛΑΣ Ραδοβυζίου και Τζουμέρκων.

Ενα παραμύθι που έπλασε η φαντασία, το άρπαξε η απόγνωση και το έκαμε πίστη κάποιος θεός με ανθρώπινες αδυναμίες λιποψύχισε μπροστά στο δράμα και αποφάσισε τη λύτρωση.

Από τότε πέρασε αρκετή ώρα και μέσα στο σκοτάδι της νύχτας μπήκε στην αίθουσα ο καπετάν Τζαβέλας ξακουστός από τους ηρωισμούς των Θεοδωριάνων, πλησίασε το Γιώργο Παπαδημητρίου τον άρπαξε από τα γένεια τον σήκωσε ψηλά και τον έσκασε στο πάτωμα. Επειτα τον έβαλε γονατιστό να μείνει μέχρι το πρωί και για να μη μετακινηθεί από αυτή τη θέση, τοποθέτησε δίπλα του και δυό αντάρτες με γυμνές τις λεπίδες των μαχαιριών.

Η παράλογη θεατρική παράσταση σταμάτησε λίγο αργότερα και όταν ο δήμιος είχε απομακρυνθεί από την αίθουσα.

Το πρωί μάθαμε, ότι τη νύχτα έφεραν δέσμιο και το γιατρό **Κων/νο Παπαδημητρίου** δ/τή του τάγματος Καστανιάς και τον απομόνωσαν στο γραφείο του σχολείου.

Απέξω στο πλακόστρωτο της κεντρικής εκκλησιάς ακουγόταν, όλη τη νύχτα ουρλιαχτά από περαστικούς αντάρτες, που ορμούσαν σαν αγρίμια να παραβιάσουν την πόρτα για να κατασπαράξουν ανθρώπους, που δυστυχώς δεν είχαν τη δύναμη να αμυνθούν για τη ζωή τους.

Εκείνη η νύχτα πέρασε σιγά-σιγά χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα και όταν έπαιρνε να ροδίσει της νύχτας κόρη η αυγούλα, η πόρτα άνοιξε και πέταξαν μέσα ένα αξιολύπητο ανθρωπάκι που έμοιαζε ζητιάνος άλλων εποχών. Ηταν ο ταγ/ρχης **Γεώργιος Μαντζούκης** ο άλλοτε διοικητής του 2ου τάγματος του 3/40 συντάγματος ευζώνων του Αλβανικού έπους, αυτός που οδήγησε νέα παλικάρια στη φωτιά του πολέμου.

Από τους ώμους του κρεμόταν ένα κομμάτι τραγότσιολο δεμένο από το λαιμό με ένα κομποσκοίνι και η ταλαιπωρία ήταν ζωγραφισμένη στο ρυτιδωμένο πρόσωπο. Με το άνοιγμα της ημέρας από την πλευρά της ρεματιάς που ήταν το νεκροταφείο, ακούστηκαν δυο πυροβολισμοί και όπως είπε ο γιατρός Παπαδημητρίου εκτέλεσαν έναν ΕΛΑΣίτη, που τον είχαν φέρει κρατούμενο από βραδίς στο σχολείο.

Στη Νεράιδα μείναμε μια ημέρα και την επομένη μόλις ο ήλιος έκαμε την εμφάνισή του στις αντικρινές βουνοκορφές, οι μαυροσκούφηδες μπήκαν στην αίθουσα και άρχισαν το έργο τους.

Σε λίγη ώρα δεμένοι με σκοινιά και καλώδια πήραμε το δρόμο για τη Λαφίνα. Βαδίζαμε πολλές ώρες μέσα από γιδόστρατες στις απέραντες βουνοπλαγιές της Πίνδου, νηστικοί, ξυπόλητοι και εξαθλιωμένοι για να φθάσουμε αργά το βράδυ στο χωριό.

Ο Γιώργο Βασιλάκης είχε ένα ζευγάρι καφέ σκαρπίνια κρυμμένα σε ένα βρόμικο τροβά που τον βρήκε πεταμένο στο δρόμο. Στο ίδιο σακούλι είχε και ένα στρατιωτικό χιτώνιο με τρία άστρα κεντημένα στο χέρι. Στη Νεράιδα το πρώτο βράδυ τα ξήλωσα με τα δόντια για να μη γίνεται στόχος στους περαστικούς που διψούσαν για εκδίκηση.

Οταν φτάσαμε στη Λαφίνα στη φάλαγγα μπήκε και ο **Γιώργο Κόκκινος** από το Γρεβενό (Νεράιδα), τον συνόδευε ο γιος του Νίκος. Από τη μια μεριά ο πατέρας δεμένος πιστάγκωνα και μαύρος στο ξύλο πραγματικό ανθρώπινο ράκος και από την άλλη ο γιος οπλισμένος σαν αστακός ενίσχυσε τη φρουρά μέχρι τη Μεσοχώρα.

Οταν φτάσαμε στο πέτρινο γεφύρι του Αχελώου πιο κάτω από τη Μεσοχώρα, εκεί στο γεφύρι έγινε το τελειωτικό ξεγύμνωμα από τους αντάρτες του φυλακίου. Του Γιώργου Βασιλάκη του πήραν τα παπούτσια, το χιτώνιο και του άλλαξαν για τρίτη φορά τη βασανισμένη μπουραζάνα, που κρεμόταν στη μέση του από ένα σκοινί και το βρόμικο ταγάρι ρίχτηκε στο ποτάμι.

Αφού τελείωσε η πειρατική επιδρομή, πήραμε την ανηφοριά για το Θεσσαλικό χωριό, που θα παραθερίζαμε αρκετές χειμωνιάτικες μέρες.

Σημ.: *Στο δρόμο από τη Νεράιδα για τη Μεσοχώρα περάσαμε από το χωριό Δοβρόν (Αετός) με τα λίγα σκόρπια σπιτάκια στη μεγάλη κατηφορική πλαγιά της Πίνδου.*

Το βράδυ στη Μεσοχώρα ο Γεώργιος Κόκκινος είπε:

«Μετά τη μεγάλη μάχη του Προφήτη Ηλία της Νεράιδας, που εξελίχτηκε σε διμέτωπο αγώνα, είκοσι ένας πολεμιστές είχαν αποκοπεί από τα τμήματα του ΕΔΕΣ και για να μην πέσουν στα χέρια των Γερμανών, πήραν λάθος μονοπάτι που οδηγούσε στη Μεσοχώρα, έτσι έπεσαν στα χέρια των ΕΛΑΣιτών και εκτελέστηκαν όλοι δίπλα στο εικόνισμα, που ακόμη στέκεται όρθιο μάρτυρας ενός στιγερού εγκλήματος»

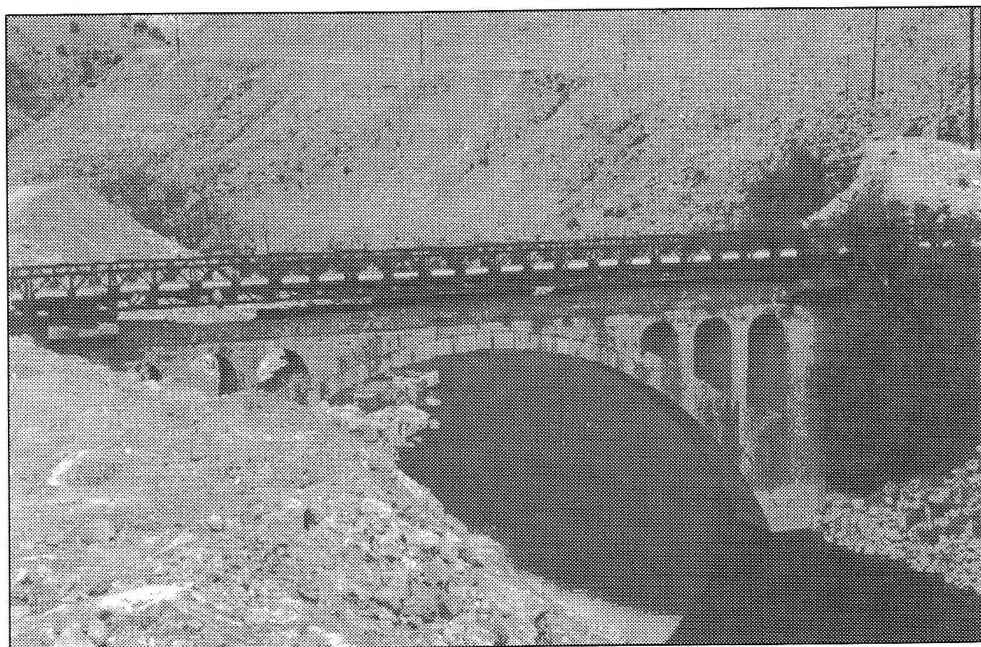
ΣΤΗ ΜΕΣΟΧΩΡΑ

Στη Μεσοχώρα σε αυτό το όμορφο χωριό που δροσίζει τα πόδια του στα γάργαρα νερά του Αχελώου, μας σώριασαν σε ένα παλιό λιθόκτιστο χαμόσπιτο χωρίς παράθυρα, χωρίς ταβάνια και χωρίς πατώματα, που ίσως ποτέ να μην κατοικήθηκε από ανθρώπους. Ενας φεγγίτης, μια τρύπα στη μέση της πέτρινης στέγης φώτιζε αμυδρά το χωμάτινο δωμάτιο, που μας δέχτηκε με τόση στοργή στην αγκαλιά του, ως τις τελευταίες μέρες του Νοέμβρη.

Από την άλλη κιόλας ημέρα άρχισε η δουλειά, κουβαλούσαμε καυσόξυλα και νερό για τα μαγειρεία, χοντρά κούτσουρα για τα τζάκια των ανδρών της φρουράς αλλά και για μερικές άλλες οικογένειες του χωριού.

Μια ολόκληρη εβδομάδα μας κατέβαζαν ομαδικά στον Αχελώο να φτιάσουμε τη δέση του μύλου, για να αλέθουν το καλαμπόκι της οργάνωσης.

Ο μυλωνάς Σκαμπαρδώνης από τα Θεοδώριανα είχε αναλάβει την επιστασία της εργολαβίας και δίπλα η κουστωδία με τα όπλα ανά χείρας, έδωνε ξεχωριστό φόντο στο σκηνικό του θλιβερού εργοταξίου. Αρκετές

ΓΕΦΥΡΑ ΜΕΣΟΧΩΡΑΣ

φορές τα ορμητικά νερά του Αχελώου παρέσυραν το έργο μας και έτσι η δούλεψή μας κόντευε να κλέψει το θρύλο του γεφυριού της Αρτας..

Καίτοι το εργοτάξιο είχε στη διάθεσή του τους πιο έμπειρους τεχνίτες γιατρούς που διακόνησαν στο ναό του Ιπποκράτη, βετεράνους αξιωματικούς του Αλβανικού μετώπου, δικηγόρους που υπηρέτησαν για όλη τους τη ζωή στο ναό της Θέμιδας, λειτουργούς του Υψίστου με άσπρα γένεια, δασκάλους που αγωνίστηκαν στην κονίστρα της παιδείας και τόσους άλλους ηλιοκαμένους ξωμάχους.

Και σα να μην έφταναν όλα αυτά να και ο γεροχειμώνας έκαμε την εμφάνισή του με το τσουχτερό κρύο και τα πρώτα χιόνια άσπρισαν τις ψηλές κορφές της Πίνδου.

Μερικά κουρέλια που μας έμειναν ήταν αδύναμα να μας προστατέψουν από τη βαρυχειμωνιά και εκείνο το καθημερινό ανάλατο κουρκούτι μας ξελίγωνε ολότελα.

Πέρασε ο Νοέμβρης ήταν οι τελευταίες ημέρες του, ένα απόγευμα χωρίς να περιμένουμε τέτοια επίσκεψη, παρουσιάστηκε στο κατώφλι η μακαρίτισσα η μάνα μου! Μια δυστυχισμένη μάνα που έψαχνε για δεύτερη φορά σε διάφορα

Σε αυτό το παλιόσπιτο μείναμε αρκετές μέρες

χωριά της Θεσσαλίας να μάθει για την τύχη του παιδιού της. Μόλις μας αντίκρυσε σ' εκείνο το κουμάσι έμεινε άναυδη, ένα δάκρυ κύλισε στα ρυτιδωμένα μάγουλά της, κιτρίνισε σαν το κερί και στρώθηκε κατάχαμα.

Μόλις συνήλθε μίλησε στο γιο της, μίλησε στον αδελφό της Γιώργο και στους τόσους άλλους κρατούμενους. Δυο ολόκληρες μέρες γύριζε ξυπόλητη στις πλαγιές της Πίνδου αψηφώντας την παγωνιά και το τσουχτερό κρύο ρωτώντας κατοίκους και περαστικούς από χωριό σε χωριό, με ένα χαρτί στο χέρι για να περνάει στα μπλόκα του ΕΛΑΣ.

Εβγαλε από τον τροβά που έφερε στους ώμους, μια κουλούρα ψωμί μπομπότα λίγο τυράκι και μια λαχανόπιτα τα έδωσε στον αδελφό της Γιώργο, να τα μοιράσει σε όλους τους απόκληρους της μοίρας. Ο χρόνος της επίσκεψης ήταν λιγοστός, σε λίγο μας χαιρέτησε κι' ευχήθηκε από καρδιάς τη γρήγορη απαλλαγή και με βουρκωμένα μάτια πήρε το δρόμο του γυρισμού.

Αυτή ήταν η πρώτη επίσκεψη στη διάρκεια της σκληρής δοκιμασίας, που μας έδωσε κουράγιο και απάλυνε τον πόνο.

Ενας γέρος ασπρομάλης ο Χαράλαμπος Χονδρός ήταν ο μόνος του χωριού, που ελεύθερα μπαινόβγαινε στο φτωχικό μας το τσαντήρι σαν άγγελος καλών ειδήσεων, που τόσο είχαμε ανάγκη σ' αυτές τις δύσκολες στιγμές. Ομως τέτοιες επισκέψεις με τόση ευκολία, όσο και αν φαινόταν αδελφικές δεν είχαμε και τόσο εμπιστοσύνη, γι' αυτό κρατούσαμε ερμητικά κλειστό το στόμα.

Πλησίαζε το τέλος του Νοέμβρη που είχαμε και δεύτερη επίσκεψη από τη μάνα του Γιάννη Ζών Ευαγγελή και του γιατρού Τσιρογιάννη τη Χριστίνα. Εφθασαν κι' αυτές μέχρις εδώ, ψάχνοντας για τα παιδιά τους φορτωμένες με πολύτιμα δώρα, που μας έδωσαν ακόμη λίγη δύναμη και ελπίδα.

Ο γιατρός Παπαδημητρίου παρακάλεσε τη μάνα του Ζών, όταν γυρίσει στο χωριό να ειδοποιήσει τους γέροντες γονείς του στην Καστανιά, με όποιο μέσο, να μην ανησυχούν. Οι δυο Σουλιώτισσες μητέρες άφησαν το χρήσιμο φορτίο χαιρέτησαν και βγήκαν έξω, από τότε χάσαμε κάθε επαφή με τον έξω κόσμο.

Ενα βράδυ από τα τόσα του Νοέμβρη, ο καλός μας επισκέπτης γερο-Χαράλαμπος μας είπε με εμπιστευτικό τρόπο: «Σε λίγες μέρες θα σας διώξουν από το χωριό μας για άλλο ασφαλέστερο μέρος, ίσως γιατί φοβούνται, κάτι συμβαίνει και κάθε βράδυ μετακινούνται τμήματα από τη Θεσσαλία για την Ηπειρο.

Η είδηση αυτή μας ανησύχησε και παρακαλέσαμε τον καλό μας επισκέπτη, να μας προμηθεύσει μερικές μάλλινες κλωστές και μια σακοράφα να ετοιμάσουμε πρόχειρα προπόδια για μια πιθανή πορεία στις κακοτράχαλες πλαγιές της Πίνδου (*).

ΠΟΡΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΚΟΡΝΕΣΙ

Βρεθήκαμε στο τέλος του μήνα Νοέμβρη. Μια ημέρα παγερή χειμωνιάτικη, άνοιξε για μια φορά ακόμη η πόρτα του χαμόσπιτου και μπήκαν οι άνδρες της κουστωδίας εφοδιασμένοι με σκοινιά και μερικά καλώδια και άρχισαν το άχαρο έργο τους.

Αφού μας έδεσαν καλά και σφιχτά, βγήκαμε στην αυλή και περιμέναμε στη γραμμή για το ξεκίνημα. Οταν όλα ήταν έτοιμα, η φάλαγγα των κακούργων πήρε τη μεγάλη ανηφοριά για την κορφή του βουνού που φάνταζε πέρα στο θολωτό ορίζοντα.

Στη μεγάλη καταπράσινη πλαγιά της Πίνδου, που σε άλλους γνώριμους καλούς καιρούς, ο κάθε στρατοκόπος χαιρόταν το πανέμορφο τοπίο, απολάμβανε τον ήχο της γλυκόλαλης φλογέρας, τα γαυγίσματα των σκυλιών και την ανεπανάληπτη χορωδία των κουδουνιών, τούτη την ώρα όλα έμειναν βουβά, όλα σιωπούσαν και το όμορφο τοπίο έχασε κι' αυτό τη γοητεία που για τόσον καιρό νανούριζε στην αγκαλιά του.

Οι στάνες ρήμαξαν, τα κοπάδια χάθηκαν, τα σκυλιά έμειναν χωρίς αφεντικά και ο γεροτσέλιγκας Σωτήρης Σακκάς άφησε κι' αυτός μαζί με άλλους τα κόκκαλά του στο δρόμο για τα Πέντε Αδέρφια, ήταν της μοίρας του γραφτό!

Εκείνη την ώρα που ο ήλιος κουρασμένος κατέβαινε αργά-αργά στις απέναντι βουνοκορφές εμείς ξελιγωμένοι και με κομμένη την ανάσα φτάσαμε στην κορυφογραμμή της Πίνδου.

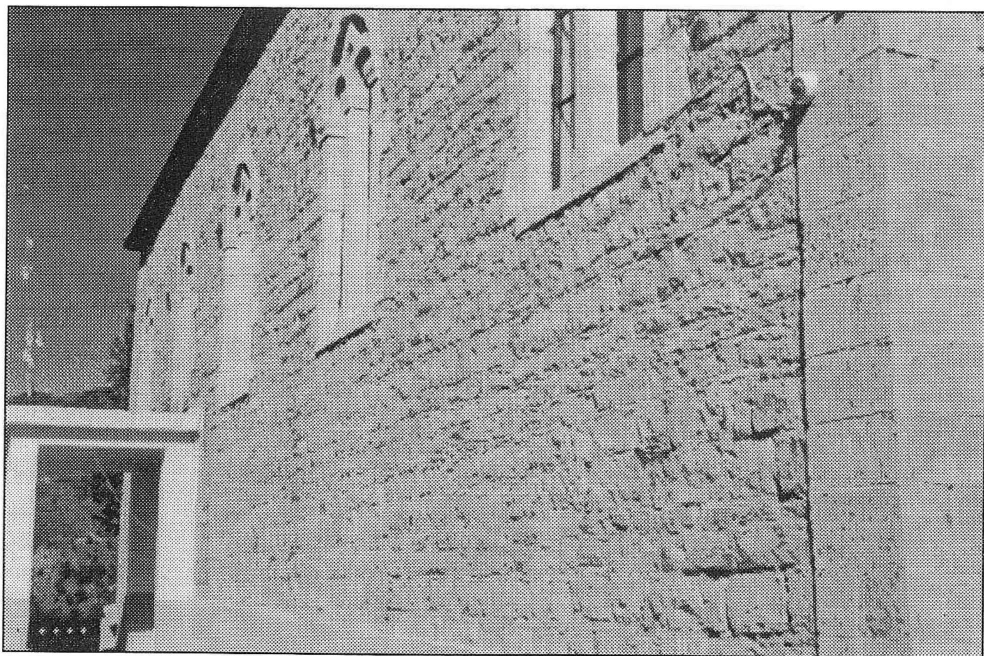
Σημ. Μαζί μας ήταν κρατούμενοι και τέσσερις Ιταλοί. Ο ένας με το όνομαAlverto όταν μας μετακίνησαν από τη Μεσοχώρα για ασφαλέστερο μέρος, μας αποχαιρέτησε με τα λόγια: «Andeso morirremo tutti». (Τώρα θα πεθάνουμε όλοι). Οι Ιταλοί δεν ακολούθησαν, έμειναν κρατούμενοι στη Μεσοχώρα.

Εκεί, κάπου λίγα μέτρα πιο πέρα στα υψώματα Στουρναρίου τον Οκτώβρη οι μαυροσκούφηδες του Αρη Βελουχιώτη ρίχτηκαν με λύσσα για την εξόντωση του 1ου λόχου της Σχολής Εφέδρων του ΕΔΕΣ. Σε αυτά τα υψώματα αφήσαμε βορά των πεινασμένων λύκων της Πίνδου, μερικά νέα παλικάρια που έπεσαν στο πεδίο της μάχης από σφαίρες ενός αδυσώπητου αδελφοκτόνου μακελιού.

Από εδώ και πέρα άρχιζε η μεγάλη κατηφοριά, που χρειάστηκαν περίπου δυο ώρες ταλαιπωρία για να φτάσουμε αργά το βράδυ στο Κουρνέσι.

Περάσαμε και εκεί μια παγερή νύχτα στο πλακόστρωτο της κεντρικής εκκλησιάς με συντροφιά και ελπίδα στη σκληρή δοκιμασία τα πρόσωπα των Αγίων, που μας θωρούσαν σκυθρωποί και αμίλητοι.

* * *

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΟΣΧΟΦΥΤΟΥ (ΚΟΥΡΝΕΣΙ)

ΠΟΡΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΜΥΡΟΦΥΛΛΟ

Ξημέρωσε η επόμενη πολύ άσχημη ημέρα, το νερόχιονο συνέχιζε να πέφτει σχεδόν όλη τη νύχτα, τα χιονισμένα δένδρα μέσα στην πυκνή ομίχλη φάνταζαν σαν αγάλματα και το τσουχτερό κρύο περόνιαζε ως το μεδούλι.

Πρωί - πρωί σήμανε συναγερμός, σηκωθήκαμε όσο μπορούσαμε πιο γρήγορα και μπήκαμε στο συνηθισμένο πρωινό χορό της προθέρμανσης για την ημερήσια εκδρομή.

Στο κατώφλι της πόρτας μας περίμενε το καζάνι με το κουρκούτι, πήραμε από μια κουταλιά, το ρουφήξαμε στα όρθια δεθήκαμε με την ίδια μέθοδο και ξεκινήσαμε γιατο βαθύρεμα.

Γλιστρώντας στις λάσπες και στο χιονόνερο, τραβώντας ο ένας τον άλλο, με πόδια ματωμένα κάναμε την αγωνία δύναμη και κουράγιο για να φθάσουμε κάτω στη ρεματιά. Περάσαμε πάνω στο πέτρινο γεφύρι και πήραμε το μονοπάτι στην απέναντι βουνοπλαγιά.

Προχωρούσαμε ώρες ολόκληρες, σχεδόν με γυμνά πόδια και με συνοδεία πεζών και παραπίσω η καβαλαρία έτοιμη να χαρίσει την ευθανασία σε όποιον γονάτιζε στην αφόρητη ταλαιπωρία.

Ηταν μεσημέρι όταν φτάσαμε εξουθενωμένοι στο μικρό χωριό Κοθώνι με τα λίγα λιθόκτιστα σπιτάκια κολλημένα στη μέση της πλαγιάς, που κατηφόριζε μέχρι το ποτάμι. Σταματήσαμε στη μικρή πλατεία να πάρουμε και εμείς λίγη ανάσα με τους πεζούς της συνοδείας που και αυτοί ήταν κατάκοποι.

Τα λίγα σπιτάκια γύρω στην πλατεία ήταν κλειστά, ούτε φωνή ούτε ακρόαση, το ερημικό τοπίο μπερδευόταν με το βουητό των χειμάρρων που κατέβαιναν απ' τις πλαγιές της Πίνδου.

Η ταλαιπωρία κράτησε για μια ολόκληρη ημέρα. Βαδίζαμε από το πρωί μέσα στα κατσάβραχα με χιονόνερο ως αργά το βράδυ, που με τη βοήθεια κάποιου Αγίου φθάσαμε στο ιστορικό μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου στο Μυρόφυλλο.

Εσμιγε η μέρα με τη νύχτα που περάσαμε ανάμεσα από τα σπίτια του χωριού και πήραμε την ανώμαλη κατηφοριά για το θαυματουργό μοναστήρι,

που περίμενε με διάπλατα τις πόρτες να μας φιλοξενήσει με στοργή και θεϊκή αγάπη.

Απέναντι στο βάθος του ορίζοντα φάνταζε στη γκρίζα καταχνιά η κορυφογραμμή του Τετρακώμου και λίγο πιο πέρα τα υψώματα της Κοντρεσιέρας, που βάφτηκαν με των παλικαριών το αίμα.

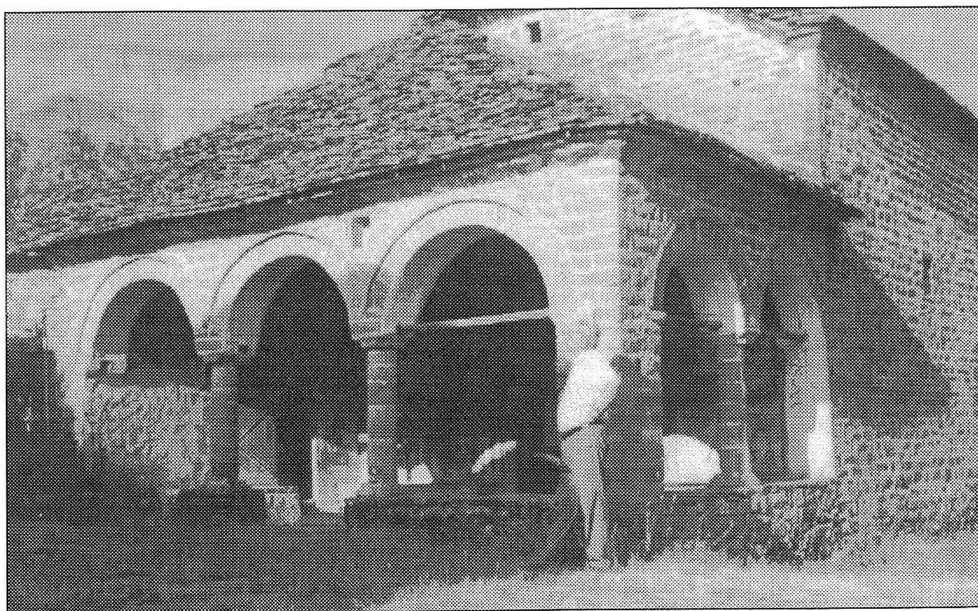

ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΥΡΟΦΥΛΛΟΥ

Ένα έργο ανεκτίμητου θησαυρού στην περιοχή του Ασπροπόταμου καμάρι των κατοίκων, που προκαλεί το θαυμασμό του επισκέπτη και το δέος του προσκυνητή.

Κτίστηκε προ αμνημονεύτων χρόνων, που βυθίζονται στον κυκεώνα πυκνής ομίχλης καθιστώντας αδύνατο τον καθορισμό του πρώτου κτητορικού έτους..

Η πρώτη περίοδος της ακμής τουφθάνει μέχρι το 1618, όπως γράφει στο βιβλίο του «Αφύλακτοι θησαυροί» ο φιλόλογος καθηγητής Δημήτριος Ελ. Ράπτης, για να συνεχίσει όρθιο την αντίσταση στον καταλύτη χρόνο μέχρι τις μέρες μας.

Ιερό μνημείο αφύλακτου θησαυρού στέκει αγέρωχα εκεί στην Ανατολική όχθη του Ασπροπόταμου και κουβαλάει στους στιβαρούς ώμους του, ένα ασήκωτο φορτίο μιας χιλιετηρίδας ιστορία θαυμάτων και ηρωικών αγώνων.

Φιλοξένησε τους χαλεπούς εκείνους χρόνους αρματωλούς και κλεφτες, έγινε κέντρο αξιόλογων αποφάσεων των φιλικών και ευλόγησε τα όπλα του ιερού αγώνα των σκλάβων.

Και σήμερα παρά την πικρία της εγκατάλειψης, κρατάει ανοιχτές τις θεϊκές του πόρτες για κάθε πονεμένο της ζωής.

ΣΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΑΗ - ΓΙΩΡΓΗ ΣΤΟ ΜΥΡΟΦΥΛΛΟ

Σε ένα πέτρινο ανήλιαγο και θεοσκότεινο μπουντρούμι περάσαμε εκείνο το βαρύ χειμώνα του 1943. Ενας χειμώνας ξεχωριστός από τόσους άλλους, που άφησε ανεξίτηλα σημάδια στο πέρασμά του.

Η παγωνιά και το τσουχτερό κρύο των τελευταίων ημερών εκείνης της χρονιάς του '43, ήταν ο μεγαλύτερος βραχνάς ακόμη και από αυτή τη λιμοκτονία, που μας έκοβε αργά-αργά και ύπουλα τα ύπατα. Ρούχα δεν υπήρχαν, τα λίγα κουρέλια που μας άφησαν στους ώμους, μας βοηθούσαν μόνο για την κάλυψη της γύμνιας και το κρύο χωρίς οίκτο μας περόνιαζε ως το κόκκαλο.

Τη μόνη εξαίρεση αποτελούσε ο ταλαίπωρος γιατρός Γάννης Τσιρογιάννης, που κρατούσε ακόμη στις πλάτες του ένα κομμάτι τραγότσιολο, αυτό του απόμεινε από το κόψιμο για περιτύλιγμα των ποδιών μέσα στα κρύα και στα χιόνια, περνώντας τις γιδόστρατες στις βουνοπλαγιές της Πίνδου.

Οι κάτοικοι του φιλόξενου χωριού, ο παπάς ένας λεβέντης άνθρωπος, ο δάσκαλος, ο πρόεδρος και άλλοι πρoύχοντες, φίλοι γνωστοί και άγνωστοι, κανένας δεν τόλμησε εκείνη τη χρονιά να φθάσει ως εδώ στο στρατόπεδο, σε αυτή την κόλαση των απόκληρων της μοίρας.

Η Ευαγγελική ρήση σε αυτούς τους δύσκολους καιρούς δεν έπιανε τόπο,

γιατί τάσκιαζε η φοβέρα. Οι κατανυκτικές ενδόμυχες παρακλήσεις του ηγούμενου των Μελατών Γεράσιμου και των σεβάσμιων παπα-Γιώργη Ζώη και παπα-Γιώργη Μάλλιου δεν γινόταν εισακουστές, καίτοι όλοι γονατιστοί και αθόρυβα ψάλαμε το «Εισάκουσόν μου Κύριε...».

Και εκείνο το απδιαστικό ανάλατο κουρκούτι, σαν το μάννα της ερήμου, μια κουταλιά το μεσημέρι και μια το βράδυ, μέρα με τη μέρα μας ξελίγωνε ολότελα.

Κάθε πρωί την ίδια περίπου ώρα άνοιγε η ετοιμόρροπη ξύλινη με τα γύφτικα καρφιά πόρτα και μας οδηγούσαν, ομάδες - ομάδες, για σωματική ανάγκη στο πίσω μέρος του μοναστηριού, δίπλα στα χαλάσματα παλαιού κοιμητηρίου.

Εδώ σε αυτό το μικρό τετράγωνο παίρναμε θέσεις πρωί και βράδυ, κάτω από τις κάννες των φρουρών του ΕΛΑΣ, που τάχτηκαν για τη φρούρηση ανθρώπων μη μπορώντας να αντιδράσουν.

Ετσι περνούσαν οι ώρες και κάθε μέρα που ξημέρωνε, έφευγε από επάνω μας ένας εφιάλτης για να ξημερωθεί η επόμενη ακόμη πιο χειρότερη.

Στοιβαγμένοι στο θεοσκότεινο μπουντρούμι του Μοναστηριού περάσαμε το Δεκέμβρη 1943

Ηταν η εβδομάδα κοντά στα Χριστούγεννα, ένα από αυτά τα δύσκολα βράδια περασμένα μεσάνυχτα, ο γιατρός Κωνσταντίνος Παπαδημητρίου πετάχτηκε από το πλακόστρωτο κρεβάτι, προφανώς ξύπνησε από κάποιο όνειρο άλλων καλών εποχών, ανέβηκε στο πέτρινο πεζούλι και άρχισε το τραγούδι:

«Πέρα στη Χασιά η Αναστασιά,
βρήκε ένα λεβέντι
κι' άναψε το γλέντι...»

Ακόμη δεν τελείωσε το τραγούδι και από το επάνω μέρος του μανδρότοιχου άνοιξαν οι κρουνοί και όρμησαν στο πλακόστρωτο τα παγωμένα νερά του χείμαρρου και μέσα σε λίγα λεπτά πλημμύρισε όλο το μπουντρούμι.

Σχεδόν ταυτόχρονα άρχισαν οι παρακλήσεις από όλους τους θαμώνες του στρατοπέδου και μετά από αρκετή ώρα οι επίμονες θερμοπαρακλήσεις των σωματικά και ψυχικά αδύναμων καταδίκων, εδέησε να εισακουστούν από τους θεματοφύλακες του Αρη, έκλεισαν τους κρουνούς και η θεομηνία κόπασε. Τα νερά που ανέβηκαν μέχρι το γόνατο μας κράτησαν συντροφιά όλη τη νύχτα σαν χριστουγεννιάτικο δώρο, που έφερε απρόσμενα ο ατίθασος χείμαρρος κατεβαίνοντας από τις πλαγιές της Πίνδου, να μας «δροσίσει»

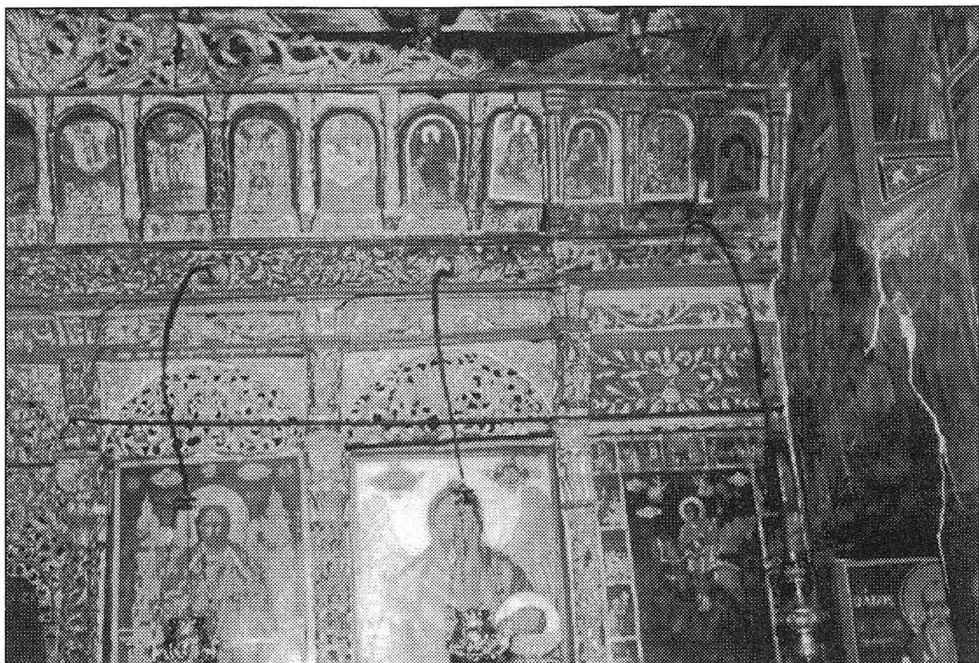
ΤΟ ΦΙΛΟΞΕΝΟ ΜΠΟΥΝΤΡΟΥΜΙ

εκείνο το χειμωνιάτικο βράδυ. Χρειάστηκε ένα διήμερο να τραβηχτούν τα νερά από το φιλόξενο μπουντρούμι, αφήνοντας πίσω την απαίσια κακοσμία οχετού.

Εκείνο το βράδυ για πρώτη φορά ο ηγούμενος Γεράσιμος με την Ιώβειο υπομονή, ξέσπασε από αγανάκτηση σε αφορισμούς κατά του κτήτορα του μοναστηριού.

Τα μπουντρούμια, εκείνα τα χρόνια ήταν απαραίτητα εξαρτήματα των μοναστηριών, εκεί αποθήκευαν τα διάφορα αγαθά και ιδιαίτερα τα ευπαθή γαλακτοκομικά προϊόνα για τη συντήρησή τους από τις ζεστές μέρες του καλοκαιριού. Ακόμη πάρα πολλές φορές χρησιμοποιήθηκαν και για θεραπευτήρια ψυχοπαθών ανθρώπων, με μια πρωτόγνωρη και απάνθρωπη μέθοδο, που μερικές φορές πίστευαν, ότι είχε ευεργετικό αποτέλεσμα.

Αυτόν το Δεκέμβρη του 1943 τα μπουντρούμια του Αη-Γιώργη στο Μυρόφυλλο Τρικάλων γέμισαν από αναξιοπαθούντες ανθρώπους όλων των κοινωνικών στρωμάτων: Παπάδες, λειτουργοί του Υψίστου, δάσκαλοι που διέπρεψαν στην κονίστρα της παιδείας, γιατροί άριστοι επιστήμονες πιστοί στον όρκο του Ιπποκράτη, δικηγόροι που διακόνησαν στο ναό της Θέμιδας, πολέμαρχοι αξιωματικοί που διακρίθηκαν στα πεδία των μαχών και ένα πλήθος άλλων ηλιοκαμένων ξωμάχων, που σύρθηκαν δέσμιοι σ' αυτό το

ΤΟ ΤΕΜΠΛΟ ΤΟΥ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ. ΕΝΑ ΤΕΜΠΛΟ ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

πλήθος άλλων ηλιοκαμένων ξωμάχων, που σύρθηκαν δέσμιοι σ' αυτό το άχαρο κολαστήρι.

Δεκέμβρης, ένας μήνας από τους πιο δύσκολους, νύχτες ατέλειωτες, κρύα, χιόνια και παγωνιές, όλα τα στοιχεία της φύσης συστρατεύθηκαν μαζί με την αχαρακτήριστη συμπεριφορά των ΕΛΑΣιτών να μας εξοντώσουν, να εξοντώσουν ανθρώπους που τόλμησαν, αψηφώντας το θάνατο να προτάξουν τα στήθη τους στο διάβα των βαρβάρων.

Ανθρωποι αγωνιστές από όλα τα χωριά της ορεινής περιοχής στοιβάχτηκαν σ' ένα τρισάθλιο μπουντρούμι του μοναστηριού:

ΑΠΟ ΤΟ ΤΕΤΡΑΚΩΜΟ:

Γεώργιος Ηλ. Βασιλάκης λοχαγός - δ/τής τάγματος ΕΔΕΣ
Χρήστος Γεωργ. Σπαής στέλεχος ΕΟΕΑ - ΕΔΕΣ
Γρηγόριος Δημοσθ. Μπαλάσκας δόκιμος έφεδρος ΕΔΕΣ
Κων/νος Μπαρτζώκας ανθ/στής Χωρ/κής - στέλεχος ΕΔΕΣ
Περικλής Σωτ. Μαρέτης Χωρ/κας ένοπλος ΕΔΕΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΨΑΛΑ:

Ιωάννης Καψάλης στέλεχος των ΕΟΕΑ - ΕΔΕΣ
Χαράλαμπος Γιαννούλης ένοπλος των ΕΟΕΑ - ΕΔΕΣ
Κωνσταντινιά Γιαννούλη μάνα Ναπ. και Κ. Γιανούλη οπλαρχηγού

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΣΤΑΝΙΑ:

Κων/νος Παπαδημητρίου γιατρός - δ/τής τάγματος ΕΔΕΣ
Γεώργιος Παπαδημητρίου υπολ/γός - υποδ/τής τάγματος ΕΔΕΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΩ ΚΑΛΕΝΤΙΝΗ:

Κων/νος Χρ. Παπαγεωργίου στέλεχος ΕΔΕΣ
Βασίλειος Γ. Κλάγκος » »
Λάμπρος Ι. Κλάγκος » »
Χαράλαμπος Γ. Ντούλας » »
Ηλίας Πλακούτσης » »
Κων/νος Δ. Πλακούτσης » »
Λεωνίδας Δ. Πλακούτσης » »

ΑΠΟ ΤΟ ΑΘΑΜΑΝΙΟ:

Γεώργιος Μάλλιος Ιερέας, φίλος του ΕΔΕΣ
Τιμολέων Λ. Χατζηγιάννης λοχαγός στρατού
Ευδοξία Κωστοβασίλη αδελφή δικ/ρου
Χρήστος Κωστοβασίλης εξετελέσθη στο Τετράκωμο

ΑΠΟ ΤΑ ΘΕΟΔΩΡΙΑΝΑ:

Ιωάννης Τσιρογιάννης γιατρός - στέλεχος ΕΔΕΣ
Ιωάννης Ζώης υπαξ/κός ΕΔΕΣ
Χρήστος Ζώης ένοπλος ΕΔΕΣ
Δημήτριος Νάκης, Κων/νος Παχύς και **Γεώργιος Κορμέντζας** καταδικάστηκαν σε θάνατο. Η τύχη όμως τους χαμογέλασε με το Σύμφωνο της Πλάκας.

ΑΠΟ ΤΟ ΒΕΛΕΝΤΣΙΚΟ:

Κων/νος Γ. Βάκκας γιατρός - σχολής εφέδρων ΕΔΕΣ
Δημοσθένης Γ. Βάκκας δικηγόρος - στέλεχος ΕΔΕΣ
Ιωάννης Α. Καυκιάς αγρονόμος - στέλεχος ΕΔΕΣ
Κων/νος Ν. Μαγιάννης ένοπλος ΕΔΕΣ
Κων/νος Δ. Τολιάκης » »
Μάρκος Β. Τολιάκης » »

ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΣΟΥΝΤΑ:

Αθανάσιος Κορομηλιάς στέλεχος ΕΔΕΣ

ΑΠΟ ΔΙΑΦΟΡΑ ΧΩΡΙΑ:

Πελοπίδας Σαλούρος υπολ/γός - δ/τής λόχου ΕΔΕΣ
Βασίλειος Τσίκος γιατρός - δ/ντής Νοσοκομείου ΕΔΕΣ
Θεόδωρος Χαρβαλάκης λοχαγός - δ/τής Ιερού λόχου ΕΔΕΣ
Γεώργιος Χονδρός γιατρός στέλεχος ΕΔΕΣ
Σπύρος Γ. Αγγέλης ΕΟΕΑ - ΕΔΕΣ
Γρηγόριος Κοσσυβάκης οπλαρχηγός 1912 - 13 στέλεχος ΕΔΕΣ
Νικόλαος Γρ. Κοσσυβάκης ανθ/γός ΕΔΕΣ
Δημήτριος Γεωργάρας » »
Δημήτριος Σκάρπας » »
Λεωνίδας Χριστάκης πεθερός Γ. Χουλιάρα στέλεχος ΕΔΕΣ
Δημητρούλα Γ. Χουλιάρα σύζυγος Γ. Χουλιάρα
Ηλίας Γ. Χουλιάρας γιος Γ. Χουλιάρα (8 ετών)
Αντώνιος Γ. Τσιρώνης Αγωνιστής ΕΔΕΣ
Ελευθέριος Τσιρώνης Αγωνιστής ΕΔΕΣ (ανάπηρος)
Κων/νος Γ. Δάσκαλος » »
Ανδρέας Ν. Καραλής Αγωνιστής ΕΔΕΣ
Νικόλαος Γ. Τάτσης » »
Σωτήριος Σακκάς » »
Γεωργία Μ. Μαρίνη Στέλεχος ΕΔΕΣ
Ρούλα Αθανασάκη σύζυγος λοχ/γού του ΕΔΕΣ
Αικατερίνη Κολοβού Στέλεχος του ΕΔΕΣ
Βασιλική Ρούσια » »

Βιργινία Αθ. Μπαφατάκη στέλεχος του ΕΔΕΣ
Κων/νος Αθ. Μπαφατάκης (10 ετών)
Κων/νος Κραμβής Συντ/χος χωρ/κής
Ευάγγελος Παπαευαγγέλου δικηγόρος Καρδίτσα
Αθανάσιος Αυδίκος υπολ/γός ΕΔΕΣ (Ζαγόρια)
Γεώργιος Ζέρβας γιατρός (γυναικολόγος) (στέλεχος ΕΔΕΣ)
Γεώργιος Δημ. Ζώης Ιερέας, (πατέρας στρατηγού)
Γεράσιμος Καλούτσης ηγούμενος μονής Μελατών
Θεόδωρος Καρατζένης συντ/ρχης στρατού ΕΔΕΣ (Πράμαντα)
Γρηγόριος Ν. Μάντζιος ανθ/ρχος χωροφ/κής
Γεώργιος Ν. Μαντζούκης ταγ/ρχης Αλβανικού πολέμου
Γεώργιος Οικονόμου Ιερέας Βαλκάνου
Νικόλαος Πέπας ταγ/ρχης - δ/τής τάγματος ΕΔΕΣ
Κων/νος Τάτσης Αγωνιστής ΕΔΕΣ
Ηλίας Δημ. Χαβέλας Αγωνιστής ΕΔΕΣ
Σπύρος Σεργιάννης Αγωνιστής ΕΔΕΣ
Αθανάσιος Τσιμπλής Στέλεχος ΕΔΕΣ Κάτω Καλεντίνη
Ιωάννης Η. Κασελούρης » » Φωτεινό
Ιωάννης Τσίκος Δάσκαλος Στέλεχος ΕΔΕΣ Πράμαντα
Γεώργιος Κόκκινος » » Νεράιδα
Θεοφάνης Λιάπης αγρότης Πέντε Αδέρφια
Γεώργιος Θανασέκος Στέλεχος ΕΔΕΣ
Σταύρος Παπαποστόλου φίλος του ΕΔΕΣ
Γεώργιος Τράντζος » » Καρδίτσα
Παπα - Γιώργης » » Πλαίσια
Περικλής .... » » »

Το Χειμώνα του 1943 τα μποντρούμια του μοναστηριού γέμισαν από ταλαίπωρους ανθρώπους άνδες, γυναίκες και παιδιά.

Ενα μπουντρούμι γεμάτο αγωνιστές και ηλιοκαμένους ξωμάχους μέσα στη μούχλα του χρόνου, την υγρασία, τις αράχνες, τα ποντίκια και το βαθύ σκοτάδι με ένα σιτηρέσιο που οδηγούσε αναπόφευκτα στον αργό θάνατο.

Οι κάτοικοι του χωριού φίλοι, γνωστοί και άγνωστοι, νοικοκυραίοι, καλοί χριστιανοί και τόσοι άλλοι άνθρωποι του μόχθου κανένας δεν τόλμησε να πλησιάσει στο μοναστήρι του Αη - Γιώργη για λίγη συμπαράσταση, που τόσο την είχαμε ανάγκη εκείνες τις δύσκολες ώρες της ζωής μας.

* * *

ΣΤΟ ΜΥΡΟΦΥΛΛΟ
(Δεκέμβρης 1943)

Ενας πολύ άσχημος μήνας, κάθε μέρα που περνούσε φαινόταν χρόνος, οι νύχτες ατέλειωτες, βροχές, κρύα, χιόνια, όλα λες και είχαν συστρατευτεί για την εξόντωσή μας, να εξοντώσουν ανθρώπους που είχαν την αφέλεια να μην αντισταθούν.

Φτάσαμε στα Χριστούγεννα του 1943, περασμένα μεσάνυχτα, η τρεμάμενη ψαλμωδία των παπάδων στο θολωτό μπουντρούμι του μοναστηριού, μας έφερε εκείνη τη μεγάλη νύχτα για λίγο μακριά από τον εφιάλτη του στρατοπέδου, μας πέρασε σε έναν όμορφο κόσμο και αγγελικά πλασμένο.

Ολοι μαζί όρθιοι κανοναρχούσαμε σιγανά στη μεγάλη θεϊκή μελωδία την άγια νύχτα που γεννήθηκε ο Χριστός. Και δίπλα μας το μοναστήρι του Αη-Γιώργη, ένα θαυματουργό μοναστήρι με μια άσβεστη ζωντανή παράδοση στο διάβα των αιώνων, αυτή τη δίσεκτη χρονιά δεν λειτουργήθηκε, οι καμπάνες έμειναν κι' αυτές βουβές και η μεγάλη πόρτα ερμητικά κλεισμένη. Κι' εμείς, σαν άυλες μορφές ξεχασμένοι από τον έξω κόσμο μέσα στο χειροπιαστό σκοτάδι, περνούσαμε στιγμές αγωνίας, στιγμές απόγνωσης που άγγιζαν τα όρια της τρέλας.

ΑΡΗΣ ΒΕΛΟΥΧΙΩΤΗΣ

Μια χειμωνιάτικη από τις τελευταίες μέρες του Δεκέμβρη, που το κρύο ήταν τσουχτερό και το χιόνι σκέπασε σιγά-σιγά τις πλαγές του βουνού, η μεγάλη πόρτα άνοιξε και όρμησαν στο σκοτεινό και βρώμικο μπουντρούμι μια δεκαριά μαυροσκούφηδες του Αρη, μας έσυραν έξω στο μικρό προαύλιο σαν πρόβατα στη σφαγή.

Εκεί μας έδεσαν δυο-δυό με χονδρά σχοινιά και σε λίγο μια φάλαγγα ρακένδυτων, δίκην δούλων άλλων εποχών, ανηφό-

ριζε αργά-αργά το μονοπάτι για το Μυρόφυλλο. Στην πλατεία του χωριού στο ιερό τέμενος της παιδείας, που διασκευάστηκε ως φυλακή υψίστης ασφάλειας, περάσαμε μερικές μέρες του Γενάρη.

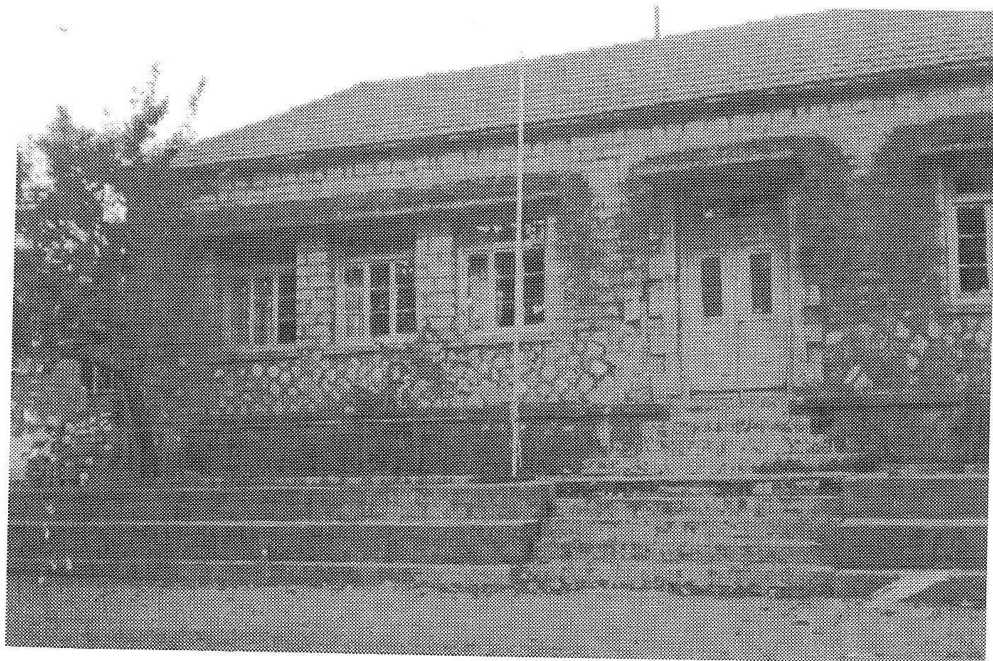
Με τον ερχομό μας στον καινούργιο καταυλισμό μπήκε σε εφαρμογή και το καινούργιο πρόγραμμα εργασίας, κουβαλούσαμε ξύλα για τα τζάκια, νερό για τα μαγειρεία, καθαριότητα των γύρω χώρων και άλλες αγγαρείες πάντα με το αζημίωτο, για δυο κουταλιές ανάλατο κουρκούτι.

Ενα πρωινό κατεβήκαμε με τον μπάρμπα-Γιάννη Καψάλη συνοδεία δύο ενόπλων, στη βρύση να πάρουμε νερό. Εκεί παράμερα στη βρύση καθόταν ένας χωριανός γνωστός από παλιότερα του μπαρμπα-Γιάννη.

Μόλις πλησιάσαμε στη βρύση ήλθε πιο κοντά και με βλέμμα βλοσυρό, είπε στους συνοδούς αντάρτες: «Τί τους φυλάτε; άσχημα κάνετε που δεν τους σκοτώνετε!».

Ο μπάρμπα-Γιάννης, που γνώριζε για καλό άνθρωπο το Μυροφυλλίτη χωριανό, έμεινε άναυδος για το φέρσιμο και μάλιστα σε συνανθρώπους που η παρουσία τους και μόνο προξενούσε οίκτο, λίγη ανθρωπιά θα ήταν βάλσαμο στον ανθρώπινο πόνο.

Ο Καψάλης, ένας σεβαστός γέρος, ξεχώριζε μέσα στους άλλους για τις

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΟΥ ΜΥΡΟΦΥΛΛΟΥ ΟΠΩΣ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΕΡΑ

σωστές εκτιμήσεις του. Σύμφωνα με τη νέα τάξη πραγμάτων έβγαλε το συμπέρασμα, ότι ο Μυροφυλλίτης χωρικός φαίνεται να πήρε πρόσφατα κάποιο αξίωμα και βρήκε την κατάλληλη στιγμή να δείξει τον... καλό του εαυτό.

Οι μέρες περνούσαν και ο Γενάρης πρώτος μήνας του καινούργιου χρόνου, έκαμε την εμφάνισή του με άσχημα σημάδια. Η μεγάλη γιορτή της Χριστιανοσύνης μας βρήκε αμπαρωμένους σε μια άθλια αίθουσα του σχολείου. Παπάς δεν φάνηκε με την αγιαστούρα για να μας ευλογήσει και να φύγουν οι καλικάντζαροι, ούτε και στη γειτονιά ακούστηκε το τροπάρι «Εν Ιορδάνη βαπτιζομένου Σου Κύριε...» και εμείς στα χαμένα περιμέναμε άφεση αμαρτιών με τον ερχομό του καινούργιου χρόνου.

Και εκεί που νομίζαμε, ότι όλα θα πήγαιναν κατ' ευχήν και με τη βοήθεια του Μεγαλομάρτυρα και προστάτη των πτωχών και αδυνάτων, η μπάρα της πόρτας έπεσε και όρμησαν ως μαινόμενοι ταύροι η κουστωδία του τρομερού Αρη Βελουχιώτη, ο λεοντόκαρδος Τζαβέλας, ο φοβερός Οκτωβριανός και μια δεκαπενταριά άλλοι πωγωνάτοι ένας τον έναν, έτοιμοι να μας κατασπαράξουν.

Τα βουρδούλια πλατάγιζαν στο αέρα του απαίσιου θαλάμου, λες και γινόταν βομβαρδισμός Γερμανικών στούκας και κατέβαιναν μανιωδώς στα σκελετωμένα κορμιά των ανθρώπων-φαντάσματα.

Θεέ μου τί φρίκη ήταν εκείνη!

Ο Αρης σε κάποια στιγμή ρώτησε το Γιώργο Βασιλάκη τί δουλειά κάνει και ο Γιώργος απερίσκεπτα πέταξε μια ρουκέτα: δάσκαλος!

Δεν πρόλαβε να τελειώσει τη φράση και ο τρομερός Αρης του κατάφερε ένα δυνατό χαστούκι που στροβίλισε σαν σβούρα και με βροντώδη φωνή του είπε: «Σα δε ντρέπεσαι παλιοτόμαρο δάσκαλος και στην αντίδραση;».

Εγώ δίπλα του για να γλιτώσω, ξέφυγα μέσα στους άλλους, που χοροπηδούσαν με το ανάκρουσμα της παρατεταμενης μουσικής του βούρδουλα. Στην άκρη σε μια γωνιά ήταν κουλουριασμένος ο Περικλής Μαρέτης, που δεν είχε πάρει είδηση τους παρείσακτους του Βελουχιώτη, καίτοι ο πάταγος του χοροπηδήματος ήταν όμοιος με σεισμική δόνηση επτά ρίχτερ.

Μόλις τον αντίκρισε ο Τζαβέλας πλησίασε και του έριξε τρεις απανωτές κλοτσιές που τινάχτηκε σαν ελατήριο και χωρίς καθυστέρηση μπήκε και αυτός στο πρωτόγνωρο πανηγύρι.

Η μπόχα από το συνωστισμό, ο μπουχός από το ξετίναγμα του βούρδουλα

και ο κουρνιαχτός από το χοροπήδημα, ανάγκασαν τους ανεπιθύμητους επισκέπτες να εγκαταλείψουν την αίθουσα και να πάρει τέλος ο χορός των βρικολάκων.

Δεν πέρασε πολύ ώρα από τότε και ο Αρης πήρε την απόφαση, μια απόφαση που ασφαλώς δεν ήταν στις προθέσεις του, όμως στάθηκε σωτήρια σχεδόν για όλους μας.

Η πόρτα άνοιξε για δεύτερη φορά πρωί-πρωί στις 7 Γενάρη και η κουστωδία του Αρη μπήκε ξανά στην αίθουσα για το ευγενικό τους έργο. Τούτη τη φορά το σύστημα είχε αλλάξει. Μας έδεσαν σφιχτά σε οχτάδες και με ένα ενδιάμεσο ζυγό από καναβόσκοινο, για να είναι σε θέση κάθε στιγμή να ελέγχουν την πορεία με την προοδευτική μέθοδο της σαρανταποδαρούσας.

Το σύνθημα της κίνησης δόθηκε και ο Γολγοθάς όρθωνε για άλλη μια φορά απειλητικά το ανάστημά του.

Σημ.: *Στις 4 του Γενάρη του 1944 ο στρατηγός Ζέρβας εξαπέλυσε γενική επίθεση κατά των δυνάμεων του ΕΛΑΣ για την ανακατάληψη των χαμένων εδαφών, που ο ΕΛΑΣ κατέλαβε αμαχητί, μετά από τις πολύνεκρες μάχες των δυνάμεων του ΕΔΕΣ εναντίον της επίλεκτης Γερμανικής μεραρχίας Εντελβάις, που ενεργούσε εκείνη τη χρονική περίοδο εκκαθαριστικές επιχειρήσεις στην περιοχή της Ηπείρου. Η επιθετική ενέργεια των δυνάμεων του ΕΔΕΣ ανάγκασε τις δυνάμεις του ΕΛΑΣ να υποχωρήσουν πανικόβλητες μέχρι τον Αχελώο και ο Αρης Βελουχιώτης βρέθηκε στη δύσκολη θέση να μεταφέρει επειγόντως το στρατηγείο του, για λόγους ασφάλειας στο Μυρόφυλλο Τρικάλων.*

ΓΕΝΑΡΗΣ ΤΟΥ 1944

Ένα πρωί μιας συνεφιασμένης Παρασκευής στις 7 του Γενάρη του 1944, μια φάλαγγα ρακένδυτων εκατόν είκοσι περίπου ανθρώπων, εγκατέλειπε το στρατόπεδο Μυροφύλλου για τα ενδότερα των Αγράφων. Την ίδια μέρα μια άλλη φάλαγγα με το σταυρό στον ώμο, ανέβαινε το Γολγοθά του μαρτυρίου από τη γέφυρα Κονδύλη για το Μυρόφυλλο.

Στο βιβλίο του Κώστα Μόσιαλου **«Αντάρτικο 1942 - '44»** και στις σελίδες 30-41 διαβάζουμε:

«... Στον αυχένα, λίγο πιο πάνω από τη γέφυρα σταμάτησαν για λίγα λεπτά να πάρουν μια πρώτη γνωριμία με το σφάξιμο του Ιταλού μάγειρα, που του κόλλησαν τη ρετσινιά του φασίστα και του σαμποταριστή. Το μαχαίρι του καπετάν Νέστορα διψούσε για αίμα και με ένα τράβηγμα από το θηκάρι, το κουφάρι του Ιταλού στρατιώτη, που ζήτησε προστασία στην ορεινή Ελλάδα σφάδαζε στο χώμα.

» Το γνωστό σχολείο του χωριού δέχτηκε για φιλοξενία είκοσι και έναν ανθρώπους φιλήσυχους και οικογενειάρχες από αυτούς δέκα ήταν από τη Μικροσπηλιά και οι άλλοι από τα γύρω χωριά της περιοχής Τζουμέρκων. Τους άρπαξαν από τα σπίτια τους, χωρίς καμιά αφορμή τη νύχτα στις 4 του Γενάρη και τους οδήγησαν στο εκτελεστικό απόσπασμα.

» Από τη Μικροσπηλιά ξεκληρίστηκαν οι Κορδολαίοι, ο Χρήστος, ο Αποστόλης, ο Αναστάσης και ο Ευστράτιος, ο Γιώργος Παππάς, ο Κώστας Μήτσιος, ο Γιάννης Κρεμπούνης, ο Αλέξανδρος Τσιρώνης, ο Γιώργος και ο Κώστας Μόσιαλος. Ο τελευταίος ο Κώστας σώθηκε από θαύμα, ήταν φαίνεται της μοίρας το γραφτό να μείνει μάρτυρας μιας τραγωδίας που δεν είχε προηγούμενο.

» Εκείνο το βράδυ στις επτά του Γενάρη, μετά από μια παρωδία ανάκρισης από τους καπεταναίους του Αρη, τους έδεσαν πισθάγκωνα με καλώδια και με χοντρή τριχιά περασμένη ζυγό από τη μασχάλη του πρώτου που έφθανε μέχρι και τον τελευταίο. Τα μεσάνυχτα μέσα από λίγη αστροφεγιά οι καπεταναίοι Υψηλάντης, Διαμαντής, Νέστορας, Τζίμας, Νίκας και μερικοί άλλοι, τους οδήγησαν στην κατηφορική πλαγιά πιο κάτω από την εκκλησία δίπλα σ' ένα λάκκο, που είχε ετοιμαστεί από κατοίκους του χωριού και εκεί τους έσφαξαν έναν-έναν ρίχνοντάς τους μέσα στο λάκκο.

» Ο Κων/νος Μόσιαλος, παλικάρι τότε είκοσι χρονών, βρισκόταν στη

σειρά εικοστός και το θαύμα έγινε! Με το κόψιμο του ζυγού λύθηκαν και τα καλώδια των χεριών του χωρίς αυτό να γίνει αντιληπτό από το δήμιο και την ώρα που τον πίεζαν να γονατίσει, με μια σπροξιά ρίχνει κάτω τον σφαγέα και σαλτάρισε στη ρεματιά. Οι πρώτες σφαίρες δεν ήταν δικές του και κατηφόρισε μέσα στο σκοτάδι για το ποτάμι. Εκεί στην πλαγιά στα πουρνάρια, με τη φροντίδα και τη στοργή του γέρο-Καγκιούζη και του γιού του Γρηγόρη, μετά από λίγες μέρες ο Μόσιαλος πέρασε το ποτάμι από την εδώ πλευρά και τον παρέλαβε ο Βαγγέλης Μαρέτης, ένας εξαίρετος άνθρωπος και από τους λίγους αγωνιστές που έσωσε τη ζωή όχι μόνο του Μόσιαλου αλλά και πολλών άλλων...».

Ο μεγαλομάρτυρας Αγιος Γεώργιος προστάτης των πτωχών και αδυνάτων, βοήθησε να μείνουν μερικοί στη ζωή για μαρτυρία της πρωτάκουστης τραγωδίας.

Ευάγγελος Μαρέτης: Τετρακωμίτης την καταγωγή, κάτοικος Μεσούντας, τίμιος, ειλικρινής, καλός οικογενειάρχης και φιλόξενος άνθρωπος. Εσωσε πολλούς κυνηγημένους, τον Κώστα Μόσιαλο από τη Μικροσπηλιά, τον Κώστα Γεωργούλα δάσκαλο από το Τετράκωμο, καταδικάστηκε σε θάνατο από τον ΕΛΑΣ, τα δυό παιδιά από τη Θεσσαλία που κρύφτηκαν, μετά την αυτοκτονία του Αρη στην πλαγιά του βουνού, τα φυγάδεψε για τα σπίτια τους, τα δυο κορίτσια που δραπέτευσαν από το παιδομάζωμα και αρκετούς άλλους.

Στο σπίτι του, εκεί στην ερημιά στα φαράγγια του Σέλτσου, εύρισκαν καταφύγιο και φιλοξενία φυγάδες, διωκόμενοι, καταζητούμενοι και άτομα που είχαν ανάγκη προστασίας. Ο Μαρέτης τους έκρυβε στα γιδομάντρια, μέσα στα φαράγγια, που δύσκολα έβαζε πόδι περαστικός και με την πρώτη ευκαιρία τους οδηγούσε, νύχτα - σε νύχτα, μέσα από γιδόστρατες στην απέναντι όχθη του Αράχθου.

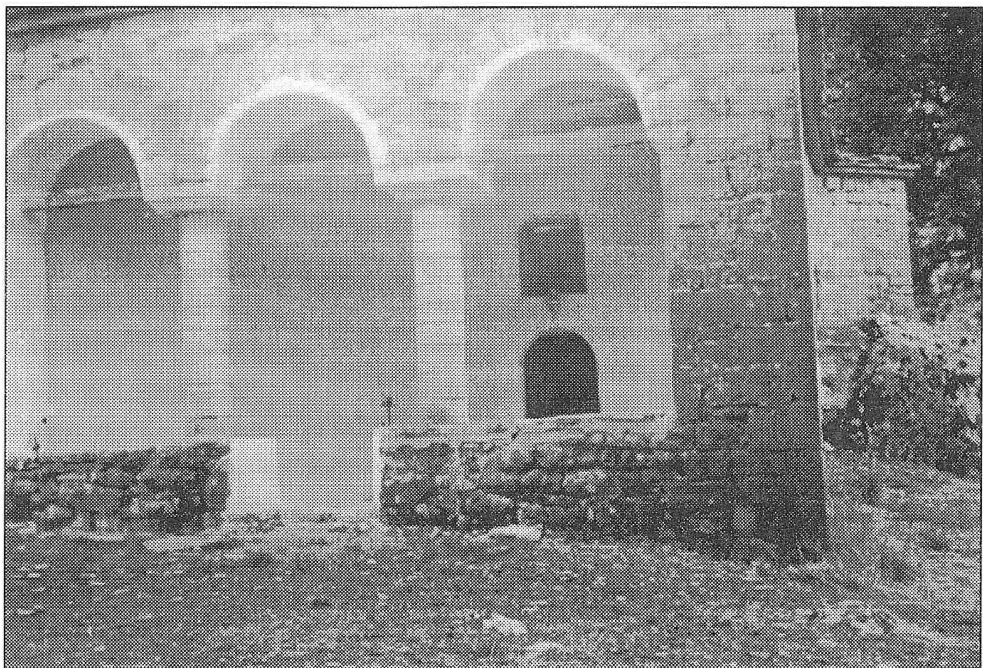

ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΟΘΩΝΙ

Οταν περάσαμε από το απέναντι εκκλησάκι της Αγίας Παρασκευής, στη μεγάλη στροφή του δρόμου είδαμε στους τελευταίους της φάλαγγας να σέρνουν ημίγυμνο μέσα στο λαγγάδι τον **καλόγηρο Γεράσιμο**. Ηταν μια δραματική σκηνή σαν εκείνες του Τρωικού πολέμου, που αναβίωσε εκείνες τις ώρες στις πλαγιές της Πίνδου. Τον έσυραν αρκετά μέτρα πέρα ως τα μεγάλα πουρνάρια του συνοικισμού και τον πέταξαν σαν ψοφίμι στο κόκκινο στεφάνι βορά των πεινασμένων λύκων.

Πρωτού να φύγουμε από το σχολείο για το ταξίδι στο άγνωστο, ο καλόγηρος, που είχε προαισθανθεί το τέλος του, είπε του Γιώργου Βασιλάκη να πάρει μερικά χρήματα που έφερε μαζί του, μήπως του δοθεί ευκαιρία να βελτιώσει το φαγητό των κρατουμένων. Ο Βασιλάκης δεν τόλμησε να τα πάρει γιατί υπήρχε φόβος να γίνει αντιληπτός και τότε θα είχε άσχημα ξεμπερδέματα.

Βαδίζαμε ολόκληρες ώρες σχεδόν γυμνοί, ξυπόλητοι, νηστικοί και με πόδια ματωμενα μέσα στις απάτητες πλαγιές και στα φαράγγια της Πίνδου, που

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΤΟ ΚΟΘΩΝΙ

πάσκιζαν σε κάθε λεπτό να μας αρπάξουν για τα τάρταρα του κάτω κόσμου.

Η ταλαιπωρία γινόταν πιο εφιαλτική από τους μαυροσκούφηδες, που συντόνιζαν την πορεία των πεζών και πολλές φορές χτυπούσαν χωρίς διάκριση όποιον εύρισκαν μπροστά τους.

Αλίμονο σε εκείνον που θα γονάτιζε, ο χάρος καραδοκούσε σε κάθε στροφή του δρόμου. Σε αυτούς τους χαλεπούς καιρούς ήταν η μόνη ευκαιρία να δοκιμαστεί ο νόμος της ζούγκλας σε όλο του το μεγαλείο.

Οσο προχωρούσαμε για τα ενδότερα της χώρας των Λάπιθων, τόσο δυνάμωνε το κρύο και το χιόνι κατέβαινε αργά-αργά από τις κορφές της Πίνδου όλο και χαμηλότερα. Εμείς προχωρούσαμε χωρίς ανάπαυλα και με κομμένη την ανάσα στις ατέλειωτες βουνοπλαγιές, τους γκρεμούς και τις νεροκατέβατες λαγκαδιές.

Ενας αντάρτης με το όνομα Αλέκος που δεν άντεξε κι' αυτός την οδυνηρή δοκιμασία, σε μια στροφή του δρόμου πλησίασε το Γιώργο Βασιλάκη και το γιατρό Παπαδημητρίου και με φωνή αγανάκτησης είπε: **«Τί να σας κάνω αδέρφια!»**. Ηταν μια κραυγή, ήταν φωνή πόνου ενός ανθρώπου που συμπονούσε στο μεγάλο δράμα, χωρίς να έχει τη δύναμη να βάλει χέρι βοήθειας.

Είχαμε ακόμη αρκετή πορεία για το χωριό Κοθώνι, που φάνταζε στο βάθος από το αγνάντεμα της μεγάλης στροφής.

Ο **Ηλίας Χουλιάρας**, παιδάκι τότε οκτώ χρονών, πλήρωνε κι'αυτό τις «αμαρτίες» του πατέρα του, δεν άντεξε την ταλαιπωρία και γονάτισε. Ενας μαυροσκούφης καβαλάρης, που βρέθηε εκεί κοντά λυπήθηκε το μικρό Ηλία, κατέβηκε από το άλογό του, πήρε το μικρό παιδί στην αγκαλιά του και το ανέβασε στη σέλα του αλόγου.

Ενας άλλος μαυροσκούφης, ο καπετάν Αχιλλέας εκείνη την ώρα που ήταν πιο πίσω, έφτασε τρέχοντας το σύντροφό του άρπαξε το μικρό παιδί και το πέταξε παράμερα του δρόμου λέγοντας: «Οταν μεγαλώσει και αυτό θα γίνει φαρμακερή οχιά». Ο Ηλίας ευτυχώς δεν χτύπησε και κλαίγοντας έτρεξε στη μητέρα του, που ήταν ανήμπορη να βοηθήσει γιατί ακολουθούσε κι' αυτή δέσμια τη φάλαγγα. Μετά από μια εξαντλητική πορεία πολλών ωρών φτάσαμε το βράδυ στο Κοθώνι, ένα χωριουδάκι της Πίνδου με λίγα σκόρπια σπιτάκια κολλημένα σε μια κατηφορική πλαγιά που έφθανε μέχρι το ποτάμι.

Το βράδυ ο αντάρτης Τζικιώτης καμάρωνε τις καινούργιες μαύρες μπότες τουκαλόγηρου Γεράσιμου, που έμεινε βορά των σαρκοφάγων της Πίνδου.

Στο πλακόστρωτο της εκκλησίας περάσαμε μια χειμωνιάτικη νύχτα του

Γενάρη. Κουλουριαστήκαμε σαν τα σκυλιά να συνέλθουμε από την πολλή κούραση και το τσουχτερό κρύο, που περόνιαζε ως το κόκκαλο.

Σε λίγο η νύχτα άπλωνε σιγά-σιγά το μαύρο πέπλο της και εμείς στοιβαγμένοι ο ένας κοντά στον άλλο προσπαθούσαμε, έστω και για λίγο να ξεχάσουμε τη σκληρή πραγματικότητα.. Μόνο κάπου-κάπου τα βογγιτά των πονεμένων και το αδύναμο χτυποκάρδι συνόδευαν τη νεκρική σιγή εκείνης της νύχτας.

Ο Μέγας Αρχιερέας όρθιος στην Ωραία Πύλη κρατώντας το δισκοπότηρο «εν τω μέσω της νυκτός» μας έδινε λίγο κουράγιο και θέριευε την αποσταμένη ελπίδα.

Πέρασε ακόμη μια νύχτα και από τις αντικρινές βουνοκορφές ξεπρόβαλε η μονάκριβη της νύχτας κόρη αυγούλα, στέλνοντας το θερμό χαιρετισμό της από το μικρό παράθυρο της θολόκτιστης εκκλησιάς και δίπλα στην αμπαρωμένη πόρτα, που άνοιξε στη στιγμή, ανέμενε ένα καζάνι με το συνηθισμένο κουρκούτι. Ρουφήξαμε στα όρθια τον ανάλατο χυλό, μπήκαμε με το παράγγελμα στη γραμμή και δεμένοι με αριστοτεχνική μέθοδο, έτοιμοι για το ξεκίνημα.

Σημ.: 1. **Ο Γιάννης Ζώης, αγωνιστής του ΕΔΕΣ, που πήρε μέρος σε πολλές μάχες κατά των κατοχικών δυνάμεων θυμάται:**

«Ο καλόγηρος Γεράσιμος ήταν ένας από τους καλούς ανθρώπους και ιδιαίτερα ιερωμένους που πέρασαν σε αυτό το μοναστήρι. Στις μέρες του το μοναστήρι απόκτησε αρκετή περιουσία, χωράφια, βοσκοτόπους, κοπάδια πρόβατα, αποθήκες προϊόντων, κελιά υποδοχής προσκυνητών, επισκεπτών, στρατοκόπων και κατατρεγμένων μιας άδικης κοινωνίας.

Σε αυτό το τέμενος της ορθοδοξίας εύβρισκαν παρηγοριά κι' ελπίδα άνθρωποι φτωχοί, ανήποροι, δυστυχισμένοι και απόκληροι της μοίρας. Ακόμη, σχεδόν καθημερινά, διερχόμενα αντάρτικα τμήματα φιλοξενούνταν χωρίς διάκριση και των δυο οργανώσεων.

2. Ο λοχαγός Θεόδ. Χαρβαλάκης στο δρόμο για το Μεζήλο είπε στο Γιώργο Βασιλάκη και το γιατρό Παπαδημητρίου, ότι ο καλόγηρος των Μελατών Γεράσιμος έδωσε στον Αρη Βελουχιώτη 2.500 χρυσές λίρες, όταν ο ΕΛΑΣ έβαλε πόδι στην Ηπειρο.

Σύμφωνα με τα λεγόμενα του Γιάννη Ζώη, οι λίρες δόθηκαν από τον καλόγηρο στο συχωριανό του Παλιούρα (Θεόδωρο Τζαλοκώστα) αξιωματικό του ΕΛΑΣ να τις παραδώσει στον αρχηγό του τον Αρη. 3. Στο δρόμο από το Κοθώνι για το Βαλκάνο ο αντάρτης της συνοδείας Αλέκος είπε στο «φίλο του» Βασιλάκη με κάθε επιφύλαξη, να φροντίσει να γίνει αρεστός στη δ/ση για να γλιτώσει τους κρατούμενους, γιατί ο Αρης έδωκε ρητή εντολή σε περίπτωση επιδείνωσης της κατάστασης των επιχειρήσεων να σκοτωθούν όλοι.

ΠΟΡΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΒΑΛΚΑΝΟ

Φάλαγγα κουρελήδων δίκην δούλων Ρωμαϊκής περιόδου, ξεκίνησε πρωί-πρωί αδύναμη και χωρίς κουράγιο μέσα σε μια δύσβατη πλαγιά, έχοντας και τούτη τη φορά συντροφιά το τσουχτερό κρύο και το χιονόνερο που κατέβαινε όλο και χαμηλότερα. Οσο προχωρούσαμε στην απέραντη χιονισμένη πλαγιά, τόσο περισσότερο το κουράγιο μας άφηνε και η ταλαιπωρία γινόταν ακόμη πιο οδυνηρή.

Βάλαμε τα δυνατά μας, η ανημπόρια να γίνει δύναμη και η απόγνωση κουράγιο, για να φθάσουμε αργά το απόγευμα σε ελεεινή κατάσταση στο Βαλκάνο των Τρικάλων.

Στο παγωμένο πλακόστρωτο της μεγάλης εκκλησιάς, βρεγμένοι ως το μεδούλι των κοκκάλων, με χέρια πρησμένα και πόδια ματωμένα, περάσαμε μια από τις πιο δύσκολες παγερές νύχτες εκείνου του άχαρου χειμώνα.

Από εδώ και πέρα ελπίζαμε η απάνθρωπη συμπεριφορά των μαυροσκούφηδων θα άλλαζε προς το καλύτερο, θα γινόταν πιο ανθρώπινη, μια που είχαμε ξεμακρύνει αρκετά από το θέατρο του αδελφοκτόνου διχασμού και ο απόηχος των πολυβόλων δεν τους ενοχλούσε.

Δυστυχώς αντί να βελτιωθεί η κατάσταση, από τη μια μέρα στην άλλη, πήγαινε χειρότερα και η απελπισία άγγιξε τα όρια της τρέλας.

Με τη βοήθεια κάποιων αγίων ξημέρωσε η επόμενη ημέρα μια Τρίτη και φαρμακερή.

Η πόρτα της εκκλησιάς άνοιξε απότομα και όρμησαν μέσα ο καπετάν Αχιλλέας με έναν άλλο γεροδεμένο μαυροσκούφη, έκοψαν τα καλώδια των δύο βετεράνων αξιωματικών του πρώτου και δευτέρου παγκοσμίου πολέμου Θεόδωρου Καρατζένη και Νικόλαου Πέπα και τους έβγαλαν έξω.

Μετά από αρκετή ώρα και αφού οι δήμιοι τελείωσαν το αποτρόπαιο εγκληματικό τους έργο, επέστρεψαν στην εκκλησιά, πνέοντες μένεα μπήκαν μέσα για δεύτερη φορά, άρπαξαν τους γιατρούς Γεώργιο Ζέρβα, Κων/νο Παπαδημητρίου, Κων/νο Βάκκα, Βασίλειο Τσίκο, Γιάννη Τσιρογιάννη και Γεώργιο Χονδρό τους έσυραν στο προαύλιο της εκκλησιάς σαν πρόβατα στη σφαγή και άρχισε ο χορός των αναστενάρηδων.

Ο βούρδουλας των μαυροσκούφηδων του Αρη έπεφτε ανελέητα στα σκελετωμένα κορμιά των γιατρών με την αιτία, ότι κάποιος από τους γιατρούς

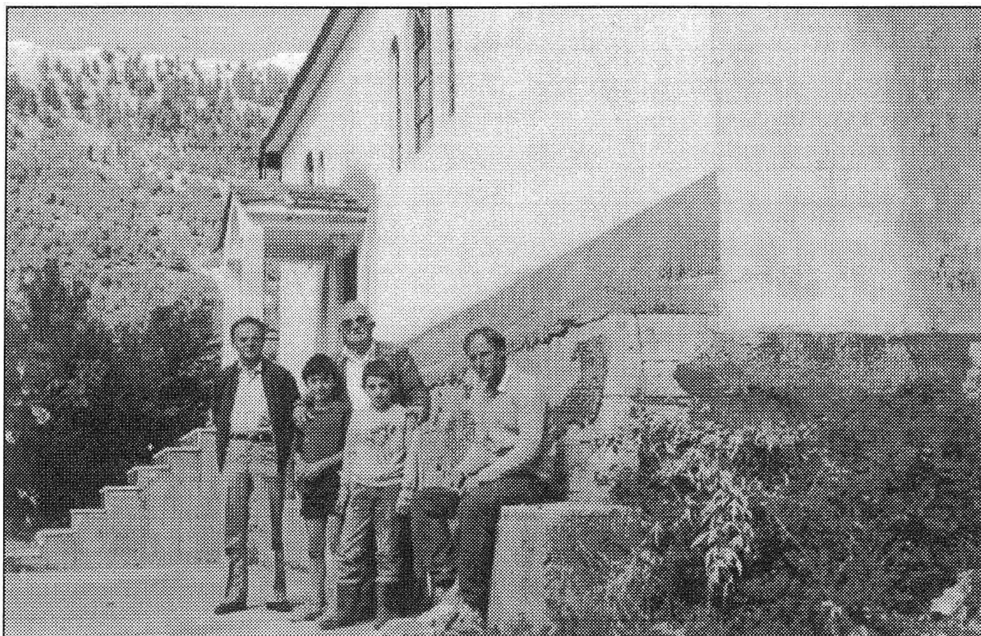
έδωσε στα δύο καθάρματα (Καρατζένη και Πέπα) δηλητήριο με το οποίο προσπάθησαν να δηλητηριάσουν τους άνδρες της φρουράς και η πράξη τους αυτή πληρώθηκε όπως τους άξιζε!

Από το ανελέητο χοροπήδημα και το πετσόκομμα του μαστιγίου, που συνέχιζε ρυθμικά και με αμείωτη ένταση, πήρε θάρρος ο γιατρός Γεώργιος Χονδρός ένας εξαίρετος επιστήμονας και άνθρωπος από τη Μεσοχώρα Τρικάλων και διαμαρτυρήθηκε έντονα:

«Συναγωνιστές τους είπε, γιατί μας σκοτώνετε; Εμείς μέχρι σήμερα δεν είχαμε καμιά επικοινωνία με τους δυό βαρυποινήτες, ούτε έχουμε κρυμμένα φάρμακα σ' αυτά τα κουρέλια που μας έχουν απομείνει,, ακόμη μέχρι χθές το βράδυ τους είχατε στην απομόνωση μακριά από μας, άδικα μας σκοτώνετε!».

Η διαμαρτυρία του γιατρού έπιασε τόπο, ίσως και να κουράστηκαν οι δήμιοι, ο βούρδουλας σε λίγο σταμάτησε αλλά το αίμα έτρεχε από το ανελέητο πετσόκομμα.

Από το προαύλιο της εκκλησιάς τους μετέφεραν σε άσχημη κατάσταση πιο κάτω και τους απομόνωσαν σε ένα υπόγειο κτιρίου. Εκεί παρέμειναν εκείνη την παγερή νύχτα και την επομένη τους επανέφεραν στην εκκλησία σχεδόν αγνώριστους.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΤΟ ΒΑΛΚΑΝΟ
Στη φωτογρ.: Ο Ε. Βασιλάκης, ο Γ. Βασιλάκης και τρία παιδιά του χωριού

Για πρώτη φορά από την αρχή της ομηρίας έπεσε τόσο ξύλο και με τέτοιο μένος στους γιατρούς, στους παπάδες, ακόμη και σε ανθρώπους του μόχθου, που χωρίς περίσκεψη σήκωσαν λευκό πανί στην αδελφοκτόνο σύρραξη. Τώρα ήταν πλέον αργά! Ο Γεώργιος Οικονόμου παπα-Γιώργης από το ίδιο χωριό, που τον κουβάλησαν κι' αυτόν την επομένη για ασήμαντη αιτία μας είπε:

«Τους δύο αξιωματικούς τους πήγαν στο πίσω μέρος της εκκλησιάς στο λαγκάδι και τους κατέσφαξαν με το μαχαίρι».

Στο άκουσμα του φρικτού εγκλήματος της σφαγής των αξιωματικών, όλοι μείναμε άφωνοι για πολλές ώρες.

Το άλλο βράδυ οι γυναίκες που είχαν στριμωχθεί στο πατάρι του γυναικωνίτη για να περάσουν τη χειμωνιάτικη νύχτα, περασμένα μεσάνυχτα άκουγαν από το πίσω μέρος της εκκλησιάς σπαρακτικές κραυγές ανθρώπων, που τους οδηγούσαν νύχτα στον τόπο του μαρτυρίου. Φοβερά τρομαγμένες εγκατέλειψαν το υπερώο και μαζεύτηκαν σε μια γωνιά του γυναικωνίτη, χωρίς να κλείσουν μάτι ως το πρωί της επομένης ημέρας.

Περάσαμε, χωρίς προηγούμενο δυο μαρτυρικά βράδια στην εκκλησία του χωριού και από εδώ και πέρα μας ανέμεναν νέες περιπέτειες ακόμη χειρότερες. Σε κάποια ώρα η αμπαρωμένη πόρτα άνοιξε και αραδιάστηκαν μια δεκαριά περίπου επισκέπτες εφοδιασμένοι με τα απαραίτητα σύνεργα για το νέο ξεκίνημα.

Χωρίς καθυστέρηση ρουφήξαμε το καθιερωμένο μενού της ημέρας, που μας περίμενε δίπλα στην εξώπορτα και με το οχταδικό δέσιμο, σύστημα πρωτόγνωρης ασφάλειας μπήκαμε στο ανηφορικό μονοπάτι για τον καινούργιο γολγοθά, που φάνταζε πάνω στον αυχένα της χιονισμένης ράχης.

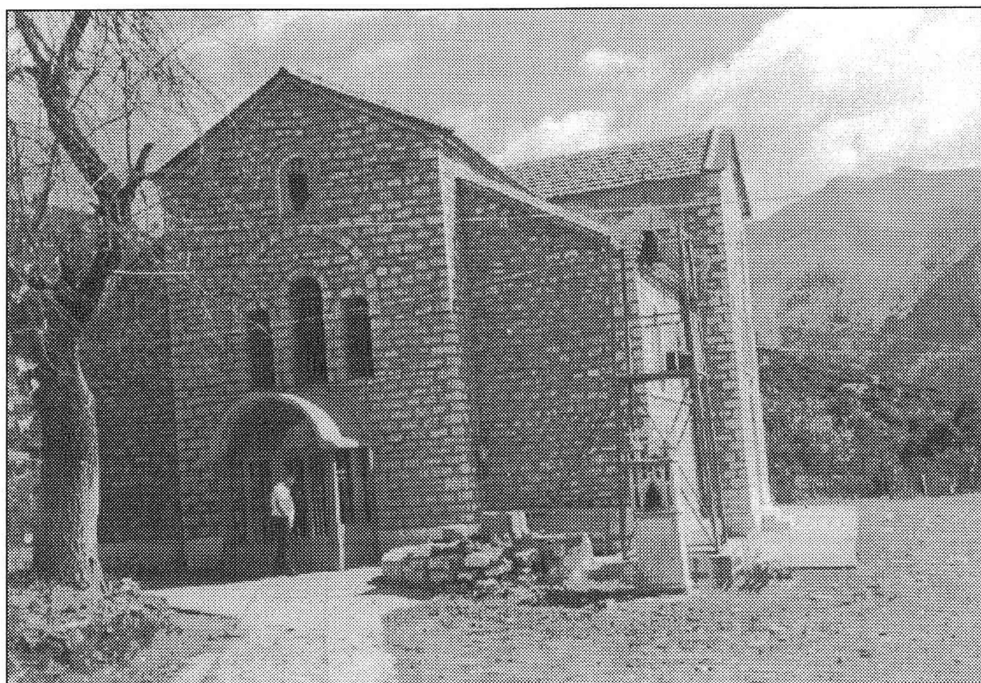

ΠΟΡΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΛΗΚΩΜΗ

Το μονοπάτι που έφθανε ως την κορυφή της απότομης βουνοπλαγιάς, ήταν δύσβατο και η ανάβαση πολύ δύσκολη. Ανεβαίναμε τραβώντας ο ένας τον άλλο, όπως τα μυρμήγκια ώρες ολόκληρες, τη μια μετά την άλλη τις χιονισμένες πλαγιές των Αγράφων και εκεί που νομίζαμε, ότι πλησιάζαμε στην κορυφή, άλλη ξεφύτρωσε μπροστά μας ακόμη πιο χειρότερη.

Κόντευε μεσημέρι όταν από τον αυχένα της ψηλότερης κορυφογραμμής φάνηκαν στο βάθος της ρεματιάς μερικά σκόρπια σπιτάκια σαν φθινοπωρινά φύλλα διάσπαρτα εδώ κι' εκεί στην πλαγιά της Πίνδου, ήταν το χωριό Καληκώμη.

Μετά από μια πορεία μερικών ωρών στη μεγάλη κατηφοριά, φθάσαμε στην αυλή της εκκλησιάς του χωριού, εκεί σταματήσαμε για λίγη ώρα να εφοδιαστούν με τρόφιμα οι άνδρες της συνοδείας και συνεχίσαμε το μεγάλο αγώνα δρόμου για το χωριό Λιάσκοβο.

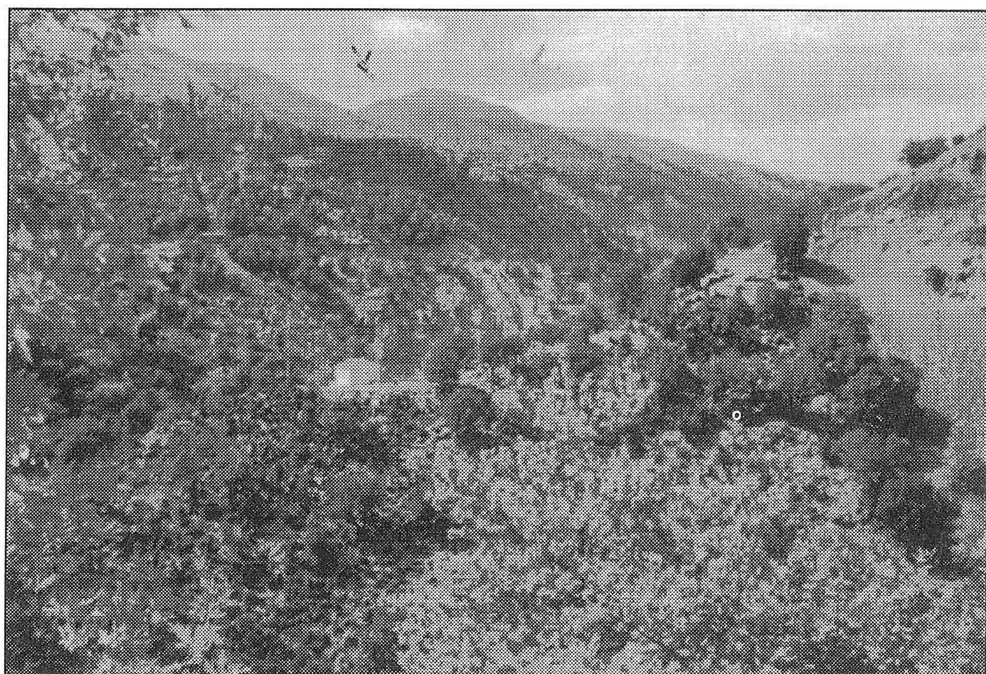

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΚΑΛΗΚΩΜΗΣ ΟΠΩΣ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΕΡΑ

Σε μια από αυτές τις αμέτρητες πλαγιές, ο Κώστας Κραμπής, ένα αθώο ανθρωπάκι δεν άντεξε στη μεγάλη ταλαιπωρία και παρά τις προσπάθειες του διπλανού του Χαράλαμπου Γιαννούλα να του δώσει λίγο κουράγιο δεν τα κατάφερε, στάθηκε αδύνατο να ανακτήσει τις αποσταμένες δυνάμεις του.

Ο Κραμπής το συμπαθητικό γεροντάκι, ξεκίνησε από τα Γιάννινα με ένα γράμμα από το φίλο του τον αρχίατρο Γιάννη Πρίντζο, να το παραδώσει στον συν/ρχη και καπετάνιο του ΕΛΑΣ Ηλία Λουτσιάρη στον Ξηρόκαμπο της Αρτας. Ο γιατρός Πρίντζος με την επιστολή του παρακαλούσε το Λουτσιάρη να μεσολαβήσει για την απόλυση του γαμπρού του Κώστα Βάκκα, που είχε κι' αυτός την τύχη να βρίσκεται δέσμιος στη φάλαγγα των απόλκηρων της μοίρας. Αυτό το γράμμα δεν έφτασε ποτέ στον προορισμό του, αλλά και άν τελικά έφθανε, η ηλεκτρισμένη κατάσταση εκείνη τη χρονική περίοδο δεν άφηνε περιθώρια για φιλίες και παλιές γνωριμίες, έτσι ο γιατρός Βάκκας θα είχε την ίδια τύχη με μας τους άλλους.

Ο Κραμπής ανύποπτος του καλού καιρού, τράβηξε το δρόμο για τον Ξηρόκαμπο, εκεί κάπου στα μισά της διαδρομής έπεσε στα χέρια των

ΕΔΩ ΣΤΗΝ ΠΛΑΓΙΑ ΤΩΝ ΑΓΡΑΦΩΝ ΕΜΕΙΝΕ ΓΙΑ ΠΑΝΤΑ
Ο ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΑΜΠΗΣ

ΕΛΑΣιτών και μετά από ολιγόλεπτη ανάκριση έφαγε το ξύλο της χρονιάς του. Το γράμμα σχίστηκε και δέσμιος οδηγήθηκε σε αξιολύπητη κατάσταση στα μποντρούμια του Αγίου Γεωργίου στο Μυρόφυλλο. Ετσι ο καλός μας πεζοπόρος βρέθηκε αναπάντεχαστον ανεμοστρόβιλο των παθών και της εκδίκησης.

Στα Γιάννινα δεν ξαναγύρισε, άφησε την τελευταία του πνοή σε μια πλαγιά των Αγράφων, εκεί που δεν τον συνοδεύει ούτε σταυρός ούτε καντήλι.

Ο μαυροσκούφης καπετάν Αχιλλέας σωστό αγρίμι του λόγγου, τον άρπαξε από το σβέρκο, τον γονάτισε πάνω σε ένα θάμνο και το μαχαίρι άστραψε, έτοιμο να μπηχτεί στο λαιμό του. Το θύμα δε μπόρεσε ούτε καν να αρθρώσει λέξη, μόνο γύρισε το βλέμμα προς τον ουρανό και με το αναιμικό του χέρι προσπάθησε να κάμει το σημείο του σταυρού, τελευταία επιθυμία που δεν πραγματοποιήθηκε, το άψυχο κουφάρι κυλίστηκε στο χώμα.

Σημ.: Ο Χαράλαμπος Γιαννούλας από τα Κάψαλα της Αρτας που ήταν δεμένος με τον Κραμπή θυμάται:

«Οταν ο άτυχος Κώστας Κραμπής γονάτισε, προσπάθησα με όλη τη δύναμη να τον βοηθήσω, δυστυχώς δεν τα κατάφερα! Εκείνη την ώρα ένας μαυροσκούφης κατάφθασε αγκομαχώντας με το μαχαίρι στο χέρι και με μια μαχαιριά έκοψε τα σχοινιά με τόση ορμή και μανία, που παραλίγο να κόψει και το δικό μου χέρι, τον πέταξε πάνω σε κάτι χαμόκλαδα και τον έσφαξε σαν κατσίκι. Χτυπήθηκε δυο-τρεις φορές και κυλίστηκε λίγο πιο κάτω στην πλαγιά, εκεί έμεινε το ταλαιπωρημένο κορμί του για να το κατασπαράξουν οι λύκοι της Πίνδου.

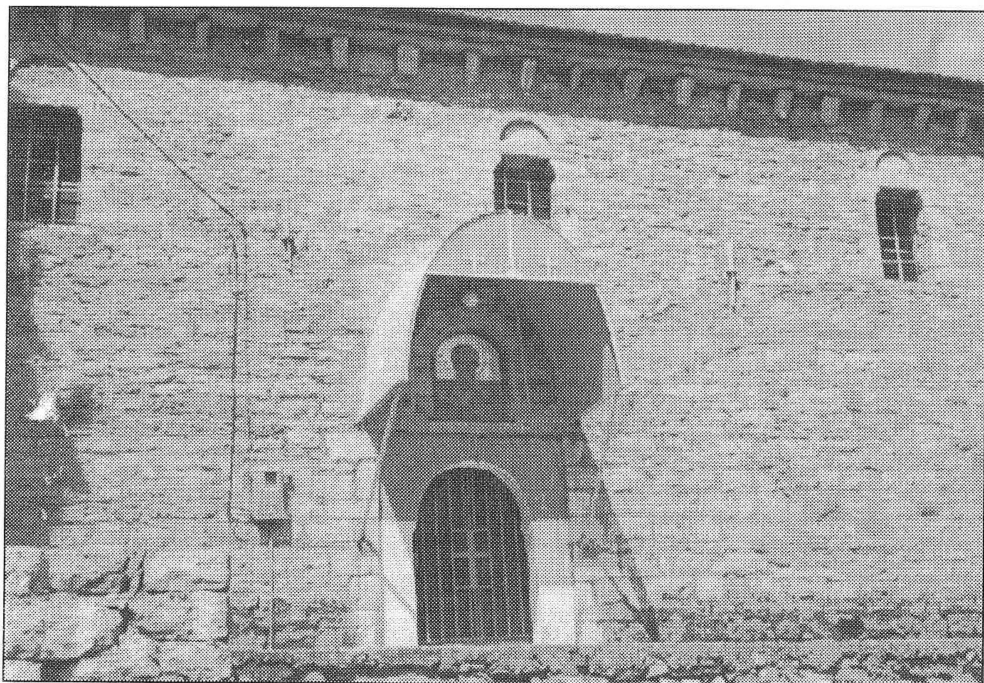

ΣΤΟ ΛΙΑΣΚΟΒΟ

Στο χωριό Λιάσκοβο περίμενε με ανοιχτές τις πόρτες για να μας φιλοξενήσει η κεντρική εκκλησία.

Θα περνούσαμε ακόμη, μέσα στις τόσες άλλες μια παγερή νύχτα του Γενάρη στο πλακόστρωτο της μεγάλης εκκλησιάς. Με ξυλιασμένα χέρια, μισόγυμνοι, ξυπόλητοι, νηστικοί και ξεθεωμένοι από την ταλαιπωρία μαζευτήκαμε σαν τις σαρδέλλες στο κουτί για να βρούμε λίγη ζεστασιά. Μας έγινε πλέον συνήθεια να σερνόμαστε αλυσοδεμένοι με τον πιο φρικτό τρόπο από εκκλησιά σε εκκλησιά, από μοναστήρι σε μοναστήρι και από χάρη σε χάρη. Εκεί στο ιερό τέμενος σ' αυτόν τον τόπο που διαμόρφωσαν ευσεβείς άνθρωποι για την ψυχική τους γαλήνη, εκεί περνούσαμε με μάρτυρες και συμπαραστάτες τους αγίους, που παρακολουθούσαν σιωπηλοί το ανθρώπινο δράμα.

Εδώ στην εκκλησιά του Αγίου Νικολάου για πρώτη φορά περάσαμε εκείνο το βράδυ χωρίς κανένα σοβαρό επεισόδιο. Φαίνεται ότι από τις τόσες εκκλησιές και μοναστήρια που περάσαμε, κάποιος άγιος λυπήθηκε το κατάντημά μας και έβαλε το χέρι του εκείνη τη νύχτα.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΤΟ ΛΙΑΣΚΟΒΟ

Σε αυτό το χωριό μετά από τόσες μέρες ταλαιπωρία πρώτη φορά φάγαμε λίγο σπιτικό τραχανά και χωρίς ψωμί.

Η κ. Κουτσικάκη Μαρία βρέθηκε συγγενής του γιατρού Κ. Παπαδημητρίου και έφερε εκείνο το βράδυ στην εκκλησιά δύο τεντζερέδες τραχανά και αποστομώσαμε τη θεριεμένη πείνα.

Μετά το φαγητό τα μαγειρικά σκεύη παραδόθηκαν τόσο καθαρά που δεν χρειάστηκε στο σπίτι ιδιαίτερη φροντίδα για τον καθαρισμό τους. Την ώρα της προσευχής μείναμε λίγα λεπτά σιωπηλοί στη μνήμη εκείνων που στάθηκαν άτυχοι να βρεθούν στο βραδινό μας τραπέζι.

Την επομένη πολύ πρωί μας επισκέφτηκε ο αντάρτης Τζικιώτης, αυτός με τις μαύρες μπότες του καλόγηρου και ζήτησε έναν που να κόβει μαλλιά. Ο Γιώργο Βασιλάκης όπως πάντα πρώτος πρότεινε εμένα για καλόν κουρέα και ο αντάρτης έδωσε εντολή να ακολουθήσω.

Το ψαλίδι για το κούρεμα βρέθηκε χωρίς δυσκολία, μπήκε στο Αγιο Βήμα, πήρε το ψαλίδι που χρησιμοποιούσε ο παπάς για το μυστήριο του βαπτίσματος κάθισε στο σκαλοπάτι της Ωραίας Πύλης και το έργο μπήκε σε ενέργεια. Εκείνο το ρημάδι δεν έκοβε καθόλου και αναγκάστηκα αρκετές φορές να το τροχίσω στο πέτρινο θυροστόμι για να καθαρίσουν οι σιαγόνες του από το κερί και τα λάδια.

Σε κάθε ψαλιδιά ο αντάρτης τιναζόταν στον αέρα και κατέβαζε ο αθεόφοβος ένα κάρο απανωτές Χριστοπαναγίες. Ευτυχώς που δεν τα έβαλε με εμένα γιατί από την αρχή του εξηγήθηκα, ότι το ψαλίδι αυτό δεν ήταν κατάλληλο για κοπή μαλλιών

Μετά από αρκετή προσπάθεια κατάφερα να τελειώσω το έργο και προτού να φύγει ο αντάρτης, τον παρακάλεσα αν του ήταν εύκολο να μου φέρει λίγο ψωμί. Η απάντηση ήταν αρνητική και ίσως είχε απόλυτο δίκιο γιατί υπήρχε φόβος να γίνει αντιληπτός και τότε πολύ δύσκολα θα ξέμπλεκε από τα γρανάζια της ΕΑΜικής μηχανής.

Το πρωί της επομένης ημέρας άνοιξε η πόρτα της εκκλησιάς και μπήκε η κουστωδία των μαυροσκούφηδων, μας πέρασαν με πολλή βιασύνη τα δεσμά κατά το οχταδικό σύστημα και βγήκαμε στο προαύλιο έτοιμοι για το ξεκίνημα.

Στο επάνω μέρος της εκκλησιάς ήταν τοποθετημένο ένα πολυβόλο με την κάννη στραμμένη κατ' επάνω μας και ο σκοπευτής σε θέση αναμονής με το δάκτυλο στη σκανδάλη.

Εδώ στο προαύλιο μείναμε περίπου μια και μισή ώρα μέχρις ότου ο αρχηγός της συνοδείας, που ανεβοκατέβαινε εκείνες τις ώρες φανερά

εκνευρισμένος στο τηλεφωνικό κέντρο, πήρε τελικά την εντολή για τη μεγάλη πορεία.

Αργότερα τον Απρίλη στο γυρισμό με τη βοήθεια του Θεού, που μας άφησαν ελεύθερους περάσαμε από το Λιάσκοβο και μείναμε το βράδυ στο σπίτι κάποιου αξιωματικού γνωστού του Γιώργου Βασιλάκη από το Αλβανικό μέτωπο μας είπε:

«Γιώργο σταθήκατε πολύ τυχεροί εκείνο το Γενάρη που περάσατε από εδώ για το Μεζήλο, θα σας εκτελούσαν ομαδικά μετά από διαταγή του Αρη Βελουχιώτη, μάλιστα είχε καθοριστεί και ο τόπος της εκτέλεσης. Ευτυχώς που ο Σιάντος της Κυβέρνησης του Βουνού όταν έλαβε γνώση της απόφασης διαφώνησε ανοιχτά με τον Αρη και τελικά επικράτησε η γνώμη του Σιάντου».

Η επέμβαση του Σιάντου εκείνες τις κρίσιμες ώρες έσωσε από τη σφαγή εκατόν είκοσι και περισσότερους ανθρώπους, που δεν είχαν τη δύναμη να υπερασπίσουν το πολυτιμότερο αγαθό αυτή τη ζωή τους.

Σημ.: *Ο Γιώργος Βασιλάκης κατάφερε σε κάποιο χρονικό διάστημα να πλησιάσει έναν αντάρτη, που άκουγε στο όνομα Αλέκος. Από αυτόν τον αντάρτη που ξεχώριζε μέσα στους άλλους, έπαιρνε πληροφορίες σχετικά μέ την τύχη των κρατουμένων, αποφάσεις, μετακινήσεις και άλλες ενέργειες.*

Ομως τα πράγματα δεν πήγαν καλά, οι κινήσεις των δύο ανδρών του Γιώργου και του Αλέκου θεωρήθηκαν ύποπτες και ο καπετάν Αχιλλέας εκείνο το πρωινό προτού αναχωρήσουμε από το Βαλκάνο τράβηξε τη μπερέτα να σκοτώσει το Βασιλάκη, ο μπάρμπα-Γιώργος ένας μεσήλικας γεροδεμένος αντάρτης μπήκε στη μέση και σταμάτησε τον εγκληματία. Ετσι ο Γιώργος γλίτωσε με την επέμβαση του αντάρτη μπάρμπα-Γιώργου, ο Αλέκος όμως το καλό παιδί της κουστωδίας, που συμπονούσε στη δυστυχία μας μετά από λ'ιγο διάστημα χάθηκαν τα ίχνη του.

ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΟΥ ΤΡΙΖΟΛΙΚΟΥ ΤΟΠΙΟΥ

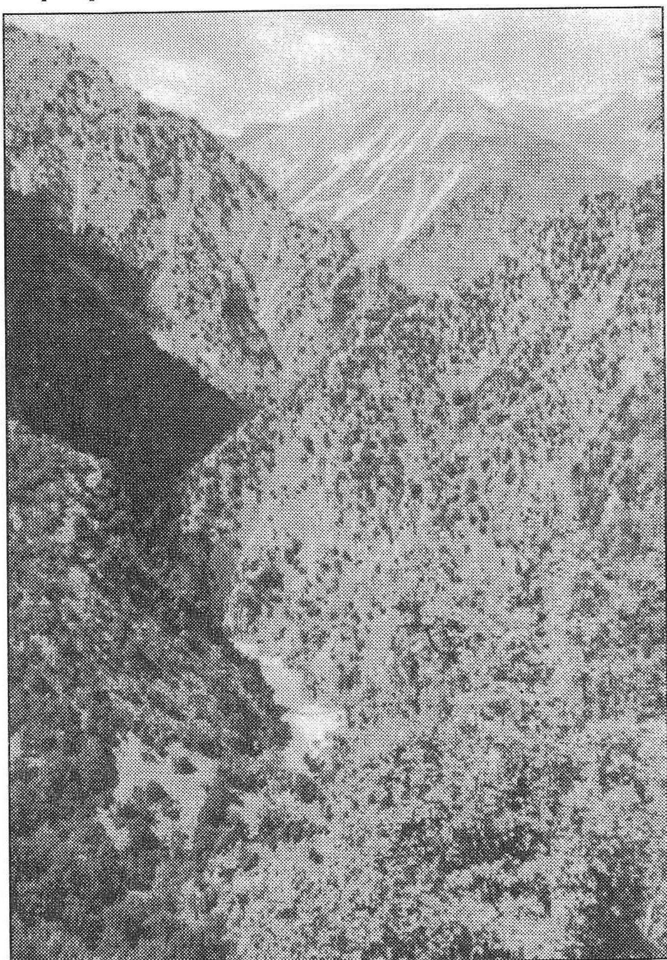
Μετά από το πρωινό κουρκούτι που είχαν ετοιμάσει οι φτωχοί κάτοικοι, αφήσαμε το φιλόξενο χωριό.

Ξεκινήσαμε ύστερα από αρκετές ώρες καθυστέρηση, άκεφοι και χωρίς κουράγιο ακολουθώντας ένα μονοπάτι ανατολικά του χωριού και σε λίγο πήραμε την κατηφορική πλαγιά που έφθανε ως κάτω στη μεγάλη ρεματιά.

Στα γύρω απόκρημνα φαράγγια του αγριωπού τοπίου μερικά άγρια πουλιά, που τα φόβιζε η βαρυχειμωνιά, περνούσαν βιαστικά κατά το νοτιά όταν σε κάποια στιγμή διέκριναν τη φάλαγγα των ρακένδυτων πεζοπόρων να σέρνεται στην κατηφοριά, διέγραψαν μερικούς κύκλους στον αέρα και τράβηξαν κρώζοντας για το μακρινό τους ταξίδι. Οι λίγοι κάτοικοι των λίγων διάσπαρτων σπιτιών μόλις πήραν είδηση το κατέβασμα της φάλαγγας, άλλοι μπήκαν στα χαμόσπιτα με τα μισόκλειστα παράθυρα, άλλοι χώθηκαν μέσα στα πουρνάρια και άλλοι τραβήχτηκαν λίγο ξέμακρα από το μονοπάτι.

Η απότομη κατηφοριά μας τσάκισε, τα πόδια λύγισαν, οι δυνάμεις σιγά-σιγά μας άφηναν και οι σκληροτράχηλοι φρουροί καραδοκούσαν σε κάθε κακοτοπιά να μας κατασπαράξουν.

Βοηθώντας ο ένας τον άλλον και γλιστρώντας εδώ κι' εκεί φθάσαμε κάποια ώρα στο τέλος της κατηφοριάς

Η ΤΡΙΖΟΛΙΚΗ ΠΛΑΓΙΑ

κοντά στον ταραγμένο χείμαρρο, που τα ορμητικά νερά του κατρακυλούσαν με εκκωφαντικό βοητό από τις χιονισμένες πλαγιές των Αγράφων.

Το πέρασμα ήταν δύσκολο γιατί ένα γεφυράκι που ένωνε τις όχθες μόλις και μεταβίας χωρούσε δυο άτομα, αλλά και εκτός από αυτό η ζεύξη ήταν πρόχειρη.

Με τη βήθεια της Μεγαλόχαρης της Σπηλιώτισσας, που από το αντικρινό φαράγγι θεωρούσε σιωπηλή την περιπέτειά μας, περάσαμε το γεφύρι σχεδόν κρεμασμένος ο ένας στον ώμο του άλλου και σταματήσαμε λίγα λεπτά της ώρας στην απέναντι όχθη μέχρις ότου να περάσει όλη η φάλαγγα.

Ηταν μια περιπέτεια μέσα στις τόσες άλλες που μας επιφύλαξε για μια φορά ακόμα η βάσκανη μοίρα των θνητών.

ΠΟΡΕΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΚΟΥΜΠΟΥΡΙΑΝΑ

Τα Κουμπουριανά ένα από τα τόσα αγραφα θεσσαλικά χωριά φάνταζε ανάμεσα από τις αναλαμπές της πυκνής ομίχλης, ψηλά στο ρίζωμα μιας από τις απέραντες βουνοπλαγιές των Αγράφων, που έφθανε ως κάτω στο Πετραλιώτικο ποτάμι.

Μόλις περάσαμε το ρέμα και πήραμε ολιγόλεπτη ανάσα, μπήκαμε με το σταυρό στους ώμους και χωρίς τον Κηρυναίο, ολόσια στη μεγάλη πλαγιά.

Σέρνοντας τα πόδια με όση αντοχή μας απόμεινε μέσα στις στουρναρόπετρες και τα κατσάβραχα, εδέησε κάποια ώρα το βράδυ να φθάσουμε ψηλά στο χωριό.

Οπως ανεβαίναμε στην απότομη πλαγιά με το τσουχτερό κρύο και το χιονόνερο, που δεν έλεγε να σταματήσει, ένα μυτερό ξύλο εκεί κάπου στα μισά του δρόμου καρφώθηκε στο γυμνό πέλμα του γιατρού Κων/νου Παπαδημητρίου.

Το αίμα αράδιαζε κόκκινους κύκλους στο άσπρο χαλί, ο πόνος δυνατός, απόπειρα για βγάλσιμο αδύνατο, γιατί η παραμικρή καθυστέρηση της

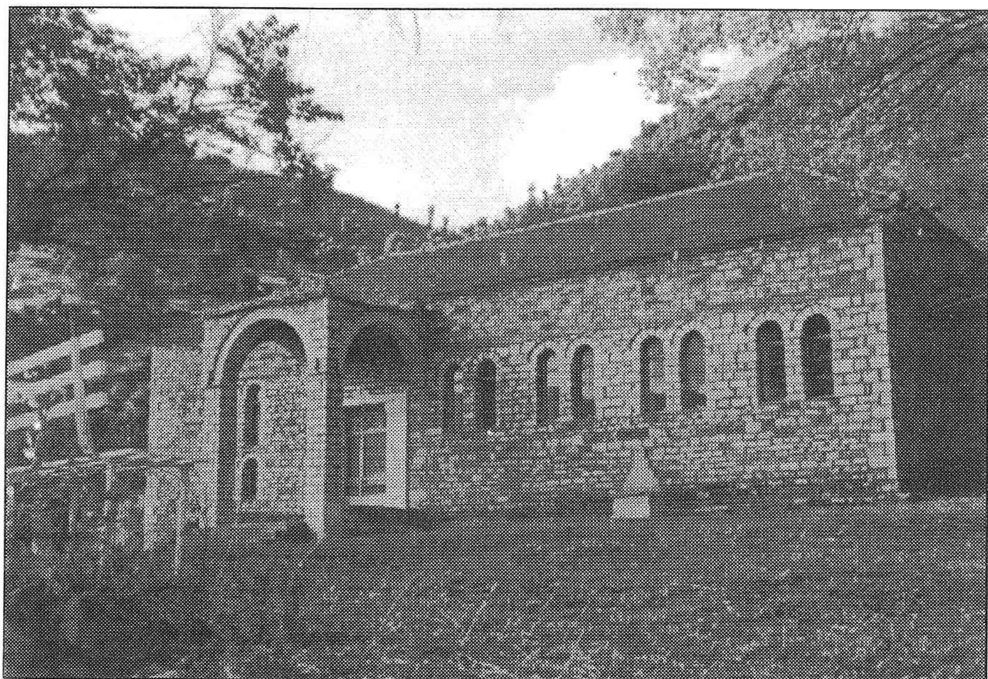
φάλαγγας σήμαινε μια σφαίρα στο κεφάλι ή κατά προτίμηση το μαχαίρι στο λαιμό.

Οταν επιτέλους φθάσαμε το βράδυ κατάκοποι στο χωριό, εκεί του δόθηκε η ευκαιρία να βγάλει το ξύλινο καρφί όχι βέβαια από το μέρος που μπήκε, αλλά από το επάνω μέρος του πέλματος.

Εκεί στη μεγάλη ανηφοριά λίγα μέτρα πιο κάτω από το χωριό ένα νέο παλικάρι ο Μπάμπης ο Σαλούρος δεν άντεξε κι' αυτός την ταλαιπωρία, που τον σώριασε κατάχαμα περιμένοντας τη λύτρωση. Ο σύντροφός του Γιάννης Ζώης, που κρατούσε ακόμη λίγες δυνάμεις έβαλε τα δυνατά του, τον έσυρε αρκετά μέτρα στους ώμους χωρίς να πάρουν είδηση οι άνδρες της συνοδείας. Οι πιο κοντινοί με κάθε τρόπο του έδωναν κουράγιο μέχρις ότου ανέκτησε λίγη δύναμη και ακολούθησε τρικλίζοντας τη φάλαγγα.

Και εδώ σε αυτό το φιλόξενο χωριό περίμενε η μεγάλη εκκλησία να μας χαρίσει λίγη ζεστασιά και λίγη δύναμη για μια ακόμη παγερή χειμωνιάτικη νύχτα.

Ηταν Σάββατο βράδυ το τρεμάμενο φως του καντηλιού μπροστά στο

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΤΑ ΚΟΥΜΠΟΥΡΙΑΝΑ

ΠΟΥ ΜΑΣ ΦΙΛΟΞΕΝΗΣΕ ΕΝΑ ΒΡΑΔΥ

εικόνσμα της Παναγίας, που έσβηνε αργά-αργά, ήταν η μόνη μας παρηγοριά κι' ελπίδα στην ξέφρενη δοκιμασία.

Είχαν περάσει τα μεσάνυχτα όταν η πόρτα της εκκλησιάς άνοιξε και μπήκε μέσα ο αντάρτης Τζικιώτης, πέρασε μια βόλτα γύρω-γύρω και αφού διαπίστωσε την απόλυτη νεκρική σιγή, γύρισε προς την πόρτα για να φύγει.

Εκείνη τη στιγμή οι παρακλήσεις μερικών κρατουμένων λες και έβγαιναν από τον κάτω κόσμο, άγγιξαν για πρώτη φορά το κατώφλι της ανθρωπιάς του αντάρτη και αποφάσισε να λύσει τα σκοινιά από τα πρησμένα χέρια τους.

Ο παπα-Ζώης και ο παπα-Μάλλιος ασκητικές μορφές, ανάμεσα στους άλλους παρακαλούσαν με υψωμένα τα χέρια να ξεσφίξει έστω για λίγο και σ' αυτούς τα σκοινιά από τα κοκκαλιάρικα χέρια τους. Στάθηκε αδύνατο!

Οι παρακλήσεις των παπάδων δεν τον συγκίνησαν και αντί ανακούφισης τους άρχισε στο ξύλο με μια αγκλίτσα, που την είχε πάντα αχώριστη συντροφιά.

Κάθε φορά που η αγκλίτσα κατέβαινε σβουριχτά από τον παθιασμένο αντάρτη στα κουφάρια των παπάδων, έπαιρνε την ίδια στιγμή ξυστά και τον

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΖΙ ΜΕ ΤΟΝ ΑΛΛΟΤΕ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟ ΣΤΗΝ ΠΟΡΤΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Αρχιερέα της Ωραίας Πύλης από το κεφάλι μέχρι τα πόδια.

Ετσι στο χορό των διακόνων της εκκλησίας με το ανάκρουσμα της αγκλίτσας πήρε μέρος και ο Μέγας Αρχιερέας! Μετά από κάποια ώρα το ξύλο σταμάτησε και το πλακόστρωτο βυθίστηκε σε χειμερία νάρκη.

Η άλλη ημέρα ξημερώθηκε με αρκετό χιόνι, όλη η φύση στη γύρω περιοχή φόρεσε τα γιορτινά της για το μεγάλο πανηγύρι, που ετοίμασε με επιμέλεια εκείνη τη νύχτα για να υποδεχθεί τους πρωτόγνωρους χειμερινούς τουρίστες.

Νύχτα-νύχτα αρχίσαμε το έργο, ξεσχίσαμε ό,τι παλιό κουρέλι μας είχε απομείνει και τυλίξαμε τα πόδια να αντέξουμε στη νέα περιπέτεια, που ίσως να ήταν και η τελευταία γιατί τα φαράγγια των Αγράφων τελείωσαν, τα μοναστήρια και οι εκκλησίες μπούχτισαν από τέτοιες επισκέψεις, η υπομονή εξαντλήθηκε και η κουστωδία κουράστηκε από την ανιερή ταλαιπωρία.

Το πρωί ο Γιώργο Γρίβας κάτοικος του χωριού πήρε άδεια από το διοικητή της φρουράς και ετοίμασε ένα καζάνι της μπουγάδας τραχανά ανάμεικτο με καλαμποκάλευρο, το έφερε κοντά στο θυροστόμι και άρχισε η διανομή.

Το απροσδόκητο πρωινό ρόφημα ευγενική προσφορά του καλού Σαμαρείτη μας έδωσε λίγη δύναμη και το κουράγιο για τη νέα δραματική περιπέτεια.

Σημ.: *Ο Γιάννης Ζώης λέγει: «Μόλις οι κάτοικοι του χωριού έμαθαν, ότι μεταξύ των κρατουμένων ήταν και ο ταγ/ρχης Γεώργιος Μαντζούκης, προθυμοποιήθηκαν αρκετοί να φέρουν φαγητό για τους κρατούμενους. Ο διοικητής της φρουράς δεν επέτρεψε και έτσι η προθυμία των κατοίκων δεν πραγματοποιήθηκε.*

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ

Μια ολόκληρη χειμωνιάτικη μέρα από το πρωί μέχρι το βράδυ παλαίβαμε αβοήθητοι στην παγωνιά και στα χιόνια του Γενάρη, περνώντας ανάμεσα από απάτητες πλαγιές, φαράγγια και ρεματιές.

Μόλις τελειώναμε τη μια πλαγιά, άλλη όρθωνε το ανάστημά της και εκεί που περιμέναμε το τέλος της ανείπωτης ταλαιπωρίας, άλλο γιδοτόπι ξεφύτρωνε πιο χειρότερο για να ανεβάζει την απόγνωση στα όρια της παραφροσύνης.

Και εκείνο το πρωινό ρόφημα στάθηκε αδύναμο να μας βοηθήσει για τόσες ώρες ταλαιπωρία, τα πόδια τρίκλιζαν, η αντοχή σιγά-σιγά παρέλυε και το κουράγιο αθέτησε κι' αυτό την υπόσχεσή του.

Βαδίζοντας τόσες μέρες στις απέραντες βουνοπλαγιές και τα απρόσιτα φαράγγια της Πίνδου, η μόνη μας παρηγοριά απόμεινε η Παναγία η Σπηλιώτισσα από το απέναντι φαράγγι.

Πέρασαν από τότε μερικά χρόνια, σε όσους χαμογέλασε η τύχη, φτάσαμε ταπεινοί προσκυνητές εδώ στο μοναστήρι της Μεγαλόχαρης το 15Αύγουστο στη μεγάλη γιορτή της Χριστιανοσύνης. Ηταν ένα τάμα, ήταν η εκπλήρωση ενδόμυχης υπόσχεσης σε εκείνες τις δύσκολες ώρες της ζωής μας.

Η πεζοπορία εκείνη την ημέρα συνεχίστηκε χωρίς διακοπές στην ανηφορική πλαγιά, που τα πόδια της δροσιζόταν στα γάργαρα νερά του ποταμού.

Κάτω από το βάθος της ρεματιάς φαινόταν καθαρά λίγα σπιτάκια φωλιασμένα στη μέση της πλαγιάς, που και αυτή είχε φορέσει το νυφικό της για να μας υποδεχτεί σε μια φιλόξενη ζεστή γωνιά.

Ηταν η τελευταία προσπάθεια, βάλαμε τα δυνατά μας για να βρεθούμε το σούρουπο στην πλατεία του μικρού χωριού.

Ηταν το Μεζήλο ένα μικρό χωριό της Θεσσαλίας, που θα θυμίζει για πάρα πολλά χρόνια το θρύλο μιας τραγωδίας.

Ηταν το σημερινό Δροσάτο ένα μικρό χωριό του Δήμου Αργιθέας του νομού Καρδίτσας με τους λίγους φιλόξενους ανθρώπους, που συμπόνεσαν και συμπαραστάθηκαν στη δραματική μας περιπέτεια.

Σε μια γωνιά της μικρής πλατείας τέσσερα - πέντε παιδάκια και δυο- τρεις

μαυροφορεμένες γυναίκες αγνάντευαν με περιέργεια τους παράξενους επισκέπτες του μεσοχείμωνου.

Μόλις βάλαμε πόδι στη μικρή πλατεία μας χώρισαν σε τρία τμήματα, το μεγαλύτερο κλείστηκε στην αίθουσα του σχολείου, το μικρότερο των βαρυποινιτών όπως το ήθελαν, το απομόνωσαν στο μικρό διπλανό δωμάτιο και το τρίτο των γυναικών και παιδιών μετά από παράκληση των κατοίκων φιλοξενήθηκε σε μερικά σπίτια και την επομένη μεταφέρθηκε σε καινούργια ξενοδοχιακή μοναδα χειμερινής περιόδου, στην κεντρική εκκλησία στο επάνω μέρος του χωριού.

Εδώ τελείωσε το μαρτύριο δυόμισυ μηνών περιδιαβάζοντες δεμένοι πισθάγκωνα, ως κακούργοι άλλων εποχών, νηστικοί, γυμνοί και ξυπόλητοι στις αναρίθμητες βουνοπλαγές της Πίνδου.

ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ

Το κτίριο του Δημοτικού Σχολείου του χωριού, εκεί που άλλοτε ο ακούραστος εργάτης και ιεραπόστολος της παιδείας σμίλευε για πολλά χρόνια στο αμόνι του ελληνοχριστιανικού πολιτισμού τις εύπλαστες ψυχές των ελληνοπαίδων, βρέθηκε κατάλληλο για τον εγκλεισμό τόσων αξιολύπητων ανθρώπων.

Τα παράθυρα είχαν ασφαλιστεί από το έξω μέρος με χονδρές σανίδες και με δυο σειρές ακιδωτού σύρματος, οι πόρτες με ξύλινες αμπάρες, που ο επισκέπτης θα αποκόμιζε την εντύπωση εγκληματικών φυλακών ύψιστης ασφάλειας.

Εκείνο που έλειπε για την ολοκλήρωση μιας εικόνας ντροπής, ήταν τα ηλεκτροφόρα καλώδια και τούτο γιατί το χωριό έπεφτε ξέμακρα από τον άλλο κόσμο.

Στριμωγμένοι ο ένας κοντά στον άλλο περάσαμε την πρώτη νύχτα στη σχολική αίθουσα ξελιγωμένοι από την πείνα, τη δίψα, την ταλαιπωρία και το τσουχτερό κρύο. Το αμυδρό φως που αθόρυβα περνούσε από τις χαραμάδες

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΟΥ ΜΕΖΗΛΟΥ - ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

των ασφαλισμένων παραθυριών, φώτιζε τις σκιές των φυλακισμένων, που φάνταζαν σαν αλλόκοτα πλάσματα.

Πρωί-πρωί πήραν μερικά άτομα για να ανοίξουν ένα λάκκο δίπλα στο σχολείο και κάτω από ένα μανδρότοιχο. Το έργο ήταν αρκετά δύσκολο, δεν τελείωνε γρήγορα από αδύναμα χέρια και επειδή έπρεπε να τελειώσει μια ώρα νωρίτερα, στρατολόγησαν τέσσερα-πέντε άτομα από τους κατοίκους του χωριού με τα απαραίτητα για τη διάνοιξη εργαλεία.

Αυτό το βαθύ χαντάκι που τελείωσε μέχρι το απόγευμα, ήταν το ιδανικό υπαίθριο αφοδευτήριο για τους κρατούμενους. Κάθε πρωί μετά την ανατολή του ήλιου, ίσως και αργότερα μερικές φορές ανάλογα με τη διάθεση των δεσμοφυλάκων, γινόταν ομαδική έξοδος για επίσκεψη στο νεόδμητο αφοδευτήριο. Δεξιά και αριστερά στο ανάχωμα οι φρουροί με τα όπλα ανά χείρας έπόπτευαν την εργολαβική εργασία και ένα πολυβόλο στημένο στο επάνω μέρος του τοίχου συμπλήρωνε τη θεατρική παράσταση.

Η παραμονή μας σε αυτή την κόλαση και η ζωή, χωρίς καμιά αμφιβολία ήταν συνάρτηση της έκβασης των επιχειρήσεων του ΕΛΑΣ κατά των δυνάμεων του ΕΔΕΣ στην Ηπειρο. Ο στρατηγός Ζέρβας μετά από τις φονικές

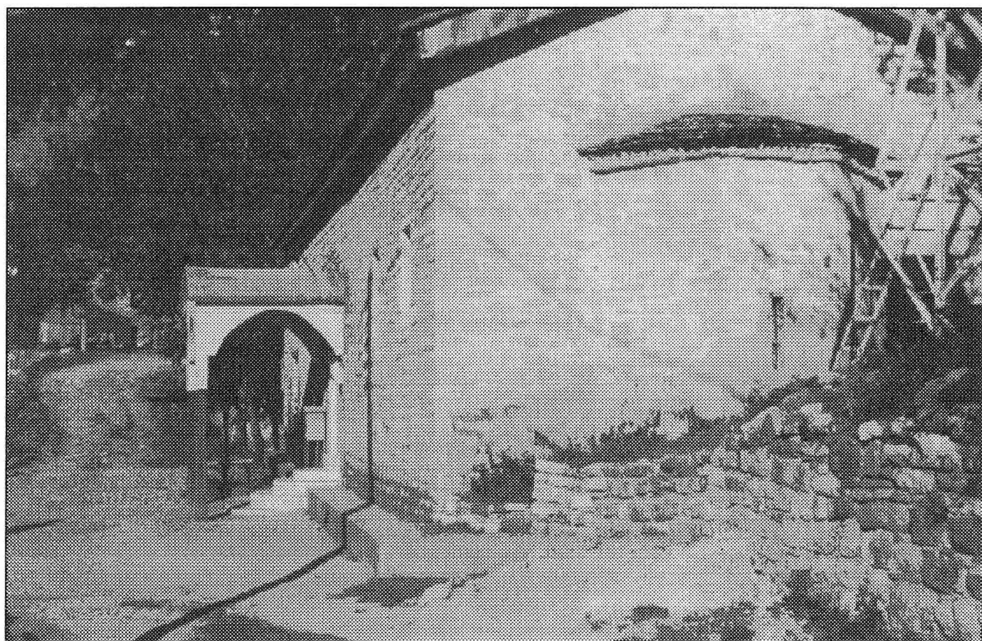
Η ΤΑΦΡΟΣ - ΑΠΟΧΩΡΗΤΗΡΙΟ

μάχες, του Σεπτέμβρη και Οκτώβρητου 1943 εναντίον της Γερμανικής μεραρχίας Εντελβάις, ανασύνταξε τα συντρίμμια των δυνάμεών του και χωρίς καθυστέρηση πέρασε στην αντεπίθεση για την ανάκτηση των χαμένων εδαφών.

Γενάρης του 1944 άρχισε η λειτουργία του στρατοπέδου με τις πιο δυσοίωνες προβλέψεις, ενός στρατοπέδου με πρωτόγονα μέσα διαβίωσης αλλά και πρωτόγνωρες μεθόδους μεταχείρησης μέσα στην καρδιά του χειμώνα.

Ενας αρκετά μεγάλος αριθμός ανθρώπων, που είχαν την κακή τύχη να συρθούν δέσμιοι στις πλαγές και τα φαράγγια των Αγράφων, τώρα στοιβαγμένοι μέσα σε τέσσερις τοίχους άπλυτοι, γυμνοί, ξυπόλητοι, ψειριασμένοι και το πιο χειρότερο χωρίς τη στοιχειώδη διατροφή.

Τα μαγειρεία κάτω από ένα κακότεχνο και άθλιο υπόστεγο, που δεν έμπαζε νερά μόνο όταν δεν έβρεχε και δίπλα σε μια γωνιά ένα καζάνι από εκείνα που οι νοικοκυρές ζεματούσαν τα ρούχα την εποχή που τα ήδη καθαριότητας ήταν άγνωστα. Λίγο πιο πέρα μια γύφτικη πυροστιά, που μόλις βαστούσε στη ράχη της το χαλκίμι για την παρασκευή του φαγητού, που δεν ήταν άλλο από μια κουταλιά ανάλατο κουρκούτι γιόμα-βράδυ.

Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΜΕΖΗΛΟΥ - ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΦΥΛΑΚΗ

Ακόμη σε χειρότερη μοίρα βρισκόταν οι βαρυποινίτες, έτσι τους χαρακτήριζαν, απομονωμένοι σε ένα μικρό δωμάτιο ξελιγωμένοι από την καθημερινή δίαιτα, στερημένοι ακόμα και αυτού του αναγκαίου για τη ζωή οξυγόνου γιατί η χορήγηση γινόταν με το δελτίο και για λίγες μόνο ώρες της ημέρας και πάντα με στημένη αφορμή τους τσάκιζαν στο ξύλο.

Η αδυναμία μόνη συντροφιά στα βρώμικα κουφάρια αυτών των άμοιρων ανθρώπων σαν ζωγραφιές βυζαντινής τέχνης, που μετά βίας τους βαστούσαν όρθιους στα κοκκαλιάρικα πόδια. Και σα να μην έφταναν οι τόσες πληγές του Φαραώ έκαμαν εμφάνιση εκατομύρια ψείρες βελτιωμένης ράτσας διαφόρων μεγεθών και αποχρώσεων, που άρχισαν ομαδικά και με πολλή άνεση το έργο τους. Ολο μας το σώμα γέμισε κοκκινίλες, άνοιξαν πληγές που κάθε μέρα η κατάσταση πήγαινε από το κακό στο χειρότερο. Οι ψείρες έχωναν το μουσούδι τους βαθιά στο δέρμα και με πολλή δυσκολία τις ξεκολλούσαμε, σε κάθε προσπάθεια κοβόταν τα κεφάλια όπως οι φουσκωμένες βδέλλες.

Ο Μακαρίτης ο παπα-Μάλλιος από το Αθαμάνιο με παρεκάλεσε ένα πρωινό, να του κόψω τα γένεια τρίχα-τρίχα γιατί γέμισε πληγές ο λαιμός του και έτρεχε πύο. Με πολλή προσοχή του έκοψα τις ψειριασμένες τρίχες γύρω από το βρώμικο λαιμό του με ένα ψαλιδάκι που πέρασε ατελώνιστα κάποιος που ήρθε τελευταία στην επίγεια κόλαση.

Τις ημέρες που δεν είχαμε επεισόδια ξυλοδαρμούς, αγγαρείες, υβρεολόγια και διάφορες άλλες αθλιότητες, μπαίναμε από νωρίς στην τόσο ευχάριστη και εντατική εργασία την ψειροκτονία.

Οσο βάζαμε τα δυνατά μας για την εξόντωσή τους, άλλο τόσο περισσότερες εφεδρείες της ίδιας ράτσας αναπλήρωναν την καθημερινή φθορά και ο αγώνας συνεχιζόταν την επομένη. Γέμισαν ψείρες ακόμη οι τοίχοι και το πάτωμα, παντού ψείρες καραβάνια που ανεβοκατέβαιναν σαν τα μυρμήγκια την ώρα της δουλειάς.

Το μήνα Γενάρη ο αριθμός των κρατουμένων του στρατοπέδου αυξήθηκε από ανθρώπους του μόχθου, ανθρώπους ξωμάχους που δεν έμαθαν ποτέ γιατί τους άρπαξαν από τα σπίτια και τους έκλεισαν εδώ σε αυτό το απόμακρο χωριό των Αγράφων μακριά από δικούς και φίλους.

Η Θεσσαλία όπως και το μεγαλύτερο μέρος της ορεινής Ελλάδας βρέθηκε στη δίνη του εμφυλίου πολέμου και έδωσε το παρόν στο προσκλητήριο του στρατοπέδου με αρκετούς φιλήσυχους κατοίκους. Από αυτούς ξεχώριζαν ο Ευάγγελος Παπαευαγγέλου ένα νέο παλικάρι από τους λίγους δικηγόρους και

ανθρώπους από την Καρδίτσα, ο Γεώργιος Κόκορας καλός οικογενειάρχης από την Πορτίτσα, ο Θεόδωρος Τράνζος από τον Αγιο Γεώργιο, ο Θεοφάνης Λιάπης από τα Πέντε Αδέρφια, ο παπα-Οικονόμος από το Βάλκανο και αρκετοί άλλοι που η βάσκανη μοίρα τους παρέσυρε στον ανεμοστρόβιλο μιας πρωτόγνωρης συμφοράς.

Ο γιατρός Κ. Παπαδημητρίου αιχμάλωτος στο στρατόπεδο γράφει στο βιβλίο **«Ιστορικές Μνήμες»**: Στα μέσα του Γενάρη έφεραν πολλούς ομήρους από τα χωριά της Αρτας, μεταξύ αυτών αναφέρει το Νίκο Μανιφάβα, τον Κώστα Κασκαούτη, το Λεωνίδα Σοφούρη, τον Ευστ. Μανιφάβα, το Θόδωρο Παπακοσμά, τον Κων/νο Τσάκαλο, το Γιώργο Μανιφάβα και τον Ταξιάρχη Γαλάνη, που δραπέτευσε στο δρόμο και γλίτωσε την ταλαιπωρία.

Από το ιστορικό χωριό Σκουληκαριά ο Ευάγγελος Τρίμπος, ο Νικόλαος Τσιρογιάννης, ο Παναγιώτης Τσιρογιάννης ο Γεώργιος Παπακώστας, ο Θεοφάνης Παπακώστας και ο Λ. Μάνος οδηγήθηκαν δέσμιοι στα Πράμαντα, όπου καταδικάστηκαν από το στρατοδικείο του ΕΛΑΣ σε θάνατο το ίδιο βράδυ που υπογράφτηκε το σύμφωνο της Πλάκας. Πέρασαν ένα μήνα περίπου από διάφορα κρατητήρια και αφέθηκαν αργότερα ελεύθεροι μετά τη συμφωνία στις 29 Φλεβάρη του 1944.

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΦΡΟΥΡΑΣ (Οικία Ρουσσέα)

Από εδώ και πέρα στο στρατόπεδο μπήκε κανονικά στο ημερήσιο πρόγραμμα και το ξυλοκόπημα και κατά προτίμηση νυκτερινές ώρες, τότε άναβε για καλά το πανηγύρι.

Ενα βράδυ μπήκε στην αίθουσα ένας αντάρτης με μια τετράπηχη αγκλίτσα και τσάκισε στο ξύλο τον αξιολύπητο Θεσσαλό Κόκορα και όταν κουράστηκε αυτός, ανέλαβε δεύτερος τη συνέχιση του οδυνηρού έργου. Το θύμα προσπάθησε ικετευτικά να αρθρώσει δυο-τρεις λέξεις αλλά δεν τα κατάφερε και σε λίγο τον άφησαν αναίσθητο και βγήκαν έξω. Δυστυχώς κανένας δεν τόλμησε εκείνο το βράδυ να τον πλησιάσει και να συμπαρασταθεί στον πόνο του, λουφάξαμε όλοι κρατώντας ακόμη και την ανάσα.

Το πρωί της άλλης ημέρας που βελτιώθηκε κάπως η κατάστασή του, ανασηκώθηκε για λίγο και με βλέμμα απλανές έριξε μια ματιά γύρω, σαν να είχε προσγειωθεί από άλλον πλανήτη. Προσπάθησε σε κάποια στιγμή να μετακινηθεί από τη θέση του αλλά δεν τα κατάφερε, η όψη του έδειχνε άτομο κλινικά νεκρό. Στη θέση αυτή έμεινε ακίνητος αρκετές μέρες γιατί έκαμε εμετό αρκετό αίμα και οι γιατροί συνέστησαν ακινησία. Μετά από πολλές μέρες και χωρίς άλλη βοήθεια εκτός από το ανάλατο κουρκούτι, που τον τάιζε ο διπλανός του σαν μικρό παιδί κατάφερε να σταθεί στα πόδια του.

Μετά από τον Κόκορα ήρθε η σειρά του Παπαευαγγέλου.

Ενα βράδυ που το σκοτάδι απλώθηκε για τα καλά, ένας αντάρτης που έκαμε την εμφάνισή του για πρώτη φορά στο στρατόπεδο με ένα ρόπαλο στα χέρια και χωρίς τη λεοντή ρώτησε με βροντώδη φωνή ποιος είναι ο Παπαευαγγέλου και σα μανιασμένο θηρίο του ρίχτηκε να τον κατασπαράξει. Το ηράκλειο ρόπαλο έπεφτε αλύπητα στο κοκκαλιάρικο κορμί του παλικαριού και το αίμα από το πετσόκομμα έτρεχε στο δάπεδο.

Εκεί σε μια γωνιά της αίθουσας έμεινε ένα κουβάρι για μια ολόκληρη εβδομάδα. Οι διπλανοί του σύντροφοι του συμπαραστάθηκαν από την πρώτη κιόλας στιγμή με όση δυνατότητα επέτρεπε η επικρατούσα κατάσταση.

Του καθάρισαν τις πληγές με ό,τι πρόχειρο κουρέλι βρέθηκε εκείνη την ώρα, του έφερναν το φαγητό και το λίγο νεράκι που τόσο είχε ανάγκη και έτσι σιγά-σιγά ανέκτησε λίγες δυνάμεις που τον βοήθησαν για τη συντήρησή του.

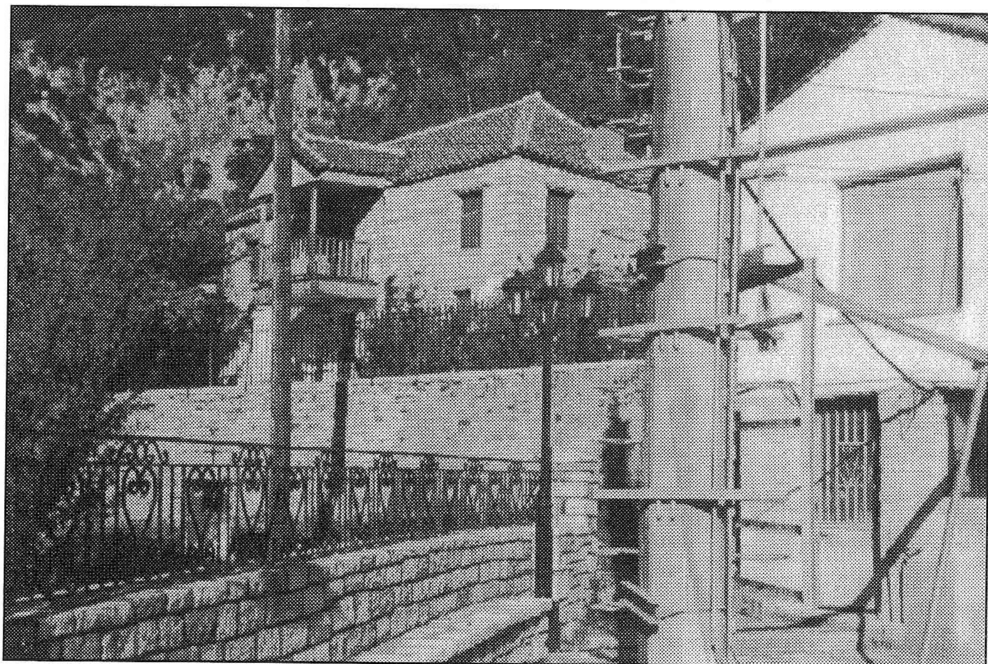
Τα μαλλιά από το κεφάλι έπεσαν, όλο του το σώμα γέμισε λέπια, από νέο παλικάρι που μπήκε μέσα σ' αυτό το κολαστήρι, τώρα παρουσίαζε όψη τρίτης ηλικίας.

Ο Θεοφάνης Φωτόπουλος ένας καλός και φιλόξενος οικογενειάρχης σε μια από τις επιστολές του γράφει: «Θυμάμαι τον Ευάγγελο Παπαευαγγέλου όταν τον έφεραν στο σπίτι που έμεινε η φρουρά τον έπαιζαν φουτ-μπόλ ο πατέρας ο μπαρμπα-Γιώργος και οι άλλοι Μακεδόνες που αποτελούσαν τη φρουρά, εκείνη τη στιγμή δεν θα την ξεχάσω ποτέ...».

Ο καλός άνθρωπος και δάσκαλος Γεώργιος Βασιλάκης με τη συμπεριφορά του, τόσο μέσα όσο και έξω από το στρατόπεδο, κατάφερε να κερδίσει, έστω και φαινομενικά την εμπιστοσύνη της διοίκησης του στρατοπέδου και σύμφωνα με το ΕΑΜικό σύστημα του ανέθεσαν καθήκοντα υπεύθυνου των κρατουμένων.

Αυτή η υπευθυνότητα του δάσκαλου Βασιλάκη βοήθησε στην επίλυση μικροπροβλημάτων βελτίωσής των συνθηκών της άθλιας διαβίωσης.

Μετά από πολλές επίμονες παρακλήσεις δέχτηκαν να μας αφήνουν λίγα λεπτά περισσότερο στον αύλειο χώρο, όταν υπήρχε ηλιοφάνεια, που τόσο είχαμε ανάγκη.. Ζήτησε από το διοικητή της φρουράς οι κρατούμενοι να πηγαίνουν με τη σειρά στις αγγαρείες να εξαιρούνται οι άρρωστοι, οι γέροντες και οι αδύναμοι. Ακόμη να μας χορηγούν κάθε μέρα περισσότερο νερό από ένα βαρέλι, γιατί δεν έφτανε ούτε για τις πιο απαραίτητες ανάγκες.

Η ΟΙΚΙΑ ΟΠΩΣ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΕΡΑ

Μια φάλαγγα ξυπόλητων και ημίγυμνων ανθρώπων, σχεδόν κάθε μέρα έπαιρνε το μονοπάτι μέσα σε μια ανώμαλη κατηφορική πλαγιά, που οδηγούσε στο δάσος, εκεί κοντά σ' ένα ερημικό εκκλησάκι περίμεναν στοιβαγμένα χοντρά κούτσουρα, έτοιμα από την προηγούμενη ημέρα. Ο κίνδυνος ήταν στην επιστροφή με το δυσανάλογο βαρύ φορτίο στους ώμους και δίπλα οι φύλακες με τις αγκλίτσες στο χέρι και το όπλο στην πλάτη, έτοιμοι να ξυλοφορτώσουν όποιον είχε την κακή τύχη να γονατίσει από το βαρύ φορτίο.

Ετσι φορτωμένοι σαν υποζύγια γλιστρώντας και πέφτοντας πότε εδώ και πότε εκεί, το φορτίο έπρεπε με κάθε τρόπο να φθάσει στα μαγειρεία και στα τζάκια της κουστωδίας.

Οι αγγαρείες δεν είχαν σταματημό, η μια συναγωνίζονταν την άλλη, μόλις σταματούσε η μεταφορά ξύλων, περίμενε η μεταφορά του νερού, το καθάρισμα των μαγειρείων, το πλύσιμο των καζανιών, χωριστά των ανδρών της φρουράς και χωριστά των εγκλείστων κακοποιών.

Ηταν Φλεβάρης μήνας, μια μέρα ο Γιώργο Βασιλάκης με δυο άλλους

Η ΓΕΦΥΡΑ ΠΑΛΙΑΝΤΩΝΗ
ΣΤΟ ΒΑΘΟΣ ΤΗΣ ΡΕΜΑΤΙΑΣ ΑΦΗΣΕ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΤΟΥ ΠΝΟΗ
Ο ΠΑΠΑ - ΖΩΗΣ

κατέβηκαν συνοδεία στη βρύση του χωριού να πάρουν νερό. Εκεί για καλή τους τύχη συνάντησαν ένα κοριτσάκι δεκατεσσάρων χρονών από το Πετρίλο, που εκείνη την ημέρα κουβαλούσε τρόφιμα για την οργάνωση. Με την μικρή Μαρία Τσιτσιρίκου ο Γιώργος έστειλε μήνυμα στο συμμαθητή και δάσκαλο Δημήτρη Κοκοσούλα, ότι βρίσκεται κρατούμενος στο στρατόπεδο.

Ο Κοκοσούλας με την πρώτη διαδρομή της Μαρίας έστειλε στο φίλο του το Γιώργο μια κουλούρα ψωμί μπομπότα και μια πίτα από ζυμάρι. Για πρώτη και τελευταία φορά εδώ στο στρατόπεδο του Μεζήλου άφησαν να περάσει στο θάλαμο των κρατουμένων η ζυμαρόπιτα και η κουλούρα το ψωμί, αφού πρώτα τεμαχίστηκαν σε μικρά τετράγωνα κομμάτια μεγέθους λουκουμιού, σύμφωνα με τις διατάξεις των εγκλη ματικών φυλακών.

Ο Βασιλάκης μόλις παρέλαβε από το φρουρό της πόρτας τα κομμάτια του ψωμιού και της πίτας, χωρίς καθυστέρηση άρχισε τη διανομή στους πεινασμένους, που περίμεναν όρθιοι να περάσει το μνημόσυνο του Κοκοσούλα.

Καθένας που έπαιρνε το μερίδιό του έκανε το σταυρό του σαν σε θεία μυσταγωγία. Η μόνη εξαίρεση έγινε από το σεβάσμιο πατέρα Γεώργιο Ζώη - παπα-Ζώη, που μόλις πήρε το ανάλογο μερίδιο της πίτας και του ψωμιού, έσκυψε και φίλησε το χέρι του Γιώργου Βασιλάκη λέγοντας με βουρκωμένα μάτια: «Γιώργο μου ο Θεός να είναι πάντα μαζί σου για το μεγάλο καλό».

Αυτή η πράξη του Βασιλάκη που ασφαλώς κατοπτεύθηκε από την κρυφή θυρίδα παρακολούθησης, καίτοι επαινέθηκε από όλους με τα καλύτερα συντροφικά λόγια και από το διοικητή της φρουράς Μαυρογιάννη, δυστυχώς ήταν η πρώτη και η τελευταία χειρονομία του φιλόξενου δάσκαλου Δημήτρη Κοκοσούλα. Από τότε σταμάτησε κάθε επικοινωία και κάθε βοήθεια.

Σε μια άλλη τυχαία συνάντηση η πανέξυπνη μικρή Μαρία είπε του Γιώργου με το πρώτο δρομολόγιο που θα κατέβαινε από το χωριό θα έφερε λίγο ψωμί και θα το έκρυβε δίπλα στη βρύση στα χαμόκλαδα.

Και αυτό το κρυφτούλι δεν κράτησε για πολύ, η μικρή Μαρία μετά από μερικές μέρες δεν ξαναφάνηκε στο δρόμο, ούτε στο χωριό, ούτε στη βρύση, που κατεβαίναμε τακτικά για να πάρουμε νερό.

Ο Βασιλάκης όπως έμαθε αργότερα, ο δάσκαλος Κοκοσούλας δεν υπήρχε στη ζωή αυτοκτόνησε. Πέρασαν από τότε αρκετά χρόνια.... Τον Αύγουστο του 1980 με το Γιώργο και το Βαγγέλη Βασιλάκη επισκεφθήκαμε το χωριό

Μεzήλο, εκεί που περάσαμε τις χειρότερες στιγμές της ζωής μας, εκεί που τα γεγονότα άφησαν ανεξίτηλα ψυχικά τραύματα σε ανθρώπους που δεν έφταιξαν σε τίποτα.

Ο Θεοφάνης Φωτόπουλος κάτοικος του χωριού που μας φιλοξένησε στο σπίτι του μας είπε, ότι ο δάσκαλος Κοκοσούλας όπως διαδόθηκε, πέθανε από κάποια ανίατη αρρώστια. Ο δικηγόρος Ευάγγελος Παπαευαγγέλου τελικά επέζησε και τον Απρίλη μετά από τη συμφωνία της Πλάκας, αφέθηκε ελεύθερος με τους τελευταίους.

Σε αυτό το χωριό στα άδυτα των Αγράφων περάσαμε το χειμώνα του 1943, ένας βαρύς χειμώνας λες και επιστρατεύθηκε κι' αυτός για την επιδείνωση του ανθρώπινου πόνου.

Το ξύλο, η τρομοκρατία, η αχαλίνωτη πείνα, η επιδρομή της ψείρας, οι οδυνηρές αγγαρείες, η καθημερινή πλύση εγκεφάλου και τσουβάλιασμα σε μια αίθουσα με τέσσερις τοίχους και χωρίς θέρμανση συμπλήρωναν την εικόνα της θλιβερής εξαθλίωσης τόσων ανθρώπων, που η κοινωνική τους υπόσταση υπαγόρευε καλύτερης μεταχείρησης.

Και αυτό ακόμη το πόσιμο νερό δεν έφτανε, η χορήγηση γινόταν με το δελτίο, ένα ξύλινο βαρέλι είκοσι οκάδων ήταν όλο κι' όλο στη διάθεσή μας για ένα εικοσιτετράωρο.

Μέσα στο πεντάμηνο της ομηρίας ζήτημα να πλυθήκαμε δυο-τρεις φορές, τη μία στον Αχελώο όταν φτιάναμε το αυλάκι για το μύλο του Σκαμπαρδόνη στη Μεσοχώρα και τις υπόλοιπες με το τσουχτερό ανεμοβρόχι περνώντας τις κακοτράχαλες πλαγιές των Αγράφων.

Το διαιτολόγιο του αργού θανάτου συνέχιζε και αυτό το εξοντωτικό του έργο, ίδια γεύση, ίδια ποιότητα, ίδια ποσότητα και πάντα στο ίδιο χαλκίμι. Μόνο μια φορά άλλαξε χρώμα το κουρκούτι όταν αντικαταστάθηκε με το μαύρο ζουμί από τα ρακατσίνια κατά τη ρήση του αείμνηστου συν/ρχη Θεόδωρου Καρατζένη, που ήταν της μοίρας του γραφτό να αφήσει τα κόκκαλά του λίγα μέτρα πιο πίσω από την εκκλησία στο Βαλκάνο.

Ο Κων/νος Μπαρτziώκας αξ/κός της Χωρ/κής ένας εξαίρετος άνθρωπος, αγαπητός από όλους μας, ζαρωμένος σε μια γωνιά της αίθουσας κάθε πρωί άρχιzε την εξήγηση των ονείρων.

Ηταν τόσο γλαφυρός, που περιμέναμε ολόκληρες ώρες στη σειρά να ακούσουμε το χρησμό της Πυθίας.

Ηταν ο προφητικός ονειροκρίτης, ήταν ο άνθρωπος που γνώριζε καλά να

απαλαίνει τον πόνο, ήταν η ελπίδα ζωής και γι' αυτό περιμέναμε ανυπόμονα το χρησμό «ήξεις αφήξεις, ουκ εν τω στρατοπέδω τεθνήξεις». Μετά από την ελπιδοφόρα απάντηση του μάντη, το εργοτάξιο ξεκινούσε για την προγραμματισμένη ημερήσια εργασία την ψειροκτονία.

Πέρασε από τότε αρκετό χρονικό διάστημα, όταν οι κάτοικοι του μικρού χωριού, όσο και των άλλων της γύρω περιοχής έμαθαν ότι μέσα στο στρατόπεδο υπάρχουν έγκλειστοι γιατροί και μάλιστα με καλή επιστημονική κατάρτιση.

Μετά από αυτή την πληροφορία τόσο οι κάτοικοι όσο και οι υπεύθυνοι των χωριών, πίεζαν ασφυκτικά τη διοίκηση της φρουράς να επιτρέψει σε γιατρούς να επισκέπτονται αρρώστους στα σπίτια.

Οι συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων ολοκλήρου της περιοχής δεν ήταν και πολύ καλύτερες από τις δικές μας, η ταλαιπωρία και η αχαλίνωτη φτώχεια που μάστιζε αυτόν τον δύσμοιρο τόπο, επιδείνωναν περισσότερο την έξαρση των ασθενειών και λοιμώξεων, που η αντιμετώπιση εκείνη τη χρονική περίοδο ήταν αρκετά δύσκολη αν όχι αδύνατη.

Οι πρώτες επισκέψεις των γιατρών σε αρρώστους δημιούργησαν άριστες εντυπώσεις και καλές γνωριμίες. Οι πτωχοί και φιλόξενοι κάτοικοι των Αγράφων διαπίστωσαν πως αυτοί οι άνθρωποι, που ήταν στην απομόνωση στους τέσσερις τοίχους μιας παγερής αίθουσας του σχολείου και στο πλακόστρωτο της κεντρικής εκκλησιάς, δεν ήταν εχθροί του λαού, όπως τους ήθελε η προπαγάνδα του ΕΑΜ, αλλά επιστήμονες που φρόντιζαν για τη βελτίωση του πολυτιμότερου αγαθού, που χάρισε στον άνθρωπο ο πάνσοφος Δημιουργός.

Οταν οι γιατροί γύριζαν από τις επισκέψεις ασθενών, θα έφεραν μαζί τους κάποιο φιλοδώρημα από τους συγγενείς του αρρώστου, λίγο ψωμί, λίγο αλάτι, λίγη ρίγανη ή και μερικές φορές δυο-τρία τσιγάρα καπνό για να τραβήξουμε όλοι της παρέας από μια ρουφηξιά σαν πρεζάκηδες. Πολλές φορές η απελπισία μας οδήγησε στο κάπνισμα σκόνη ρίγανης ή τριφυλλιού σε παλιόχαρτα που έπαιρναν οι γιατροί από τα σπίτια ή τα έβρισκαν στο δρόμο του γυρισμού.

Μια μέρα του Φλεβάρη ο γιατρός Παπαδημητρίου πήγε συνοδεία με τον αντάρτη Τζικιώτη να εξετάσει άρρωστο στο χωριό Σπυρέλο. Στο γυρισμό σε κάποια στιγμή ο συνοδός αντάρτης κατέβασε το όπλο και με αυστηρό τόνο της φωνής είπε στο γιατρό: «Η ζωή σου γιατρέ δεν αξίζει ούτε μια δεκάρα, εγώ αυτή τη στιγμή σε σκοτώνω και δεν θα δώσω λόγο σε κανέναν, το μόνο που

θα πω αποπειράθηκες να φύγεις».

Ο γιατρός μας έλεγε λίγο αργότερα, νόμισε εκείνη τη στιγμή ότι ήρθε το τέλος του και όπως ήταν ετοιμόλογος του απάντησε: «Η διοίκηση συναγωνιστή σε τέτοιες αποστολές για να είναι σίγουρη στέλνει τους πιο καλούς χαρακτήρες, γι' αυτό έστειλε εσένα που έχεις όλα αυτά τα προσόντα».

Το θηρίο ηρέμησε αμέσως, το όπλο αναρτήθηκε και ο δρόμος της επιστροφής χωρίς άλλα εμπόδια έφθασε στο τέλος.

Ενας λεβέντης γέρος ο μπαρμπα-Γιάννης ο Καψάλης, μια μέρα την ώρα της εξόδου συνάντησε το διοικητή της φρουράς Μαυρογιάννη και τον παρακάλεσε με όλη την ευγένεια που τον διέκρινε, να παίρνουν αυτόν να πλένει το καζάνι του φαγητού της φρουράς. Η παράκληση που επαναλήφθηκε την επομένη έγινε τελικά δεκτή και ο μπαρμπα - Γιάννης την άλλη κιόλας ημέρα έπιασε μόνιμη δουλειά στο μαγειρείο.

Οταν γύριζε από το πλύσιμο του καζανιού ο σεβαστός γέρος έφερνε σε ένα παλιό δοχειάκι μια-δυό κουταλιές παχύρευστο κουρκούτι (τσίκνα) από τον πάτο του καζανιού και μερικές φορές μαζί με λίγο ζωμί από γίδινο κρέας. Το φαγητό αυτό που μάζευε ο μπαρμπα-Γιάννης το κρατούσε για μένα γιατί ήμουν άρρωστος με υψηλό πυρετό και οι γιατροί γνωμάτευσαν, ότι βρισκόμουν στο στάδιο της προφυματίωσης.

Η προσφορά του μπαρμπα-Γιάννη, αδικώντας τον εαυτό του, στάθηκε για μένα σωτήρια. Ηταν μια ανθρώπινη πράξη, που δεν θα ξεχαστεί ποτέ και σε κάθε ευκαιρία θα ανάβω στη μνήμη του ένα αγιοκέρι.

Εκεί στον τόπο του μαγειρείου που ο μπαρμπα-Γιάννης έπλυνε τα καζάνια, αρκετές φορές μάζευε τις γόπες που πετούσαν οι αντάρτες της φρουράς, έτσι και εμείς δεν ξεχνούσαμε τη μυρωδιά του καπνού.

Ενα βράδυ που είχε πέσει για τα καλά το σκοτάδι, ο σκοπός της εξωτερικής πόρτας φώναξε. Να είναι έτοιμος ένας παπάς να μεταβεί σε κάποιο σπίτι του χωριού να διαβάσει σε άρρωστο παιδάκι γιατί οι γονείς του μικρού παιδιού, όπως είπε ο αντάρτης δεν ήθελαν γιατρό και στο χωριό δεν υπήρχε παπάς.

Την ίδια στιγμή σηκώθηκαν δυο παπάδες ο παπα-Ζώης και ο παπα-Μάλλιος πήγαν κοντά στην πόρτα και περίμεναν το άνοιγμα.

Η πόρτα κάποια ώρα άνοιξε απότοματα και όρμησε στην αίθουσα ένας αντάρτης πραγματικό αγρίμι με μια ροζιάρικη κρανιά και σακάτεψε τους παπάδες στο ξύλο. Χτυπούσε αλύπητα και όπου έφθανε για μισή περίπου ώρα στα κοκκαλιάρικα κουφάρια των παπάδων και όταν μπούχτισε τους άφησε

στο δάπεδο και βγήκε έξω.

Το διάβασμα στο άρρωστο παιδάκι και μάλιστα νυχτερινές ώρες ήταν στημένη παγίδα για να σπάσουν τα πλευρά των παπάδων. Αυτό το πανηγύρι ήταν σχεδόν καθημερινό και κράτησε από την αρχή της ομηρίας μέχρι τέλος με μόνη διαφορά από εδώ και ύστερα γινόταν κατά αραιότερα χρονικά διαστήματα.

Μεταξύ των άλλων μπήκαν στο ζεμπέκικο χορό με το ανάκρουσμα του βούρδουλα των μαυροσκούφηδων ο Σπύρος Παπαποστόλου, ο Θεόδωρος Τράντζος από την Καρδίτσα και άλλοι άνρθωποι φιλήσυχοι οικογενειάρχες. Μερικοί από τους βασανιστές ήθελαν να δείξουν την παλικαριά στα ασθενικά και ανυπεράσπιστα κουφάρια αθώων ανθρώπων και άλλοι ίσως την αφοσίωση στον αγώνα, αλλιώς δεν εξηγείται η τόση σκληρή και απάνθρωπη μεταχείρηση.

Με τη βοήθεια του Θεού και χωρίς την αίσθηση του χρόνου περάσαμε με στερήσεις και ταλαιπωρίες το χειμώνα του 1943 και φθάσαμε στο Μάρτη.

Μια Πέμπτη 2 του Μάρτη που ο καιρός βελτιώθηκε αρκετά, στο ημερήσιο πρόγραμμα προστέθηκε και το μάθημα της αγωγής, ένα μάθημα που έλειπε, μάθημα αγωγής αναλφαβήτων και ιδιαίτερα για ανθρώπους της αντίδρασης.

Κάθε μέρα στις δέκα περίπου πρωινές ώρες έμπαινε στην αίθουσα ο πατέρας (ψευδώνυμο) ένας αντάρτης ψηλός με γκρίζα μαλλιά, δίκοχο στο κεφάλι με ευδιάκριτα γράμματα ΕΛΑΣ, αραιή γενειάδα με δυο δόντια σημαδιακά στην επάνω γνάθο, που θύμιζε γραμματοδιδασκάλους παρωχημένης εποχής.

Η ομιλία του πατέρα ήταν αρκετά ενδιαφέρουσα και κρατούσε πολλές ώρες χωρίς διαλείμματα και εμείς παρακολουθούσαμε με πολλή προσοχή για να μη χαθεί ο ειρμός της σκέψης.

Οταν έφθανε στους θεωρητικούς του Κομμουνισμού Μάρξ, Ενγκελς και Λένιν (οργανωτή της Οκτωβριανής επανάστασης) ύψωνε τον τόνο της φωνής του για να δώσει έμφαση στο διεθνή χαρακτήρα της πάλης του εργατικού κινήματος ενάντια στον καπιταλισμό.

Ο επίλογος της καθημερινής ομιλίας του ήταν πάντα μια πρωτόγνωρη χαριτολογία ανάμεικτη με ένα αισχρό υβρεολόγιο κατά του Κερένσκι και του Μανιαδάκη.

Ο δεύτερος ομιλητής ο μπαρμα-Γιώργος (ψευδώνυμο) με το πλατύ

μουστάκι και την πλαδαρή μύτη, μιλούσε σε πιο έντονο ύφος από τον προηγούμενο για τους σκληρούς αγώνες του Κομμουνιστικού κόμματος ενάντια στην ξένη και ντόπια αντίδραση, τον ξεσηκωμό του καταδυναστευόμενου λαού για μια καλύτερη ζωή και λαϊκή κυριαρχία.

Ελεγε - έλεγε ο αθεόφοβος ώρες ολόκληρες χωρίς τελειωμό. Εμείς πρωτοετείς μαθητές κάθε φορά που ακούγαμε τα άρρητα ρήματα που εκτόξευαν από το λαρύγγι τους οι μελίρρυτοι ποταμοί της διαφώτησης, μέναμε με ανοιχτό το στόμα για να έχουν την εντύπωση, ότι η διδασκαλία έπιανε τόπο.

Στο δίδυμο των ομιλητών, που άφησε εποχή σε αυτή τη σχολή του Μεζήλου μετά από δυο-τρείς μέρες προστέθηκε και ένας βλάχος με τη φουσκωτή μπουραζάνα, ένα μάλλινο σουλτούκο που έφθανε μέχρι τα γόνατα, τσαρούχια τελατίνι με φούντες και ένα καλογερίστικο σκούφο στο κεφάλι.

Ο βλάχος με τη μπουραζάνα το τσιγκελωτό μουστάκι και το ραβδί στο χέρι, είχε σαν πρότυπο στην ομιλία του τους αγώνες του Θρακιώτη δούλου Σπάρτακου, που υπηρέτησε ως μισθοφόρος στη στρατιά της Ρώμης το 73-71 π.Χ. Στασίασε με πολλούς άλλους και τελικά δραπέτευσε από τη φυλακή για να ηγηθεί της στάσης των δούλων.

Το όνομα του Σπάρτακου για τον ομιλητή ήταν το ίνδαλμα, ήταν η ιδεατή μορφή για κάθε εξέγερση κατά της κοινωνικής ανισότητας. Ηταν ένα πλούσιο πρόγραμμα σε παραδείγματα και διδακτέα ύλη γενικής μόρφωσης σε πρότυπο σχολείο με άριστο εκπαιδευτικό προσωπικό και μαθητές που διψούσαν για μάθηση, προπαντός αυτοί της τρίτης ηλικίας.

Μια μέρα Μαρτιάτικη ο ονειροκρίτης Κων/νος Μπαρτζιώκας πρωί-πρωί μας αποχαιρέτησε και με μάτια βουρκωμένα πήρε το δρόμο του γυρισμού, οι αμαρτίες του λύθηκαν προφανώς με απόφαση των υπευθύνων της τοπικής οργάνωσης του χωριού.

Το γεγονός αυτό μας χαροποίησε όλους καίτοι από την ημέρα εκείνη θα μας έλειπε ο προφητικός ονειροκρίτης με την Ιώβεια υπομονή, που κάθε πρωί με τα ελπιδοφόρα μηνύματά του τόνωνε το κουράγιο για να αντέχουμε σε εκείνες τις μαύρες μέρες της ζωής μας.

Μια άλλη μέρα ανοιξιάτικη, κάποιος από τους τόσους αγίους μάρτυρες της τραγωδίας έβαλε το χέρι του και εισακούστηκε η παράκληση του υπεύθυνου να μας αφήσουν στο χώρο της αυλής του σχολείου λίγα λεπτά παραπάνω, για

να αναπνεύσουμε το οξυγόνο, που απλόχερα χάρισε η φύση στον άνθρωπο και να χαρούμε για λίγο το ζεστό ανοιξιάτικο ήλιο.

Μέσα σε μια τέτοια μαγευτική Αγραφιώτικη ατμόσφαιρα ξεχαστήκαμε από τη σκληρή πραγματικότητα σε ένα άλλο αλλιώτικο κόσμο όμορφο και αγγελικά πλασμένο.

Η πρόσκαιρη χειμερία νάρκη δεν κράτησε για πολύ και η γύμνια όρθωσε και πάλι το ανάστημά της. Μερικοί στηριγμένοι στον τοίχο του σχολείου ξυνόταν όπως τα γουρούνια, οι ψείρες μετά από τη νυκτερινή ανάπαυλα μπήκαν με τον ανοιξιάτικο ήλιο στο ευχάριστο έργο τους. Μερικοί στις σκάλες της πόρτας και άλλοι γερμένοι στο έδαφος με τα μάτια στον ήλιο σαν ψοφίμια, που πέρασαν άσχημα τη βαρυχειμωνιά.

Εκεί που ο καθένας έκλεγε τη μοίρα του, ένας αντάρτης από τους φρουρούς πλησίασε τον αείμνηστο παπα-Ζώη, που μόλις τα τρεμάμενα πόδια τον κρατούσαν σε μια γωνιά του τοίχου, του έδωσε μια δυνατή κλωτσιά στην κοιλιά και τον σώριασε στο χώμα. Ακόμη ούτε και αυτό το απλανές ικετευτικό βλέμμα του άγιου πατέρα, που στριφογύριζε στη λάσπη, δε συγκίνησε το ανθρωπόμορφο θηρίο, που συνέχισε τις κλωτσιές τη μια μετά την άλλη. Δυο κρατούμενοι που βρέθηκαν εκεί κοντά έτρεξαν για βοήθεια και με αρκετή προσπάθεια τον σήκωσαν από τα λασπόνερα και τον έστησαν στον τοίχο.

Με το βασίλεμα του ήλιου η πόρτα έκλεινε ερμητικά, η μπάρα ασφάλειας έπεφτε βαριά και στη διάρκεια της νύχτας ο κόσμος να χαλούσε με καμιά δύναμη δεν άνοιγε ως την άλλη μέρα, που θα γινόταν κανονική έξοδος για σωματική ανάγκη.

Ενα από τα πολλά βράδια περασμένα μεσάνυχτα ο δικηγόρος Δημοσθένης Βάκκας πετάχτηκε όρθιος από δυνατούς πόνους στην κοιλιά, πέρασε γρήγορα πατώντας στα κεφάλια των άλλων μέχρις ότου έφτασε στην πόρτα. Από εκεί άρχισε τις παρακλήσεις στο φρουρό να του ανοίξει γιατί του ήταν αδύνατο να κρατηθεί ως το πρωί της άλλης ημέρας.

Ο φρουρός όχι μόνο δεν του άνοιξε, αλλά με στεντορεία φωνή τον απείλησε αν συνεχίσει να τον ενοχλεί θα μπει μέσα και θα του σπάσει τα παΐδια. Ο ταλαίπωρος δικηγόρος γύρισε γρήγορα στη θέση του, έβγαλε ένα πουκάμισο που κρατούσε μόνο στις πλάτες, το έστρωσε στο προσκέφαλό του πήρε κανονική θέση και άρχισε η εκτόνωση του ηφαιστείου!

Μερικά τεμάχια περιττωμάτων εκσφενδονίστηκαν στον γύρω χώρο και

προσέκρουσαν στα μουστάκια του μπαρμπα-Γιάννη, που την ώρα εκείνη τον είχε πάρει για λίγο ο ύπνος. Ο μπαρμπα-Γιάννης πετάχτηκε όρθιος και έβαλε τις φωνές: «έσκασα απόψε αδέρφια!». Σκούπισε το μουστάκι του και γύρισε από το άλλο πλευρό. Η αίθουσα κατακλύστηκε από τη μπόχα και οι θαμώνες δεν έκλεισαν μάτι εκείνο το βράδυ.

Οταν κάποια ώρα σταμάτησε ή βελτιώθηκε κάπως η κατάσταση, ο δικηγόρος τύλιξε τη νυχτερινή παραγωγή του κοιλιακού πόνου στο πουκάμισο, δίκην τσαντίλας την τοποθέτησε δίπλα στο προσκέφαλό του για να την πετάξει το πρωί την ώρα της εξόδου.

Ενα άλλο πολύ σοβαρό πρόβλημα που ταλάνιζε σχεδόν όλους και ιδιαίτερα τους ανθρώπους της τρίτης ηλικίας αυτές τις χειμωνιάτικες νύχτες ήταν το κατούρημα.

Πολλοί γέροντες κατουρούσαν τις νύχτες στις θέσεις που κοιμόταν, άλλοι πολλές φορές χρησιμοποιούσαν το πίσω μέρος της πόρτας καίτοι ο χώρος δεν ήταν διαθέσιμος.

Ο αείμνηστος παπα-Ζώης μια από τις ημέρες της εξόδου βρήκε σε μια γωνιά της αυλής ένα παλιό τενεκάκι και το πήρε μαζί του για νυχτερινό ουροδοχείο. Το πρώτο κιόλας βράδυ που κατούρησε στο σκουριασμένο τενεκέ, μούσκεψε το διπλανό του, που την ώρα εκείνη ξύπνησε και τα έβαλε με τον παπά.

Ο λειτουργός του Υψίστου χαμηλόφωνα και με λόγια αγάπης προσπάθησε να τον καθησυχάσει: «αγαπητέ μου του είπε, σας παρακαλώ να με συγχωρέσητε γι' αυτό που έγινε το φταίξιμο δεν είναι όλο δικό μου, αυτό το τσαρπάλι ευθύνεται και έδειξε το τενεκεδάκι, που είχε τρυπίτσες στον πυθμένα».

Μέσα από τόσες ταλαιπωρίες και τέτοιου είδους αθλιότητες περνούσαμε τις μαρτυρικές νύχτες του χεμώνα με τα κρύα τις παγωνιές με σύμμαχο την ανυπότακτη πείνα.

Η συμφωνία της Πλάκας στις 29. 2. 1944 μεταξύ των οργανώσεων ΕΛΑΣ και ΕΔΕΣ προέβλεπε και την άμεση απόλυση των κρατουμένων, εκτός εκείνων που βαρύνονταν με αδικήματα του ποινικού δικαίου.

Από την ημερομηνία της υπογραφής της συμφωνίας πέρασε ένας μήνας και η κατάσταση που επικρατούσε στο άθλιο στρατόπεδο πήγαινε κάθε μέρα που περνούσε από το κακό στο χειρότερο.

Δεν περιμέναμε από πουθενά βελτίωση της απαράδεκτης κατάστασης σε

αυτό το κολαστήρι που οδηγούσε στον αργό θάνατο.

Στις 17 του Μάρτη ημέρα Παρασκευή μπήκαν στην αίθουσα τρεις μαυροσκούφηδες άρπαξαν με τις κλωτσιές τον παπα-Ζών και μερικούς άλλους με το πρόσχημα τους ζητούσε το στρατηγείο της 13ης μεραρχίας του ΕΛΑΣ.

Πέρασαν από τότε αρκετές μέρες και οι μαυροσκούφηδες δεν ξαναφάνηκαν στο στρατόπεδο για να πιάσουν δουλειά, εμείς μείναμε με την εντύπωση ότι ο παπα-Ζώης βρίσκεται στην έδρα της μεραρχίας.

Μια μέρα ο Γιώργο Βασιλάκης υπεύθυνος των κρατουμένων που ερχόταν σχεδόν τακτικά σε επικοινωνία με άνδρες της φρουράς, αλλά και με κατοίκους του χωριού, που πηγαινοερχόταν στο στρατόπεδο, άκουσε από κάποιον χωριανό, ότι ο παπα-Ζώης ποτέ δεν έφτασε στην έδρα της μεραρχίας, τον έριξαν στο ποτάμι από την πέτρινη καμάρα του Παλιαντώνη. Εκεί στη ρεματιά ανάμεσα στις μεγάλες πέτρες άφησε αβοήθητος την τελευταία του πνοή μακριά από δικούς, φίλους και συγγενείς με το πικρό παράπονο γιατί;...

Δεν πέρασαν δυο-τρείς μέρες και πάλι έσυραν έξω από την απομόνωση τον

7 ΙΟΥΛΙΟΥ 1973. Τα παιδιά και οι συγγενείς αναπέμπουν δ'εηση στη ρεματιά, που άφησε την τελευταία του πνοή ο φλογερός πατριώτης παπα - ΖΩΗΣ

ταγματάρχη Γεώργιο Μαντζούκη, τον οδήγησαν δέσμιο στην έδρα της μεραρχίας, όπου καταδικάστηκε, χωρίς μάρτυρες υπεράσπισης σε θάνατο και πέρασε στο εκτελεστικό απόσπασμα.

Ο γερο-τσέλιγκας Σωτήρης Σακκάς, ένας λεβέντης από τη Μεσοχώρα σφαγιάστηκε και αυτός στο δρόμο για τα Πέντε Αδέρφια, ένας ακόμη μέσα στους τόσους άλλους έμεινε κοντά στις όχθες του ατίθασου Αχελώου, εκεί που τα βογκητά αθώων ανθρώπων από το μοναστήρι του Αη - Γιώργη μπερδεύονται με το μουγκριτό του υγρού στοιχείου. Την ίδια τύχη, δυστυχώς είχε και ο Ράπτης Δημήτρης Τζούμας από τη Χόσεψη, καίτοι έβγαινε με συνοδεία στα σπίτια να τους μπαλώνει τα ρούχα, ούτε κι' αυτό στάθηκε ελαφρυντικό για τη ζωή του, κατεβαίνοντας από τα Πέντε Αδέρφια για τα Βραγγενά, εκτελέστηκε λίγα μέτρα πιο πάνω από το χωριό. Φθάσαμε με τη βοήθεια της Θεομήτορας της Σπηλιώτισσας στο τελευταίο δεκαήμερο του Μάρτη και το στρατόπεδο ήταν ανάστατο, άλλοι έμπαιναν σαν αγρίμια για εκδίκηση, άλλοι έβγαιναν δέσμιοι για το άγνωστο και άλλοι έμειναν πίσω από αμπαρωμένες πόρτες απλοί θεατές της θεατρικής παράστασης.

Η Δαμόκλειος σπάθη πάνω από τα κεφάλια το σκοινί έτοιμο να κοπεί και ο χάροντας όρθιος στην κουπαστή περίμενε ανυπόμονα να μας περάσει χωρίς τον οβολό στην Αχερουσία λίμνη.

* * *

Σημ.: 1. Μια μέρα του Μάρτη έβγαλαν από την απομόνωση το μαιευτήρα γιατρό Γεώργιο Ζέρβα, που η φήμη του πέρασε στην άλλη άκρη των Αγράφων, για να ξεγεννήσει μια έγγυο γυναίκα σε ένα γειτονικό χωριό.

Η επέμβαση του γιατρού στέφτηκε με επιτυχία και οι συγγενείς ευχαρίστησαν θερμά τον Αρτινό επιστήμονα. Στο δρόμο της επιστροφής ο συνοδός αντάρτης

ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΜΥΡΟΦΥΛΛΟΥ

Εκείνη η χρονική Περίοδος ήταν κρίσιμη για τις δυνάμεις του ΕΔΕΣ, που είχαν υποχωρήσει πέραν της όχθης του ποταμού Αράχθου, το στρατηγείο της Μέσης Ανατολής άρχισε τον εφοδιασμό των τμημάτων του στρατηγού Ζέρβα, με αεροπορικές ρίψεις.

Για το αντάρτικο του ΕΔΕΣ η ευρύτερη περιοχή των Τζουμέρκων ήταν ο χώρος που είχε στενά συνδεθεί με αγώνες επιβίωσης, εδώ εδραιώθηκε, εδώ ανδρώθηκε και εδώ έδωκε τις πιο αιματηρές συγκρούσεις με την επίλεκτη Γερμανική μεραρχία Εντελβάις.

Από την άλλη μεριά ο ΕΛΑΣ δε σταμάτησε τις επίμονες προσπάθειες διείσδυσης στην ελεγχόμενη από τις δυνάμεις του ΕΔΕΣ περιοχή εκείθεν του Αράχθου.

Ο στρατηγός Ζέρβας μη έχοντας άλλη επιλογή άρχισε τις προετοιμασίες για μια συνδυασμένη επίθεση στα Τζουμέρκα το μήνα Φλεβάρη κατά των δυνάμεων του ΕΛΑΣ.

Η σχεδιασθείσα με την αρμόζουσα επιμέλεια και μυστικότητα επιχείρηση δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ, γιατί ισχυρές Γερμανικές δυνάμεις, το ίδιο χρονικό διάστημα ενεργούσαν εκκαθαριστικές επιχειρήσεις από διάφορα σημεία και οι δυνάμεις του ΕΔΕΣ ενεπλάκησαν σε πολυήμερες μάχες.

Οι προσπάθειες του Αρη Βελουχιώτη να δημιουργήσει με κάθε θυσία προγεφύρωμα πέραν της ζώνης Αράχθου δεν απέδωσαν το αναμενόμενο αποτέλεσμα, γιατί οι επιθετικές ενέργειες του ΕΛΑΣ βρήκαν εμπόδιο τη

απείλησε το γιατρό, χωρίς καμιά αιτία να τον σκοτώσει και όπως του είπε δεν είχε να δώσει λόγο σε κανέναν.

Ο γιατρός κατάφερε να ηρεμήσει το συνοδό αντάρτη και σιγά-σιγά έφθασαν στο στρατόπεδο. Από εκείνη την ημέρα ο γιατρός έπεσε βαριά άρρωστος και δεν ξαναβγήκε από το κελί του.

2. Οταν αργότερα στο δρόμο του γυρισμού περάσαμε από το χωριό Κουμπουριανά, εκεί μάθαμε, ότι ένας τσοπάνος ονόματι Ποζιός, που έβοσκε το κοπάδι του στην απέναντι πλαγιά του βουνού και σε μικρή απόσταση από το γεφύρι του Παλιαντώνη, ήταν ο μόνος αυτόπτης μάρτυρας του επίλογου της τραγωδίας του αείμνηστου παπα-Ζών.

σθεναρή αντίσταση των δυνάμεων του ΕΔΕΣ.

Μετά από πολλές απόπειρες, συμπλοκές και επιθετικές ενέργειες και για αρκετό χρονικό διάστημα η πολεμική ατμόσφαιρα είχε κορεσθεί και πήρε τη θέση της η ανάπαυλα.

Ηταν Φλεβάρης όταν στο χωριό Σκλίβανη των Ιωαννίνων στο στρατηγείο του ΕΔΕΣ κατάφθασε μια ολιγομελής αντιπροσωπεία της Κ.Ε. του ΕΑΜ κομίζουσα «κλάδον ελαίας».

Ο στρατηγός Ζέρβας, που επεδίωκε και αυτός με κάθε τρόπο αλλά και με ειλικρίνεια το σταμάτημα της αδελφοκτόνου αιματοχυσίας, δέχτηκε χωρίς διατυπώσεις την πρόταση του ΕΑΜ να σταματήσουν αμέσως οι εχθροπραξίες και να αρχίσουν οι διαπραγματεύσεις στο χωριό Μυρόφυλλο Τρικάλων.

Στις διαπραγματεύσεις θα έπαιρναν μέρος αντιπροσωπείες και των άλλων οργανώσεων με συμμετοχή και της συμμαχικής αποστολής.

Ο στρατηγός Ζέρβας προτού αναχωρήσει η αντιπροσωπεία για το Μυρόφυλλο συνέστησε με κάθε τρόπο να παρατείνουν το χρόνο των συνομιλιών και ταυτόχρονα να ενημερώνεται τόσο ο ίδιος, όσο και το Στρατηγείο της Μέσης Ανατολής.

Οι διαπραγματεύσεις δεν άργησαν, ένα βράδυ στις 14 του Φλεβάρη στο χωριό Μυρόφυλλο έγινε η πρώτη συνάντηση των αντιπροσώπων. Στην πρώτη κιόλας συνάντηση η αντιπροσωπεία του ΕΑΜ πρότεινε στους αντιπροσώπους των άλλων οργανώσεων τρεις βασικούς όρους για την καλύτερη διεξαγωγή των συνομιλιών:

1. Να γίνει ενοποίηση όλων των ανταρτικών δυνάμεων σε ενιαίο αντάρτικο με μια αντιπροσωπευτική διοίκηση.

2. Τη διοίκηση των ενόπλων δυνάμεων να αναλάβει ένας αρχιστράτηγος, που να προέρχεται από τον ΕΛΑΣ και

3. Να γίνει κυβέρνηση του βουνού με συμμετοχή των τριών οργανώσεων και με αναλογία μελών τρία προς δύο.

Ο στρατηγός Ζέρβας γνώστης των προθέσεων του ΕΑΜ επεδίωκε και αυτή τη φορά με κάθε τρόπο να του δοθεί ο απαιτούμενος χρόνος για την ανασυγκρότηση των δυνάμεών του.

Οι διαπραγματεύσεις του Μυροφύλλου δεν κατέληξαν σε καμιά συμφωνία και ο αντ/ρχης Πέτρος Νικολόπουλος πρότεινε στον Αρη Βελουχιώτη, που επόπτευε παρασκηνιακά την πορεία των συνομιλιών, να γίνει μια άλλη

συνάντηση στην οποία να πάρει μέρος και ο στρατηγός Ζέρβας.

Ο Αρης χωρίς αντίρρηση δέχτηκε την πρόταση του αντ/ρχη Νικολόπουλου και αποφασίστηκε ομόφωνα οι συνομιλίες να επαναληφθούν στη γέφυρα της Πλάκας με συμμετοχή και του στρατηγού Ζέρβα.

ΤΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΤΗΣ ΠΛΑΚΑΣ

Ο Περικλής Γώγος από το Τετράκωμο και ο Κώστας Ζώης από τα Θεοδώριανα ήταν στην προσωπική φρουρά του στρατηγού ΖΕΡΒΑ.

Οι διαπραγματεύσεις του Μυροφύλλου δεν κατέληξαν σε καμιά συμφωνία γιατί οι αντιπρόσωποι του ΕΑΜ από την αρχή έθεσαν απαράδεκτους όρους.

Μετά από μια εβδομάδα περίπου οι συνομιλίες επαναλήφθησαν στον οικισμό της αριστερής όχθης του ποταμού Αράχθου κοντά στη γέφυρα της Πλάκας.

Στις συνομιλίες, όπως είχε συμφωνηθεί πήρε μέρος και ο στρατηγός Ζέρβας, που έφθασε στη γέφυρα στις 26 του Φλεβάρη συνοδευόμενος με δύναμη 120 ανδρών.

Και αυτή τη φορά οι αντιπρόσωποι του ΕΑΜ αξίωσαν τους ίδιους όρους της συνάντησης Μυροφύλλου. Ο Ζέρβας άκουσε με πολλή προσοχή τους αντιπροσώπους του ΕΑΜ, ακόμη γνώριζε καλά τα τεκταινόμενα στο παρασκήνιο από τον Αρη Βελουχιώτη και απάντησε με τη φράση:

«Οχι, προτιμώ να πέσουμε μέχρις ενός!».

Την επομένη 28 του Φλεβάρη ο στρατηγός Ζέρβας μετά από πληροφορίες που έφεραν Γερμανικό τμήμα με βαρύ οπλισμό να κινείται προς την

ελεγχόμενη από τον ΕΔΕΣ περιοχή του Αμμοτόπου, αναχώρησε αμέσως για την έδρα του στα Πλαίσια. Προτού όμως αποχωρήσει από τη γέφυρα της Πλάκας, αφησε προσωπικό γραμμα στο Στέφανο Σαράφη με το οποίο του γνώριζε τους λόγους που τον ανάγκαζαν να απουσιάσει από τη σύσκεψη και εξουσιοδοτούσε «εν λευκώ» τον Κομνηνό Πυρομάγλου και τον Αντ/ρχη Π. Νικολόπουλο για τη συνέχιση των συνομιλιών.

Ετσι οι διαπραγματεύσεις συνεχίστηκαν απρόσκοπτα και χωρίς ίδιαίτερα προβλήματα μέχρι τέλος.

Μετά από αμοιβαίες υποχωρήσεις και των δύο μερών ΕΛΑΣ και ΕΔΕΣ (απουσίαζε της συνεδρίασης ο αντ/ρχης Ψαρρός) τελικά συμφώνησαν για την κατάπαυση των εχθροπραξιών και υπόγραψαν το πρωτόκολλο της συμφωνίας της Πλάκας.

Για το συντονισμό και την καλύτερη διεξαγωγή του απελευθερωτικού αγώνα εναντίον των δυνάμεων κατοχής γράφτηκαν τα παρακάτω:

«1. Να σταματήσουν αμέσως οι εχθροπραξίες.

2. Οι οργανώσεις ΕΛΑΣ και ΕΔΕΣ θα κρατήσουν τις θέσεις τους εκεί που βρίσκονται σήμερα.

3. Ο συντονισμός των επιχειρήσεων κατά του εχθρού θα αποφασίζεται ομόφωνα.

4. Σε περίπτωση εχθρικής επίθεσης και για την αντιμετώπισή της οι δυνάμεις του ΕΛΑΣ και του ΕΔΕΣ θα εκπονήσουν από κοινού σχέδιο ενέργειας.

5. Εάν τμήματα ανταρτών σε περίπτωση πίεσης του εχθρού αναγκαστούν να υποχωρήσουν από τις θέσεις τους θα επανέλθουν αργότερα όταν ο εχθρός εγκαταλείψει την περιοχή.

6. Οι αντιπρόσωποι και των τριών οργανώσεων ΕΔΕΣ - ΕΚΚΑ - ΕΛΑΣ θα εποπτεύουν για την εφαρμογή και την τήρηση των όρων της συμφωνίας και θα λύνουν τις διαφορές που θα προέκυπταν κατά το χρόνο της εφαρμογής.

7. Παρακαλείται η συμμαχική αποστολή να μεριμνήσει για τον εφοδιασμό των ανταρτικών δυνάμεων όλων των οργανώσεων.

8. Ολοι οι παθόντες από την εισβολή των Γερμανικών στρατευμά-

των κατοχής, αλλά και από τις συγκρούσεις των οργανώσεων να τύχουν ενίσχυσης και από το συμμαχικό στρατηγείο και

9. Με την υπογραφή του παρόντος πρωτοκόλλου θα αφεθούν ελεύθεροι όλοι οι κρατούμενοι αιχμάλωτοι και όμηροι για λόγους πολιτικής ιδεολογίας να μεταβούν στον τόπο της προτίμησής τους. Θα παραμείνουν μόνο οι βαρυνόμενοι με πράξεις εθνικής προδοσίας ή κοινού ποινικού δικαίου, οι οποίοι θα δικαστούν από τα στρατοδικεία με τη συμμετοχή αντιπροσώπου από την ενδιαφερόμενη οργάνωση. Η απόλυση των κρατουμένων πρέπει να γίνει το αργότερο μέσα σε 15 μέρες από σήμερα.

Κάπου στην Ελάδα, 29 του Φλεβάρη 1944

Η αντιπροσωπεία ΕΑΜ-ΕΛΑΣ: Στέφανος Σαράφης - Νικόλας

» ΕΔΕΣ: Κομν. Πυρομάγλου - Πέτρ. Νικολόπουλος

» ΕΚΚΑ: Γ. Καρτάλης

Η Συμμαχική στρατιωτική αποστολή: Κρις Συντ/ρχης Βρετανός - Ουάινς ταγ/ρχης USA

Η αντιπροσωπεία Στρατ. Διοίκησης Καΐρου: Κρις συντ/ρχης».

(«Εθνική Αντίσταση», Χαραλ. Φλόκα, ταξιάρχου ε. α. σελ. 364)

ΑΠΟΛΥΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Ο στρατηγός Ζέρβας, μετά την επιτευχθείσα συμφωνία της Πλάκας, κοινοποίησε επείγουσα διαταγή για την απόλυση των κρατουμέων του στρατοπέδου και μέσα στο χρονικό διάστημα που όριζε το σχετικό άρθρο του πρωτοκόλου:

ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΟΡΕΙΝΗ ΕΛΛΑΣ
Ε.Ο.Ε.Α. Γενικό Αρχηγείο
Αριθ. πρωτ. 2251

ΕΠΕΙΓΟΥΣΑ

Κατόπιν του υπογραφένος πρωτοκόλλου μεταξύ ημών και της οργάνωσης ΕΑΜ - ΕΛΑΣ περί οριστικής καταπαύσεως των εχθροπραξιών και απολύσεως των κρατουμένων διά πολιτικούς λόγους ως και των αιχμαλώτων

ΕΝΤΕΛΛΟΜΑΙ:

1. Οπως το βραδύτερον μέχρι της εσπέρας της 14ης τρέχοντος μηνός απολυθώσιν άπαντες οι διά τους ως άνω λόγους κρατούμενοι εις το στρατόπεδο συγκεντρώσεως. Οι απολυόμενοι θα υποβάλλωσι δήλωσιν εις την οποίαν θα εμφανίζεται ο τόπος εις τον οποίον επιθυμώσι να μεταβούν.

2. Οι τυχόν κατηγορούμενοι ή καταδικασθέντες διά πράξεις προδοσίας ή κοινού ποινικού δικαίου δεν θα απολυθώσι.

3. Των απολυομένων ως και των μη απολυομένων θα υποβληθώσι μέχρι 15ης τρέχοντος μηνός κεχωρισμέναι ονομαστικαί καταστάσεις εις ας θα εμφαίνεται και ο λόγος της μέχρι σήμερον ή της εν συνεχεία κρατήσεών των.

Σ.Τ.Γ. 3. 3. 1944
Ο Γενικός Αρχηγός
Ν. ΖΕΡΒΑΣ

(Β' τόμος «ΑΓΩΝΕΣ ΤΗΣ ΦΥΛΗΣ» Μιχ. Μυριδάκη, σελ. 140)

ΜΑΡΤΗΣ 1944

Το σύμφωνο της Πλάκας υπογράφτηκε από τους αντιπροσώπους των τριών οργανώσεων στις 29 του Φλεβάρη και άρχισε να ισχύει από την επομένη της υπογραφής.

Ο στρατηγός Ναπολέων Ζέρβας την επομένη της υπογραφής με επείγουσα διαταγή στην αρμόδια υπηρεσία καθόριζε λεπτομερώς την απόλυση των κρατουμένων που πραγματοποιήθηκε χωρίς καμιά καθυστέρηση.

Από την ημέρα της υπογραφής του συμφώνου πέρασε ένας μήνας και η κατάσταση στο στρατόπεδο του Μεζήλου όχι μόνο δεν βελτιώθηκε, αλλά από τη μια μέρα στην άλλη πήγαινε στο χειρότερο, οι αγγαρείες πιο συχνότερες αλλά και πιο οδυνηρές, οι μετακινήσεις κρατουμένων είχαν πάρει μορφή χιονιστοιβάδας και οι φρουροί σκλήρυναν τη στάση τους. Αλλοι οδηγούνταν στα στρατοδικεία σε άθλια κατάσταση, άλλοι άφησαν την τελευταία τους πνοή στο δρόμο και άλλοι ρίχτηκαν στα φαράγγια και στις πέτρινες καμάρες των Αγράφων.

Μέσα σε μια τέτοια άθλια διαβίωση και ψυχικό αναβρασμό φθάσαμε στο τρίτο δεκαήμερο του Μάρτη.

Ο ανοιξιάτικος πειρασμός που έστησε χορό με το βουνίσιο αγέρι, έφθασε μέχρις εδώ και στο δικό μας κολαστήρι. Εδώ που ο άνθρωπος βρισκόταν σε απόγνωση, εδώ που η ζωή δεν είχε αξία, εδώ που ανταμώνουν ο καλός με τον κακό, ο πλούσιος με το φτωχό, ο δυνατός με τον ανήμπορο και ο επιστήμονας με τον ξωμάχο, όλα είχαν μπερδευτεί, μια αξιοζήλευτη ισότητα σε όλη της τη μεγαλοπρέπεια.

Ο Αγγελος με το λευκό κρίνο, που έφερε το χαρμόσυνο άγγελμα στη Μαρία μέσα στο μυροβόλο ανοιξιάτικο, τότε που οι άνθρωποι διψούσαν για αγάπη, έφθασε και εδώ στο μικρό φιλόξενο χωριό Μεζήλο.

Ο πατέρας, ο μπάρμπα-Γιώργος και ο βλάχος με τη μάλλινη μπουραζάνα και τον καλογερικό σκούφο, που δεν άφηναν μέρα χωρίς το μάθημα της αγωγής, τώρα όλα άλλαξαν, πήραν άλλη μορφή, η συμπεριφορά και τα κολακευτικά τους λόγια άφηναν μέσα στη μούχλα του ορίζοντα κάποια παρήγορη ελπίδα.

Ηταν Τετάρτη 22 του Μάρτη όπως μας θύμιζε κάπου-κάπου ο μακαρίτης ο παπα-Γιώργης, που λογάριαζε ημέρες και γιορτές, πλησίαζε η εθνική γιορτή, σε κάποια ώρα η πόρτα άνοιξε και φάνηκε για πρώτη φορά στην αίθουσα ο διοικητής της φρουράς Μαυρογιάννης.

Αφού πρώτα ενδιαφέρθηκε για την υγεία μας, άρχισε στη συνέχεια μια ακατάσχετη φλυαρία σε ακροατήριο φαντασμάτων, μίλησε για αγώνες του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ, για λαϊκή κυριαρχία, για μαύρη αντίδραση και τελείωσε με τα λόγια:

«Σε αυτό το σχολείο που σας φιλοξενήσαμε αυτόν τον καιρό, βαθμολογηθήκατε οι περισσότεροι με άριστα και από εδώ και πέρα περιμένουμε από εσάς να γίνετε υποστηριχτές του μεγάλου μας αγώνα».

Οταν τελείωσε την ομιλία βγήκε έξω και η πόρτα έκλεισε, εμείς για μια φορά ακόμη βρεθήκαμε σε κατάσταση απόγνωσης. Ο άνθρωπος που ήλθε σ' αυτόν τον όμορφο κόσμο για να χαρεί τα αγαθά που ο Δημιουργός απλόχερα σκόρπισε στη φύση, αυτός ο άνθρωπος στριμωγμένος σε μια βρώμικη αίθουσα, πεινασμένος, διψασμένος, ψωριασμένος, ψειριασμένος και με το φάσμα του θανάτου να πλανιέται πάνω από το κεφάλι του, περίμενε μήπως το άγγελμα του Μάρτη φθάσει και ως εδώ στις κακοτράχαλες πλαγιές των Αγράφων.

Αυτές τις ώρες που η απελπισία έφθανε στο αποκορύφωμα της ανθρώπινης σκέψης, εκείνα τα τελευταία λόγια της ομιλίας του διοικητή δεν μας άφηναν αδιάφορους.

Περάσαμε μια ακόμη εφιαλτική νύχτα χωρίς να κλείσουμε μάτι, ήταν πράγματι η μεγαλύτερη νύχτα και από εκείνες του παγερού χειμώνα.

Οι πρωινές ακτίδες του Μαρτιάτικου ήλιου που πέρασαν αθόρυβα στην αίθουσα από τις ρωγμές των παραθυριών μας φάνηκαν αλλιώτικες. Ηταν κάπως χαρούμενες σαν κάτι να έκρυβαν και βιάστηκαν πολύ πρωί να μας χαρίσουν το ελπιδοφόρο μήνυμά τους.

Κάποια ώρα με ένα χτύπημα η πόρτα άνοιξε και ένας γεροδεμένος νέος με πολιτική περιβολή έκαμε την εμφάνισή του στηναίθουσα. Εριξε μια περίεργη ματιά γύρω-γύρω, πέταξε και αυτός μερικές συντροφικές ρουκέτες και τελικά είπε: «Ηρθε ο καιρός να φύγετε για τα σπίτια σας, το ΕΑΜ αρκετά σας φιλοξένησε σ' αυτό το χωριό».

Η χαρά μας ήταν απερίγραπτη, αλλά πάλι δεν πιστεύαμε, ότι μπορεί μετά

από τόσες ταλαιπωρίες να απαλλαγούμε από αυτή την επίγεια κόλαση. Οσον αφορά τη φιλοξενία που μας προσέφερε το ΕΑΜ στο μικρό και όμορφο χωριό των Αγράφων, δεν είχε κανένας αντίρρηση τη γευτήκαμε σε όλο της το μεγαλείο και μάλιστα για αρκετό χρονικό διάστημα.

Τί να πρωτοθυμηθεί και να θαυμάσει κανένας από τα έργα και ημέρες του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ! Το φάλαγγα με τον αριστοτεχνικό τρόπο της εφαρμογής του;

- Τις εκτελέσεις αθώων ανθρώπων, που δεν συντάχθηκαν με τα δικά τους πιστεύω;

- Το μαχαίρι και το βούρδουλα του καπετάν Αχιλλέα και των άλλων μαυροσκούφηδων του Αρη;

- Τό άρπαγμα των ρολογιών και των χρυσαφικών;

- Το ξεγύμνωμα σε κάθε σταθμό και φυλάκιο που περνούσαμε αλυσοδεμένοι για το στρατόπεδο Μεζήλου;

- Την ταλαιπωρία στα κρύα και στα χιόνια, περνώντας γυμνοί και ξυπόλητοι τις γιδόστρατες στις βουνοπλαγιές δεκαπέντε χωριών των Αγράφων;

- Το πέταγμα του καλόγηρου Γεράσιμου στο κόκκινο στεφάνι του Μυροφύλλου;

- Την εκτέλεση του Κωσταβασίλη στην κατηφοριά του Τετρακώμου για τον Αχελώο;

- Την εκτέλεση του Χρήστου Γιάννου και Κώστα Φλούδα;

- Το σφάξιμο των βετεράνων αξιωματικών των δύο παγκοσμίων πολέμων Θεόδωρου Καρατζένη και Νικόλαου Πέπα στο χωριό Βαλκάνο και του Κραμπή στην Καληκώμη;

- Τις εκτελέσεις του Σωτήρη Σακκά και του Δημήτρη Τζιούμα στο δρόμο για τα Πέντε Αδέρφια;

- Το ρίξιμο του παπα-Ζών στην καμάρα του Παλιαντώνη;

- Το ξυλοφόρτωμα σε καθημερινή βάση;

- Τις τριτοκοσμικές φάλαγγες αγγαρείας μεταφοράς υλικών;

- Την καθημερινή πλύση εγκεφάλου;

Αλλά και πέραν αυτών, η καθημερινή αλευρόσουπα, ο αργός αυτός θάνατος μας έκοβε τα ύπατα!

Οι Λίγοι κάτοικοι του χωριού που είχαν την τύχη να γνωρίσουν τη μεγάλη

μας περιπέτεια, δεν θα ξεχάσουν ποτέ το δράμα αυτών των ανθρώπων και θα μείνει σίγουρα στα παιδιά και στα εγγόνια τους μια ιστορία, ένα παραμύθι μια φορά κι' έναν καιρό....

Μετά από ένα βελτιωμένο κουρκούτι ο διοικητής της φρουράς μπήκε στην αίθουσα με τρεις μαυροσκούφηδες και φώναξε μερικά ονόματα να ετοιμαστούν για την αυλή του σχολείου. Εκείνη την ώρα νομίσαμε, ότι μετά από τόσες ταλαιπωρίες σε μια δύσκολη χρονική περίοδο, κάπου εδώ κοντά είναι και το τέλος που θα λύσει οριστικά τις αμαρτίες. Μείναμε άφωνοι κοιτάζοντας ο ένας τον άλλο για αρκετές ώρες, περιμένοντας μοιρολατρικά και τη δική μας σειρά. Σε λίγο ακολούθησε και δεύτερη ομάδα κρατουμένων από διάφορα χωριά και για μια φορά ακόμα η πόρτα αμπαρώθηκε ερμητικά για είκοσι και τέσσερις ώρες.

Ξημέρωσε η Παρασκευή 24 του Μάρτη. Η πόρτα άνοιξε και ο φρουρός φώναξε πέντε ονόματα να είναι έτοιμα για έξοδο. Ετοιμαστήκαμε γρήγορα-γρήγορα γιατί δεν είχαμε και τίποτα να πάρουμε μαζί μας, μόνο σε μερικούς είχε μείνει από ένα κουρέλι και σε λίγα λεπτά βρεθήκαμε στην αυλή του σχολείου.

Ηταν αδύνατο να πιστέψουμε, ότι από τη στιγμή αυτή μέναμε ελεύθεροι για τα σπίτια μας, κοντά στους δικούς μας, τους φίλους και συγγενείς, που περίμεναν ανυπόμονα τόσον καιρό το γυρισμό.

Στην άκρη της πλατείας και πίσω από τη μάνδρα μιας κατοικίας τρία-τέσσερα παιδάκια αγνάντευαν περίεργα το κατάντημά μας. Και αυτά τα μικρά παιδιά, αυτές οι άδολες παιδικές ψυχές ήθελαν μα δεν μπορούσαν να μας συμπαρασταθούν στη μεγάλη δυστυχία.

Πήραμε χωρίς καθυστέρηση το κατηφορικό μονοπάτι για τη μεγάλη ρεματιά, βάλαμε τα δυνατά μας να ξεφύγουμε όσο πιο γρήγορα γινόταν γιατί μαζί μας δεν είχαμε το Μωυσή για το θαυματουργό πέρασμα της ερυθράς θάλασσας.

Μετά από μια προσπάθεια μιας ώρας κατεβήκαμε στο Πετραλιωτικο ποτάμι, εκεί που το δολοφονικό χέρι του μαυροσκούφη έριξε από την πέτρινη καμάρα τον αείμνηστο παπα-Ζών.

Σταματήσαμε για μια στιγμή στη μέση της καμάρας, από το βάθος της ρεματιάς ο φλοίσβος του νερού έφερνε μέχρις εδώ τον απόνχο του επιθανάτιου ρόγχου του αγίου πατέρα. Κρατήσαμε ενός λεπτού σιγή στη μνήμη του και με βουρκωμένα μάτια πήραμε το ανηφορικό μονοπάτι.

Μετά από ταλαιπωρία αρκετών ωρών σταματήσαμε κάπου εκεί στη μέση της πλαγιάς να πάρουμε λίγη ανάσα και να δροσιστούμε από μια βρυσούλα που χάριζε απλόχερα τα γάργαρα νερά της στον κάθε αποσταμένο στρατοκόπο.

Πιο κάτω έβγαινε καπνός από ένα χαμόσπιτο που ήταν φωλιασμένο μέσα σε πυκνά πουρνάρια. Ενας της παρέας που βρέθηκε στο δρόμο, κατέβηκε μέχρι το σπιτάκι που ο καπνός συνέχιζε να ανεβαίνει ψηλά. Σε λίγη ώρα ο καλός συνοδοιπόρος ανέβαινε την ανηφόρα κρατώντας μισή κουλούρα ζεστή μπομπότα και τέσσερα-πέντε κρεμμύδια.

Η νυκοκυρά που άκουσε με πόνο την ταλαιπωρία του επισκέπτη, χωρίς να χάσει καιρό σήκωσε τη γάστρα έκοψε τη μισή κουλούρα, που ακόμη δεν είχε ψηθεί καλά και την έδωσε στον πεινασμένο ζητιάνο.

Ανεβαίνοντας στη μικρή ανηφοριά ο ανθρωπάκος για να αποστομώσει την πείνα του έφαγε σχεδόν το μισό ψωμί, ήπιε και δροσερό νεράκι και έγειρε στο χώμα να ξαποστάσει. Ο γιατρός Τσιρογιάννης πήρε το υπόλοιπο ψωμί μας έδωσε από ένα μικρό κομάτι σαν να μοίραζε αντίδωρο και το περίσευμα το φύλαξε για το βραδινό μας φαγητό.

Υστερα από μια πορεία πολλών ωρών φθάσαμε αργά το βράδυ στο χωριό Λιάκοβο, εδώ μας φιλοξένησε ένας αξιωματικός γνωστός του Γιώργου Βασιλάκη από το Αλβανικό μέτωπο. Ο σπιτονοικοκύρης είπε στο φίλο του:

«Γιώργο μου το Γενάρη που σας πέρασαν από εδώ για το Μεζήλο, ο Αρης διέταξε να σας εκτελέσουν όλους εκείνο το πρωί που σας κρατούσαν στη γραμμή για πολλή ώρα στο προαύλιο της εκκλησιάς, έως ότου πάρθηκε η οριστική απόφαση. Ο Σιάντος της Κυβέρνησης του Βουνού διαφώνησε με τον Αρη και μετά από διαξιφισμούς και έντονη τηλεφωνική διαλογική συζήτηση, επικράτησε η γνώμη του Σιάντου, έτσι γλιτώσατε τη σφαγή...».

Ξημερωσε η 25η του Μάρτη η μεγάλη γιορτή του Εθνους, τα σπίτια χωρίς σημαίες, χωρίς τραγούδια, χωρίς καμπανοκρουσίες, χωρίς ψαλμωδίες, οι εκκλησιές κλειστές, ούτε παιδιά στα σχολεία, παντού ερημιά, βουβαμάρα και απογοήτευση.

Από πολύ πρωί αφήσαμε το χωριό και προχωρήσαμε μέσα από στενά δρομάκια, γκρεμούς και ρεματιές, έχοντας μαζί μας αυτή τη χρονιάρα μέρα το δροσερό ανεμοβρόχι.

Περνώντας από τα στενά σοκάκια ανάμεσα από τα σπίτια του χωριού, κάπου-κάπου μερικές γριούλες κοίταζαν από τα μισόκλειστα παράθυρα τους

παράξενους στρατοκόπους.

Βαδίσαμε σχεδόν μια ολόκληρη μέρα, ξελιγωμένοι από την πείνα, την κούραση με ματωμένα πόδια και το λίγο κουράγιο να φθάσουμε όσο πιο γρήγορα στους δικούς μας, κοντά σ' αυτούς που περίμεναν ανυπόμονα από πολύ καιρό.

Περάσαμε λίγο ξέμακρα από το μικρό χωριό Κοθώνι, όπου σε μια γωνιά της πλαγιάς η λιθόκτιστη εκκλησιά μας φιλοξένησε μια δύσκολη παγερή βραδιά του Γενάρη.

Πιο πέρα στο αντέρισμα της βουνοπλαγιάς που κατεβαίνει ως τα γάργαρα νερά του Αχελώου, εκεί που ο Αρης Βελουχιώτης κυνηγημένος από τα ανομήματά του, πήδησε με τους συντρόφους του το ποτάμι στην απέναντι πλαγιά και βρήκε άδοξο τέλος, εκεί στο γνώριμο τώρα τοπίο μείναμε λίγη ώρα να ξαποστάσουμε.

Από εδώ φαινόταν καθαρά οι πλαγιές των Τζουμέρκων που βάφτηκαν με αίμα αγωνιστών και λίγο παράμερα στην ποταμιά το Μυρόφυλλο με το θρυλικό μοναστήρι του Αη-Γιώργη.

Συνεχίσαμε την πορεία στη δύσβατη πλαγιά για να φθάσουμε με το ηλιοβασίλεμα στο φαράγγι εκεί που έριξαν τον καλόγηρο Γεράσιμο.

Στο χείλος του γκρεμού που σταθήκαμε για λίγα λεπτά, στείλαμε θερμή παράκληση στον Πανάγαθο για την ανάπαυση της ψυχής του σεβάσμιου πατέρα.

Μετά από αρκετή πορεία περάσαμε στην πλατεία του χωριού, όπου το τέμενος της παιδείας τώρα με κλειστές τις πόρτες, εκεί που κάναμε την ημέρα του αγιασμού των υδάτων την πρώτη γνωριμία με τον Αρη Βελουχιώτη.

Τραβήξαμε την κατηφοριά για το ποτάμι και όσο πλησιάζαμε τόσο δυνάμωνε ο απόηχος του θρήνου για το χαμένο αδελφό.

Το ιστορικό μοναστήρι, που ο θρύλος πεισματικά παλεύει στο πέρασμα του καταλύτη χρόνου με το επιβλητικό φρούριο και τα ανεπανάληπτα μπουντρού-μια, έπεφτε λίγο αριστερότερα και η καταχνιά της ποταμιάς θόλωνε την περίσσεια μεγαλοπρέπεια, που με τόση επιμέλεια του χάρισαν οι κτήτορες. Κάναμε το σταυρό μας τρεις φορές και περάσαμε το γιοφύρι.

Η ανηφοριά ήταν απότομη και το σούρουπο έπεσε για τα καλά. Το φιδωτό μονοπάτι αρκετά δύσβατο, το κουράγιο δεν άντεχε και η ομάδα των στρατοκόπων ανέβαινε αργά-αργά και με κομμένη την ανάσα στην απότομη

πλαγιά.

Ανεβήκαμε νύχτα στο συνοικισμό Πετράλωνα Τετρακώμου με τα λίγα σπιτάκια και χτυπήσαμε την πόρτα της Αλεξάνδρας Αλεξίου. Η κ. Αλεξάνδρα μια αντρογυναίκα που πάλαιψε, με νύχια και με δόντια για να μεγαλώσει εξαμελή οικογένεια μόνη και αβοήθητη σε μια εποχή πρωτόγνωρης φτώχειας και εξαθλίωσης.

Μόλις άνοιξε την πόρτα και μας αντίκρισε στο κατώφλι έμεινε άναυδη, σε λίγα λεπτά συνήλθε και με υψωμένη φωνή είπε: «Καλά γ.... το στ.... γιατί σας κατάντησαν έτσι;». Η παρουσία μας ήταν αδιάψευστη μαρτυρία της άθλιας κατάντιας.

Η κυρία Αλεξίου μας χαιρέτησε έναν-έναν και μας πέρασε στο τζάκι που ξεπηδούσαν πύρινες γλώσσες από χοντρά κούτσουρα και φώτιζαν όλο το σπίτι. Ετοίμασε γρήγορα ένα τέντζερη τραχανά και τον απίθωσε σ' ενα μεγάλο καπάκι και εμείς σταυροπόδι γύρω - γύρω φάγαμε για πρώτη φορά μετά από ένα πεντάμηνο, τόσο χορταστικά και χωρίς ψωμί, που ήταν για την εποχή εκείνη είδος πολυτελείας.

Ο γιατρός Τσιρογιάννης που είχε αναλάβει σε όλη τη διαδρομή το πρόβλημα του φαγητού, μετά το δείπνο αφηγήθηκε μερικές σκηνές από το στρατόπεδο και η Αλεξάνδρα Αλεξίου, που άκουγε προσεκτικά τις ηρωικές σκηνές του Μεζήλου έκανε συνέχεια το σταυρό της.

Κατάκοποι από την ταλαιπωρία ξαπλώσαμε στο χωμάτινο δάπεδο με το παχύ στρώμα από λατσούδες και ο ύπνος μας πέρασε σε έναν άλλο κόσμο τον κόσμο των ονείρων, τότε που οι άνθρωποι βοηθούσε ο ένας τον άλλο για να ξεπεράσουν τη φτώχεια και τα δύσκολα προβλήματα της ζωής.

Και αυτές οι ψείρες εκείνο το βράδυ μας άφησαν ήσυχους, όχι γιατί αλλάξαμε περιβάλλον αλλά γιατί εμείς μετά από μια τέτοια ταλαιπωρία πέσαμε σε χειμερία νάρκη.

Ξημέρωσε η Κυριακή 26 του Μάρτη 1944, σηκωθήκαμε πολύ πρωί, ρίξαμε λίγο νεράκι στη μούρη για να συνέλθουμε και αφού ευχαριστήσαμε θερμά την οικοδέσποινα για τη φιλοξενία πήραμε το δρόμο για τους Αγίους Αποστόλους.

Μετά από αρκετή ώρα φθάσαμε στο παλιό εκκλησάκι των Αγίων Αποστόλων, το ανηφορικό δρομάκι μας παρέσυρε πολύ κοντά, όπου σε μια φευγαλέα στιγμή μας φάνηκε να βγαίνει από το Αγιο Βήμα απόηχος

βυζαντινής ψαλμωδίας σαν θεία μυσταγωγία. Ηταν μια ψευδαίσθηση περίπου σαν εκείνη των αιχμαλώτων στρατιωτών της Μικράς Ασίας στα 1922 περνώντας δέσμιοι έξω από την εκκλησία της Αγίας Φωτεινής, εκείνη τη νύχτα της μεγάλης σφαγής στη Σμύρνη.

Στο πεζούλι δίπλα στο εικονοστάσι των Αγίων Αποστόλων στα Ταμπούρια ήρθε η ώρα του χωρισμού, ένας χωρισμός που άφησε πίσω ένα δεσμό αγάπης και φιλίας σφυρηλατημένο στον άκμονα μιας τραγωδίας σε δύσκολους καιρούς.

Με βαθειά συγκίνηση δώσαμε τον ασπασμό του χωρισμού και τράβηξε ο καθένας για το φτωχικό του, εκεί που με αγωνία περίμεναν οι δικοί του άνθρωποι, οι φίλοι και συγγενείς του.

Η συνάντηση ξεπέρασε κάθε προηγούμενο ακόμη και εκείνη του ασώτου και αυτό το ανθρώπινο χέρι που σμιλεύει θεϊκές μορφές και σημαδεύει με τη γραφίδα τα ανθρώπινα δεινά, αυτή τη φορά αδυνατεί να σκιαγραφήσει τέτοιες στιγμές συγκίνησης.

Η μάνα, εκείνη η μάνα με τα ματωμένα πόδια που έτρεχε στις πλαγές και στα λαγκάδια των Αγράφων ψάχνοντας για το χαμένο παιδί, δεν πίστευε τούτη την ώρα πως έσφιγγε στην αγγαλιά της σαν τότε μικρό παιδί που έσερνε δειλά-δειλά τα πρώτα βήματά του.

Με τη βοήθεια της Μεγαλόχαρης Παναγίας της Σπηλιώτισσας, που από αιώνες τώρα στέκει μεγαλόπρεπα στο απάτητο φαράγγι των Αγράφων για να χύνει βάλσαμο στον πόνο των θνητών, αντέξαμε στην πρωτόγνωρη οδυνηρή δοκιμασία του στρατοπέδου.

Ενα στρατόπεδο επινόησης και σχεδιασμού σοφών ανθρώπων για το βασανισμό εκατοντάδων συνανθρώπων που το αμάρτημά τους ήταν η προάσπιση της ιερής προγονικής παρακαταθήκης, που δεν σεβάστηκε ο δυνάστης υψώνοντας τη σβάστικα στο αιώνιο μνημείο του πολιτισμού της ανθρωπότητας.

ΤΟ ΚΟΥΡΚΟΥΤΙ

Από τις αρχές του Νοέμβρη μέχρι το τέλος του Μάρτη περάσαμε από δεκάδες ορεινά χωριά του νομού Αρτας, μέχρις ότου καταλήξαμε στο στρατόπεδο του Μεζήλου.

Στην εικοσαήμερη ανομολόγητη ταλαιπωρία, περνώντας από γιδόστρατες ανάμεσα σε χιονισμένες βουνοπλαγιές, φαράγγια και κορυφογραμμές, μετρήσαμε ένα-ένα τα χωριά και τα πλακόστρωτα δάπεδα των εκκλησιών, που βρέθηκαν για καταλληλότερα και ασφαλέστερα κέντρα διανυκτέρευσης.

Δέσμιοι, νηστικοί, διψασμένοι, ξυπόλητοι και μερικά κουρέλια να σκεπάζουν τη γύμνια μας, περάσαμε τα τελευταία χωριά του νομού Αρτας το Τετράκωμο, τα Κάψαλα, τα Θεοδώριανα και μπήκαμε στη Θεσσαλία στη χώρα των θεών του Ολύμπου.

Πρώτο χωριό που μας υποδέχτηκε στη Θεσσαλική γη ήταν η Νεράιδα και στη συνέχεια το Παχτούρι, η Λαφίνα, το Ντοβρόι, η Μεσοχώρα, το Μοσχόφυτο, το Κοθώνι, το Μυρόφυλλο (το μοναστήρι του Αη-Γιώργη) και επιστροφή για τα ενδότερα των Αγράφων, πάλι το Κοθώνι, το Βαλκάνο, η Καληκώμη, το Λιάσκοβο και τα Κουμπουριανά για να καταλήξουμε στο Μεζήλο της Καρδίτσας.

Και αυτό το ευλογημένο κουρκούτι δεν έλειψε από κοντά μας, ακολουθούσε πιστά σε όλους τους σταθμούς δρομικής ταλαιπωρίας και συνέχισε στο στρατόπεδο να μας ξελιγώνει μέρα με τη μέρα.

Για ένα πεντάμηνο ο χυλός της γρίπης ήταν στην πρώτη γραμμή, χωρίς ψωμί, χωρίς αλάτι και χωρίς καμιά άλλη βελτίωση, ένα καζάνι μπουγάδας, ένα χαλκίμι γεμάτο νερό και λίγο αλεύρι από καλαμπόκι ήταν ο ημερήσιος ανάλατος χυλός, που μας σερβίριζαν γιόμα-βράδυ με μια ξύλινη κουτάλα για να στεκόμαστε στα πόδια.

Ο καλός άνθρωπος Αθανάσιος Κοκοσούλας δάσκαλος από το Πετρίλο, που έστειλε με τη μικρή Μαρία Τσιτσιρίγκου την κουλούρα το ψωμί και την πίτα για τους φυλακισμένους στο Μεζήλο, έκοψε κάθε επικοινωνία και η μικρή Μαρία που κατέβαινε τακτικά στο χωριό δεν ξαναφάνηκε.

Ο μπαρμπα-Γιάννης που πήγαινε με άδεια του διοικητή για το πλύσιμο του καζανιού των ανδρών της φρουράς, μας έλεγε τα βράδια πως η μυρωδιά του θύμιζε καλές ημέρες, τότε που ήταν νοικοκύρης στο σπίτι του.

Σε αυτό το κολαστήρι, μέσα σε αυτή τη βρώμικη και άθλια διαβίωση, σε

άλλες εποχές θα γινόταν διαμαρτυρίες, αντιδράσεις και ξεσηκωμοί, πράγμα αδύνατο για τους θαμώνες φαντάσματα του σωφρονιστικού καταστήματος, που μόλις και μετά βίας έσερναν τα πόδια τους, ανήμποροι για άλλες περιπέτειες. Ακόμη δεν περιμέναμε το φαγητό μας να είναι της ίδιας ποιότητας με αυτό των ανδρών της φρουράς, γιατί η ισότητα βρισκόταν στα σπάργανα και δεν ίσχυε για τον άμοιρο ελληνικό λαό. Ομως λίγο αλάτι δεν θα ήταν και τόση πολυτέλεια, ούτε θα επιβάρυνε τον προϋπολογισμό τους γιατί η προμήθεια των αγαθών διαβίωσης γινόταν αχρεωστήτως από τα νοικοκυριά των κατοίκων.

* * *

Σημ: **Ο Γιάννης Τσίνας** στο βιβλίο του **«Τριακονταετής πόλεμος»** και στη σελίδα 119 γράφει:

«Ο γιατρός Λευτέρης Κόκκας από το χωριό Σουμερού της Αρτας, που πέρασε και αυτός από το μοναστήρι του Αη-Γιώργη μου εξήγησε πως δεν ήταν ο λόγος που δεν είχαν αλάτι και δεν έβαζαν μέσα στην κουρκούτη αλλά το έκαναν επίτηδες. Οταν ο άνθρωπος, λέει, δεν τρώει αλάτι επί αρκετό χρόνο όλες οι δυνάμεις του παραλύουν. Δεν έχει, λόγου χάριν, τη δύναμη και τη διάθεση να δραπετεύσει ούτε να προβάλη καμιά αντίσταση, όταν τον πηγαίνουν για εκτέλεση, ούτε να διαμαρτυριθή για τις άθλιες συνθήκες κρατήσεως, ή για την άθλια τροφή, αλλά αφήνεται στο έλεος των φυλάκων ή των δημίων του. Τώρα που τα σκεπτόμουνα κι' εγώ αυτά, έβρισκα πέρα για πέρα σωστή την εξήγηση του γιατρού του Λευτέρη Κόκκα...».

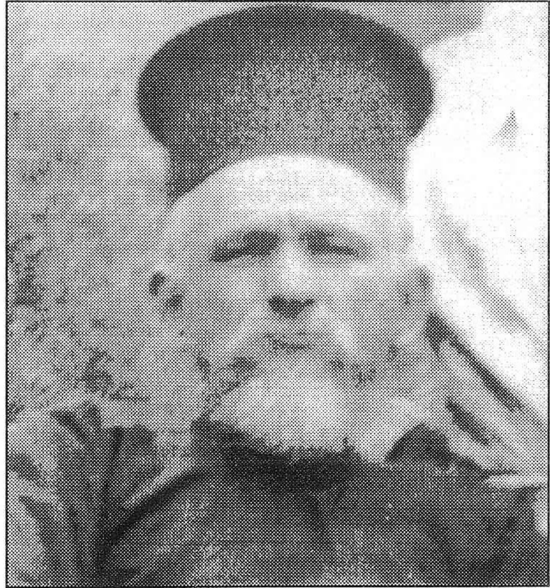
Στη σελίδα 116 συνεχίζει:

«Ο γιατρός Κόκκας, που υπηρετούσε επιστρατευμένος στην VIII Μεραρχία του ΕΛΑΣ πέρασε από τα μπουντρούμια του Αη-Γιώργη στο Μυρόφυλλο, γιατί αγκάλιασε και φίλησε το φίλο του και συμφοιτητή γιατρό Αθανάσιο Γεροχρήστο από την Κατούνα Ξηρομέρου, όταν τον περνούσαν δέσμιο στα Μηλιανά για το Μυρόφυλλο με κατάληξη στην τρύπα της Τατάρνας. Γλίτωσε τη ζωή του από το φίλο του τον Κόζιακα καπετάνιο της Μεραρχίας του κρατούσε ένα μυστικό. Βοήθησε μια ανταρτίνα που την είχε φιλενάδα να αποβάλει και να μη γίνει σκάνδαλο που θα είχε τρομερές συνέπειες γι' αυτόν...».

Ετσι ο γιατρός Κόκκας οδηγήθηκε στο Μυρόφυλλο δέσμιος, όταν απουσίαζε ο φίλος του Κόζιακας από τη Μεραρχία και δοκίμασε για μερικούς μήνες το ανάλατο κουρκούτι και τη μούχλα του μπουντρουμιού.

ΟΜΗΡΟΙ ΙΕΡΕΙΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΩΗΣ - παπα - Ζώης (1882 - 1944)

Γεννήθηκε στο Κεντρικό - Νισίστα Π.Ε. το 1882.

Υπήρξε ένθερμος υποστηρικτής των εθνικών ιδανικών και λάτρης της ιερής Χριστιανικής παράδοσης. Εξαίρετος οικογενειάρχης, αγαπητός πατέρας και ιδανικός σύζυγος.

Διακόνισε στο τέμενος της Χριστιανοσύνης 30 ολόκληρα χρόνια. Αριστος πνευματικός πατέρας, ο καλοκάγαθος Σαμαρείτης, αγαπητός από όλους τους κατοίκους. Γνώρισμα του χαρακτήρα ήπιος στους τρόπους, στην απλότητα, στην αγάπη και όπως πάντα συνεπής στο υπέρτατο καθήκον του λειτουργού του Υψίστου.

Το πέρασμά του άφησε ανεξίτηλα τα σημάδια της ανθρωπιάς, του σεβασμού στο συνάνθρωπο και της συμπαράστασης στον πάσχοντα και δυστυχισμένο άνθρωπο.

Αγωνίστηκε από την ιερή σκοπιά κατά των δυνάμεων κατοχής, ακούραστος εργάτης και θιασώτης της φιλελεύθερης ιδέας.

Πιάστηκε από τον Κόζιακα, βασανίστηκε απάνθρωπα και οδηγήθηκε δέσμιος στο στρατόπεδο Μεζήλου, όπου δοκίμασε την ανείπωτη ταλαιπωρία.

Στο χωριό δε γύρισε ποτέ, παρέδωσε το πνεύμα εκεί στην κοίτη του Πετραλιώτικου ποταμού γκρεμισμένος στην πέτρινη καμάρα του Παλιαντώνη από δολοφονικό ΕΛΑΣίτικο χέρι.

Εκεί στην πλατεία μια σεβάσμια ορειχάλκινη μορφή του άγιου πατέρα θα θυμίζει στους νέους του χωριού και στους περαστικούς τις πιο καλές αναμνήσεις του ποιμαντικού του έργου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΛΛΙΟΣ - παπα-Μάλλιος (1887-1945)

Γεννήθηκε στο Αθαμάνιο το 1887. Ενας καλός οικογενειάρχης, καλός πατέρας και σύζυγος. Διακόνισε στο ιερό τέμενος της Χριστιανοσύνης για τριάντα ολόκληρα χρόνια, ευχάριστος και αγαπητός από όλους τους κατοίκους. Ο λειτουργός του Υψίστου, ο καλός Σαμαρείτης συμπαραστάτης στον πόνο του ανθρώπου, ο παπάς, ο πνευματικός πατέρας, που οπλίζει με θάρρος και ελπίδα τους φτωχούς, τους ανήμπορους και τους αρρώστους. Ο ακούραστος εργάτης και φλογερός αγωνιστής των ελληνοχριστιανικών παραδόσεων μέχρι το τέλος της ζωής του.

Πιάστηκε από τον περιβόητο Κόζιακα μαζί με αρκετούς άλλους χωριανούς του, βασανίστηκε απάνθρωπα και οδηγήθηκε δέσμιος στο στρατόπεδο του Μεζήλου για να περάσει την πρωτόγνωρη για τον άνθρωπο ταλαιπωρία.

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΙ - ΟΜΗΡΟΙ - ΚΑΤΑΔΙΚΟΙ ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΜΕΖΗΛΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΑΡΑΤΖΕΝΗΣ (1888 - 1944)

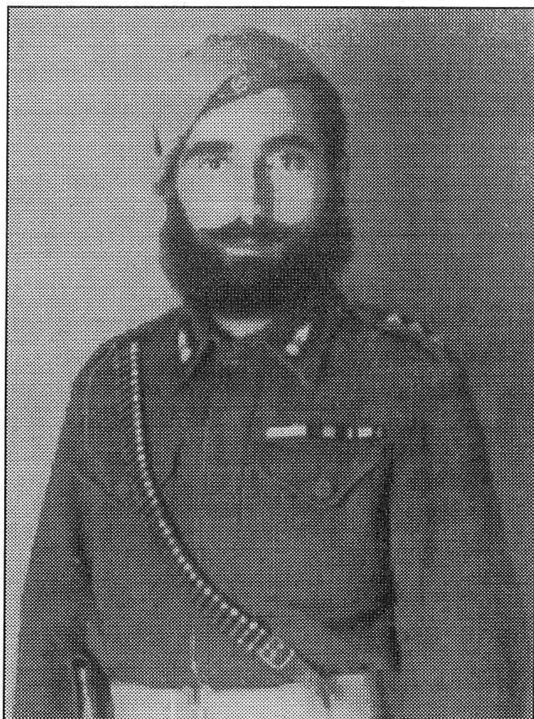

Γεννήθηκε στα Πράμαντα το 1888, έφθασε στο βαθμό του συντ/ρχη. Νεαρός αξιωματικός οδήγησε ελληνόπουλα στα πεδία των μαχών του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Διοικητής τάγματος στο Αλβανικό μέτωπο, αγωνίστηκε στην πρώτη γραμμή μέχρι τέλος του ιερού αγώνα. Οργάνωσε στην κατοχή στα Δυτικά Τζουμέρκα αντάρτικα τμήματα του ΕΔΕΣ και πολέμησε κατά των Ναζιστικών στρατευμάτων κατοχής, εξαίρετος οικογενειάρχης, κα-

λός πατέρας και ιδανικός σύζυγος. Πιάστηκε αιχμάλωτος το Νοέμβριο 1943 από τον ΕΛΑΣ, χρονικό διάστημα εκκαθαριστικών επιχειρήσεων των Γερμανικών στρατευμάτων στην περιοχή των Τζουμέρκων, βασανίστικε και οδηγήθηκε στο μοναστήρι του Μυροφύλλου για να δοκιμάσει το φανατισμό και την ανείπωτη ταλαιπωρία.

Στις 9 του Γενάρη Κυριακή βράδυ με χιονιά στο Βαλκάνο δίπλα στην κεντρική εκκλησία, τον έσφαξε ο μαυροσκούφης καπετάν Αχιλλέας πρωτοπαλίκαρο του Αρη Βελουχιώτη.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΧΑΡΒΑΛΑΚΗΣ

Γεννήθηκε στην Υπάτη Φθιώτιδας το 1912. Ιλαρχος στο Αλβανικό μέτωπο διακρίθηκε στα πεδία των μαχών ως το τέλος του Αλβανικού έπους. Στην Κατοχή βγήκε με τους πρώτους στο αντάρτικο του ΕΔΕΣ, ανέλαβε τη διοίκηση του Ιερού Λόχου των νέων φοιτητών που κατάφθασαν από όλες τις γωνίες της Ελλάδας. Πήρε μέρος σε όλες τις μάχες κατά των Γερμανικων δυνάμεων που ενεργούσαν εκκαθαριστικές επιχειρήσεις στην ευρύτερη περιοχή της Ηπείρου.

Εξαίρετος άνθρωπος, καλός οικογενειάρχης και ιδανικός σύζυγος.

Ταξίαρχος συνέχισε το μεγάλο αγώνα μέχρις ότου η γαλανόλευκη έστησε χορό με το ελεύθερο αεράκι στο 2520 του Γράμμου. Στη μάχη του Σταυρού με τους Γερμανούς πιάστηκε αιχμάλωτος από τον ΕΛΑΣίτη συμμαθητή του Γεράσιμο Μαλτέζο - Τζουμερκιώτη, καίτοι βαριά άρρωστος η παράκλησήτου δεν έπιασε τόπο.

Οδηγήθηκε δέσμιος στο στρατόπεδο Μεζήλου για να περάσει τη μεγάλη ταλαιπωρία και να δοκιμάσει το άχαρο κουρκούτι.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Γεννήθηκε στην Καστανιά της Αρτας το 1916.

Απόφοιτος της Νομικής Αθηνών, νεαρός τότε αξιωματικός έλαβε μέρος στις μάχες των οχυρών του Ρούπελ κατά των σιδηρόφρακτων Γερμανικών μεραρχιών και αγωνίστηκε μέχρι το τέλος του πολέμου. Στην Κατοχή με την εμφάνιση του στρατηγού Ζέρβα στο Ροδοβύζι κατατάχτηκε με 17 ενόπλους μεταξύ των πρώτων τμημάτων του ΕΔΕΣ. Λίγο αργότερα οργάνωσε αντάρτικο τάγμα ΕΔΕΣ με την επωνυμία Τάγμα Καστανιάς στο οποίο υπηρέτησε ως υποδ/τής.

Πήρε μέρος σε πολλές μάχες κατά των στρατευμάτων κατοχής, που εκείνη την περίοδο ενεργούσαν επιχειρήσεις για τη διάλυση των τμημάτων του ΕΔΕΣ. Στον Ελληνικό στρατό με το βαθμό του αντ/ρχη συνέχισε τον αγώνα μέχρι της τελικής ΝΙΚΗΣ.

Στην ιδιωτική του ζωή ήταν εξαίρετος άνθρωπος, στοργικός πατέρας και υπόδειγμα καλού οικογενειάρχη. Το Νοέμβριο του 1943 χρονικό διάστημα εκκαθαριστικών επιχειρήσεων των Γερμανικών στρατευμάτων στην ευρύτερη περιοχή των Τζουμέρκων πιάστηκε αιχμάλωτος από τον ΕΛΑΣ, βασανίστηκε και οδηγήθηκε στο στρατόπεδο Μεζήλου για να περάσει μαζί με τόσους άλλους μια άνευ προηγουμένου ταλαιπωρία.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΗΛ. ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

(1904 - 1993)

Γεννήθηκε στο Τετράκωμο το 1904. Ενας δάσκαλος, που για σαράντα ολόκληρα χρόνια εκεί στο ελληνικό χωριό και στην πόλη, ακούραστος εργάτης και ιεραπόστολος της παιδείας, σμίλεψε εύπλαστες ψυχές των Ελληνοπαίδων στο αμόνι του Ελληνοχριστιανικού πολιτισμού.

Καλός οικογενειάρχης, ιδανικός σύζυγος και πατέρας.

Υπολοχαγός στο Αλβανικό μετωπο αγωνίστηκε στην πρώτη γραμμή μέχρι το τέλος του ιερού αγώνα.

Στην Κατοχή λοχαγός δ/τής του τάγματος Πετροπουλάκη, έδωσε το παρόν

στα πεδία των μαχών.

Πιάστηκε αιχμάλωτος από τον καπετάνιο του ΕΛΑΣ Κόζιακα, που μπήκε αμαχτί στην περιοχή του ΕΔΕΣ, βασανίστηκε και οδηγγήθηκε δέσμιος στο στρατόπεδο Μεζήλου για μια πρωτόγνωρη ταλαιπωρία.

Μετά τη Συμφωνία της Πλάκας συνέχισε τον αγώνα μέχρι τέλους.

Ο αντισυμμοριακός αγώνας τον βρήκε δ/τή του ηρωικού 21 Λ.Ο.Κ. Αγωνίστηκε με όλες του τις δυνάμεις μέχρις ότου το μήνυμα της Λευτεριάς από το 2520 ψηλά στο Γράμμο έγινε τραγούδι των Ελλήνων, δικαίωση ενός αιματηρού πολέμου.

ΤΙΜΟΛΕΩΝ Λ. ΧΑΤΖΗΙΩΑΝΝΟΥ

(1892 - 1968)

Γεννήθηκε στο Αθαμάνιο το 1892. Από μικρό παιδί ακόμη μπήκε στη βιοπάλη και γνωρισε τις δυσκολίες της ζωής.

Νέο παλικάρι κατατάχθηκε εθελοντής στον Ελληνικό στρατό το 1913 και έδωσε το παρόν σε όλα τα πεδία των μαχών. Αγωνίστηκε για μια διετία με τις ειδικές δυνάμεις στον ιερό αγώνα απελευθέρωσης της Βορείου Ηπείρου.

Συνέχισε το μεγάλο αγώνα της Μικρασιατικής εκστρατείας (Σκρά - Εσκί Σεχίρ - Αφιόν Καραχισάρ) μέχρι το άδοξο τέλος αυτού του πολέμου. Απότακτος το 1935 επα-

νήλθε το 1940 με το βαθμό του ταγματάρχη για να συνεχίσει τον τιτάνιο αγώνα στο Αλβανικό μέτωπο. Πήγε στο χωριό του το Αθαμάνιο για την κηδεία του αείμνηστου αδελφού του Αριστοτέλη, που έπεσε μαχόμενος κατά της Γερμανικής μεραρχίας Εντελβάις τον Οκτώβρη του 1943, που ενεργούσε εκκαθαριστικές επιχειρήσεις στην περιοχή των Τζουμέρκων.

Πιάστηκε από τον ΕΛΑΣ, κακοποιήθηκε και οδηγήθηκε στο Μεζήλο για να δοκιμάσει την πρωτόγνωρη ταλαιπωρία του στρατοπέδου.

ΚΩΝ/ΝΟΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Γεννήθηκε στην Καστανιά της Αρτας το 1914. Πτυχιούχος της ιατρικής Αθηνών, άφησε ανεξίτηλο το πέρασμά του στα ορεινά χωριά και στις πόλεις της Ηπείρου.

Εξαίρετος οικογενειάρχης, καλός πατέρας και ιδανικός σύζυγος. Υπηρέτησε υπ/τρος στο Αλβανικό μέτωπο, μέχρι το τέλος του τιτάνιου αγώνα.

Αργότερα στην Κατοχή οργάνωσε και διοίκησε τάγμα ΕΟΕΑ-ΕΔΕΣ και πήρε μέρος σε πολλές μάχες κατά των Ναζιστικών δυνάμεων.

Αιχμάλωτος στο Μεζήλο δοκίμασε την ανάλγητη συμπεριφορά και το ανάλατο κουρκούτι. Πιάστηκε για δεύτερη φορά και οδηγήθηκε στο στρατόπεδο της Αγίας Παρακευής στα Σαρδίνινα. Πέρασε από το μοναστήρι της Τατάρνας, όπου παρήλασαν χιλιάδες αγωνιστές του ΕΔΕΣ χωρίς το γυρισμό, ο ίδιος στάθηκε τυχερός. Αργότερα καταδικάστηκε στην εσχάτη των ποινών από το στρατοδικείο του ΕΛΑΣ στην Αρτα γιατί πίστευε σε Θεό και Πατρίδα. Η συμφωνία της Βάρκιζας τον γλίτωσε.

Ιατρός - λογαγός στο συμμοριτοπόλεμο αγωνίστηκε για μια ολόκληρη τριετία με τον 21ο Λ.Ο.Κ. μέχρις ότου η Γαλανόλευκη ξεδιπλώθηκε στο 2520 του Γράμμου. Υπηρέτησε τον Ελληνικό Λαό ως βουλευτής για πολλά χρόνια.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΕΡΒΑΣ (1898 - 1986)

Γεννήθηκε στην Αρτα το 1898. Πτυχιούχος της ιατρικής Αθηνών, μετεκπαιδεύτηκε στο Παρίσι, γιατρός γυναικολόγος διευθυντής της πρώτης για το νομό Αρτας γυναικολογικής κλινικής. Εξαίρετος επιστήμονας από τους λίγους που διακόνισαν για μια ολόκληρη ζωή στο τέμενος το Ιπποκράτη.

Το πέρασμά του στη πόλη της Αρτας και γενικότερα της Ηπείρου, άφησε ανεξίτηλο έργο στην κονίστρα της Θεάς Υγείας. Εξαίρετος οικογενειάρχης, καλός πατέρας και σύζυγος.

Λάτρης του φιλελευθερισμού και των ιδανικών της Δημοκρατίας αγωνίστηκε με πίστη και αφοσίωση στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και στο Αλβανικό μέτωπο του Β' Π. Πολέμου.

Για την πολιτική αλλά και την επιστημονική του θέση που κατείχε στην υψηλή κοινωνία της Αρτας, πιάστηκε από τον ΕΛΑΣ, κακοποιήθηκε και οδηγήθηκε στο στρατόπεδο του Μεζήλου για να υποστεί την ανείπωτη ταλαιπωρία και να δοκιμάσει τον καθημερινό ανάλατο αντιγριπικό χυλό.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΤΣΙΚΟΣ
(1908 - 1995)

Γεννήθηκε στα Πράμαντα το 1908. Πτυχιούχος της ιατρικής Αθηνών, εξαίρετος επιστήμονας, καλός οικογενειάρχης, σύζυγος και πατέρας.

Εργάστηκε με απαράμιλλο ζήλο στο τέμενος του Ιπποκράτη και παρά τις οικονομικές δυσχέρειες οργάνωσε το Γενικό Νοσοκομείο της Αρτας στο οποίο και υπηρέτησε διευθυντής για αρκετά χρόνια. Από εδώ πέρασαν εκατοντάδες πάσχοντες αδύναμοι και φτωχοί για την ανακούφιση του ανθρώπινου πόνου.

Στην Κατοχή 1942-44 οργάνωσε το ορεινό Νοσοκομείο του ΕΔΕΣ στην Αγία Παρασκευή Πραμάντων, όπου προσέφερε μαζί με άλλους συναδέλφους τις πολύτιμες υπηρεσίες τόσο στους αγωνιστές του ΕΔΕΣ, όσο και σε δεκάδες πάσχοντες φτωχούς ανθρώπους των χωριών της περιοχής.

Πιάστηκε από τον ΕΛΑΣ στην ώρα του καθήκοντος το Νοέμβρη του 1943, βασανίστηκε και οδηγήθηκε στο στρατόπεδο του Μεζήλου για να γνωρίσει την απέχθεια και την ανάλγητη συμπεριφορά των συνανρώπων.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΧΟΝΔΡΟΣ
(1906-1998)

Γεννήθηκε στη Μεσοχώρα Τρικάλων το 1906. Πτυχιούχος της ιατρικής Αθηνών, εξαίρετος άνθρωπος, λαμπρός επιστήμονας, ιδανικός οικογενειάρχης και στοργικός πατέρας. Ο άνθρωπος, ο γιατρός, που έσκυψε και πόνεσε στον άρρωστο, ο γιατρός που τόσο αγαπήθηκε από τους κατοίκους της Θεσσαλίας και της ορεινής περιοχής της Ηπείρου, ο άνθρωπος που άφησε ανεξίτηλα τα χνάρια στο πέρασμά του.

Υπίατρος στο Αλβανικό μέτωπο προσέφερε τις πολύτιμες υπηρεσίες του στην πρώτη γραμμή μέχρι το τέλος του τιτάνιου αγώνα.

Στην περίοδο της Κατοχής θιασώτης της φιλελεύθερης ιδέας και των Ελληνοχριστιανικών παραδόσεων, αγωνίστηκε με θάρρος και αυτοπεποίθηση κατά των δυνάμεων της τριπλής κατοχής μέχρι της τελικής νίκης. Και αργότερα όταν η Πατρίδα ελεύθερη ευγνωμονούσε τα τέκνα της, ανάλωσε την ικμάδα της ζωής του στο τέμενος της Υγείας θυγατέρας του Ασκληπιού. Τον Νοέμβριο του 1943 πιάστηκε από τον ΕΛΑΣ και οδηγήθηκε δέσμιος στο στρατόπεδο Μεζήλου για να υποστεί την πρωτόφαντη ταλαιπωρία για ένα πεντάμηνο.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΣΙΡΟΓΙΑΝΝΗΣ (1904-1978)

Γεννήθηκε στα Θεοδώριανα το 1904. Πτυχιούχος της Ιατρικής Αθηνών, από τους καλούς επιστήμονες, εξαίρετος οικογενειάρχης, σύζυγος και άνθρωπος.

Υπηρέτησε για πολλά χρόνια στο ναό του Ιπποκράτη. Ενας από τους γιατρούς της περιοχής που πόνεσαν και εργάστηκαν σ' αυτόν το δύσμοιρο τόπο.

Από τα εξέχοντα στελέχη του ΕΔΕΣ προσέφερε τις πολύτιμες υπηρεσίες του τόσο στον ιερό αγώνα του στρατηγού Ζέρβα, όσο και στους αξιολύπητους κατοίκους της ορεινής περιοχής. Αγωνίστηκε με όλες του τις δυνάμεις κατά των Ναζιστικών στρατευμάτων κατοχής μέχρι το τέλος του αιματηρού αγώνα.

Πιάστηκε από τους μαυροσκούφηδες του Αρη Βελουχιώτη το Νοέμβρη του 1943, βασανίστηκε απάνθρωπα από τον αιμοχαρή Τζαβέλα και οδηγήθηκε αιμόφυρτος στο στρατόπεδο του Μεζήλου για να δοκιμάσει την πείνα, την ταλαιπωρία και την αλγεινή ανθρώπινη συμπεριφορά.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΓΕΡΟΧΡΗΣΤΟΣ

(1900-1945)

Γεννήθηκε στην Κατούνα Ξηρομέρου το 1900. Πτυχιούχος της ιατρικής, εξαίρετος επιστήμονας, οικογενειάρχης και σύζυγος. Πήρε μέρος στη Μικρασιατική εκστρατεία. Υπίατρος στο Αλβανικό μέτωπο, προσέφερε τις υπηρεσίες του στο Νοσοκομείο Γ. Σταύρου στα Γιάννινα που κράτησε όλο το βάρος του πολέμου.

Από τα πρώτα και εξέχοντα στελέχη του ΕΔΕΣ προσέφερε τις πολύτιμες υπηρεσίες του στο μεγάλο αγώνα.

Πιάστηκε αιχμάλωτος από τον Ε-

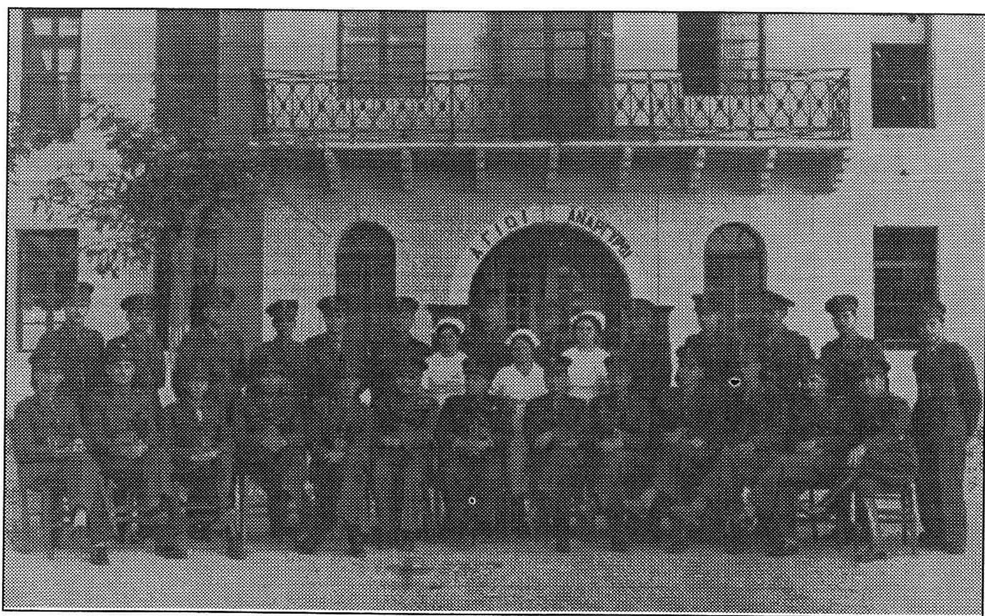
ΛΑΣ τον Νοέμβρη του 1943, πέρασε από αρκετά στρατόπεδα, απολύθηκε με τη συμφωνία της Πλάκας.

Συνέχισε τον ιερό αγώνα στα βουνά της Ηπείρου με τις δυνάμεις του ΕΔΕΣ.

Πιάστηκε για δεύτερη φορά στη Λάκκα Σούλι, βασανίστηκε απάνθρωπα, καταδικάστηκε από το Λαϊκό δικαστήριο στο Χανόπουλο και κλείστηκε στο Μυρόφυλλο. Το Δεκέμβρη οδηγήθηκε δέσμιος στην Αγία Παρασκευή Βαριτάδας και από εκεί στο μοναστήρι της Τατάρνας.

Το Γενάρη του 1945 εκτελέστηκε στο δρόμο λίγα μέτρα προτού φθάσει στην τρύπα της Τατάρνας.

ΕΠΟΣ 1940: Οι στρατιωτικοί γιατροί του Νοσοκομείου ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ στα Γιάννινα με τον αρχίατρο στο μέσον Γιάννη Πρίντζιο, που πάλαιψαν με τα πενιχρά μέσα της εποχής εκείνης να περιθάλψουν με τον καλύτερο τρόπο εκατοντάδες τραυματίες του Αλβανικού μετώπου. Μεταξύ αυτών ο αείμνηστος Αθανάσιος Γεροχρήστος (πρώτος από αριστερά όρθιος) και Κων/νος Βάκκας (τρίτος από δεξιά καθήμενος).

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΑΚΚΑΣ
(1912-1974)

Γεννήθηκε στο Βελεντζικό το 1912. Πτυχιούχος της ιατρικής Αθηνών, άριστος επιστήμονας, καλός σύζυγος και άνθρωπος.

Ανθ/τρος στο Νοσοκομείο Ιωαννίνων προσέφερε ανεκτίμητες υπηρεσίες σε χιλιάδες τραυματίες του Αλβανικού πολέμου.

Αργότερα στην Κατοχή, άφησε τα Γιάννινα, πέρασε μεταξύ των πρώτων στο αντάρτικο του στρατηγού Ζέρβα και ανέλαβε την υγειονομική υπηρεσία στη σχολή εφέδρων αξιωματικών του ΕΔΕΣ.

Στρατιωτικός γιατρός στην υπηρεσία του ΕΔΕΣ αλλά και των φτωχών και αδυνάτων κατοίκων της Ελεύθερης Ορεινής Ελλάδας, προσέφερε αφιλοκερδώς τις πολύτιμές υπηρεσίες.

Το Νοέμβρη του 1943 πιάστηκε αιχμάλωτος από τον ΕΛΑΣ, βασανίστηκε σκληρά και οδηγήθηκε δέσμιος στο στρατόπεδο του Μεζήλου για να υποστεί την απάνθρωπη μεταχείρηση των ανθρώπων, που μπήκαν απρόσκλητοι στη ματωμένη Ηπειρο.

Συνέχισε με τον ίδιο και απαράμιλο ζήλο τη διακονία στο ναό του Ιπποκράτη, σε όλους τους αγώνες μέχρις ότου η Ελληνική σημαία από το 2520 του Γράμμου έστειλε το μήνυμα στους λαούς της γης, πως οι Ελληνες ξέρουν να ζουν, ξέρουν και να πεθαίνουν.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΒΑΚΚΑΣ (1917-1979)

Γεννήθηκε στο Βελεντζικό το 1917. Πτυχιούχος της Νομικής Σχολής Αθηνών, υπηρέτησε με απαράμιλλο ζήλο και αφοσίωση στο ναό της Θέμιδας.

Στην Κατοχή προσχώρησε στον ΕΔΕΣ όπου εργάστηκε με πίστη στον ιερό αγώνα κατά των δυνάμεων κατοχής. Αναλάμβανε με άμεσο κίνδυνο της ζωής

του αποστολές για τις οργανώσεις των πόλεων, ιδιαίτερα των Ιωαννίνων και της Αθήνας. Δεν κατάφερε να ξεφύγει από τα πλοκάμια του ΕΛΑΣ, πιάστηκε αιχμάλωτος κατά την περίοδο του μακελειού στα Τζουμέρκα με τη Γερμανική μεραρχία Εντελβάις, που ενεργούσε εκκαθαριστικές επιχειρήσεις εναντίον των δυνάμεων του στρατηγού Ζέρβα. Οδηγήθηκε δέσμιος στο στρατόπεδο Μεζήλου για να δοκιμάσει την απάνθρωπη μεταχείρηση και την ταλαιπωρία ενός πρωτόγνωρου στρατοπέδου.

ΗΛΙΑΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ

Γεννήθηκε στα Λεπιανά το 1935. Οκτάχρονο παιδί ακόμη δοκίμασε την ανάλγητη συμπεριφορά των ανθρώπων, τη μαύρη πείνα, την ψείρα, την ταλαιπωρία και τη φυλακή. Το άρπαξαν από το σπίτι μαζί με τη μάνα του Δήμητρα και οδηγήθηκε με τη φάλαγγα των αιχμαλώτων - ομήρων και βαρυποινιτών στο στρατόπεδο Μεζήλου, περνώντας ξυπόλητο τις χιονισμένες πλαγιές και τα φαράγγια των Αγράφων. Σήμερα πτυχιούχος της ιατρικής, νέος επιστήμονας της παιδιατρικής, διακονεί στο τέμενος του Ιπποκράτη, προσφέροντας τις πολύτιμες υπηρεσίες του στο φυτώριο των Ελληνοπαίδων, που θα διαμορφώσουν την κοινωνία του 21ου αιώνα.

ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΣΠΑΗΣ (1897-1992)

Γεννήθηκε στο Τετράκωμα το 1897. Αδελφός του στρατηγού Λεωνίδα Σπαή, εξαίρετος οικογενειάρχης, καλός πατέρας και ιδανικός σύζυγος.

Προσέφερε τις υπηρεσίες του ως Πρόεδρος Κοινότητας για αρκετά χρόνια και ιδιαίτερα τότε που το χωριό είχε απόλυτη ανάγκη να επουλώσει τις πληγές από έναν αιματηρό καιμακροχρόνιο πόλεμο.

Από τα εξέχοντα στελέχη του ΕΔΕΣ, αγωνίστηκε με αφοσίωση από τις αρχές του μεγάλου αγώνα με τις δυνάμεις του στρατηγού Ζέρβα, την πολυτάραχη εκείνη χρονική περίοδο.

Πιάστηκε αιχμάλωτος από τον Κόζιακα καπετάνιο του ΕΛΑΣ το Νοέμβρη του 1943, πέρασε από διάφορα κρατητήρια, βασανίστηκε απάνθρωπα και καταδικάστηκε στα Πράμαντα από το στρατοδικείο του Αρη Βελουχιώτη σε ισόβειο κάθειρξη.

Οδηγήθηκε δέσμιος μέσα από τις κακοτράχαλες πλαγιές και τα φαράγγια της Πίνδου στο στρατόπεδο του Μεζήλου, για να υποστεί μαζί με πολλούς άλλους μια άνευ προηγουμένου ταλαιπωρία. Μετά την πεντάμηνη αιχμαλωσία συνέχισε τον αγώνα μέχρι της τελικής Νίκης.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ Σ. ΚΟΣΣΥΒΑΚΗΣ

(1876-1947)

Γεννήθηκε στη Μεγαλόχαρη της Αρτας το 1876. Πρόκριτος του χωριού, νοικοκύρης, άριστος οικογενειάρχης, καλός πατέρας και ιδανικός σύζυγος.

Εθελοντής στο σώμα των Γαριβαλδινών το 1897 υπό τη διοίκηση του λοχαγού Αλέξανδρου Ρώμα (Ν. Κοσσυβάκη «Τρίτη Αλήθεια», σελ. 48).

Δήμαρχος για μια οκταετία 1904-12 του Δήμου Τετραφυλλίας. Καπετάνιος στους Βαλκανικούς Πολέμους, οπλαρχηγός στον ιερό αγώνα για την απελευθέρωση της Βορείου Ηπείρου 1914 μέχρι το τέλος του ιερού αγώνα.

Ο Κων/νος Ν. Παπαδημητρίου στο βιβλίο «Ιστορικές Μνήμες» του

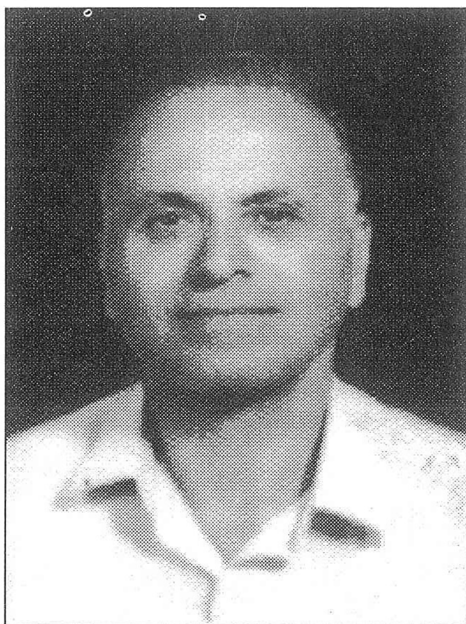
Τάγματος Καστανιάς των ΕΟΕΑ-ΕΔΕΣ 1942-1945 και στη σελίδα 141 γράφει:

«Γρηγόρης Κοσσυβάκης. *Υπήρξε ο στυλοβάτης του Ζέρβα για την εγκατάστασίν του στο Ραδοβύζι. Τον εφιλοξένησε στο σπίτι του εις Μεγαλόχαρην, αυτόν και τας πολυμελείς οικογενείας των συγγενών του επί μακρόν. Τον συνόδευσε εις περιοδείαν του στα χωριά της Τετραφυλλίας και τον επέβαλε. Εκινείτο από πατριωτισμόν και μόνον. Του πρότεινε ο Ζέρβας την Υπαρχηγίαν. Την απεποιήθη και υπέδειξε τον ταγματάρχην Μαντζούκη. Ουδέποτε παρεκινήθη από ατομικά συμφέροντα. Ηγετική φυσιογνωμία προσέφερε υψίστας Εθνικάς υπηρεσίας και προσωπικώς ο ίδιος και οι πρόγονοί του. Η ιστορική φάρα των Κοσσυβακαίων πγήθη εις όλας τας επαναστάσεις του Ραδοβυζιού. Η επιρροή του εις όλην την περιφέρειαν υπήρξε μεγίστη και μπορώ να εκφράσω την πεποίθησίν μου ότι, εάν ο Κοσσυβάκης ελέγε το «Οχι» στον Ζέρβα, δεν θα μπορούσε να σταθή στο Ροδοβύζι. Θα έπρεπε να ζητήσει αλλού καταφύγιο, ή να διαλυθή. Πατριώτης αγνός, αδιάβλητος αγωνιστής. Εσύρθη ως όμηρος υπό των ΕΛΑΣιτών εις προκεχωρημένην ηλικίαν εις Μυρόφυλλον και Μεζήλου. Παρ' όλα αυτά σε τίποτα δεν εμπόδισε άνδρες της Εθνοφυλακής να τον εκτελέσουν διά ξυλοδαρμού και βασανιστηρίων την 10. 4. 1947 εις την εκκλησίαν της Αγίας Παρακευής στη Μεγαλόχαρη. Κι' έτσι μας έλλειψε η επιβλητική και αρχοντική φυσιογνωμία του μπάρμπα-Γρηγόρη κατά τρόπον δραματικόν. Ολόκληρο το Ραδοβύζι επικράνθη και κατεδίκασε αυτή την ενέργεια.*

Γιατί αυτό το έγκλημα: *Αποδίδεται από το λαό, σε διένεξή του με το Ζέρβα, για το θέμα της φυγαδεύσεως του Ιταλού Φερλάτσου. Ο Ζέρβας επέμενε να αναλάβει ο Κοσσυβάκης την ευθύνη της φυγαδεύσεως. Εάν πράγματι τον εφυγάδευσε ο μπαρμπα-Γρηγόρης, είμαι βέβαιος ότι θα ανελάμβανε την ευθύνη, αλλά αφού ήταν ξένος προς το θέμα αυτό, τί ευθύνη να ανελάμβανε; Η επιμονή του Ζέρβα στο θέμα αυτό ήτο ασυγχώρητος. Αψυχολόγητος. Εγνώριζε τον ειλικρινή, ευθύ και υπερήφανο χαρακτήρα του μπάρμπα-Γρηγόρη και ήτο επόμενον ένας Γρηγόρης Κοσσυβάκης να είναι ανυποχώρητος σε συμβιβασμούς. Απειλαί και Στρατοδικεία δεν τον επτόουν! Ητο ευθύς, ανδρείος, με παλικαρίσια ψυχή και καρδιά. Ητο άξιος σεβασμού και άλλης τύχης!» (Σελίδα 141, βιβλίο «Ιστορικές Μνήμες»).*

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΓΡ. ΚΟΣΣΥΒΑΚΗΣ

Γεννήθηκε στη Μεγαλόχαρη το 1914. Τελείωσε το Δημοτικό σχολείο στο χωριό και το Γυμνάσιο στην Αρτα. Εγγράφτηκε και φοίτησε στη Νομική σχολή Αθηνών. Ανώτερος υπάλληλος προϊστάμενος του Ταμείου Τ.Ε. Χ.Α.Κ.Ο. Για αρκετά χρόνια πρόεδρος της Εργατοϋπαλληλικής Ενωσης, προσέφερε τις υπηρεσίες του για το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου.

Υπόδειγμα οικογενειάρχη, καλός πατέρας και ιδανικός σύζυγος.

Ελαβε μέρος στον Αλβανικό πόλεμο και αγωνίστηκε μέχρι τέλος του μεγάλου αγώνα. Στην Κατοχή κατατάχτηκε με το βαθμό του ανθ/γού μεταξύ των πρώτων στο αντάρτικο του στρατηγού Ζέρβα, πήρε μέρος σε αρκετές μάχες κατά των Γερμανικών στρατευμάτων κατοχής, εργάστηκε άψογα για τον εφοδιασμό των αναγκών των δυνάμεων του ΕΔΕΣ μια πολύτιμη προσφορά στον αγώνα. Πιάστηκε αιχμάλωτος από τους μαυροσκούφηδες του Αρη Βελουχιώτη, κακοποιήθηκε και οδηγήθηκε δέσμιος στο στρατόπεδο Μεζήλου για να υποστεί την άνευ προηγουμένου ταλαιπωρία. Μετά την αιχμαλωσία συνέχισε τον αγώνα έως ότου το μήνυμα της Λευτεριάς έγινε τραγούδι του Ελληνικού Λαού.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΤΣΙΜΠΛΗΣ

(1896-1986)

Γεννήθηκε στους Μελισσουργούς Αρτας το 1896. Πρόκριτος του χωριού, άριστος οικογενειάρχης, καλός σύζυγος και στοργικός πατέρας. Εχαιρε της εκτίμησης από όλους τους κατοίκους του χωριού.

Εντάχθηκε μεταξύ των πρώτων στην οργάνωση του ΕΔΕΣ και αγωνίστηκε για τα ιδεώδη του φιλελευθερισμού, τα ιδανικά της Δημοκρατίας και κατά των δυνάμεων της τριπλής κατοχής, ως το τέλος του ιερού αγώνα των Ελλήνων.

Συνελήφθη από τον ΕΛΑΣ στην Κάτω Καλεντίνη μαζί με άλλους αγωνιστές και τον καλόγηρο Γεράσιμο και

οδηγήθηκε δέσμιος στο στρατόπεδου του Μεζήλου, εκεί που πρυτάνευε η υποκρισία, το μίσος και ίσχυε το δίκιο του ισχυρότερου, ένα στρατόπεδο ανθρώπινου παραλογισμού.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΠΑΠΑΕΥΑΓΓΕΛΟΥ

(1913-2002)

Γεννήθηκε στην Καρδίτσα το 1913. Γιος γιατρού, δικηγόρος και φιλόλογος καθηγητής, διακόνισε για 40 ολόκληρα χρόνια στο ναό της Θέμιδας.

Νομικός σύμβουλος στην Αγροτική Τράπεζα και στη Μητρόπολη Θεσσαλιώτιδος και πρόεδρος πολυτέκων. Αγωνίστηκε με όλες του τις δυνάμεις για την εξυπηρέτηση του φτωχού, του εργάτη και αδύναμου ανθρώπου.

Εξαίρετος άνθρωπος, άριστος οικογενειάρχης και ιδανικός σύζυγος. Νέο παλικάρι έλαβε μέρος στον αγώνα κατά των γερμανικών στρατευμάτων στα οχυρά του Ρούπελ, πιάστηκε αιχμάλωτος από τις Γερμανικές δυνάμεις και παρέμεινε έγκλειστος για μερικούς μήνες.

Στην Κατοχή προσέφερε ανιδιοτελώς τις υπηρεσίες του στον αγώνα των ΕΟΕΑ μαζί με εκατοντάδες αγωνιστές κατά του δυνάστη. Πιάστηκε από τον ΕΛΑΣ βασανίστηκε απάνθρωπα και εγκαταλείφθηκε σε στάβλο για να πεθάνει, Σώθηκε με τη φροντίδα του καλού Σαμαρείτη Χαράλαμπου Χαϊντούτη από το Λεοντίτου.

Πιάστηκε για δεύτερη φορά, βασανίστηκε με τον πιο βάρβαρο τρόπο και οδηγήθηκε δέσμιος για την πρωτόγνωρη ταλαιπωρία του στρατοπέδου στο Μεζήλο.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΨΑΛΗΣ (1897-1974)

Γεννήθηκε στα Κάψαλα το 1897. Πρόκριτος του χωριού, εξαίρετος

οικογενειάρχης, καλός πατέρας και ιδανικός σύζυγος. Ο άνθρωπος, ο λεβέντης, τίμιος και ειλικρινής, γνωστός για τη φιλοξενία και την αγάπη των κατοίκων του μικρού χωριού.

Βετεράνος αγωνιστής του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, πήρε μέρος στη Μικρασιατική εκστρατεία το 1920-'22 μέχρι το τέλος του άδοξου πολέμου. Στην Κατοχή εκλεκτό στέλεχος της οργάνωσης του ΕΔΕΣ αγωνίστηκε με πίστη και αφοσίωση στον ιερό απελευθερωτικό αγώνα. Συνελήφθη από τον ΕΛΑΣ το 1943, βασανίστηκε και οδηγήθηκε δέσμιος στο στρατόπεδο του Μεζήλου για να υποστεί τη σκληρή δοκιμασία και την πρωτοφανή ταλαιπωρία.

Φωτογραφία του Γ. Καψάλη από το Αφιόν - Καραχισάρ το 1921, τότε στον αγώνα για τη Λευτεριά της Πατρίδας εναντίον των Τούρκων.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΧΡΙΣΤΑΚΗΣ
(1888-1970.

Γεννήθηκε στα Λεπιανά το 1888. Πρόκριτος του χωριού, άριστος οικογενειάρχης, καλός σύζυγος και στοργικός πατέρας. Ισόβιος πρόεδρος της κοινότητας Λεπιανών και Μικροσπηλιάς. Εργάστηκε με απαράμιλλο ζήλο για την αναμόρφωση του χωριού και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των κατοίκων. Ηταν από τα πρώτα στελέχη της οργάνωσης του ΕΔΕΣ. Αγωνίστηκε με όλες του τις δυνάμεις για τις φιλελεύθερες ιδέες και κατά των στρατευμάτων κατοχής.

Για την προσφορά του έχαιρε ιδιαίτερης εκτίμησης ήταν αγαπητός από όλους τους κατοίκους του χωριού.

Είχε την τύχη να πέσει κι' αυτός στα χέρια του ΕΛΑΣ, βασανίστηκε και σε

μια ατελείωτη φάλαγγα ανδρών και γυναικών οδηγήθηκε δέσμιος στο στρατόπεδο του Μεζήλου, να υποστεί για ένα πεντάμηνο μια άνευ προηγουμένου ταλαιπωρία.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΓΙΑΝΝΟΥΛΗ (1875-1967)

Γεννήθηκε στα Κάψαλα το 1875. Ιδανική σύζυγος και μητέρα των οπλαρχηγών Κωνσταντίνου και Ναπολέοντα Γιαννούλη. Μια ανδρογυναίκα που στάθηκε στοργικά δίπλα στην οικογένειά της αλλά και στον αγώνατου ΕΔΕΣ, ενός σκληρού αγώνα μαζί με πολλές άλλες Ελληνίδες Σουλιώτισσες μητέρες.

Την έπιασαν στο σπίτι της οι αντάρτες του καπετάνιου του ΕΛΑΣ Κόζιακα και την οδήγησαν στο στρατόπεδο του Μεζήλου για να δοκιμάσει την πικρία, το ανθρώπινο μίσος και τη μεγάλη ταλαιπωρία που δεν είχε προηγούμενο.

ΔΗΜΗΤΡΑ Γ. ΧΟΥΛΙΑΡΑ

Γεννήθηκε στα Λεπιανά το 1910. Σύζυγος του ταγμ/ρχη Γεωργιίου Χουλιάρα διοικητή τάγματος των ΕΟΕΑ-ΕΔΕΣ. Υπόδειγμα οικογενειακής θαλπωρής, ιδανικής συζύγου και στοργικής μητέρας. Την πήραν οι ΕΛΑΣίτες με τον οχτάχρονο γιο της Ηλία και την περιέφεραν μαζί με άλες Ηπειρώτισσες μητέρες από κρατητήριο σε κρατητήριο, από χωριό σε χωριό. εκκλησιά σε εκκλησιά και μοναστήρι σε μοναστήρι για να καταλήξει στο ξακουστό στρατόπεδο του Μεζήλου.

Η ταλαιπωρία, η πείνα, η ψείρα, το ανάλατο κουρκούτι και οι άλλες στερήσεις δεν τη λύγισαν, στάθηκε όρθια σαν άλλη Σουλιώτισσα μάνα δίπλα στο παιδί της τον ανήλικο Ηλία και αγωνίστηκε μέχρι το τέλος του ιερού αγώνα του Ελληνικού Λαού.

ΙΟΥΛΙΑ ΕΥΣ. ΑΘΑΝΑΣΑΚΗ

Γεννήθηκε στο Αστροχώρι της Αρτας το 1910. Σύζυγος του λοχαγού Ευστράτιου Αθανασάκη διοικητή του λόχου διοίκησης της σχολής εφέδρων αξιωματικών του ΕΔΕΣ. Ενας από τους εξαίρετους αξιωματικούς που αγωνίστηκε μέχρι το τέλος του απελευθερωτικού αγώνα.

Η κ. Ιουλία μια γυναίκα άξια, υπόδειγμα οικογενειακής αγάπης, ιδανικής συζύγου και στοργικής μάνας. Είχε και αυτή την τύχη μέσα σε τόσες άλλες να πιαστεί από τον ΕΛΑΣ και να οδηγηθεί δέσμια στο στρατόπεδο του Μεζήλου σ' ένα στρατόπεδο που δεν είχε προηγούμενο.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΜΑΡΕΤΗΣ

Γεννήθηκε στο Τετράκωμο το 1912. Υπηρέτησε στη Χωρ/κή για πολλά χρόνια. Καλός οικογενειάρχης, στοργικός πατέρας και σύζυγος, αγαπητός στην κοινωνία των ανθρώπων. Στα χρόνια της Κατοχής που η ζωή δεν είχε καμιά αξία, εντάχθηκε με τους πρώτους αντάρτες στο τάγμα Πετροπουλάκη. Ελαβε μέρος σε πολλές μάχες κατά των Γερμανικών δυνάμεων κατοχής μέχρι τέλος του αγώνα. Πιάστηκε αιχμάλωτος από τον ΕΛΑΣ, βασανίστηκε και οδηγήθηκε δέσμιος στο στρατόπεδο υψίστης ασφαλείας του Μεζήλου, όπου δοκίμασε την οδυνηρή ταλαιπωρία.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΓΙΑΝΝΟΥΛΑΣ (1907- 2001)

Γεννήθηκε στα Κάψαλα το 1907. Στο πρόσωπό του ζωγραφίζεται η

ανθρωπιά, η καλοσύνη και η χριστιανική αγάπη. Καλός οικογενειάρχης, σύζυγος και πατέρας. Ακόμη δεν κόπασε ο αντίλαλος των κανονιών του Αλβανικού πολέμου, εντάχθηκε μεταξύ των πρώτων ανταρτών του στρατηγού Ζέρβα. Αγωνίστηκε με πίστη, πήρε μέρος σε πολλές μάχες κατά των Γερμανικών δυναμεων κατοχής μέχρι το τέλος του μεγάλου αγώνα.

Πιάστηκε αιχμάλωτος από τον ΕΛΑΣ, κακοποιήθηκε και οδηγήθηκε δέσμιος στο κολαστήρι του Μεζήλου, εκεί όπου αγωνιστές βασανίστηκαν και ταλαιπωρήθηκαν σε μια επίγεια κόλαση.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΖΩΗΣ (1919-2001)

Γεννήθηκε στα Θεοδώριανα της Αρτας το 1919. Νέο παλικάρι η εποποιία του '40 τον βρήκε στρατιώτη στα βουνά της Αλβανίας. Στην Κατοχή δεν άντεξε το γδούπο της Γερμανικής μπότας, έτρεξε πρώτος και εντάχθηκε στο αντάρτικο του στρατηγού Ζέρβα.

Πήρε μέρος σε πολλές μάχες, σε έναν αγώνα σκληρό και αδυσώπητο κατά των Γερμανικών δυάμεων κατοχής. Πιάστηκε αιχμάλωτος στη μάχη κατά της Γερμανικής μεραρχίας Εντελβάις στο Σταυρό από τμήμα του ΕΛΑΣ, που μπήκε αμαχητί στην Ηπειρο, βασανίστηκε απάνθρωπα και οδηγήθηκε στο στρατόπεδο του Μεζήλου, για να δοκιμάσει την ταλαιπωρία, την πείνα, το κρύο και το ανάλατο κουρκούτι.

Συνέχισε το μεγάλο αγώνα με πίστη και αφοσίωση μέχρις ότου το σύμβολο της Λευτεριάς κυμάτισε στο 2520 του Γράμμου.

ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΕΥΘ. ΜΑΝΙΦΑΒΑΣ

Γεννήθηκε το 1915 στο Κλειδί της Αρτας. Αγωνίστηκε σκληρά και με πολύ ιδρώτα να μεγαλώσει τα παιδιά του, άριστος οικογενειάρχης, καλός πατέρας και σύζυγος. Ειλικρινής και τίμιος άνθρωπος, αγαπητός στην κοινωνία του χωριού του. Γυρίζοντας από το Αλβανικό μέτωπο, συνέχισε το μεγάλο αγώνα με τα πρώτα τμήματα του ΕΔΕΣ που έδωσαν το έναυσμα του ξεσηκωμού από το Βάλτο ως πέρα στα φαράγγια της Ηπείρου. Εντάχθηκε με τους πρώτους στα τμήματα του παλαίμαχου οπλαρχηγού Σπύρου Καραμπίνα και πήρε μέρος σε πολλές μάχες κατά του δυνάστη, ένας αγώνας αδυσώπητος μέχρι το τέλος του Είχε την τύχη μέσα σε μια ταραγμένη χρονική περίοδο να πιαστεί αιχμάλωτος από τον ΕΛΑΣ, να κακοποιηθεί και να οδηγηθεί δέσμιος στο στρατόπεδο Μεζήλου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΜΑΝΙΦΑΒΑΣ
(1912 - 1983)

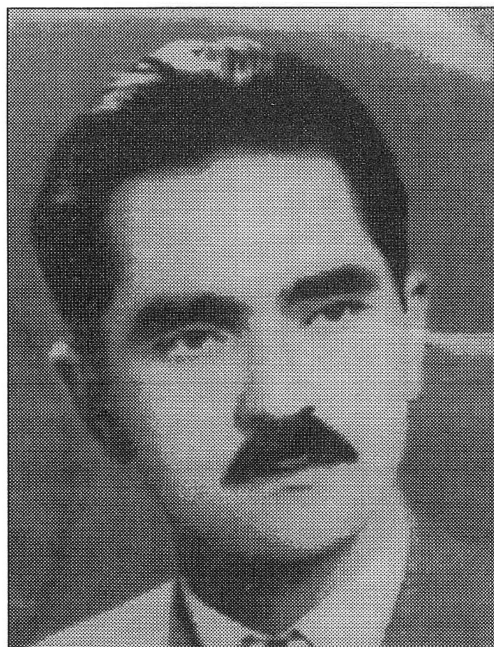

Γενήθηκε στο Κλειδί της Αρτας το 1912. Ανθρωπος του μόχθου, άριστος οικογενειάρχης, στοργικός πατέρας και καλός σύζυγος.

Αγωνίστηκε σκληρά για το μεγάλωμα της εξαμελούς οικογένειας, τίμιος, ειλικρινής και αγαπητός από όλους.

Ακόμη δεν κόπασε ο αντίλαλος των κανονιών του Αλβανικού πολέμου, που αγωνίστηκε μέσα στα κρύα και τα χιόνια, εντάχτηκε μεταξύ των πρώτων στο ανταρτικό τμήμα ΕΔΕΣ του βετεράνου οπλαρχηγού Σπύρου Καραμπίνα (Μπάρμπα-Σπύρου). Ελαβε μέρος σε πολλές μάχες κατά των Ιταλικών και Γερμανικών στρατευμάτων κατοχής μέχρι τέλους του ιερού αγώνα.

Πιάστηκε αιχμάλωτος από τον ΕΛΑΣ κακοποιήθηκε και οδηγήθηκε δέσμιος στο στρατόπεδο Μυροφύλλου και στη συνέχεια στο περιβόητο του Μεζήλου για να υποστεί με τόσους άλλους μια πρωτόγνωρη ταλαιπωρία.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΜΠΑΛΑΣΚΑΣ

Γεννήθηκε στο Τετράκωμο το 1922. Μετά το Δημοτικό και το Γυμνάσιο, εκείνη τη δύσκολη εποχή, φοίτησε στη Ζωσιμαία Παιδαγωγική Ακαδημία.

Ο Ελληνο-Ιταλικός πόλεμος διέκοψε κάθε κρατική λειτουργία.

Στην Κατοχή που ο Ελληνικός λαός στέναζε κάτω από τη μπότα του δυνάστη, εντάχτηκε στις ένοπλες δυνάμεις του ΕΔΕΣ στη σχολή εφέδρων και έλαβε μέρος σε πολλές μάχες κατά των Ναζιστικών δυνάμεων που ενεργούσαν εκκαθαριστικές επιχειρήσεις στην ευρύτερη περιοχή των Τζουμέρκων.

Είχε την κακή τύχη να πιαστεί αιχμάλωτος από τον ΕΛΑΣ (Κόζιακας,) βασανίστηκε και οδηγήθηκε στο στρατόπεδο Μεζήλου, για να υποστεί μια πρωτόγνωρη ταλαιπωρία.

Ο αγώνας συνεχίστηκε ως έφεδρος μέχρις ότου η Πατρίδα ελευθερώθηκε.

Πτυχιούχος της Παιδαγωγικής Ακαδημίας διορίστηκε δάσκαλος σε χωριά του Νομού και στην πόλη της Αρτας, στο Χαϊδάρι, στην Αθήνα, στο Βέλγιο και στο Μόναχο της Γερμανίας.

Για 35 ολόκληρα χρόνια διακόνισε στο τέμενος της Παιδείας για την προαγωγή της μόρφωσης των Ελληνοπαίδων, για τη βελτίωση της σχολικής εργασίας, καθώς και για τη βελτίωση των συνθηκών της ζωής των κατοίκων της υπαίθρου.

Το έργο του αναγνωρίστηκε όχι μόνο από το Υπουργείο Παιδείας αλλά και από τους γονείς και κηδεμόνες των μαθητών.

ΑΠΟ ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

M

'Εν 'Αθήναις τῇ 21 - 7 - 1964

Γεν. Δ/σις Γεν. 'Εκπ/σεως
Δ/σις Στοιχειώδους
Τμῆμα Β.'
'Αριθ. Πρωτ. 54415

Πρός
τόν κ. Μπαλάσκαν Γρηγόριον
διδ/λον
Διά τοῦ κ. 'Επιθ/τοῦ: Α' Άρτης

Θέμα: 'Απονομή ἠθικῆς ἀμοιβῆς

Εὐχαρίστως ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι, διά ταυταρίθμου πράξεως ἐκδοθείσης τῇ 11-6-64 καί δημοσιευθείσης τῇ 4-7-64 εἰς τό ὑπ' ἀρ. 203 Φ.Ε.Κ. (τ. Γ.') ἀπενεμήθη εἰς ὑμᾶς εὔφημος μνεία διά τήν ἐξαιρετικήν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ δρᾶσιν σας, συμφώνως πρός τάς ὑπ' ἀριθ. 21 καί 28/1964 πράξεις τοῦ Α.Σ.Δ.Ε.Π.-

'Εντολῇ Υπουργοῦ
'Ο Τμημ/χης

Β. ΖΟΡΜΠΑΣ

Κοιν/σις
κ. 'Επιθ/τήν δημ. σχολείων Α' Άρτης.

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ
Ο ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Εν Αθήναις τη 21 - 7 - 1964

Γεν. Δ/νσις Γεν. Εκπ/σεως
Δ/νσις Στοιχειώδους
Τμήμα Β'
Αριθ. Πρωτ. 54415

Προς
τον κ. Μπαλάσκαν Γρηγόριον
διδ/λον
Διά του κ. Επιθ/τού Α' Αρτης

Θέμα: Απονομή ηθικής αμοιβής.

Ευχαρίστως ανακοινούμεν υμίν τι, διά ταυταρίθμου πράξεως εκδοθείσης τη 11-6-64 και δημοσιευθεσης τη 4-7-64 εις το υπ' αρ. 203 Φ.Ε.Κ. (τ.Γ') απενεμήθη εις υμάς εύφημος μνεία, διά την εξαιρετικήν εν τη υπηρεσία δράσιν σας, συμφώνως προς τας υπ' αριθ. 21 και 28/1964 πράξεις του Α.Σ.Δ.Ε.Π.

Εντολή Υπουργού

Ο Τμηματάρχης

Β. ΖΟΡΜΠΑΣ

Κοιν/σις:
κ. Επιθ/τήν Α' Αρτης

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΚΗΔΕΜΟΝΩΝ
ΕΛΛΗΝ. ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ
AGILOLFINGERPLATZ

Μόναχο 27-7-1976

'Αξ/μον
Κον Γρηγόριον Μπαλάσκαν
Δ/ντήν 'Ελλην.Σχολείου Μονάχου

Κε Διευθυντά !

"Ερχομαι σήμερα διά τῆς παρούσης μου νά σᾶς διαβιβάσω τίς θερμές εὐχαριστίες τῆς 'Επιτροπῆς καί ὅλων τῶν 'Ελλήνων γονέων ἐργαζομένων τοῦ Μονάχου.
Τό ἔργον πού ἔγινε κατά τό λῆξαν σχολικό ἔτος 1975- 1976 εἶναι μεγάλο.'Η συνεργασία μεταξύ δασκάλων καί 'Επιτροπῆς ἦταν ἀπόλυτη.
'Η λειτουργία τοῦ Σχολείου ὑποδειγματική, ὁ ἐξοπλισμός μέ ἐποπτικά ὄργανα τέλειος,σχολικές γιορτές καί ἐκδηλώσεις ἄριστες, καί ἡ διά πρώτην φοράν ὀργάνωσις χειροτεχνικῆς ἐκθέσεως είς Σχολεία ἐξωτερικοῦ καί μάλιστα είς τό Μόναχον ἀξιοθαύμαστος.
"Ολα αὐτά ἔγιναν χάρις είς τήν ἰδικήν σας ἐνεργητικότητα.
'Επί τέλους σταμάτησαν καί οἱ πλέον δύσπιστοι νά κατηγοροῦν τίς 'Ελληνικές ἀρχές καί τούς δασκάλους μας.
"Εχουν ἀφοπλιστεῖ τελείως καί ἀνεγνώρισαν τό παιδαγωγικόν ἔργον πού γίνεται στό Μόναχο.
Σᾶς ἀξίζει κάθε ἔπαινος. Παρακαλῶ νά διαβιβάσεται τίς θερμές μας εὐχαριστίες σέ ὅλους τούς δασκάλους τοῦ Σχολείου μας, μέ τήν διαβεβαίωσιν, ὅτι θά εἴμαστε πάντοτε συμπαραστάτες στό ὑψηλόν ἔργον σας.

'Ο
Πρόεδρος τῆς 'Επιτροπῆς γονέων καί κηδεμόνων
Γρηγόριος 'Ατζέμογλου.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΥΠΟΥΡΓΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Ἀθῆναι, 23 Μαρτίου 1976

Ἀξιότιμε Κύριε Μπαλάσκα,

Ἐλάβαμεν τήν ἐπιταγήν σας ἐκ δραχμῶν δύο χιλιάδων ἑκατόν (2.100) μάρκων προσφορά τοῦ Δημ.Σχολείου Μονάχου, χρήματα τά ὁποῖα διαθέσατε διά τήν ἐνίσχυσιν τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων τῆς Χώρας.

Συγκινοῦν κάθε Ἕλληνα αἱ χειρονομίαι αὐταί καί τονώνουν τόν ζῆλον καί τήν πίστιν μας ὅτι θά ἐπιτύχωμεν εἰς τούς πατριωτικούς μας σκοπούς.

Ὁ κ. Ὑπουργός Ἐθνικῆς Ἀμύνης μοῦ ἀνέθεσε νά σᾶς εὐχαριστήσω θερμῶς καί νά σᾶς συγχαρῶ διά τά εὐγενῆ καί πατριωτικά σας αἰσθήματα.

Συγγνώμη διά τήν καθυστέρησιν τῆς ἀπαντήσεως ἀλλά ἐπί τῆς ἐπιταγῆς δέν ὑπῆρχεν διεύθυνσις σας.

Καί πάλι σᾶς εὐχαριστῶ.

Μετά τιμῆς

Γεώργιος Παπαγιαννόπουλος
Ταξίαρχος

Κύριον
Μπαλάσκα Γρηγ.
DALDE ST. 5
8 MUNCHEN 5
W.GERMANY

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ
ΕΘΝ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ

Μ7

Ἐν Ἀθήναις τῇ 13 – 9 – 1974

Κύριον
Γρηγόριον Μπαλάσκαν
Πρόεδρον Συλλόγου Διδασκάλων
Νομοῦ Ἄρτης
Ἄρταν

Κύριε Πρόεδρε,

Ἔλαβα τό τηλεγράφημά σας καί σᾶς εὐχαριστῶ θερμά γιά τήν προσφορά σας ὑπέρ τοῦ Κυπριακοῦ ἀγῶνος ἡ ὁποία μέ συνεκίνησε βαθύτατα.

Ὁ Ὑπουργός

Ν.Κ.Λοῦρος

EMBASSY OF CYPRUS
BONN

53 BONN-BAD GODESBERG
73 UBIERSTRASSE
TELEFON 363336/363596

άρ.φακ. 240

τῇ 19ῃ Μαΐου 1977

HERRN
GRIGORIOS MBALASKAS
PRIVATE VOLKSSCHULE
DER REPUBLIK GRIECHENLAND
AGILOLFINGER PLAZ 1
8000 MUNCHEN 90

Ἀγαπητέ κ. Μπαλάσκα,

Ἔχομεν τήν τιμήν νά γνωρίσωμεν λῆψιν ἐπιστολῆς σας ὑπό ἡμερομηνίαν 11.5.1977 ἐν σχέσει πρός τήν ἀποστολήν ΓΜ 5000 ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Μονάχου ὡς προσφορά πρός τούς μικρούς πρόσφυγας τῆς Κύπρου.

Τό ἐν λόγω ποσόν θά διαβιβασθῇ εἰς Κύπρον διά νά χρησιμοποιηθῇ διά τήν ἀνακούφισιν ἐκτοπισθέντων καί προσφυγοποιηθέντων μαθητῶν τῆς Κύπρου.

Παρακαλοῦμεν δεχθῆτε τάς θερμάς εὐχαριστίας μας καί διαβιβάσητε εἰς τούς ἀγαπητούς μαθητάς τοῦ Σχολείου σας θερμά συγχαρητήρια διά τήν εὐγενῆ καί πατριωτικήν των προσφοράν πρός τούς ἀδελφούς Κυπρίους συμμαθητάς των.

Μετά πάσης τιμῆς,

Διά Πρέσβυν

ΑΙ/ΑΚ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΕΩΣ

ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΡΤΗΣ

'Αριθ. Πρωτ. 37

'Εν "Αρτη τῇ 4-10-1955

Περίληψις:"'Απονομή εὐαρεσκείας".

Π Ρ Ο Σ,

Τόν κ. Γρηγόριον Μπαλάσκαν

Δημ/λον Νυκτερινῆς Σχολῆς

Εἰς Νευρόπολιν

Εὐχαρίστως ἀνακοινοῦμεν ,ὅτι,διά τῆς ὑπ'ἀριθ. 6 ἐ.ἐ.πράξεώς της, ἡ Ν.Ε.Κ.Α. Νομοῦ "Αρτης ἀπένειμεν ὑμῖν τήν εὐαρεσκειάν της,διά τάς ὑφ'ὑμῶν παρασχεθείσας ἀνιδιοτελῶς ὑπηρεσίας κατά τό σχολ. ἔτος 1954-55 εἰς τήν νυκτερινήν σχολήν Νευροπόλεως .

'Ο Νομάρχης "Αρτης

Πρόεδρος Ν.Ε.Κ.Α. Νομοῦ "Αρτης

ΑΝΔΡΕΑΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ

'Ακριβές 'Αντίγραφον

'Ο Γραμματεύς

(Τ.Σ.) ὑπογραφή

ΔΗΜ. ΧΡΗΣΤΟΥ

'Ακριβές 'Αντίγραφον

'Εν "Αρτη τῇ 4-4- 1972

ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Γεννήθηκε το 1921 στο Δροσάτο (Μεζήλο) της Καρδίτσας. Καλός οικογενειάρχης πατέρας και άνθρωπος, αγαπητός από όλους τους κατοίκους του μικρού χωριού.

Αγωνίστηκε ως απλός στρατιώτης στο μεγάλο αγώνα του Εθνους μέχρι της τελικής νίκης το 1949.

Ενας άνθρωπος μέσα στους τόσους άλλους του χωριού, που συμπαραστάθηκαν, βοήθησαν και συμπόνεσαν στο δράμα τόσων ανθρώπων που κακή τη μοίρα βρέθηαν χωρίς το φταίξιμό τους σ' ένα στρατόπεδο πρωτόγνωρης τραγωδίας.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΔΥΟ ΓΡΑΜΜΑΤΑ (του Θεοφ. Φωτόπουλου)

(Γράμμα 1ο)

Θεοφάνης Ν. Φωτόπουλος

Μεζήλο Καρδίτσας Οκτώβριος 10 - 1990

Αγαπητέ Γρηγόρη,

..... Εσείς υποφέρατε και εμείς που γνωρίζαμε την ταλαιπωρία σας την πείνα, τον ύπνο και την αγωνία αν ίσως γυρίσετε καμιά φορά στις οικογένειές σας δεν περάσαμε διαφορετικά.

Θυμάμαι τον Ευάγγελο Παπαευαγγέλου μέσα στο σπίτι που έμεινε η φρουρά που τον έπαιζαν φουτ-μπολ, ο πατέρας, ο μπαρπα-Γιώργος και άλλοι Μακεδόνες, που αποτελούσαν τη φρουρά, εκείνη τη στιγμή δεν θα την ξεχάσω.... Είναι γεγονός, ότι το πρώτο βράδυ που σας έφεραν στο χωριό, τους πολλούς γυναίκες - άνδρες τους βάλανε μέσα στην εκκλησιά και τους υπόλοιπους στο σχολείο.....

Το κοριτσάκι που στείλατε στο δάσκαλο Αθανάσιο Κουκουσούλα ο οποίος με έμαθε ως δάσκαλός μου αυτά τα γράμματα που γράφω, ονομαζόταν Μαρία Ευθ. Τσιτσιρίγκου....

Με πολύ αγάπη

(ακριβές απόσπασμα) Θεοφάνης Φωτόπουλος

(Γράμμα 2ο) Μουζάκι 19. 12. 1994

Αγαπητέ Γρηγόρη,

.... μας ξάφνιασε το γεγονός αυτό διότι δεν περιμέναμε το χωριό μου να φθάσει σ' αυτήν την κατάντια.....

Αν θυμαίμαι καλά ήταν βραδάκι όταν τους έφεραν στο χωριό μας χωρίς και η ίδια η τοπική οργάνωση να γνωρίζει. Εξω ψιλοχιόνιζε και τσουχτερό κρύο. Ανθρωποι ταλαίπωροι κουρασμένοι, νηστικοί, γριές, γέροι και επιστήμονες. Γέμισαν το σχολείο και την εκκλησία.............

Ο αδελφός μου είπε στον επικεφαλής της φρουράς λοχαγό Μαυρογιάννη ότι στο χωριό μας δεν θα χυθεί ούτε σταγόνα αίμα, πέραν των ορίων του χωριού μας, ό,τι καταλάβουν ας πράξουν, μας το επιβεβαίωσε, ότι δεν πρόκειται να συμβεί τέτοιο πράγμα.......

Τώρα τα υπόλοιπα μπορεί να φανταστεί ένας νους τη ζωή που περνούσαν αυτοί οι άνθρωποι μέσα στο χειμώνα.

Οι χωριανοί ό,τι μπορούσαν πρόσφεραν. Επειτα λίγες οικογένειες είμασταν γύρω στις 25. Την ημέρα μας έπαιρναν και κόβαμε δένδρα για φωτιά και οι κρατούμενοι μπουλούκια τα μετέφερναν να ζεστένονται η φρουρά ΟΧΙ οι κρατούμενοι........

Μεταξύ των κρατουμένων, όπως ο εθνομάρτυρας παπα-Ζώης που τον πέταξαν από τη γέφυρα Παλιαντώνη στον Πετραλιώτικο ποταμό, ήταν και ένας ονομαζόμενος Τσιούμας Δημήτριος από τη Χόσεψη, ήτο το επάγγελμα ράπτης - τον άνθρωπο αυτόν τον άφηναν και έραβε σε διάφορα σπίτια.........

Το βράδυ επέστρεφε μέσα στους κρατουμένους. Τελευταία τον πήραν μαζί με τον παπα-Ζώη κλπ. άλλους τον εκτέλεσαν έξω από το χωριό Βραγγενά Αργιθέας.

Ο μακαρίτης ταίριασε να περάσει τη μέρα αυτή στο σπίτι μας.

Εκείνο το απόγευμα ήλθε ο Τζαβέλας με άλλους τέσσερες μαυροσκούφηδες και την ώρα που βάλαμε τραπέζι να φάμε κάποιος είπε ότι ήλθε ο Τζαβέλας, του έπεσε το κουτάλι από τα χέρια.

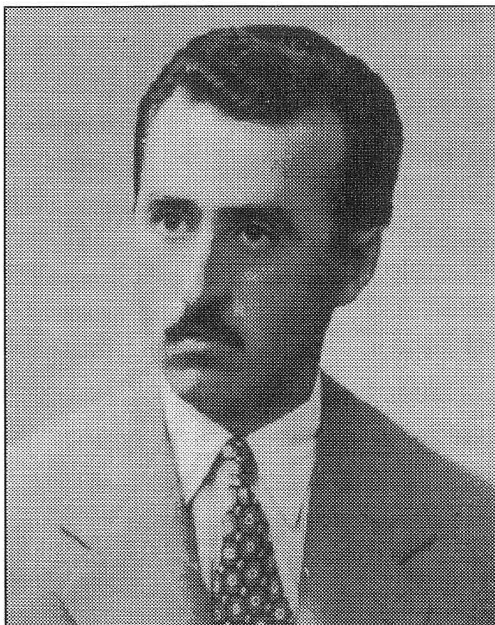
Εγώ μας λέγει, ως τώρα είμαι, βρε του κάνουμε κουράγιο, ούτε φαγητό ούτε τίποτα και όπως γράφω παραπάνω μεταξύ των άλλων τον εξετέλεσαν........

Ο μακαρίτης ο πατέρας μου...... σεβαστό πρόσωπο και το χειμώνα αυτόν τον έβγαλε έξω από το χωριό σε μια στάνη με λίγα γίδια για να μη βλέπει αυτά τα έκτροπα....

Το χωριό μου είχε καλούς ανθρώπους....... Αυτοί που αποτελούσαν την οργανωτική επιτροπή ήταν ο αδελφός μου Ευάγγελος Φωτόπουλος και Κων/νος Λαμπέρης πρόεδρος του χωριού, οι Λάμπρος, Κων/νος Κάμπας, Αλέξανδρος Σβεντζούρης, εγώ και ο αδελφός μου Παύλος, ο ΕυθύμιοςΤσιτσιρίγκος, ο Δημήτριος Φ. Τσιρίγκος εγγράματος του σχολαρχείου με σοβαρή πηγμή, ο Θεοδόσιος Καντούνης και όλοι σχεδόν οι χωριανοί συμβάλανε σ' αυτόν το δύσκολο καιρό μέχρις ότου την άνοιξη του 1944 απελευθέρωσαν τους ανθρώπους και γύρισαν στα σπίτια τους....

Σας ευχαριστώ
Φ. Φωτόπουλος (ακριβές απόσπασμα)

ΧΡΗΣΤΟΣ ΖΩΗΣ

Γεννήθηκε στα Θεοδώριανα της Αρτας το 1925. Ενας καλός οικογενειάρχης στοργικός σύζυγος και πατέρας, αγαπητός από τους κατοίκους το χωριού.

Νέο παλικάρι εντάχθηκε στα ανταρτικά τμήματα του στρατηγού Ζέρβα.

Πήρε μέρος σε αρκετές μάχες κατά των Γερμανικών στρατευμάτων κατοχής, που εκείνη τη χρονική περίοδο ενεργούσαν εξοντωτικές επιχειρήσεις κατά των δυνάμεων του ΕΔΕΣ.

Πιάστηκε αιχμάλωτος στο Σταυρό από τμήματα του ΕΛΑΣ, βασανίστηκε και οδηγήθηκε στο στρατόπεδο της Μεσοχώρας.

Μετά από λίγο χρονικό διάστημα απολύθηκε για να επανέλθει ξανά στον αγώνα της τελικής νίκης.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΥΚΙΑΣ

(1908-1993)

Γεννήθηκε στο Βελεντζικό το 1908. Ενας ευσυνείδητος υπάλληλος, άνθρωπος αφοσιωμένος στο καθήκον για την εξυπηρέτηση του πολίτη, του ανθρώπου που είχε την ανάγκη της κρατικής μέριμνας. Αγαπητός από όλους, άριστος οικογενειάρχης και καλός πατέρας. Προσέφερε για πολλά χρόνια της υπηρεσίες του ως αγρονόμος στην περιοχή των Τζουμέρκων και αργότερα υπηρέτησε στο Δημόσιο Ταμείο της Αρτας.

Αγωνίστηκε για την ιδέα του φιλελευθερισμού, της Δημοκρατίας και κατά των δυνάμεων κατοχής.

Είχε την κακή τύχη να πέσει στα χέρια των ΕΛΑΣιτών, βασανίστηκε και

οδηγήθηκε στα μποντρούμια του Μυροφύλλου για να καταλήξει στο στρατόπεδο του Μεζήλου, όπου πέρασε ημέρες οδυνηρής ταλαιπωρίας.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ν. ΜΑΓΙΑΝΝΗΣ

(1891-1945)

Γεννήθηκε το 1891 στο Βελεντζικό της Αρτας. Καλός οικογενειάρχης, σύζυγος και πατέρας.

Ο παππούς του μετά την πτώση του Σουλίου, ακολούθησε με την οικογένειά του το τμήμα της φάρας των Μποτσαραίων και βρέθηκε στο μοναστήρι του Σέλτσου.

Μετά το χαλασμό 1804, με μερικές άλλες οικογένειες που γλίτωσαν, βρήκαν καταφύγιο στο ορεινό Ροδοβύζι.

Ο εγγονός του Κων/νος γόνος Σουλιώτικης οικογένειας πήρε μέρος στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι το άδοξο τέλος. Διακρίθηκε με τους πρώτους για το θάρρος και την παλικαριά του στον Βορειο-Ηπειρωτικό Αγώνα.

Στην Κατοχή κατατάχτηκε εθελοντής στις ΕΟΕΑ-ΕΔΕΣ και αγωνίστηκε ως γνήσιος Σουλιώτης, κατά των Γερμανικών δυνάμεων μέχρι το τέλος του απελευθερωτικού αγώνα. Πιάστηκε αιχμάλωτος το Νοέμβριο του 1943 από τον ΕΛΑΣ, βασανίστηκε και οδηγήθηκε δέσμιος στο στρατόπεδο του Μεζήλου. Η επαίσχυντη ταλαιπωρία, η απαράδεκτη διαβίωση και τα επακόλουθα μιας ανιστόρητης φυλακής, κλόνισαν την υγεία του και πέθανε νέος.

ΕΝΑΣ ΑΝΤΑΡΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΑΣ

Ενα νέο παλικάρι 20-22 ετών με κανονικό ανάστημα ξανθά μαλλιά, μαύρα μάτια και ένα δίκοχο στο κεφάλι με ευδιάκριτα τα γράμματα ΕΛΑΣ. Ηταν πάντα ταγμένος στην ουρά της ξυπόλητης φάλαγγας και αρκετές φορές όταν υπήρχε ανάγκη έριχνε μερικές ματιές στη μέση της πορείας.

Ποτέ δεν έδειξε τον κακό του εαυτό σε ανθρώπους, που είχαν ανάγκη βοήθειας και σε αυτές τις παράλογες θεατρικές σκηνές κρατούσε πάντα ανθρώπινη συμπεριφορά, ήταν άτομο από Ελληνική οικογένεια με καλή ανατροφή.

Στις καθημερινές ταλαιπωρίες και σε κάθε ευκαιρία βοηθούσε με κάθε τρόπο χωρίς να γίνεται αντιληπτός, τους πιο αδύναμους για να αντέξουν στην οδυνηρή δοκιμασία.

Οταν επρόκειτο για ξεκίνημα μεγάλης πορείας μέσα στις κακοτράχαλες πλαγιές των Αγράφων, ο αντάρτης, αυτό το παιδί που άκουγε στο όνομα Αλέκος, πλησίαζε το δάσκαλο Γιώργο Βασιλάκη και τον ενημέρωνε σχετικά για την πορεία που μας περίμενε στο ξημέρωμα της επόμενης ημέρας.

Ο Γιώργος με τη σειρά του, μας προετοίμαζε ψυχολογικά για την επικείμενη ταλαιπωρία και αποβραδίς ετοιμάζαμε τα πρόχειρα καλύμματα των ποδιών, από τα λίγα κουρέλια που είχαμε στη διάθεσή μας για να είναι όσο το δυνατόν ανεκτή και ανώδυνη η πορεία.

Από τις πολλές φορές ίσως η διοίκηση να υποπτεύθηκε αυτές τις κινήσεις του Γιώργου με τον αντάρτη Αλέκο και ένα πρωινό στο Βαλκάνο ο μαυροσκούφης καπετάν Αχιλλέας, αφού δημιούργησε τεχνιτή ένταση τράβηξε τη μπερέτα να σκοτώσει το Γιώργο. Ευτυχώς που δίπλα στο μαυροσκούφη Αχιλλέα βρέθηκε ο αντάρτης, με το ψευδώνυμο μπαρμπα-Γιώργος που μπήκε δυναμικά στη μέση και πρόλαβε το κακό.

Ο Βασιλάκης γλίτωσε από το δολοφονικό βόλι χάρις στην έγκαιρη επέμβαση του αντάρτη μπαρμα-Γιώργου.

Στη διαδρομή από το μοναστήρι του Μυρόφυλλου για το Κοθωνι που όλη τη μέρα έπεφτε χιονόνερο και το τσοχτερό κρύο μας περόνιαζε ως το κόκκαλο, η φάλαγγα των ξυπόλητων στρατοκόπων έβαζε τα δυνατά της για να

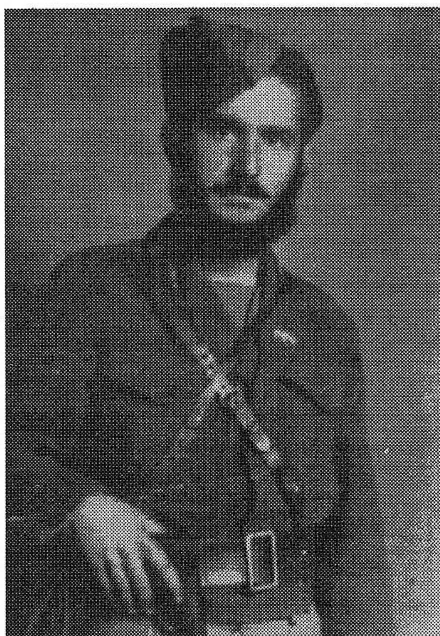
φθάσει το βράδυ στο χωριό.

Σε κάποια στροφή του δρόμου ο αντάρτης Αλέκος δεν άντεξε στην ταλαιπωρία και τον πόνο αυτών των άμοιρων ανθρώπων, που ανεβοκατέβαιναν στις χιονισμένες πλαγιές των Αγράφων, με το σταυρό στους ώμους το Γολγοθά του μαρτυρίου, πλησίασε το Γιώργο Βασιλάκη και το γιατρό Παπαδημητρίου και με φωνή απόγνωσης είπε: «Τί να σας κάνω αδέρφια!». Ηταν η φωνή ενός παλικαριού, ενός ΕΛΑΣίτη, ενός αντάρτη που λιποψύχησε μπροστά στο δράμα αυτών των ανθρώπων.

Ακόμη αυτό το παλικάρι σε όλη τη διαδρομή που συνόδευε τη φάλαγγαδεν σήκωσε ποτέ χέρι να χτυπήσει κρατούμενο, ήταν ένα παλικάρι, ένα πονόψυχο παιδί, που δεν είχε τη δύναμη να προσφέρει βοήθεια. Ολα γύρω τ' άσκιαζε η φοβέρα και τα σκέπαζε ο πέπλος μιας ύποπτης σκοπιμότητας.

Ο αντάρτης Αλέκος ακολούθησε τη φάλαγγα από την αρχή της οδυνηρής περιπέτειας μέχρι τον τελευταίο σταθμό το Μεζήλο και μετά από δυο-τρεις μέρες χάθηκε από το προσκήνιο του στρατοπέδου, κρίμα ήταν ένα από τα καλά παιδιά!

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΠΑΣ

Ο **Γεώργιος Παππάς** αξιωματικός του ΕΔΕΣ από το Μεσόπυργο **Θυμάται:**

Ο Λάμπρος Γρατσούνας από την Κλεισούρα Ιωαννίνων κατέβαινε σχεδόν σε καθημερινή βάση στη θέση Φτελιάς, άλλοτε μόνος του και άλλοτε με μια μικρή ομάδα δυο-τριών ατόμων. Εκεί έστηνε ενέδρα και λήστευε τα αυτοκίνητα, που επέστρεφαν από τον κάμπο της Αρτας μεταφέροντας το λίγο καλαμπόκι ή και αλεύρι, που μάζευαν από σπίτι σε σπίτι με ανταλλαγή των βαρύτιμων οικογενειακών κειμηλίων. Ο Γρατσούνας έγινε το φόβητρο στο πέρασμα της περιοχής του

Φτελιά, που η διάβαση ήταν υποχρεωτική γιατί δεν υπήρχε άλλος παρακαμπτήριος δρόμος.

Σε πολύ λίγο χρονικό διάστημα έγιναν πολλές καταγγελίες θυμάτων και κατόπιν εντολής του οπλαρχηγού Αλέξανδρου Παπαδόπουλου, άνδρες του τμήματός του συνέλαβαν το ληστή και τον οδήγησαν στο στρατόπεδο της Αγίας Παρασκευής Γεωργάνων για τις παραπέρα ενέργειες.

Το στρατοδικείο στο οποίο παρήλασαν αρκετοί μάρτυρες κατηγορίας, τον καταδίκασε σε θάνατο και πέρασε στο εκτελεστικό απόσπασμα.

Οι δυνάμεις του στρατηγού Ζέρβα εκείνη τη χρονική περίοδο απάλλαξαν την περιοχή της Ηπείρου από αρκετά τέτοια κοινωνικά παράσιτα, που βρήκαν ευκαιρία και λυμαίνονταν τον τόπο, όμως δεν στέρησαν την ελευθερία, ούτε καταδίκασαν, ούτε εκτέλεσαν άτομα με διαφορετικές ιδεολογικές τοποθετήσεις. Και ο αγωνιστής Γεώργιος Παππάς συνεχίζει:

Ο δικηγόρος Σταύρακας από τη Λευκάδα χωρίς καμιά αιτία εκτέλεσε τον συμπατριώτη του εξαίρετο επιστήμονα γιατρό Μελά. Ο γιατρός περνούσε από την Πρέβεζα για το στρατηγείο του Ζέρβα με σκοπό να προσφέρει τις υπηρεσίες του στους αρρώστους και τραυματίες πολέμου το Γενάρη του 1944 Κατά κακή τύχη έπεσε σε ενέδρα ΕΛΑΣιτών, τον έπιασαν και τον εκτέλεσε «εν ψυχρώ» ο συντοπίτης του δικηγόρος Σταύρακας.

Αργότερα ο Σταύρακας «ίνα πληρωθεί το ρηθέν» πιάστηκε από άνδρες του ΕΔΕΣ και οδηγήθηκε στο στρατόπεδο της Αγίας Παρακευής για να δώσει λόγο της πράξεώς του.

Το στρατοδικείο που παρακολούθησε και ο αφηγητής, μετα από μια τριήμερη εξονυχιστική διαδικασία τον καταδίκασε δις εις θάνατον.

Μετά από τρεις μέρες ο στρατηγός Ζέρβας διέταξε να φέρουν τον κατάδικο δικηγόρο Σταύρακα στο γραφείο του, όπως και έγινε.

Ο στρατηγός γαλήνιος όπως πάντα τον ρώτησε με ποιά αιτία σκότωσε το γιατρό Μελά, για να πάρει την απάντηση:

«Στρατηγέ μου μετανιώνω γι' αυτή την πράξη, με έβαλαν και τον σκότωσα χωρίς τη θέλησή μου».

Και ο στρατηγός: «Σταύρακα εγώ δεν θα σε σκοτώσω, καίτοι το αίμα του αθώου γιατρού φωνάζει, θα σε αφήσω ελεύθερο να πας στο σπίτι σου για να αισθάνεσαι τύψεις εφ' όρου ζωής».

«Στρατηγέ μου του είπε ο Σταύρακας, τιμώ και δοξάζω τους αγώνες σου και σας παρακαλώ θερμά να μου επιτρέψετε να προσφέρω τις υπηρεσίες μου στην οργάνωση».

Η απάντηση του Ζέρβα ήταν: «ΌΧΙ! Θα πας να προσφέρεις υπηρεσία στην οργάνωσή σου» και διέταξε αμέσως δυο αντάρτες να τον συνοδέψουν μέχρι

το Θεσπρωτικό όπου τον άφησαν ελεύθερο.

Από την άλλη μεριά, το ίδιο χρονικό διάστημα στην απέναντι όχθη του Αχελώου, στο περιβόητο στρατόπεδο του Μυροφύλλου Τρικάλων, ο Αρης Βελουχιώτης έδερνε με τα ίδια του τα χέρια το δάσκαλο Βασιλάκη και όλοι μαζί χορεύαμε ζεμπέκικο με το ανάκρουσμα του βούρδουλα των Μαυροσκούφηδων.

ΕΝΑ ΚΑΥΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ ΤΟΥ 1944

Η Κυβέρνηση του βουνού με τους καπεταναίους στις αρχές του καλοκαιριού του 1944 πήραν την απόφαση για τη διάλυση των ανταρτικών δυνάμεων του στρατηγού Ζέρβα στην Ηπειρο, γιατί ήταν εμπόδιο στα σχέδιά τους και το ίδιο χρονικό διάστημα έπρεπε να καταληφθεί η πόλη των Αθηνών.

Ετσι άρχισε η εντατική πρετοιμασία για τη μεγάλη εξόρμηση.

Ολες οι δυνάμεις του ΕΛΑΣ, από τη Μακεδονία και τη Θεσσαλία κατέβαιναν για την Ηπειρο και από την υπόλοιπη Ελλάδα μέχρι και τα νησιά του Αιγαίου για το νομό Αττικής.

Η κατάληψη της Αθήνας από τη μια μεριά και η διάλυση των δυνάμεων του ΕΔΕΣ από την άλλη, θα σήμαινε το τέλος ενός νικηφόρου αγώνα και η Κυβέρνηση του βουνού θα εδραίωνε τη θέση της, πράγμα, που ήταν και ο τελικός σκοπός του αιματηρού πολέμου, ενός πολέμου που κατέληξε σε μια ταπεινωτική ήττα.

Το προμήνυμα της αδελφοκτόνου αιματοχυσίας ήταν και αυτή τη φορά η λειτουργία του στρατοπέδου Μυροφύλλου Τρικάλων. Το ιστορικό μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου στο Μυρόφυλλο, άνοιξε για μια φορά ακόμη διάπλατα τις

πόρτες του όχι για να λειτουργηθούν άνθρωποι, που είχαν την ανάγκη σε αυτούς τους δύσκολους καιρούς, να έλθουν σε επικοινωνία με το θείο, αλλά να φιλοξενήσει στη μούχλα του μπουντρπουμιού αθώους και αδύναμους ανθρώπους, που το αμάρτημά τους ήταν η ένταξή τους σε διάφορους ιδεολογικούς χώρους.

Και αυτή τη φορά οδηγήθηκαν δέσμιοι δεκάδες άνθρωποι κάθε ηλικίας από διάφορα χωριά της ορεινής περιοχής της Ηπείρου και τους τσουβάλιασαν στα λιθόκτιστα θολωτά μπουντρούμια του μοναστηριού.

Περισσότεροι από διακόσιοι άνθρωποι βασανίστηκαν για πολύ χρονικό διάτημα και δυστυχώς αρκετοί πλήρωσαν με τη ζωή τους το πείσμα του εμφυλίου σπαραγμού, που ήλθε να συσσωρεύσει ακόμη περισσότερα δεινά στην αιμοραγούσα Ελλάδα, από τις χαίνουσες πληγές του αγώνα κατά των φασιστικών δυνάμεων κατοχής.

Ας γίνει προσκλητήριο σεβασμού και αγάπης σε αυτούς που πέρασαν από το γραφικό μοναστήρι και για όσους με βοήθησε η μνήμη αλλά και για όσους αναφέρονται στο βιβλίο «Ιστορικές Μνήμες» του γιατρού Κων/νου Παπαδημητρίου.

Από το Τετράκωμο: Το χωριό της Ηπείρου που βρέθηκε πρώτο στη δίνη των γεγονότων, δοκίμασαν τη μεγάλη ταλαιπωρία και την εξαθλίωση στο μοναστήρι του Αη-Γιώργη ο Κων/νος Μπουζάνης, ο Χαράλαμπος Κοτσιάνης. ο Δημήτριος Φωτάκης, ο Λεωνίδας Χάρος και ο Κων/νος Χάρος.

Από τα Θεοδώριανα: Ο Δημήτριος Νικολάου, ο Λάμπρος Κουτσούκης, ο Θεόδωρος Τσιρογιάννης, η Χαρίκλεια Γαλάνη, η Αρτεμησία Νικολάου και η Χριστίνα Στέργιου.

«Βιβλίο Κων. Παπαδημητρίου»

Από Βουργαρέλι - Κυψέλη - Κεντρικό: Αφροδίτη Καλυβιώτη, Φλωρεντία Μπαλατσούκα, Ολγα Τόλη, Νώντσας Στούμπας, Κων/νος Σούσος, Μιχάλης Ανδρέας, Δημήτριος Τσίτσας, Αλέξανδρος Τάτσης, Γεώργιος Αντωνίου, Αγγελική Αντωνίου, Λάμπρος Καλιακάτσος, Διονύσης Καλιακάτσος, Χρήστος Καλιακάτσος, Λαμπρινή Κομζιά, Οδυσσέας Δήμου, Ανθή Μιχαλακοπούλου, Κωνσταντινιά Σταύρου, Βασίλειος Σπύρου, Ιωάννης Κίτσος, Κων/νος Χολέβας, Παναγιώτης Καλλιμογιάννης.

Από Ράμια - Γραικικό - Μεγάρχη - Αγναντα: Χρήστος Τράντζας, Κων/νος Τράντζας, Βασίλειος Λιάσκας, Ματθαίος Λιάσκας, Γεώργιος Μπακο-

γιάννης, Λεωνίδας Μπακογιάννης, Κων/νος Φλούδας, Βασίλειος Κωστούλας, Γεώργιος Β. Λιάσκας, Ιωάννης Κ. Κωστούλας, Κων/νος Π. Κωστούλας, Αλεξ. Τζίμας, Δημήτριος Αθανασίου, Κων/νος Παπακώστας, Αθηνά Χριστοπάνου, Γεώργιος Θεοχάρης εφημέριος Μεγάρχης, Λάμπρος Πανής, Χρήστος Γεωργονίκος, Βασίλειος Καρύδης, Κων/νος Τάτσης, Χρήστος Χαλκιάς, Αθανάσιος Πιτσιβέλης, Αχιλλέας Φλούδας, Γεώργιος Κώστας, Γεώργιος Ευταξίας, Κων/νος Πιτσιβέλης.

Από Μεσόπυργο-Μεγαλόχαρη-Καστανιά-Διχομοίρι: Παναγιώτης Κοσμάς Γεώργιος Κόκκας, Θεοφάννης Παππάς, Μιλτιάδης Κοσμάς, Δημοσθένης Κοσσυβάκης, Ηλίας Παπαχρήστος γιατρός, Χρήστος Ζαγκαβιέρος, χρυσόστομος Ζαγκαβιέρος, Κων/νος Σταμούλης φοιτητής, Μανώλης Κοσσυβάκης, Πάνος Κοσσυβάκης, Νικόλαος Παπαδημητρίου, Νικόλαος Παπαδάκος, Δημήτριος Σκανδάλης, Γεώργιος Κατσάνος, Παναγιώτης Νάκος, Κων/νος Οικονόμου, Παναγιώτης Τζουβάρας, Κων/νος Τζουβάρας.

Από Παλαιοκάτουνο - Σκουληκαριά - Περάνθη: Νικόλαος Περίδρομος, Πέτρος Νικ. Παππάς, Νικόλαος Μπαλατσούκας, Γεώργιος Κοντοδήμας, Χρήστος Κουτρομάνος, Νικ. Ι. Παππάς, Διονύσιος Βάγγης, Γεώργιος Βάγγης, Χρ. Κατσικογιώργος, Δημ. Ι. Τρίμπος,Σωκράτης Δ. Στούμπος, Δημήτριος Γ. Σκαρώνης, Λάμπρος Νικ. Στασινός, Παναγιώτης Νικ. Αθανασίου, Ευάγγελος Παπαντώνης, Παπακώστας Γεώργ. Δημ., Γεώργιος Ν. Κραμπής, Κων/νος Ν. Κραμπής, Παν/της Τσώλης, Ευστάθιος Τσώλης, Αντώνιος Χρ. Σταμάτης, Ιωάννης Παπαδόπουλος, Ηλίας Γ. Παπαϊωάννου (απεβίωσε στο κρατητήριο), Νικόλαος Καραμπίνας, Αθανάσιος Ι. Τσάφης, Σωτήριος Δήμου, Δημήτριος Β. Αντωνίου, Αθανάσιος Μανιφάβας, Βασίλειος Γαλάνης, Ευστάθιος Μανιφάβας.

Από Δίστρατο - Ανεμοράχη: Χρήστος Λύκος, Δημήτριος Παππάς, Γεώργιος Σιαφαρίκας, Γρηγόριος Τσουβάλας, Δημοσθένης Ντούλας, Αθανάσιος Τζαμάκος, Βασίλειος Μπαρτζιώκας, Γεώργιος Τζαμάκος, Θωμάς Πάλλας, Ιωάννης Γιαννάκης, Γεώργιος Παπαχρήστου, Σωτήριος Ι. Νούσιας, Βασίλειος Κ. Παππάς, Δημοσθένης Κ. Γεώργιος, Κων/νος Γ. Ντούλας, Χρίστος Τζινιέρης, Ευάγγελος Παπαχρήστου, Κων/νος Παπαχρήστου (κρατούμενος 9 μήνες), Δημήτριος Καλτσώνης, Παρασκευή Δ. Καλτσώνη (15 ετών), Βασίλειος Τριάντος, Βαϊτσα Β. Τριάντου (15 ετών), Κων/νος Φούκας, Γεωργία Κ. Φούκα (14 ετών), Αναστάσιος Πάνος, Σερεπίσιος, Αριστ. Παπαγιάννης.

Από Ρετσιανά - Βελεντζικό - Ελάτη - Ζυγός - Γρίμποβο: Αριστοτέλης Οικονόμου, Γεώργιος Οικονόμου, Γεώργιος Βάκκας (δάσκαλος), Δημοσθένης Βάκκας (αξ/κός ε.α.), Λεωνίδας Κουμπούρας, Φανιώ Δημ. Σχισμέ-

νου, Κων/νος Αναγνωστόπουλος, Νικόλαος Αναγνωστόπουλος, Μάνθος Κολιός, Περικλής Γ. Χρήστου, Γεώργιος Κοτρότσιος, Κων/νος Γαλάζιος, Δημήτριος Χρ. Καραγιάννης, Γιάννης Σαράντης, Γεώργιος Σαράντης, Κ. Μπόσμπος.

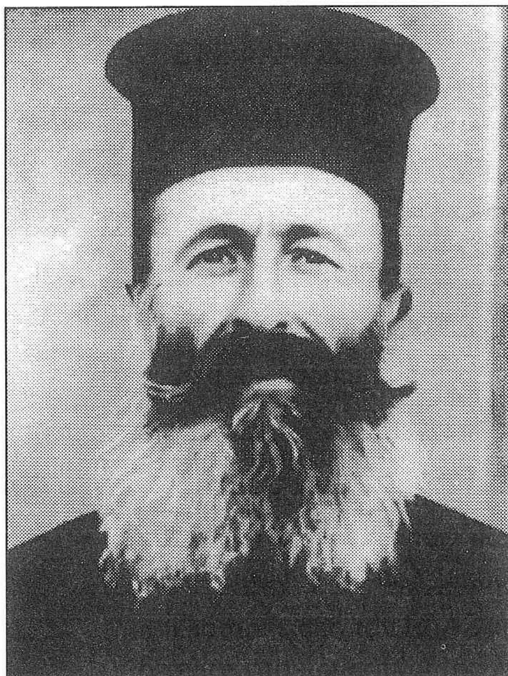
Από Κομπότι - Νεοχωράκι: Δημήτριος Σιώκος, Σπύρος Χαβέλας, Δημήτριος Μάλλιος (δάσκαλος), Ευάγγελος Γ. Τριανταφύλλου, Αθανάσιος Ι. Κίκκης, Ευάγγελος Κ. Τριανταφύλλου, Δημήτριος Β. Χαβέλας, Θεόδωρος Ν. Τριάντης, Χρίστος Ν. Χρυσούλης, Κων/νος Σπ. Πετσιμέρης, Δημήτριος Απ. Σιώκος, Ηλίας Σπ. Τριανταφύλλου, Μιλτιάδης Τάτσης, Βασίλειος Ι. Γαννέλος, Βασίλειος Γ. Καραβάτσος, Βασίλειος Μιχ. Κουρλοκώστας, Κων/νος Δ. Γιαννέλος, Μάρκος Δ. Γιαννέλος, Ευάγγελος Κ. Γούσιας.

Από Πέτα - Ανω Πέτα - Κάτω Καλεντίνη: Γεώργιος Κακαριάρης (πρόεδρος κοινότητας), Ευάγγελος Ι. Γεωργής, Δημήτριος Σπ. Ζάμπας, Παύλος Λιαροκάπης (εξετελέσθη), Νικόλαος Ευ. Μπεκρής, Σάββας Σπ. Λαγός, Ιωάννης Σπ. Ζάμπας, Λάμπρος Βάσιος, Παναγιώτης Ματάτσης, Τρύφων Μπακατσέλος, Δημήτριος Αθ. Πεσλής, Γεωργία Δ. Πεσλή, Μαρία Σπ. Βλάχου, Λάμπρος Μπίζας, Ευάγγελος Καούνος, Δημήτριος Μουσαβερές, Δημήτριος Μπακατσέλος, Ευάγγελος Χαρ. Μπίζας, Ιωάννης Γρ. Κολιός, Ευάγγελος Λ. Βαβέτσης, Χρήστος Αθ. Γάβρογος, Κων/νος Καραντάκος, Κων/νος Αθ. Ζάμπας, Αθανάσιος Μουσαβερές, Χαραλ. Αθ. Μουσαβερές, Γ. Κακαριάρης (από Σπηλιά), Καλλιόπη Ευ. Μπεκρή, Ιωάννης Σπ. Ταγκαρέλης, Αντώνιος Σπ. Ταγκαρέλης, Αθανάσιος Γ. Γάβρογος, Πελοπίδας Λαμ. Βάσιος, Δημήτριος Ν. Πάνος, Παντελής Λάμπρης συν/χος ενωμ/ρχης, Ιωάννης Β. Γεωργίου, Κων/νος Μπόβολος, Ιωάννης Μπάμπαλης, Σοφία Ι. Μπάμπαλη.

Σημ.: Ο Κων/νος Παπαδημητρίου στο βιβλίο του «Ιστορικές Μνήμες του τάγματος Καστανιάς» σελίδες 153-155, αφηγείται την ταλαιπωρία αυτών των ανθρώπων στο στρατόπεδο του Μυροφύλλου για το χρονικό διάστημα από το Μάη του 1944 μέχρι και το Γενάρη του 1945.

ΟΜΗΡΟΙ ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΜΥΡΟΦΥΛΛΟΥ

ΗΛΙΑΣ Δ. ΚΩΣΤΑΚΗΣ - παπα - Ηλίας (1890- 1973)

Γεννήθηκε στο Διάσελλο της Αρτας το 1890.

Μετά τη στοιχειώδη εκπαίδευση φοίτησε στην Ιερατική σχολή, απ' όπου πήρε το πτυχίο του δάσκαλου και του παπά. Χειροτονήθηκε μετά από τη στρατιωτική του θητεία διάκονος και πρεσβύτερος. Διακόνισε για αρκετά χρόνια στην κονίστρα της παιδείας σμιλεύοντας δεκάδες εύπλαστες ψυχές στο αμόνι του Ελληνοχριστιανικού πολιτισμού.

Εξαίρετος άνθρωπος, άριστος οικογενειάρχης και ιδανικός σύζυγος. Παρά τα πλήγματα στο διάβα της ζωής στάθηκε όρθιος, μεγάλωσε και μόρφωσε την απορφανισθείσα από μάνα εξαμελή οικογένεια.

Για πενήντα ολόκληρα χρόνια ιερούργησε στο τέμενος της Ορθοδοξίας, στήριγμα των φτωχών και αδυνάτων. ήταν ο καλός Σαμαρείτης, ο παπάς, ο παρήγορος του ανθρώπινου πόνου, ο νοσοκόμος, ο οδοντογιατρός, ό άνθρωπος βοηθός των αναξιοπαθούντων.

Η κοινωνική του δράση ενέβαλε σε ανησυχία τους αντιφρονούντες και τον Ιούλιο του 1944 πιάστηκε από τον ΕΛΑΣ, βασανίστηκε απάνθρωπα και κλείστηκε στο στρατόπεδο του Αη-Γιώργη στο Μυρόφυλλο, για να δοκιμάσει με αρκετές δεκάδες άλλων αγωνιστών την ανθρώπινη αναλγησία.

Με τη συμφωνία του Λιβάνου γύρισε στο χωριό, όπου συνέχισε το θεάρεστο έργο μέχρι τέλους της Ζωής του.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΟΥΖΑΝΗΣ (1898-1992)

Γεννήθηκε στο Τετράκωμο το 1898. Αριστος οικογενειάρχης, ιδανικός

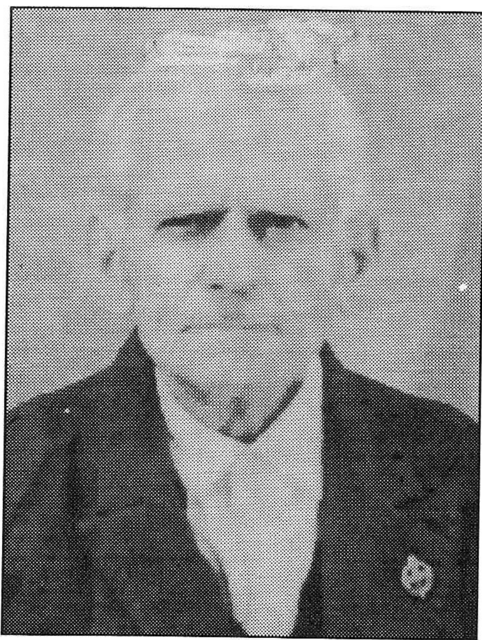
σύζυγος και καλός πατέρας. Τίμιος, ειλικρινής και αγαπητός από όλους μας. Επιλοχίας πυροβολικού της Μικρασιατικής εκστρατείας, αγωνίστηκε μέχρι τέλος του πολέμου.

Στην Κατοχή εντάχτηκε με τους πρώτους αντάρτεςς στο τάγμα ΕΟΕΑ-ΕΔΕΣ Πετροπουλάκη.

Ελαβε μέρος σε πολλές μάχες κατά του δυνάστη και στη φονική μάχη Τετρακώμου εναντίον της Γερμανικής μεραρχίας Εντελβάις, που ενεργούσε εκκαθαριστικές επιχειρήσεις στην ευρύτερη περιοχή των Τζουμέρκων.

Πιάστηκε από τον ΕΛΑΣ το 1944 για δεύτερη φορά και οδηγήθηκε δέσμιος στο στρατόπεδο Μυροφύλλου, εκεί στα μπουντρούμια του Αη-Γιώργη, επιλογή του ΕΛΑΣ να ταλαιπωρηθούν εκατοντάδες αγωνιστές.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΚΟΤΣΙΑΝΗΣ (1897-1976)

Γεννήθηκε στο Τετράκωμο το 1897. Αγωνιστής και τραυματίας του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Ενας από τους καλούς εμπειροτέχνες της ορεινής περιοχής, άριστος στην ξυλουργική τέχνη, καλός οικογενειάρχης, σύζυγος και στοργικός πατέρας.

Στην Κατοχή εργάστηκε με ζήλο και αφοσίωση στην πολιτική οργάνωση του ΕΔΕΣ μέχρι το τέλος του απελευθερωτικού αγώνα.

Πιάστηκε από τον ΕΛΑΣ το 1944 και οδηγήθηκε δέσμιος στα μπουντρούμια του μοναστηριού στο Μυρόφυλλο Τρικάλων για να δοκιμάσει τη μεγάλη ταλαιπωρία του στρατοπέδου.

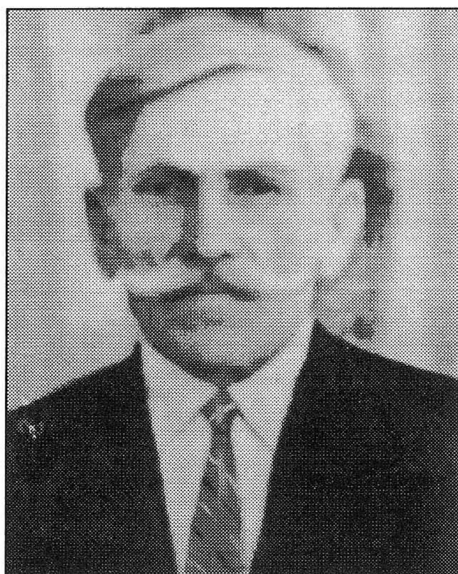

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΦΩΤΑΚΗΣ
(1906-1992)

Γεννήθηκε στο Τετράκωμο το 1906. Ενας βιοπαλαιστής άνθρωπος, καλός οικογενειάρχης, φιλήσυχος και αγαπητός από όλους τους κατοίκους.

Ελαβε μέρος στον Αλβανικό πόλεμο μαζί με άλλους συγχωριανούς του μέχρι το τέλος του τιτάνιου απελευθερωτικού αγώνα της Β. Ηπείρου. Στην Κατοχή εντάχθηε με τους πρώτους αντάρτες στο λόχο ΕΔΕΣ Πετροπουλάκη. Πήρε μέρος σε όλες τις μάχες κατά των Γερμανικών δυνάμεων κατοχής, που ενεργούσαν ληστρικές επιδρομές στην ευρύτερη περιοχή των Τζουμέρκων. Πιάστηκε από τον ΕΛΑΣ και οδηγήθηκε δέσμιος στο στρατόπεδο Μυροφύλλου για να δοκιμάσει την απάνθρωπη συμπεριφορά των συνανθρώπων και την άνευ προηγουμένου ταλαιπωρία.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΧΑΡΟΣ
(1897-1992.

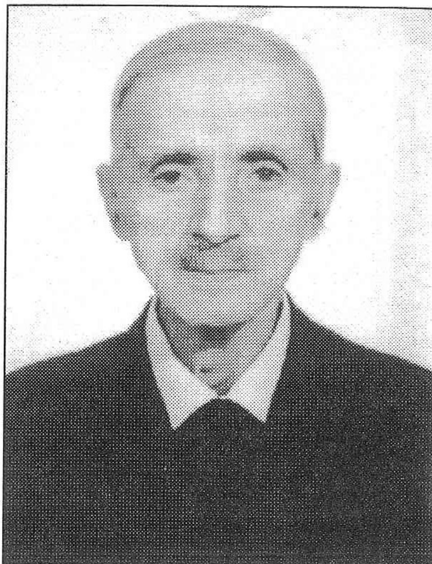

Γεννήθηκε στο Τετράκωμο το 1897.
Ενας άνθρωπος βιοπαλαιστής, καλός οικογενειάρχης, σύζυγος και στοργικός πατέρας. Τίμιος, ειλικρινής και αγαπητός από τους κατοίκους του χωριού.

Ελαβε μέρος στον Α' Παγκόσμιο πόλεμο και στον ιερό απελευθερωτικό αγώνα της Β. Ηπείρου. Διακρίθηκε στα πεδία των μαχών. Αριστος σκοπευτής και ένας πολύ καλός πατριώτης. Στην Κατοχή προσέφερε υπηρεσία στο εφεδρικό αντάρτικο του στρατηγού Ζέρβα. Συνελήφθη από τον ΕΛΑΣ και οδηγήθηκε δέσμιος στο μοναστήρι του Αη-Γιώργη στο Μυρόφυλλο για να περάσει τη σκληρή δοκιμασία του στρατο-

πέδου. Μεταφέρθηκε στα κρατητήρια του Βουργαρελιού με προορισμό το ανταρτοδικείο στα Πράμαντα. Η περιπέτειά του πήρε τέλος με τη μεσολάβηση ανθρώπων της τοπικής οργάνωσης.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΑΓΕΩΡΓΟΣ
(1899-1977)

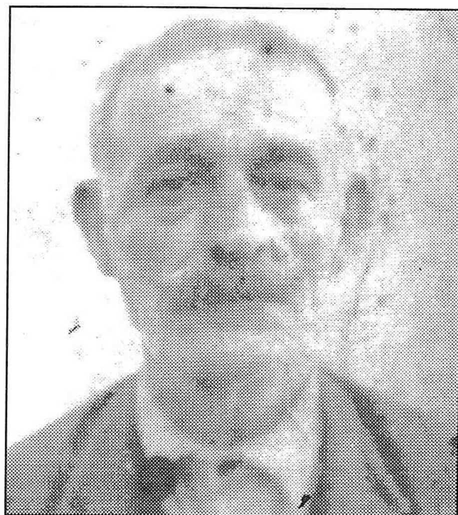

Γεννήθηκε το 1899 στις Σελλάδες Αρτας. Αριστος οικογενειάρχης, ιδανικός σύζυγος και καλός πατέρας. Ειλικρινής άνθρωπος, αγαπητός από όλους τους κατοίκους.

Νεαρό παλικάρι ακόμη στρατεύθηκε στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και πήρε μερος στη μικρασιατική εκστρατεία μέχρι το τέλος του άδοξου πολέμου. Βετεράνος αγωνιστής στα πεδία των μαχών τιμήθηκε με προαγωγές και πολεμικούς σταυρούς.

Πιάστηκε από τον ΕΛΑΣ και οδηγήθηκε δέσμιος στο μοναστήρι του Μυρόφυλλου μαζί με αρκετούς άλλους αγωνιστές για να υποστεί τη μεγάλη ταλαιπωρία και την άθλια διαβίωση.

ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΚΟΣΣΥΒΑΚΗΣ
(1900-1975)

Γεννήθηκε στη Μεγαλόχαρη το 1900. Καλός οικογενειάρχης, ιδανικός σύζυγος και πατέρας. Αγωνίστηκε για την ιδέα του φιλελευθερισμού και της Δημοκρατίας. Ελαβε μέρος στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι το τέλος του μεγάλου αγώνα. Στην Κατοχή εντάχτηκε με τους πρώτους στο αντάρτικο του στρατηγού Ζέρβα και πήρε μέρος σε πολλές μάχες κατά των Ναζιστικών δυνάμεων σε εκείνη την πολυτάραχη περίοδο μέχρι το τέλος του αιματηρού και άνισου αγώνα. Συνελήφθη από τον

ΕΛΑΣ, βασανίστηκε και οδηγήθηκε δέσμιος στο στρατόπεδο Μυροφύλλου, όπου ταλαιπωρήθηκε για αρκετό χρονικό διάστημα. Κατά τη μεταγωγή του από το Μυρόφυλλο για το στρατόπεδο Τατάρνας κατάφερε να δραπετεύσει, έτσι γλίτωσε τον καιάδα της Τατάρνας, (αφήγηση του γιού του, Σπύρου).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΔΗΜΟΣ (1917-1995)

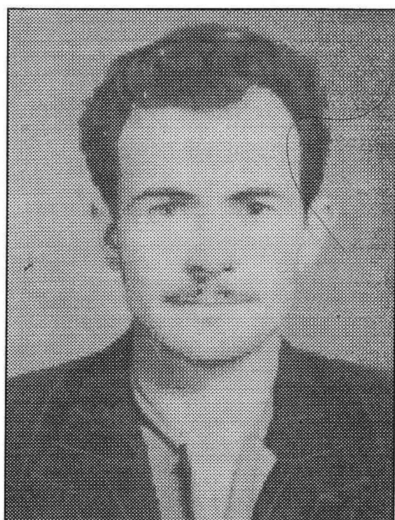

Γεννήθηκε στα Λεπιανά το 1917. Ανθρωπος αγαπητός από τους χωριανούς του, καλός οικογενειάρχης και καλός πατέρας.

Εντάχτηκε με τους πρώτους αντάρτες στις δυνάμειςτων ΕΟΕΑ-ΕΔΕΣ, όπου πολέμησε σε όλες τις μάχες κατά των Γερμανικών στρατευμάτων κατοχής μέχρι το τέλος του πολέμου.

Πιάστηκε από τον ΕΛΑΣ το 1944, κακοποιήθηκε βάναυσα και οδηγήθηκε δέσμιος στα μπουντρούμια του μοναστηριού στο Μυρόφυλλο. Αργότερα συνελήφθηκε για δεύτερη φορά και καθ' οδόν αποπειράθηκε να δραπετεύσει, τον πυροβόλησαν και τον τραυμάτισαν ευτυχώς ελαφρά. Οδηγήθηκε τραυματίας στο μοναστήρι του Μυρόφυλλου τόπος βασάνου, για να υποστεί τη μεγάλη ταλαιπωρία.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΔΗΜΟΣ

Γεννήθηκε στα Λεπιανά Αρτας το 1926. Εξαιρετικός άνθρωπος, καλός οικογενειάρχης και αγαπητός από όλους τους κατοίκους του χωριού. Στην Κατοχή εντάχτηκε πολύ νέο παλικάρι στις ανταρτικές δυνάμεις του στρατηγού Ζέρβα και έλαβε μέρος σε πολλές μάχες κατά των Γερμανικων στρατευμάτων κατοχής. Πιάστηκε για τρίτη φορά από τον ΕΛΑΣ, βασανίστηκε απάνθρωπα και οδηγήθηκε στο μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου στο Μυρόφυλλο για να υποστεί μαζί με πολλούς άλλους αγωνιστές του ΕΔΕΣ την οδυνηρή ταλαιπωρία ενός πρωτόγνωρου στρατοπέδου.

ΚΩΝ. ΧΡ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
(1918 - 1987)

Γεννήθηκε στην Ανω Καλεντίνη της Αρτας το 1918. Μετά το ημιγυμνάσιο Βουργαρελίου τελείωσε το γυμνάσιο στην Πάτρα. Νέο παλικάρι ρίχθηκε στον αγώνα της ζωής. Καλός οικογενειάρχης, στοργικός πατέρας και ιδανικός σύζυγος.

Εφοριακός υπάλληλος, εργάστηκε με απαράμιλλο ζήλο αρκετά χρόνια σε επαρχιακές πόλεις και στην Αθήνα.

Στην Κατοχή εντάχθηκε στην οργάνωση των ΕΟΕΑ-ΕΔΕΣ και αγωνίστηκε κατά των Ναζιστικών δυνάμεων κατοχής μέχρι της τελικής νίκης.

Πιάστηκε από τον ΕΛΑΣ το Νοέμβριο του 1943 και οδηγήθηκε δέσμιος στο περιβόητο στρατόπεδο του Μεζήλου.

Οι στερήσεις, η ταλαιπωρία και η κακομεταχείρηση κλόνισαν σοβαρά την υγεία του. Γυρίζοντας στην πατρική του θαλπωρή με την αμέριστη φροντίδα των δικών του βελτιώθηκε κάπως η υγεία του. Πιάστηκε για δεύτερη φορά, καταδικάστηκε από το στρατοδικείο του ΕΛΑΣ στην Αρτα το Γενάρη του 1945 μαζί με το γιατρό Κων/νο Παπαδημητρίου και το Γυμνασιάρχη Καραμούζη από τον Αστακό και κλείστηκε στις φυλακές Αμφιλοχίας.

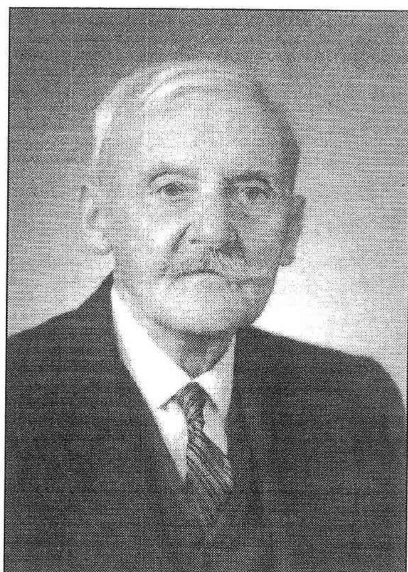
Η Συμφωνία της Βάρκιζας στάθηκε σωτήρια. Η κλονισθείσα υγεία του δεν τον άφησε να χαρεί για πολύ τα αγαθά ενός αγώνα σκληρής βιοπάλης.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
1880 - 1971

Γεννήθηκε στην Καστανιά της Αρτας το 1880. Τελείωσε το Δημοτικό στο Βουργαρέλι και το σχολαρχείο. Μπήκε με τους πρώτους στο Υποδιδασκαλείο Καρδίτσας από όπου πήρε το απολυτήριο.

Υπηρέτησε στη συνέχεια ευόρκως την Πατρίδα την πολυτάραχη εκείνη χρονική περίοδο. Διορίστηκε υποδιδάσκαλος σε διάφορα χωριά του Νομού Καρδίτσας και της Αρτας. Εκεί στο φτωχό ελληνικό χωριό ακούραστος

εργάτης και ιεραπόστολος της παιδείας, σφυριλάτησε για μια τριακονταετία εκατοντάδες εύπλαστες ψυχές ελληνοπαίδων στον άκμονα των ελληνοχριστιανικών ιδανικών.

Αριστος οικογενειάρχης, καλός πατέρας και ιδανικός σύζυγος, ευτύχησε να χαρεί τη σταδιοδρομία των παιδιών του, ιδρώτας μιας ολόκληρης ζωής.

Για τις φιλελεύθερες ιδέες και την κοινωνική του δράση πιάστηκε από τον ΕΛΑΣ το 1944 και οδηγήθηκε δέσμιος στο στρατόπεδο του Αη-Γιώργη στο Μυρόφυλλο για να δοκιμάσει την ταλαιπωρία σε ένα πρωτόγονο στρατόπεδο.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΝΑΣ. ΒΑΚΚΑΣ

1880 - 1974

Γεννήθηκε το 1880 στην τότε κωμόπολη Βελεντζικό της Αρτας. Απόφοιτος του Σχολαρχείου, ρίχτηκε στον αγώνα της ζωής. Διορίστηκε δάσκαλος το 1902 στο χωριό του και σε διάφορα άλλα χωριά της περιοχής. Διακόνισε για 36 ολόκληρα χρόνια στο τέμενος της Παιδείας. Σφυρηλάτησε εκατοντάδες εύπλαστες ψυχές ελληνοπαίδων με τα νάματα των ελληνοχριστιανικών ιδανικών, την εποχή εκείνη, που βασίλευε το σκοτάδι της αμάθειας συνέπεια μακροχρόνιας πικρής σκλαβιάς.

Αριστος οικογενειάρχης, καλός πατέρας και εξαίρετος σύζυγος.

Ελαβε μέρος στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι τέλους του αιματηρού αγώνα.

Ο δάσκαλος, ο ιεροψάλτης, ο αγωνιστής, ο αναμορφωτής του χωριού, που αφιέρωσε ολόκληρη τη ζωή του για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης

των κατοίκων.

Πιάστηκε από τον ΕΛΑΣ το 1944 και οδηγήθηκε δέσμιος στο μοναστήρι του Αη-Γιώργη στο Μυρόφυλλο για να δοκιμάσει τη μεγάλη ταλαιπωρία ενός πρωτόγνωρου στρατοπέδου.

Σημ.: Από τα μπουντρούμια του μοναστηριού πέρασαν λίγο πιο μπροστά τα δυό του παιδιά, ο Κωνσταντίνος γιατρός της Σχολής εφέδρων του ΕΔΕΣ και ο Δημοσθένης δικηγόρος, για να καταλήξουν στο κολαστήρι του Μεζήλου.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Κ. ΜΑΛΛΙΟΣ

Γεννήθηκε στα Χώσιανα (Φωτεινό) της Αρτας το 1911. Τα παιδικά του χρόνια τα πέρασε παίζοντας με τα γειτονόπουλα του χωριού του.

Τελειώνοντας το Δημοτικό, φοίτησε στο σχολαρχείο και στο Γυμνάσιο της Αρτας. Στη συνέχεια πέτυχε στο μονοετές διδασκαλείο Πρέβεζας, απ' όπου πήρε το πτυχείο με άριστα.

Νεαρός τότε δάσκαλος διορίστηκε το 1929 στην Πεντάπολη Σερρών, συνέχισε την παιδαγωγική του καριέρα σε διάφορα ορεινά χωριά και ιδιαίτερα στο χωριό του.

Ο δάσκαλος που αγωνίστηκε στην πρώτη γραμμή του Αλβανικού μετώπου μέχρι τέλος του αιματηρού πολέμου.

Η Κατοχή, τότε που ο Ελληνικός λαός στέναζε κάτω από το γδούπο της Ναζιστικής μπότας, τον βρήκε να συνεχίζει τον μεγάλο αγώνα στην οργάνωση ΕΛΛΑΣ - ΕΛΕΥΘΡΙΑ.

Ο δάσκαλος του χωριού και της πόλης για 36 ολόκληρα χρόνια, ακούραστος εργάτης και ιεραπόστολος της παιδείας, σμίλεψε στο αμόνι των ελληνιχριστιανικών ιδανικών εκετοντάδες εύπλαστες ψυχές ελληνοπαίδων.

Αριστος οικογενειάρχης, καλός πατέρας και ιδανικός σύζυγος. Ευτύχησε να χαρεί τους καρπούς του αγώνα μιας ολόκληρης ζωής.

Πιάστηκε από τον ΕΛΑΣ το 1944 που είχε περάσει στην Ηπειρο μετά τις εκκαθαριστικές επιχειρήσεις των Γερμανών κατά των δυνάμεων του Στρατηγού Ζέρβα και οδηγήθηκε δέσμιος στα μπουντρούμια του Αη-Γιώργη στο

Μυρόφυλλο για να δοκιμάσει την οδυνηρή ταλαιπωρία και το ανάλατο κουρκούτι.

ΣΠΥΡΟΣ Χ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Γεννήθηκε στην Ανω Καλεντίνη το 1912. Μετά το Ελληνικό σχολείο, φοίτησε στο Ιεροδιδασκαλείο Αρτας απ' όπου αποφοίτησε με άριστα.

Ενας δάσκαλος που για τριανταέξι ολόκληρα χρόνια εκεί στο Ελληνικό χωριό, στην Αρτα και στην Αθήνα ακούραστος εργάτης και ιεραπόστολος της παιδείας, σμίλεψε εκατοντάδες εύπλαστες ψυχές ελληνοπαίδων στον άκμονα του ελληνιχριστιανικού πολιτισμού.

Πήρε μέρος στο Αλβανικό μέτωπο, αγωνίστηκε στην πρώτη γραμμή, με τα ελληνικά νιάτα, ως το τέλος του αγώνα.

Αριστος οικογενειάρχης, στοργικός πατέρας και ιδανικός σύζυγος.

Ιδρυτικό μέλος του Συλλόγου «ΣΚΟΥΦΑΣ» και «ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗΣ» της Αρτας. Εργάστηκε Γραμματέας του Συλλόγου Ραδοβυζινών με συγγραφική δράση.

Στην Κατοχή αγωνίστηκε κατά των Ναζιστικών δυνάμεων μέχρι το τέλος του απελευθερωτικού αγώνα. Οταν το ΕΑΜ-ΕΛΑΣ επικράτησε στην ορεινή περιοχή του Νομού το Νοέμβριο 1943-44, διορίστηκε λαϊκός δικαστής και σε μια δίκη ως επίτροπος δικαίωσε μερικούς κατοίκους, που ανήκαν κατά τύχη στην οργάνωση του ΕΔΕΣ γιατί τους πήραν χωρίς αιτία τα ζώα. Αυτό θεωρήθηκε βαρύ παράπτωμα, συνελήφθη και οδηγήθηκε στο στρατόπεδο Μυροφύλλου για να υποστεί την άνευ προηγουμένου ταλαιπωρία.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Κ. ΣΚΑΝΔΑΛΗΣ

Γεννήθηκε στην Καστανιά της Αρτας το 1918. Μετά το Δημοτικό και το Γυμνάσιο ρίχτηκε στο σκληρό αγώνα της ζωής.

Ελαβε μέρος στο Αλβανικό μέτωπο του Σαράντα και αγωνίστηκε μέχρι

τέλος του ιερού πολέμου.

Στην Κατοχή εντάχθηκε με τους πρώτους στο αντάρτικο του ΕΔΕΣ, Τάγμα Καστανιάς και πήρε μέρος σε πολλές μάχες κατά των δυνάμεων κατοχής μέχρι το τέλος του απελευθερωτικού αγώνα.

Διατέλεσε δύο δεκαετίες πρόεδρος του χωριού και προσέφερε τις πολύτιμες υπηρεσίες του για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των κατοίκων.

Διατέλεσε πρόεδρος για αρκετό χρονικό διάστημα της συνδικαλιστικής οργάνωσης των διατελεσάντων προέδρων του Νομού και της ευρύτερης περιοχής.

Αριστος οικογενειάρχης, καλός πατέρας και ιδανικός σύζυγος.

Πιάστηκε το 1944 από τον ΕΛΑΣ και οδηγήθηκε δέσμιος στο μοναστήρι του Αη-Γιώργη για να υποστεί με αρκετούς άλλους την άνευ προηγουμένου ταλαιπωρία ενός οδυνηρού στρατοπέδου.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΒΑΣΙΟΣ

1894 - 1972

Γεννήθηκε στο Πέτα της Αρτας το 1894. Μετά το Δημοτικό και το σχολαρχείο ρίχτηκε με απαράμιλλο ζήλο στον αγώνα της σκληρής για την εποχή εκείνη ζωής.

Βετεράνος πολεμιστής του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, νέο παλικάρι με πίστη και αφοσίωση στα ελληνοχριστιανικά ιδανικά έφθασε μέχρι το Αφιόν Καραχισάρ λοχίας στην πρώτη γραμμή του μετώπου, ενός πολέμου με πολύ αίμα και άδοξο τέλος.

Στην Κατοχή, όταν ο Ελληνικός λαός στέναζε κάτω από τη Ναζιστική μπότα, πρόεδρος της Κοινότητας αγωνίστηκε, με όλες του τις δυνάμεις, για τη επιβίωση των δεινοπαθούντων κατοίκων του χωριού του.

Αριστος οικογενειάρχης, καλός πατέρας και ιδανικός σύζυγος.

Πιάστηκε κι' αυτός από τον ΕΛΑΣ, βασανίστηκε και οδηγήθηκε δέσμιος στα μπουντρούμια του Αη-Γιώργη στο Μυρόφυλλο για να δοκιμάσει το μίσος του ανθρώπου προς το συνάνθρωπό του.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΚΑΡΙΑΡΗΣ

1897 - 1978

Γεννήθηκε στο ιστορικό χωριό Πέτα της Αρτας το 1897. Πρόκριτος του χωριού, αγαπητός από όλους τους κατοίκους. Διετέλεσε πρόεδρος της Κοινότητος για δυο δεκαετίες. Το πέρασμά του άφησε ανεξίτηλα τα χνάρια των έργων κοινής ωφέλειας.

Πιάστηκε από τον ΕΛΑΣ το 1944 και οδηγήθηκε δέσμιος στην Ανω Πέτρα, όπου βασανίστηκε απάνθρωπα.

Ο Κων/νος Παπαδημητρίου στο βιβλίο του «Ιστορικές Μνήμες» και στη σελίδα 115 γράφει: «Κακαριάρης Γεώργιος, πρόεδρος Κοινότητος Πέτα, εβασανίσθη επί καθημερινής βάσεως με ξυλοδαρμούς κλωτσιές, προπηλακισμούς.

Τα βασανιστήρια άρχισαν από την Ανω Πέτρα. Εν συνεχεία μετεφέρθη στη Μεσούντα. Εκεί τον κρέμασαν και επί 24 ώρες τον άφησαν κρεμασμένον με τα χέρια του δεμένα με καλώδιο. Από το δέσιμο δημιουργήθηκαν πληγές στα χέρια και έμειναν ουλές στους καρπούς και αλλαγή χροιάς του δέρματος ανεξίτηλα μέχρι του θανάτου, ο οποίος επήλθε βραδύτερον. Εν συνεχεία μετεφέρθη στο Μυρόφυλλο και εκείθεν με την μεταφοράν των εγκλείστων Μυροφύλλου, μετεφέρθη εις φυλακάς Τατάρνας και απελύθη με το σύμφωνο της Βάρκιζας 15. 2. 1945».

ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ Λ. ΒΑΣΙΟΣ

Γεννήθηκε στο ιστορικό χωριό Πέτα της Αρτας το 1918. Μετά τη στοιχειώδη εκπαίδευση, νεότατος μπήκε στον αγώνα της σκληρής ζωής. Στρατώτης στην πρώτη γραμμή του Αλβανικού μετώπου αγωνίστηκε μέχρι τέλους του αιματηρού πολέμου.

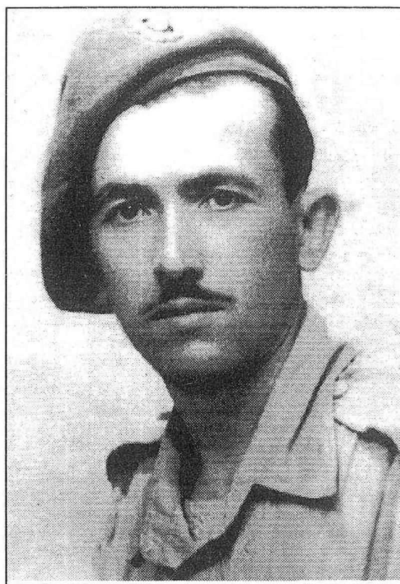
Στην Κατοχή, που ολόκληρος ο Ελληνικός λαός στέναζε κάτω από τη

Ναζιστική βία συνέχισε τον αγώνα μαζί με τα άλλα παλικάρια του χωριού του.

Λίγο αργότερα επιστρατευμένος στο 625 τάγμα αγωνίστηκε μέχρι τέλος του σκληρού πολέμου και γιόρτασε τη μεγάλη γιορτή της Λευτεριάς, καρπός ενός σκληρού και μακροχρόνιου αγώνα του Ελληνικού λαού.

Αριστος οικοκενειάρχης, καλός πατέρας και ιδανικός σύσυγος, αγαπητός από τους κατοίκους του χωριού του.

Πιάστηκε μαζί με άλλους χωριανούς από τον ΕΛΑΣ το 1944 και οδηγήθηκε δέσμιος στο μοναστήρι του Αη-Γιώργη στο Μυρόφυλλο, για να δοκιμάσει την οδυνηρή ταλαιπωρία ενός πρωτόγνωρου στρατοπέδου.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΝΑΚΟΣ

Γεννήθηκε στον Ξηρόκαμπο Διχομοιρίου Νομού Αρτας το 1904. Μετά τη στοιχειώδη εκπαίδευση, νέο παλικάρι ρίχτηκε στον αγώνα της σκληρής βιοπάλης. Ελαβε μέρος στον Αλβανικό πόλεμο και αγωνίστηκε μέχρι τέλος του αιματηρού αγώνα. Στην Κατοχή ακόμη δεν κόπασε η ιαχή του Αλβανικού αγώνα, εντάχθηκε με τους πρώτους αγωνιστές στο αντάρτικο του ΕΔΕΣ. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες κατά των δυνάμεων Κατοχής μέχρι το τέλος του απελευθερωτικού αγώνα.

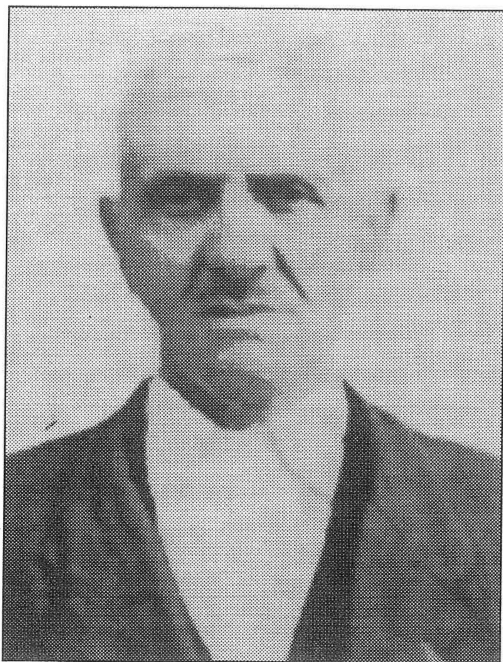
Αριστος οικογενειάρχης, καλός πατέρας και ιδανικός σύζυγος.

Πιάστηκε από τον ΕΛΑΣ το 1944 κακοποιήθηκε και οδηγήθηκε δέσμιος στο στρατόπεδο του Αη-Γιώργη στο Μυρόφυλλο για να υποστεί μαζί με πολλούς άλλους αγωνιστές του ΕΔΕΣ την οδυνηρή ταλαιπωρία ενός πρωτόγνωρου στρατοπέδου.

Σημ.: Ο Βασίλειος Νάκος υπηρέτησε πρωτοπαλίκαρο στο τμήμα του μεγάλου Σκουληκαρίτη στρατηγού Γεωργίου Καραϊσκάκη.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΛΙΑΠΑΤΗΣ

(1894- 1967)

Γεννήθηκε στις Κτιστάδες το 1894. Ανθρωπος βιοπαλαιστής, τίμιος και ειλικρινής, καλός οικογενειάρχης και στοργικός πατέρας.

Μια νύχτα του 1944, όπως αφηγείται ο γιός του Κώστας, μπήκαν αντάρτες του ΕΛΑΣ στο σπίτι τους και πήραν τον πατέρα και τον αδελφό του Χρήστο. Το ίδιο βράδυ πήραν το Ν. Μήτσιο,το Χ. Μητρογιώργο, την Αλεξάνδρα Μπιτχαβά και αρκετούς άλλους. Αλλους τους πήγαν στα Αγναντα και τους έκλεισαν στα κρατητήρια, άλλους τους τσάκισαν στο ξύλο και τους κουβάλησαν οι δικοί τους με φορεία στα σπίτια. Νωρίτερα πήραν και πολλούς άλλους για το στρατόπεδο Μεζήλου. τους δικούς του τους πήγαν στο Μυρόφυλλο.

Η μάνα με την αδελφή μου έφαγαν το ξύλο της χρονιάς γιατί πήγαν χωρίς την άδειά τους στο Μυρόφυλλο για να ειδούν τον πατέρα και τις απαγόρευσαν κάθε μετακίνηση από το χωριό. Ενας δάσκαλος από τα Τρίκαλα, γνώριμος του πατέρα τον άφησε ελεύθερο με την εντολή ο Χρήστος να καταταγεί αντάρτης για να γλιτώσουμε, όπως και έγινε. Ετσι ο Κώστας συνέχισε την αφήγησή του με μια ευχή, να μην ξανασυμβούν τέτοια γεγονότα.

ΜΙΧΑΛΗΣ Κ. ΓΕΩΡΓΑΡΑΣ

(1904-1987)

Γεννήθηκε στο Δημαριό το 1904. Εξαίρετος οικογενειάρχης, καλός πατέρας και ιδανικός σύζυγος. Εργάστηκε ως δάσκαλος αρκετά χρόνια, σμίλεψε στο αμόνι του Ελληνιχριστιανικού πολιτισμού δεκάδες εύπλαστες ψυχές Ελληνοπαίδων. Ηταν υπόδειγμα του καλού εργάτη και του καλού Σαμαρείτη, αγαπητός από όλους τους κατοίκους.

Προσέφερε τις πολύτιμες υπηρεσίες του στους κατοίκους του χωριού για

μερικά χρόνια και ως πρόεδρος της κοινότητας. Και στον αγροτικό τομέα δεν υστέρησε, εργάστηκε με όλες του τις δυνάμεις για τη βελτίωση του κοινωνικού και οικονομικού επιπέδου των φτωχών και φιλόξενων κατοίκων του χωριού.

Στην Κατοχή κατατάχτηκε μεταξύ των πρώτων στα τμήματα του ΕΔΕΣ του στρατηγού Ζέρβα και πήρε μέρος σε πολλές μάχες κατά των στρατευμάτων κατοχής μέχρι τέλους του αγώνα.

Πιάστηκε το 1944 από τον ΕΛΑΣ, βασανίστηκε και οδηγήθηκε δέσμιος στο στρατόπεδο του Μυροφύλλου για να υποστεί με τόσους άλλους αγωνιστές, την άνευ προηγουμένου οδυνυρή ταλαιπωρία.

ΟΜΑΔΑ ΓΑΛΑΖΙΟΥ

Στο Τετράκωμο ο Κόζιακας καπετάνιος του ΕΛΑΣ, με την ανάρμοστη συμπεριφορά και τα πρωτότυπα βασανιστήρια τόσων αθώων ανθρώπων, ακόμη και η εκτέλεση του Χρήστου Γιάννου και του Κώστα Φλούδα δημιούργησε ένα κλίμα χωρίς προηγούμενο τρομοκρατίας και απόγνωσης στους φιλήσυχους κατοίκους του χωριού.

Ετσι όσοι από τους αντάρτες του ΕΔΕΣ είχαν μείνει στα σπίτια κοντά στους δικούς τους γιατί πίστεψαν στις διαβεβαιώσεις των καπεταναίων, τώρα κρύφτηκαν στις βαθύσκιωτες ρεματιές και με την πρώτη ευκαιρία πέρασαν στην απέναντι όχθη του ποταμού Αράχθου.

Η βία, η τρομοκρατία και το αλύπητο ξυλοφόρτωμα οδήγησαν στην καθολική άρνηση!.

Αργότερα με τη συμφωνία της Βάρκιζας στις 12.2.1945, που οι οργανώσεις υποχρεώθηκαν να παραδώσουν τα όπλα, εκείνοι που έφυγαν γύρισαν στον τόπο τους για να επιδοθούν απερίσπαστα στα ειρηνικά τους έργα.

Εξαίρεση αποτέλεσε ένας αρκετά μεγάλος αριθμός ΕΛΑΣιτών και ιδιαίτερα καπεταναίων, που κατέφυγαν στις χώρες του παραπετάσματος, ξεφεύγοντας έτσι τις ευθύνες των κακουργημάτων που διέπραξαν σε βάρος του δύσμοιρου Ελληνικού λαού.

Η εθνοφυλακή που οργάνωσε η κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας για την εμπέδωση της τάξης και ασφάλειας στην ύπαιθρο χώρα, ακόμη δεν είχε καλύψει την ορεινή περιοχή του νομού μας και μια ομάδα ενόπλων με επικεφαλής κάποιον αξιωματικό **Γαλάζιο** έφθασε ασθμαίνουσα στο Τετράκωμο.

Εδώ στο ίδιο κολαστήρι στο υγρό και σκοτεινό υπόγειο στο Τέλησι κουβάλησαν πολλούς ανθρώπους και προπαντός γυναίκες, γιατί μερικοί από τους άνδρες είχαν καταφύγει στο παραπέτασμα, άλλοι κρύφτηκαν για τον φόβο των Ιουδαίων και έβαλαν σε εφαρμογή το φάλαγγα, την απάνθρωπη μέθοδο του πάλαι ποτέ καπετάν Κόζιακα.

Τσάκισαν στο ξύλο το Λεωνίδα Καραγιώργο έναν φιλήσυχο άνθρωπο, τον Γιάννη Συγγούνα έναν εξαίρετο οικογενειάρχη και αγαπητό από όλους τους χωριανούς, το Γιώργο Μποκογιάννη έναν οικογενειάρχη, τις δύο θυγατέρες του Σωτήρη Γιάννου, τη Μαρία Παπανικολάου, τη Μαρία Παντούλα και αρκετούς άλλους.

Ο φάλαγγας, αυτή η απάνθρωπη μέθοδος αναβίωσε με την ίδια σχεδόν ένταση των άλλοτε μαυροσκούφηδων. Εδώ σε αυτή την ερημιά στο έρεβος της νύχτας, θαρρείς πως ακούγονται τα βογγητά και οι οιμωγές τόσων αθώων ανθρώπων που πέρασαν από την ιερή εξέταση του Κόζιακα, εδώ βρέθηκε να αναβιώσει την ίδια επαίσχυντο μέθοδο η ομάδα Γαλάζιου.

Η τραγική αυτή κατάσταση δεν θα έπαιρνε τέλος αν δεν επενέβαιναν δυναμικά δυο-τρία ευυπόληπτα πρόσωπα του χωριού, με αυτή την παρέμβαση σταμάτησε το κακό και η ομάδα Γαλάζιου εγκατέλειψε το χωριό.

Ετσι είχε τότε η κατάσταση και η ζωή του κοσμάκη άργησε να βρει τον κανονικό της ρυθμό, γιατί έτσι τόθελαν οι δυνατοί του κόσμου, οι σύμμαχοί μας, από τη μια μεριά ο πατέρας της νίκης Τσώρτσιλ τηςΜ. Βρετανίας και από την άλλη ο άμεμπτος πατερούλης Στάλιν της Ρωσίας ο τόσο αγαπητός, που θεοποιήθηκε εδώ στη μικρή μας πατρίδα την Ελλάδα.

Ο ιστορικός του μέλλοντος ασφαλώς θα καταχωρήσει αυτόν τον εμφύλιο σπαραγμό ανάμεσα στις δυο οργανώσεις του ΕΛΑΣ και του ΕΔΕΣ,, μαζί και τον τετραετή συμμοριτοπόλεμο (χαρακτηρισμός της Δημοκρατικής τότε Κυβέρνησης) με τα μελανότερα χρώματα στις δέλτους της Ιστορίας και τον καταμερισμό της βαριάς ευθύνης εκεί όπου υπάρχει.

Σημ.: Το κακό συνεχίστηκε και μετά το πέρασμα της ομάδας Γαλάζιου.

Οταν έγινε η διάλυση των οργανώσεων και ακολούθησε η παράδοση των όπλων, ο ΕΛΑΣ απέκρυψε σε διάφορα μέρη αρκετό οπλισμό και το χωριό μας δεν ολιγώρησε σε αυτή την ενέργεια.

Οι πληροφορίες όπως ήταν επόμενο έφτασαν στην αρμόδια υπηρεσία, συνελήφθησαν μερικά άτομα και ο βούρδουλας μπήκε σε ενέργεια για μία φορά ακόμη.

Ευτυχώς που πολύ γρήγορα η κατάσταση ομαλοποιήθηκε, η τάξη εμπεδώθηκε και ο κοσμάκης ρίχτηκε με πίστη και αφοσίωση στο ειρηνικό του έργο, αφήνοντας στον καταλύτη χρόνο να θεραπεύσει τις πληγές.

ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΓΕΩΡΓΑΝΩΝ

Στο εκκλησάκι της Αγίας Παρασκευής Γεωργάνων στην αντίπερα όχθη του Αράχθου, βρισκόταν το στρατόπεδο του ΕΔΕΣ, ένα στρατόπεδο, που και εκεί ταλαιπωρήθηκαν άνθρωποι, με μόνη τη διαφορά, που δεν είχε ομοιότητες με το αντίστοιχο στρατόπεδο του ΕΛΑΣ στο Μεζήλο.

Η Διοίκηση του στρατοπέδου είχε ανατεθεί από το αρχηγείο σε αξιωματικό του στρατού και οι φύλακές του άνθρωποι οικογενειάρχες, λογικοί και σώφρονες χωρίς να αποκλείονται και μερικές εξαιρέσεις.

Το στρατόπεδο της Αγίας Παρασκευής λειτούργησε σε αντιπερισπασμό του στρατοπέδου του Μεζήλου στα Αγραφα και σύμφωνα με τον κανονισμό των αιχμαλώτων πολέμου.

Ο αριθμός των αιχμαλώτων και μερικών ομήρων του στρατοπέδου ήταν πολύ μικρότερος από τον αριθμό των κρατουμένων του Μεζήλου και τούτο γιατί, από τη μια μεριά οι πολεμικές επιχειρήσεις του στρατηγού Ζέρβα κατά το μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, είχαν χροιά αμυντικού χαρακτήρα με απώτερο σκοπό να μείνει η περιοχή της Ηπείρου μακριά από τις ληστρικές επιδρομές των κατακτητών και από την άλλη σε καμιά περίπτωση δεν κρατήθηκαν γυναικόπαιδα.

Το καθημερινό φαγητό των κρατουμένων ήταν αν όχι το ίδιο με των ανταρτών, τουλάχιστον αρκετά βελτιωμένο σε ποιότητα αλλά και σε ποσότητα.

Εδώ εκείνο το απαίσιο ανάλατο κουρκούτι του Μεζήλου δεν είχε θέση, ούτε και το καθημερινό ξυλοκόπημα, που έμπαινε μέσα στο καλαστήρι όποιος τύχαινε περαστικός και σάπιζε στο ξύλο όποιον έβρισκε μπροστά του, ούτε εκείνο το ξεγύμνωμα μεσοχείμωνο, ούτε εκτελέσεις αθώων χωρίς καταδικαστικές αποφάσεις, ούτε γκρεμίσματα στα φαράγγια και στα πέτρινα γεφύρια των Αγράφων.

Και εδώ στην απέναντι όχθη δεν υπήρχαν άγιοι, ήταν μια οδυνηρή φυλακή ανθρώπων ανάλογα με τις συνθήκες εκείνης της θλιβερής περιόδου.

Ηταν φυλακές, που ταλαιπωρήθηκαν άνθρωποι για ανομήματα χωρίς δική τους ευθύνη.

Μετά τη συμφωνία της Πλάκας 29 - 2. 1944 ο Ζέρβας με την υπ' αριθ. 225/1.

3. '44 επείγουσα διαταγή καθόριζε τον τρόπο της απόλυσης των κρατουμένων, που πραγματοποιήθηκε χωρίς καμιά καθυστέρηση και οι έγκλειστοι γύρισαν στα σπίτια τους.

Ο Γερμανικός στρατός κατοχής που με τόση φρενοπάθεια χτυπούσε άλλοτε αιφνιδιαστικά και άλλοτε με προσχεδιασμένες επιχειρήσεις στην περιοχή της Ηπείρου, τις ανταρτικές δυνάμεις του ΕΔΕΣ, από τη στιγμή που σήκωναν λευκό πανί η συμπεριφορά του νικητή ήταν ανθρώπινη, όπως άλλωστε άρμοζε σε αιχμαλώτους πολέμου. Στη συνέχεια οδηγούνταν σε ασφαλές λιμάνι για να μεταφερθούν από συμμαχικά υποβρύχια στα στρατόπεδα της Μέσης Ανατολής μέχρι τη λήξη του πολέμου.

Μόνο δύο Γερμανοί αεροπόροι από τους αιχμαλώτους του ΕΔΕΣ εκτελέστηκαν και αυτοί όχι από τον ΕΔΕΣ αλλά από τον ΕΛΑΣ. Οι δύο Γερμανοί είχαν πιαστεί αιχμάλωτοι από τους άνδρες του λόχου ΕΔΕΣ Πετροπουλάκη - Τετρακώμου, όταν το αεροπλάνο, που βομβάρδιζε τα Θεοδώριανα κατέπεσε φλεγόμενο στην περιοχή Τετρακώμου και κρατούνταν στα έμπεδα.

Το μήνα Οκτώβρη, που η Γερμανική μεραρχία Εντελβάις ενεργούσε εκκαθαριστικές επιχειρήσεις κατά των δυνάμεων του ΕΔΕΣ στην ευρύτερη περιοχή των Τζουμέρκων, οι δύο αεροπόροι μέσα στην αναμπουμπούλα που για πρώτη φορά δημιουργήθηκε, έπεσαν στα χέρια των ΕΛΑΣιτών που μπήκαν στις (6.11. '43) αμαχητί στην περιοχή των ανατολικών Τζουμέρκων και τους εκτέλεσαν στη θέση Κοτρόνι του χωριού Καστανιά μαζί με άλλους δέκα συγκρατούμενους Ιταλούς στρατιώτες.

ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΕΔΕΣ

Ο ΕΔΕΣ γεννήθηκε και ανδρώθηκε στην περιοχή της Ηπείρου, εδώ στη γενέτειρα του στρατηγού Καραϊσκάκη που τόσο την αγάπησε ο ίδιος και αργότερα οι γιοί του Σπύρος και Δημήτριος. Από εδώ άπλωσε τα πλοκάμια του σχεδόν σε κάθε γωνιά της Ελληνικής γης. Σε αυτή τη γη των προγόνων μας, που τόσο αγωνίστηκε με απερίγραπτο ψυχικό πάθος κατά του δυνάστη μέχρι της τελικής νίκης.

Οι Γερμανικές δυνάμεις κατοχής με τις επανειλημμένες εξορμήσεις, άλλοτε με αιφνιδιασμούς και άλλοτε με εκκαθαριστικές επιχειρήσεις, δεν κατάφεραν να διαλύσουν τις δυνάμεις του στρατηγού Ζέρβα καίτοι μεταχειρίστηκαν όλα τα σύγχρονα όπλα της Γερμανικής πολεμικής μηχανής.

Εδώ σ' αυτόν τον τόπο που πάτησε ευλαβικά το πόδι του Εθνεγέρτη Πατρο-Κοσμά του Αιτωλού και ευλόγησε αυτόν τον μαρτυρικό τόπο, πέρασε η λάιλαπα των Ναζιστικών στρατευμάτων και σάρωσε ό,τι βρέθηκε όρθιο μπροστά της.

Οι αγωνιστές του ΕΔΕΣ άγρυπνοι φρουροί της Ελεύθερης Ορεινής Ελλάδας για μια φορά ακόμη πρόταξαν τα στήθη τους στα στενά των Θερμοπυλών και πότισαν με το αίμα τους το δένδρο της Λευτεριάς πιστοί στον όρκο της Πατρίδας.

Τα σκόρπια χαλάσματα, τα αποκαΐδια των σπιτιών, των εκκλησιών, των σχολείων και οι ξύλινοι σταυροί που στολίζουν τις ραχούλες και τις βουνοπλαγιές της Ηπείρου, είναι αδιάψευστοι μάρτυρες του ιερού αγώνα μιας αιματοχυσίας αντάξιας εκείνης των προγόνων μας, που πάλαιψαν για να κρατήσουν αυτή τη γη ελεύθερη.

Τα ανταρτικά τμήματα του στρατηγού Ζέρβα αγωνίστηκαν υπεράνθρωπα σε όλα τα πεδία των μαχών: Στη Σκουληκαριά, στο Γάβρογο, στο Γοργοπόταμο, στο Κλειδί, στη Μεγαλόχαρη, στην Παραμυθιά, στα Γιάννινα, στο δρόμο Φιλιππιάδας - Ιωαννίνων, στη γέφυρα Καλογήρου, στη Μηλιά Μετσόβου, στο Μακρυνόρος Αμφιλοχίας, στην Κλεισούρα, στη σκάλα Παραμυθιάς, στο Μέτσοβο, στη Μπαλντούμα, στο Δρίσκο, στο Πόποβο, στο Φτελιά, στο Μπιζάνι, στο Κεράσοβο, στη Φιλιππιάδα, στον Αμμότοπο, στο

Γοργόμυλο, στον Αγιο Γεώργιο, στο Πέτα με τον αείμνηστο Πετροπουλάκη, στο Τετράκωμο, στο Βουργαρέλι, στη Σκαλούλα, στην Κοντρεσιέρα Αθαμανίου, στο Σταυρό με τον αείμνηστο ΑριστοτέληΧατζηιωάννου, στον Προφήτη Ηλία Νεράιδας, στην Κράψη στο Προσήλιο, στο Ζάλογγο, στην Πάργα, Αγιοι Θεόδωροι, Κρανιά, στο Λούρο Πρεβέζης, στη Μενίνα 17 και 18 Αυγούστου 1944, στην Αρτα, στην Παντάνασσα Φιλιππιάδας, στη Δωδώνη, στις Φιλιάτες, στην Ηγουμενίτσα, στην Τσούκα, στο Κανάλι Πρεβέζης, στον Αρχάγγελο, στη Σαμψούντα, στη Σινώπη Πρεβέζης κλπ.

Ανάφερα ενδεικτικά μερικούς από τους αμέτρητους αιματοβαμμένους τόπους της Ηπείρου, που πρέπει να μείνουν ιερό προσκύνημα στους νέους και να τους οδηγούν στους δύσκολους καιρούς στο δρόμο των πεπρωμένων της ΦΥΛΗΣ.

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΜΕΝΙΝΑΣ

17 - 18 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1944

Η κωμόπολη Μενίνα Θεσπρωτίας βρίσκεται στη διασταύρωση των οδών Ηγουμενίτσας - Παραμυθιάς - Ιωαννίνων και Πρέβεζας. Είναι κέντρο ζωτικής σημασίας ολοκλήρου της περιοχής, απ' όπου γινόταν ο ανεφοδιασμός πυρομαχικών και τροφίμων στα μεικτά τμήματα Γερμανών και Τσάμηδων, που είχαν προσχωρήσει για ενίσχυση των κατοχικών δυνάμεων.

Το στρατηγείο της Μέσης Ανατολής είχε πάρει την απόφαση, για πολλούς λόγους, αλλά και για λόγους σκοπιμότητας της κατάληψης με κάθε θυσία της Μενίνας από τις δυνάμεις του στρατηγού Ζέρβα.

Το αρχηγείο του ΕΔΕΣ ύστερα από εντολή των συμμάχων, ανέθεσε την όλη οργάνωση και διεξαγωγή της δύσκολης επιχείρησης στο διοικητή της Χης μεραρχίας Βασ. Καμάρα που είχε την ευθύνη της περιοχής και προπαντός τον τομέα της Μενίνας.

Η κατάληψη της Μενίνας και η εξουδετέρωση της Γερμανικής φρουράς ήταν ένα από τα πολλά και μεγάλα εγχειρήματα του ΕΔΕΣ εκείνη τη χρονική περίοδο.

Ο διοικητής της μεραρχίας μόλις πήρε τη διαταγή της επιχείρησης χωρίς καθυστέρηση με το επιτελείο του και μερικούς Αγγλους αξιωματικούς ξεκινάει για την αναγνώριση του εδάφους και στη συνέχεια καταστρώνει με κάθε λεπτομέρεια το σχέδιο επιχείρησης.

Ο Απόστολος Τσιβίκης, διμοιρίτης του 3ου λόχου του 2ου τάγματος του 3/40 συντάγματος αφηγείται τη διεξαγωγή της μάχης με κάθε λεπτομέρια σα να ήταν χθες.

Η δεκάτη μεραρχία που είχε την ευθύνη της επιχείρησης μετά από τις προπαρασκευαστικές ενέργειες των τμημάτων, που θα έπαιρναν μέρος στην επίθεση, αλλά και των άλλων εφεδρικών δυνάμεων υποστήριξης για την εξουδετέρωση της Γερμανικής φρουράς, ήταν έτοιμη για τη μεγάλη μάχη.

Η απόρρητη διαταγή καθόριζε ως ημέρα και ώρα διεξαγωγής της επιχείρησης την 4η πρωινή της 17ης Αυγούστου.

Στην επιχείρηση θα έπαιρναν μέρος δύο συντάγματα το 16ο με διοικητή τον αντισ/ρχη Α. Κρανιά και το 3/40 με διοικητή τον ίλαρχο Γ. Αγόρο.

Ηταν μια νύχτα ήσυχη με ελαφρό αεράκι που έφθανε από το πέλαγος μέχρις εδώ να μας δώσει και αυτό με τη σειρά του κουράγιο και δύναμη για τη μεγάλη απόφαση.

Ο ουρανός πεντακάθαρος, τα αστέρια κολλημένα στον ουράνιο θόλο παρακολουθούσαν κι' αυτά τις αθόρυβες και προσεκτικές κινήσεις των τμημάτων μας, που αγωνιούσαν όσο πιο γρήγορα να βρεθούν κοντά στο στόχο για να πάρουν εκδίκηση.

Από την απέναντι βουνοπλαγιά έφθανε ως εδώ το μοιρολόι της κουκουβάγιας το μόνο νυχτόβιο πουλί που ξαγρυπνούσε εκείνη τη μεγάλη νύχτα, λές και ήταν προμήνυμα του χαλασμού.

Εκείνο το βράδυ δεν κλείσαμε μάτι, βαδίζαμε μέσα στο σκοτάδι ολόκληρες ώρες μέχρις ότου να πλησιάσουμε τον αντικειμενικό σκοπό, που δεν ήταν άλλος από τα εχθρικά πολυβολεία.

Ηταν δύο ώρες προτού να ξημερώσει. Τα πρώτα τμήματα εφόδου έφθασαν πολύ κοντά στα πολυβολεία του εχθρού και ο αιφνιδιασμός ήταν κάτι το ανεπανάληπτο.

Η επίθεση εκδηλώθηκε την ίδια ώρα από όλες τις πλευρές και οι σκοποί δεν πρόλαβαν να αντιδράσουν στον καταιγισμό των ανταρτικών πυρών.

Οι Γερμανοί πετάχτηκαν από τον ύπνο και πανικόβλητοι έτρεχαν για τις θέσεις τους όπου τα μυδραλιοβόλα περίμεναν σε ετοιμότητα για να αρχίσουν το ολέθριο έργο τους. Σε λίγα δευτερόλεπτα ακολούθησε ένα πανδαιμόνιο από βροχή σφαιρών, εκρήξεων βλημάτων, τροχιοδεικτικών και φωτοβολίδων που έδωσαν μια πανηγυρική όψη στη γύρω περιοχή.

Οι άνδρες του τάγματος μεθυσμένοι από τους καπνούς της μάχης πάλαιψαν για πολλές ώρες, σώμα με σώμα και τα πρώτα οχυρά των Γερμανών έπεσαν στα χέρια των ανταρτών.

Οι Γερμανοί συμπτύχθηκαν στα εσωτερικά ορύγματα όπου και τα κτίρια του διοικητηρίου. Η ορμή των ανταρτών ήταν ασυναγώνιστος και αρκετές φορές οι αντάρτες έφθαναν ως τις θυρίδες των πολυβολείων, όπου γινόταν χρήση χειροβομβίδων.

Η μάχη κράτησε, με λίγες μικρές διακοπές, σχεδόν όλη την ημέρα, η δίψα, η πείνα και η κούραση μέσα στον καύσωνα του Αυγούστου δεν στάθηκαν εμπόδιο στον ιερό αγώνα.

Η πείσμονα αντίσταση των Γερμανοτσάμηδων να πέσουν μέχρι τον ένα τελικά κάμφθηκε κατά τις βραδυνές ώρες και οι αγωνιστές της Ελεύθερης Ορεινής Ελλάδας πηδώντας το ένα μετά το άλλο τα εμπόδια, ορύγματα, τοίχους και συρματοπλέγματα εξουδετερώνουν την αντίσταση των οχυρών του εξωτερικού χώρου και περισφίγγουν το κτιριακό συγκρότημα του διοικητηρίου, όπου η συμπτυχθείσα δύναμη θα έδινε την τελευταία επιθανάτιο αγωνία.

Εδώ τώρα ο αγώνας γίνεται σκληρότερος, τα λιθόκτιστα κτίρια είχαν διασκευαστεί σε απόρθητα φρούρια και οι Γερμανοί κράτησαν με πείσμα τις θέσεις τους ως το βαθύ σκοτάδι.

Η νύχτα αργά-αργά σκέπαζε με το βαρύ πένθιμο πέπλο της τα άψυχα κορμιά των παλικαριών που έπεσαν στο πεδίο της τιμής πιστά στον όρκο της Πατρίδας.

Ο απόηχος της μάχης, μιας τιτανικής μάχης σταμάτησε, η κλαγγή των όπλων σίγησε για αρκετές ώρες. Η φύση ολόγυρα έπαιρνε τη νυχτερινή της ανάσα, οι υμνητές της ημέρας αποτραβήχτηκαν κι' αυτοί να ξαποστάσουν από τον κόπο της ημέρας, μόνο οι αγωνιστές εκείνη τη νύχτα δεν έκλεισαν μάτι, έμειναν με το δάκτυλο στη σκανδάλη.

Τα ξημερώματα της 18ης βρήκε τους άνδρες της Μεραρχίας έτοιμους για την τελική εξόρμηση.

Μόλις ο ήλιος χαιρέτησε από τις απέναντι κορυφές τις γύρω βουνοπλαγές φθάνοντας μέχρις εδώ για να καταθέσει φωτοστέφανο στα άψυχα κορμιά των παλικαριών, που κείτονταν παράμερα στο χώμα, ξανάρχισε η μάχη.

Οι Γερμανοί οχυρωμένοι στο κτιριακό συγκρότημα και ιδιαίτερα στο κεντρικό κτίριο, θέριζαν με όλα τα μέσα και προς όλες τις κατευθύνσεις δημιουργώντας πύρινο φραγμό γύρω από το αμυντικό τους πεδίο.

Ο αγώνας αυτές τις δύσκολες ώρες ήταν κρίσιμος. Δυο-τρεις εξορμήσεις δεν έφεραν το αναμενόμενο αποτέλεσμα.

Με διαταγή του διοικητή των επιχειρήσεων μια ομάδα ανδρών αναγκάζεται μέσα στη φωτιά της μάχης να μετακινήσει το μοναδικό Γερμανικό αντιαρματικό πυροβόλο λάφυρο κι' αυτό, σε μικρή απόσταση από τα πολυβολεία του εχθρού.

Με μια συντονισμένη επίθεση και με τις εύστοχες βολές του αντιαρματικού πυροβόλου το διοικητήριο υπέστη καίριο πλήγμα και τελικά πήρε φωτιά.

Οι απώλειες των Γερμανών ήταν πολύ μεγάλες και μεταξύ των νεκρών και

ο φρούραρχος που έπεσε από τους πρώτους. Από εδώ και πέρα οι Γερμανοί δεν είχαν άλλη επιλογή από την παράδοση.

Ηταν απόγευμα, σε κάποια στιγμή οι Γερμανοί που βρισκόταν στο κτίριο του διοικητηρίου ύψωσαν λευκό πανί και ταυτόχρονα το πανδαιμόνιο των πυρών εσίγησε.

Η αντίσταση του εχθρού κατέρρευσε, η μάχη των ανδρών του ΕΔΕΣ στέφθηκε με επιτυχία, η Μενίνα έπεσε. Η Θυσία μεγάλη, η ΝΙΚΗ περιφανής.

Αποτέλεσμα της μάχης:

Καταμετρήθηκαν στο πεδίο της τιμής:

Γερμανοί: Νεκροί 77, τραυματίες 49 και αιχμάλωτοι 100.

Τσάμηδες Μουσουλμάνοι: Νεκροί 87 και αιχμάλωτοι 7.

Από τις δυνάμεις των ανταρτών: Νεκροί 25 και τραυματίες 50. Το Τετράκωμο και σε αυτή τη μάχη έδωσε το παρόν με ένα νεκρό και δύο τραυματίες. (Νεκρός: Θεοδόσιος Γαλάνης πρόγονός Η. Κουφού. Τραυματίες: Ευάγγελος Μπακογιάννης και Θεόδωρος Παντούλας).

Στα χέρια των ανταρτών περιήλθε άφθονο πολεμικό υλικό: Ενα ορειβατικό πυροβόλο, όλμοι, πολυβόλα, τυφέκια, αυτοκίνητα, μοτοσυκλετες, άλογα και ένας μεγάλος αριθμός από διάφορα στρατιωτικά είδη.

Οι νεκροί ενταφιάσθηκαν με τιμές ηρώων, οι τραυματίες στάλθηκαν στην Ιταλία για νοσηλεία και οι αιχμάλωτοι στα στρατόπεδα της Μέσης Ανατολής.

Η μάχη της Μενίνας ήταν το αποκορύφωμα των αγώνων των Ελλήνων Ανταρτών, που τάχτηκαν με τη θέλησή τους να φυλάξουν Θερμοπύλες!

Η ΑΘΗΝΑ ΑΜΥΝΕΤΑΙ

Ο Ζεύγος υπουργός του ΕΑΜ στις 4 του Δεκέμβρη του 1944 με διάγγελμά του στο λαό της Αθήνας προσπαθεί να δικαιολογήσει την αποχώρησή τους από την Κυβέρνηση της εθνικής ενότητας, Την επομένη 5 του Δεκέμβρη οργανώθηκε λαϊκό συλλαλητήριο κατά της Κυβέρνησης του Γεωργίου Παπανδρέου και στην πορεία για τη διοίκηση της Χωροφυλακής σκοτώθηκε από πυροβολισμούς διαδηλωτών ένας αστυφύλακας. Κατόπιν τούτου η φρουρά ανταπέδωσε τα πυρά και η κατάσταση όπως ήταν φυσικό ξέφυγε από τον έλεγχο, οι νεκροί από τον άμαχο πληθυσμό ξεπέρασαν τους 10 με διπλάσιο αρισθμό τραυματιών.

Ετσι δόθηκε το έναυσμα της επίθεσης των τμημάτων του ΕΛΑΣ, που στο μεταξύ είχαν περικυκλώσει σχεδόν ολόκληρη την πόλη των Αθηνών.

Ο στρατηγός Σκόμπυ που είχε αναλάβει μετά τη συμφωνία της Καζέρτας τη στρατιωτική διοίκηση της Ελλάδας παίρνει έκτακτα μέτρα ασφαλείας.

Ηδη από τις 4 του μήνα Δεκέμβρη άρχισαν οι συμπλοκές στην πόλη από τα ένοπλα τμήματα και από τις δυο πλευρές. Αφοπλίζονται όλα τα μικρά και διάσπαρτα αστυνομικά τμήματα της πόλης, με εξαίρεση το σύνταγμα Μακρυγιάννη, η σχολή Χωροφυλακής, ναυτικών δοκίμων και η 3η ορεινή ταξιαρχία στο Γουδί, που θα κρατήσουν άμυνα μέχρι τέλους του αιματηρού αγώνα.

Ο στρατηγός Σκόμπυ στο διάγγελμά του ζητεί από τον ΕΛΑΣ να εγκαταλείψει την πόλη των Αθηνών, σύμφωνα με τους όρους της συμφωνίας και προσπαθεί με κάθε τρόπο να κερδίσει χρόνο, γιατί οι δυνάμεις του ήταν ανίσχυρες για έναν τέτοιο αγώνα.

Οι μάχες από την 5η του Δεκέμβρη γενικεύτηκαν κατά του συντάγματος Μακρυγιάννη, των αστυνομικών τμημάτων και μερικών μικροομάδων πολιτών που κρατούσαν μερικά κεντρικά σημεία της πόλης.

Ο στρατηγός Σκόμπυ μετά από σύσκεψη με τους αξιωματικούς του που θεώρησαν την επικρατούσα κατάσταση, διέταξε τις δυνάμεις να αμυνθούν και να κρατήσουν με κάθε θυσία τις θέσεις τους μέχρις ότου να καταφθάσουν οι ενισχύσειςΣε λίγο χρονικό διάστημα οι οδομαχίες δίνουν και παίρνουν, η Αθήνα βρίσκεται στην πιο δύσκολη δοκιμασία όλων των ιστορικών της εποχών, ο πρωθυπουργός της Αγγλίας Τσώρτσιλ δηλώνει από το Λονδίνο, ότι τα Αγγλικά στρατεύματα είναι υποχρεωμένα να αποκαταστήσουν την τάξη σε

μια σύμμαχο χώρα όπως η Ελλάδα.

Η κατάσταση για το λαό της Αθήνας είναι τραγική, οι Αγγλικές και οι Ελληνικές δυνάμεις είναι σχεδόν ανίσχυρες και η πόλη εκτός από λίγα κεντρικά τετράγωνα έχει καταληφθεί από τον ΕΛΑΣ.

Κράτησαν μέχρι το τέλος του αγώνα το σύνταγμα Μακρυγιάννη, οι Αγγλικές δυνάμεις, το Γουδί με την ορεινή ταξιαρχία και μερικοί κεντρικοί δρόμοι όπου διεξάγονταν οδομαχίες.

Η κατάσταση πήρε άλλη τροπή με την άφιξη στην Αθήνα του πρωθυπουργού Τσώρτσιλ, του υπουργού των εξωτερικών Ηντεν και του στρατηγού Αλεξάντερ. Οι Αγγλικές δυνάμεις που κατάφθασαν στο μεταξύ για ενίσχυση με τα τάγματα εθνοφυλακής που δημιουργήθηκαν από εθελοντές, έδωσαν νέα ώθηση στον αγώνα και από εδώ και πέρα ήταν αναπόφευκτη η κατάρρευση των δυνάμεων του ΕΛΑΣ.

Η τελευταία προθεσμία της κατάπαυσης του πυρός του στρατηγού Σκόμπυ παρήλθε άπρακτη και οι Αγγλικές με τις Ελληνικές δυνάμεις ανέλαβαν πλέον δυναμικά την επιβολή της τάξης.

Ο ΕΛΑΣ υποχωρεί με πολλές απώλειες, αφήνοντας πίσω καταστροφές, αποκαΐδια, σφαγές, ταλαιπωρίες ομήρων, για να φθάσει τελικά με την Κυβέρνηση Πλαστήρα στην ταπεινωτική συμφωνία παράδοσης των όπλων.

Σημ.: Στην Κυβέρνηση Εθνικής ενότητας που σχηματίστηκε μετά τη συμφωνία του Λιβάνου με πρωθυπουργό το Γεώργιο Παπανδρέου, συμμετείχαν από τα στελέχη του ΕΑΜ ο Αλέξανδρος Σβώλος, ο Ηλίας Τσιριμώκος, ο Ν. Ασκούτσης, ο Μιλ. Πορφυρογένης, ο Ιωάν. Ζεύγος, ο Αγ. Αγγελόπουλος και ο Σαριγιάννης Πτολεμαίος. Στο υπουργικό συμβούλιο οι υπουργοί του ΕΑΜ αξίωσαν να γίνει αφοπλισμός της ΙΙΙ ταξιαρχίας και του ιερού λόχου, πράγμα που δεν έγινε αποδεκτό και οι υπουργοί του ΕΑΜ αποχώρησαν από την Κυβέρνηση για να επακολουθήσουν τα θλιβερά γεγονότα τα «Δεκεμβριανά».

ΕΠΙΘΕΣΗ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΤΟΥ Ν. ΖΕΡΒΑ

Το μήνα Δεκέμβρη του 1944, περίοδος των αιματηρών γεγονότων στην Αθήνα, ο ΕΛΑΣ συγκέντρωνε τις δυνάμεις του στην Ηπειρο με σκοπό τη διάλυση των ανταρτικών δυνάμεων του Ζέρβα.

Τα τμήματα του ΕΛΑΣ από τη Μακεδονία και τη Θεσσαλία καταφθάνουν με βαρύ οπλισμό στην ευρύτερη περιοχή του Μετσόβου για τα Γιάννενα και από τη Θεσσαλία για τα Τζουμέρκα.

Ο στρατηγός Ζέρβας έρχεται σε επικοινωνία και ενημερώνει το στρατηγό Σκόμπυ στην Αθήνα, ο οποίος με τη σειρά του συνιστά άμυνα σε περίπτωση που θα δεχθεί επίθεση από τον ΕΛΑΣ.

Από τις αρχές του Δεκέμβρη του 1944, ο ΕΛΑΣ άρχισε τις μικροσυμπλοκές στην γύρω περιοχή των Ιωαννίνων πράγμα που φανέρωνε, ότι η μεγάλη επίθεση ετοιμαζόταν και σε πολύ μάλιστα σύντομο χρονικό διάστημα.

Στις 21 του Δεκέμβρη οι δυνάμεις του ΕΔΕΣ που δεν ξεπερνούσαν τις 12000 άνδρες, δέχτηκαν σφοδρή επίθεση σε όλο το μήκος του μετώπου, με σκοπό την κατάληψη των Ιωαννίνων και ταυτόχρονα την Αρτα.

Ο αιφνιδιασμός πέτυχε σε αρκετά σημεία του μετώπου ιδιαίτερα στην περιοχή των Ιωαννίνων και σε πολλά άλλα η σθεναρή άμυνα ματαίωσε την προέλαση. Στην Αρτα εξελίσσεται διήμερη τιτανομαχία με πολλές απώλειες και από τις δύο πλευρές.

Ο Ζέρβας ενημερώνει σχετικά με τη δημιουργηθείσα κατάσταση για δεύτερη φορά το στρατηγό Σκόμπυ και ζητάει επειγόντως πυρομαχικά και όπλα, διαφορετικά υπήρχε κίνδυνος τόσο τα Γιάννενα όσο και η Αρτα να πέσουν στα χέρια του ΕΛΑΣ, που επιτίθετο με υπέρτερες δυνάμεις και με ασύγκριτα μέσα.

Το μέτωπο της Αρτας μετά από διήμερο αιματηρό αγώνα και μπροστά στην υπεροχή των δυνάμεων του ΕΛΑΣ εγκαταλείπεται στις 23 του Δεκέμβρη και η ταξιαρχία με μερικά τμήματα της XI Μεραρχίας αναγκάζονται να υποχωρήσουν σχεδόν άτακτα για τα υψώματα της Φιλιππιάδας.Το στρατηγείο ενίσχυσε αμέσως τη δύναμη των υψωμάτων της Φιλιππιάδας με ένα ακόμη τάγμα για να κρατηθεί με όποιες θυσίες ανοικτός ο δρόμος Ιωαννίνων - Πρέβεζας.

Η πτώση της Αρτας είχε σαν αποτέλεσμα την εκκένωση και της πόλης των

Ιωαννίνων, το δε στρατηγείο μεταφέρεται εσπευσμένα από τα Γιάννενα πιο κοντά στην Πρέβεζα.

Ο στρατηγός Ζέρβας είχε πάρει τώρα την απόφαση να κρατήσει δεύτερη γραμμή άμυνας στα υψώματα Φιλιππιάδας - Ολύτσικα - Λάκκα Σούλι και Θεσπρωτία, έτσι με αυτή την απόφαση περίμενε αποστολή πυρομαχικών και άλλων εφοδίων.

Από το στρατηγείο του Σκόμπυ, αντί αποστολής πυρομαχικών παίρνει τελεσίγραφη εντολή, ότι Βρετανικά πλοία πήραν διαταγή να περάσουν τις δυνάμεις του στο νησί της Κέρκυρας και μάλιστα σε χρονικό διάστημα ολίγων ημερών.

Από εδώ και πέρα φαίνεται πλέον καθαρά, ότι οι σύμμαχοι δεν είχαν και τόσο ανάγκη τις δυνάμεις του στρατηγού Ζέρβα.

Ο στρατηγός χωρίς αντιρήσεις υπάκουσε στη διαταγή των Αγγλων, γιατί δεν μπορούσε να γίνει διαφορετικά και πήρε την ανεπιθύμητη απόφαση εκκένωσης της Ηπείρου.

Χωρίς καθυστέρηση διατάσσει όλα τα τμήματα που κρατούσαν σταθερά τις θέσεις τους, άλλοτε αμυνόμενα και άλλοτε επιτιθέμενα να υποχωρήσουν με σημείο σύμπτυξης την πόλη της Πρέβεζας.

Η σχετική διαταγή της υποχώρησης όριζε τα τμήματα υποστήριξης και τα οποία έδωσαν λυσσώδεις μάχες μέχρις ότου, τόσο οι ένοπλες δυνάμεις όσο και ο άμαχος πληθυσμός που κατά εκατοντάδες ακολουθούσε την υποχώρηση, επιβιβάστηκαν στα Αγγλικά πολεμικά πλοία και αρματαγωγά για την Κέρκυρα.

Ο στρατηγός Ζέρβας αφού διαπίστωσε, ότι η υποστήριξη των τμημάτων κάλυψης στέφτηκε με επιτυχία και όλα τα τμήματα επιβιβάστηκαν, εγκατέλειψε τελευταίος (30. 12. 44) αυτή τη γωνιά της Ηπείρου, που τόσο αγάπησε και αγωνίστηκε για τη λευτεριά της.

ΕΝΑΣ ΑΓΩΝΑΣ ΣΚΛΗΡΟΣ

Ενας αγώνας για τη Λευτεριά, αγώνας ανελέντος θυελλώδης και με πολύ αίμα. Από τη μια μεριά ο δυνάστης που καταλήστευε και ερήμωνε τον τόπο με τις επιδρομές και τις εκκαθαριστικές επιχειρήσεις στο νομό Αρτας και ιδιαίτερα στην περιοχή των Τζουμέρκων για τη διάλυση των δυνάμεων του στρατηγού Ζέρβα και από την άλλη μέσα σε έναν εμφύλιο σπαραγμό με τις επιθετικές ενέργειες των τμημάτων του ΕΛΑΣ, που κατέβαιναν από τη Θεσσαλική γη για να δώσουν τη χαριστική βολή.

Ετσι ο αγώνας αυτός με τις πολλές διακυμάνσεις και επικίνδυνες φάσεις, που είχε πάρει κατά καιρούς έφερε τις δυνάμεις του ΕΔΕΣ σε αρκετά δύσκολες καταστάσεις και για πολύ χρονικό διάστημα. Ενας αγώνας ιδιόμορφος πάνω στα κακοτράχαλα βουνά, εκεί στα παλιά λιμέρια των αγωνιστών του εικοσιένα στα χωριά και στις πόλεις, αγώνας άνισος με αμέτρητες θυσίες.

Οι προσπάθειες που κατεβλήθησαν για την εξόντωση των δυνάμεων του ΕΔΕΣ, χάρη στην αποφασιστηκότητα και αυταπάρνηση των μαχητών, αψηφώντας κάθε θυσία, έπεσαν στο κενό και ο αγώνας είχε αίσιο τέλος.

Μετά από αρκετό χρονικό διάστημα η κατάσταση βελτιώθηκε και ο Ελληνικός λαός άρχισε δειλά-δειλά να χτίζει τα όνειρά του μέσα από τις στάχτες και τα αποκαΐδια.

Σε αυτόν τον ειρηνικό αγώνα που ρίχτηκε με ζήλο και με νέες δυνάμεις αυτός ο λαός της υπαίθρου, κατά κακή τύχη δεν πρόλαβε να δρέψει τους καρπούς του ιδρώτα του και πάλι βρόντησε το τουφέκι στις πλαγιές και στα φαράγγια των βουνών της Ελλάδας, εκεί κοντά στους τάφους των αγωνιστων του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου, εκεί στους τάφους των ηρώων του Ρούπελ, όπου οι στρατιές του Χίτλερ πήραν το πρώτο μάθημα από τα ελληνικά νιάτα, που είχαν ταχθεί να φυλάξουν Θερμοπύλες.

Και αυτή τη φορά οι νέοι έτρεξαν πρόθυμα στη φωνή της Πατρίδας και συσπειρώθηκαν στο μεγάλο τετραετή αγώνα κατά του ξενοκίνητου εισβολέα, που χύθηκε αρκετό αίμα για τη μεγάλη ΝΙΚΗ.

ΒΙΤΣΙ - ΓΡΑΜΜΟΣ Αύγουστος 29 του 1949 η γαλανόλευκη στο 2520 με το πρώτο θρόισμα του ελεύθερου αγέρα στέλνει το μήνυμα στα πέρατα της οικουμένης: **Οι Ελληνες ξέρουν να ζουν ελεύθεροι, ξέρουν και να πεθαίνουν.**

Ο καταλύτης χρόνος έχει περάσει στο χρονοντούλαπο της λήθης εκείνη την οδυνηρή τριπλή κατοχική περίοδο, που βάρυνε τα στήθη των Ελλήνων.

Σήμερα, που όλα είναι ήσυχα και όμορφα σε έναν άλλο κόσμο αγγελικά πλασμένο, οι νέοι της Πατρίδας, αυτά τα νεαρά βλαστάρια γεμάτα νιότη και με περισσή αρετή και τόλμη χτίζουν την καινούργια κοινωνία των ονείρων τους, τη νέα Ελληνική κοινωνία σ' ένα ξεκίνημα του Ευρωπαϊκού γίγνεσθαι.

Γ. Μ.

Η ύψωση της κυανόλευκης στο Γράμμο 29 - 8 - 1949

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Μετά την επιστροφή από τις χώρες όπου κατέφυγαν, μετά την ήττα τους, στο τέλος Αυγούστου του 1949, ύστερα από την κήρυξη του Γ' γύρου της ανταρσίας των κατά της Ελλάδος, μερικοί από τους φυγόντες αντάρτες, συνέγραψαν και εγέμισαν τις προθήκες των βιβλιοπωλείων με έργα σαθρά, με ψεύτικο περιεχόμενο και με τέτοιον τρόπο γραμμένα, ώστε να παρουσιάζονται όλες οι φρικαλεότητες που διέπραξαν ως συκοφαντίες και να νομίζει κανένας ότι τα τόσα εγκλήματα που αναφέρθηκαν, ήταν μόνο αποκυήματα νοσηρής φαντασίας και εντέχνου προπαγάνδας των αντιπάλων.

Σκοπός της ακατάσχετης βιβλιογραφίας να αποσείσουν κάθε κατηγορία, να ελαχιστοποιήσουν τα καταγραμμένα εγκλήματα και να διαψεύσουν όλους εκείνους, οι οποίοι έδωσαν στοιχεία για την εγκληματική δράση των κομμουνιστών. Κάπου - κάπου έκαναν απλή αναφορά σε εγκληματικές πράξεις, για να προσθέσουν αμέσως, ότι όλα τα θύματα ήταν συνεργάτες των κατακτητών, ενώ πλήθος εγγράφων μαρτυρούν ότι, συνεργάτες των κατακτητών, ήταν οι κομμουνισταί. Και κατά τη λογική αυτή, οι ΕΛΑΣίτες, οι κομμουνισταί, με τις σφαγές απένειμαν δικαιοσύνη.

Από την άλλη, από την πλευρά των παθόντων, μία αδικαιολόγητη πνευματική ραστώνη επικράτησε, με συνέπεια τα κομμουνιστικά εντυπα να επισκεπάσουν κάθε άλλο και η αλήθεια να αγκομαχά και να στενάζει, σκεπασμένη κάτω από τα έντυπα του ψεύδους. Στόχος όλων αυτών φυσικά, η ανυποψίαστη νεολαία. Να περάσουν το μήνυμα ότι «Εθνική» Αντίσταση έκαναν μόνο οι κομμουνισταί και οι άλλοι ήταν συνεργάτες των στρατευμάτων κατοχής. Και άν άκουγαν κάτι περί εγκλημάτων, να γνωρίζουν ότι αυτά έγιναν για να απαλλάξουν τη χώρα από τους δωσιλόγους. Δοσίλογοι δε και συνεργάτες των κατακτητών ήταν όλοι εκείνοι που δεν θέλησαν να υποταχθούν στους σκοπούς του ΚΚΕ. Ετσι επικράτησε το Δόγμα Σιάντου: «Οποιος δεν είναι με μας, είναι με τη Γκε Στά Πο». Και όποιος δεν ήταν με αυτούς έπρεπε να πεθαίνει...

Για εκείνους που η σκληρή τους μοίρα δεν έγραφε να πεθάνουν αμέσως μόλις θα συνελαμβάνοντο, για λόγους πολιτικής, για λόγους ανταλλαγής και διότι το φάσγανο των σφαγέων του ΕΛΑΣ - ΚΚΕ είχε στομώσει από τις πολλές σφαγές, οργάνωσαν στρατόπεδα συγκεντρώσεως, αληθινά κάτεργα, κατά τη γνωστή σταλινική μέθοδο των ΓΚΟΥΛΑΓΚ, όπου οι κρατούμενοι θα πέθαιναν σιγά - σιγά, ή θα εξετελούντο με μεθοδικότητα.

Ετσι, μία μεγάλη ομάδα από δυστυχισμένους ανθρώπους, οι οποίοι έπεσαν

στα χέρια των εγκληματιών του ΕΛΑΣ - ΚΚΕ, επήρε το δρόμο προς το στρατόπεδο του Μεζήλου. Αφού κλείστηκαν σε διάφορες αποθήκες στο Τετράκωμο, περιεφέρθησαν ρακένδυτοι και νηστικοί σ' όλη τη Νότια Πίνδο, στη συνέχεια κλείστηκαν στο Μοναστήρι του Μυροφύλλου, ώσπου τελικά, σύρθηκαν δεμένοι πισθάγκωνα με ένα καλώδιο τηλεφώνου, γεμάτοι πληγές από την κακομεταχείρηση, στο δρόμο της τιμωρίας, προς το Μεζήλο. Πολλοί δεν επέστρεψαν. Τα κοφτερά φάσγανα του Τζαβέλλα και των άλλων, τους εστέρησαν από αυτή τη χαρά. Οι άλλοι, τυχεροί στην ατυχία τους, έκαναν χρήση μιας συμφωνίας ΕΔΕΣ - ΕΛΑΣ και γλίτωσαν τη ζωή τους. Επέστρεψαν ύστερα από καιρό στα σπίτια τους, αληθινά ράκη από τις κακουχίες, τις αρρώστιες και τις κακοποιήσεις.

Σπάζοντας την πολύχρονη σιωπή του, ο δάσκαλος Γρηγόρης Μπαλάσκας, ένας από τους πολλούς δυστυχισμένους της «Μεγάλης Πορείας» προς το Μεζήλο, παραδίδει στο αναγνωστικό κοινό το παρόν βιβλίο, στο οποίο, με γλαφυρό τρόπο, αλλά και με ιστορική διατύπωση, παρουσιάζει τα γεγονότα. Είναι ένα βιβλίο ντοκουμέντο, με το οποίο ξεσκεπάζει και αποκαλύπτει τα στυγνά εγκλήματα ατόμων που είχαν αποβάλλει κάθε ανθρώπινο συναίσθημα.

Με το βιβλίο αυτό, διαλύεται η αχλύς την οποία άπλωσαν οι κομμουνισταί τα τελευταία χρόνια στην ιστοριογραφία της Ελλάδος και δίδεται η πραγματική εικόνα των γεγονότων. Για να θυμούνται οι Ελληνες τα παθήματά τους και να καταλάβουν οι νέοι τα ψεύδη και τους ύθλους, με τους οποίους οι ένοχοι προσπαθούν να μας κάνουν πλύση εγκεφάλου τόσα χρόνια. Το βιβλίο δε αυτό, πρέπει να αποτελέσει παράδειγμα και ζωντανή μνήμη για να μην ξαναζήσουν οι άνθρωποι παρόμοιες θηριωδίες.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΟΥΤΣΟΥΚΑΛΗΣ

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ

Αυτές οι λίγες σελίδες ας γίνουν ιερό μνημόσυνο για κείνους που δεν είχαν την τύχη να γυρίσουν και θύμηση για τους άλλους που επέστρεψαν στη θαλπωρή τους και μια ευχή για τους νέους της Ελλάδας να μη γνωρίσουν ποτέ τέτοιες ανώμαλες καταστάσεις με τόσες συμφορές.

Εμείς οι Ελληνες πρέπει πάντοτε και σε καλές και σε άσχημες εποχές να είμαστε μονιασμένοι γιατί είμαστε λίγοι και η διχόνοια μας αποδυναμώνει. Πάνω από όλα το τιμιώτερο και αγιώτερο είναι η Πατρίδα και κάθε Ελληνας έχει ιερή υποχρέωση και καθήκον να είναι ο άγρυπνος φρουρός της.

ΟΙ ΗΡΩΕΣ

Μέσα σε βόλια κι οβίδων κρότους
έπεσαν νιάτα μεσ' τον ανθό τους
πάνε λεβέντες πάνε κορμιά
κι' αγνωστα τ' άθαψαν στην ερημιά.

Κανείς δεν ξέρει που τ' άχουν θάψει
κανείς δεν πήγε για να τα κλάψει
κανείς δεν έκαψε γι' αυτά λιβάνι
κανείς δεν έπλεξε γι' αυτά στεφάνι.

Ανώνυμ' ήρωες άγνωστοι τάφοι
κανένα όνομα σ' αυτούς δε γράφει
μήτε το χώμα τους φιλούνε χείλη
σταυρό δεν έχουνε μήτε καντήλι.

Μόνα μιας κόρης μαργαριτάρια
κυλούν σε τάφους που κάποια μέρα
θα γίνουν κόσμου προσκυνητάρια
και φάρο ΝΙΚΗΣ για μια μητέρα.

Γ. Σουρής

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΠΟΥ ΕΛΕΙΠΕ

Το βιβλίο «ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΤΟΥ ΜΕΖΗΛΟΥ» είναι εκπλήρωση μιας ενδόμυχης επιθυμίας των γιατρών Βασιλείου Τσίκου, Γεωργίου Ζέρβα, Γιάννη Τσιρογιάννη, Κων/νου Βάκκα, Γεωργίου Χονδρού, Κων/νου Παπαδημητρίου και άλλων που ζητούσαν επίμονα από τον κ. Γρηγόριο Μπαλάσκα έστω και από κάποιον άλλο να γράψει λίγες σελίδες από τη μεγάλη ταλαιπωρία που πέρασαν για το αμάρτημά τους τον αγώνα κατά των Ναζιστικών στρατευμάτων κατοχής.

Η περιγραφή της οδυνηρής αυτής ταλαιπωρίας μετά από αρκετά χρόνια, που τα πράγματα ηρέμησαν και η ζωή βρήκε τον κανονικό της ρυθμό, είναι χωρίς καμιά αμφιβολία ανυπηρέαστη και τα γεγονότα καταγραμμένα χωρίς υπερβολές και με κάθε ειλικρίνεια.

Η αφήγηση, η γλαφυρότητα και η γλωσσική τέχνη προσδίδουν ιδιαίτερη χάρη, που προσελκύει τον αναγνώστη για να μάθει, να ακούσει και ταυτόχρονα να παραδειγματιστεί από τα γεγονότα μιας πολύ δύσκολης περιόδου που πέρασε χωρίς επιστροφή.

Ξεφυλλίζοντας τις σελίδες του βιβλίου του κ. Μπαλάσκα ξανάφερα στη μνήμη μου μερικές παραστάσεις από τα γεγονότα, που μας διηγούνταν με αγέρωχο ύφος άνθρωποι που είχαν τη βάσκανη μοίρα να περάσουν τη μεγάλη περιπέτεια του στρατοπέδου.

Ας γίνει στο φίλο αναγνώστη και ιδιαίτερα στους νέους μάθημα και το παράδειγμα για να τους οδηγεί, στους δύσκολους καιρούς στο δρόμο του καθήκοντος, της αγάπης και της ομόνοιας για το καλό αυτού του δύσμοιρου τόπου.

Αρτα, 15. 8. 2002

Ναπολέων Χουλιάρας

Οφθαλμίατρος

Β. Πύρρου 42 - Αρτα

Η ΔΙΧΟΝΟΙΑ

Η Διχόνοια που βαστάει
ένα σκήπτρο η δολερή
καθενός χαμογελάει
πάρ' το, λέγοντας και συ.

* * *

Κειό το σκήπτρο, που σας δείχνει
έχει αλήθεια ωραία θωριά.
Μην το πιάστε, γιατί ρίχνει
εισέ δάκρυα θλιβερά.

* * *

Από στόμα οπού φθονάει,
παλληκάρια, ας μη πωθεί,
πως το χέρι σας κτυπάει
του αδελφού την κεφαλή.

* * *

Μην ειπούν στο στοχασμό τους
τα ξένα έθνη αληθινά,
εάν μισούνται ανάμεσό τους
δεν τους πρέπει ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ.

* * *

Τέτοια αφήστετε φροντίδα
όλο το αίμαι όπου χυθεί
για θρησκεία, και για Πατρίδα,
ομοίαν έχει την τιμή.

* * *

Στο αίμα αυτό που δεν πονείτε
για πατρίδα για θρησκεία,
σας ορκίζω αγκαλιασθείτε
σαν αδέλφια γκαρδιακά

* * *

Πόσον λείπει, στοχασθείτε
πόσον ακόμη να παρθεί
ΠΑΝΤΑ Η ΝΙΚΗ, ΑΝ ΕΝΩΘΕΙΤΕ
ΠΑΝΤΑ ΕΣΑΣ Θ' ΑΚΟΛΟΥΘΕΙ.

ΔΙΟΝ. ΣΟΛΩΜΟΣ

Με σεβασμό και αγάπη

Έρχομαι, αυτές τις ώρες μνήμης κοντά σε όσους σήμερα βρίσκονται στη ζωή αλλά και σε εκείνους που η ειμαρμένη τους πέρασε στην αντίπερα όχθη της Αχερουσίας, να ζητήσω συγγνώμη γιατί στάθηκε αδύνατη η συγκέντρωση φωτογραφιών τόσων αγωνιστών που πέρασαν από εκείνο το στρατόπεδο του Μεζήλου. Ακόμη και αν αυτό ήταν εφικτό, μια τόσο μεγάλη σε όγκο έκδοση θα ήταν δυσανάλογη με την οικονομική μου δυνατότητα. Τα ονόματα όλων εκείνων που η μοίρα τους επεφύλαξε την οδυνηρή δοκιμασία του στρατοπέδου, περνούν μέσα από τις σελίδες αυτού του μικρού πονήματος σαν μια ξεθωριασμένη κινηματογραφική ταινία στη μούχλα του γεροχρόνου.

Γρηγ. Μπαλάσκας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

●●●

